

Ifjúságkutatás 2000 - Nagyvárosi fiatalok az ezredfordulón
- Szolnok -

A kutatási beszámolót írta: Domokos Tamás és Kulcsár László

A kutatásra Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából került sor. A program megvalósítója az ECHO Oktatáskutató Műhely volt.

A kutatásban való együttműködésért az alábbiaknak szeretnénk köszönetet mondani:

Szolnok Megyei Jogú Város Polgármesterei Hivatala

ÁNTSZ Megyei Intézete Egészségvédelmi Osztály; Belvárosi Római Katolikus Főplébánia; Contact Mentálhigiénés Szolgálat; Etnikai Népfőiskolai Társaság; "Ifjúságért" Egyesület; Megyei Munkaügyi Központ; Megyei Múzeumok Igazgatósága; Megyei Rendőr-főkapitányság Személyzeti Osztály; Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társaság; Verseghy Ferenc Könyvtár; Magyar Máltai Szeretetszolgálat; Magyar Vöröskereszt Szolnok Területi Szervezete; Mária Kongregáció; Napsugár Gyermekház; Szolnok Jövőjéért Alapítvány Drogprevenációs Csoportja; Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzat Egészségügyi Szolgálat; Szociális Foglalkoztató Intézet és Napközi Otthon; Tisza Mozi Kft. "Roma Esély" Alternatív Alapítványi Szakiskola, Középiskola és Kollégium; Egészségügyi és Szociális Szakközép- és Szakiskola; Építészeti, Faipari és Környezetgazdálkodási Szakközép- és Szakiskola; Gépipari, Közlekedési Szakközép és Szakiskola Baross Gábor és Jendrassik György tagintézménye; Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szakképző Iskola és Kollégium; Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközép- és Szakiskola; Kölcsey Ferenc Általános Iskola és Alternatív Gimnázium; Pálffy János Műszeripari és Vegyipari Szakközépiskola; Ruhaipari Szakközép- és Szakiskola; Széchenyi István Gimnázium és Általános Iskola; Tiszaparti Gimnázium és Humán Szakközépiskola; Varga Katalin Gimnázium; Vásárhelyi Pál Közgazdasági Szakközépiskola; Verseghy Ferenc Gimnázium

ECHO Oktatáskutató Műhely

8000 Székesfehérvár, Tóvárosi ln. 67.fsz.3.

(30) 217-0923; Tel/fax: (22) 325-536

dtmonit@elender.hu

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 Ifjúságkutatás 2000	4. o.
1.2 Alkalmazott kutatási módszerek	4. o.
1.3 Iskolai kérdőíves adatfelvétel	5. o.
1.4 Adatfeldolgozás	7. o.
2. A tanulók demográfiai helyzete és családi háttere	9. o.
3. Egészségmegőrzés	24. o.
3.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása	24. o.
3.2 Egészségmegőrzés	38. o.
4. Szabadidő	42. o.
5. Médiafogyasztás	48. o.
6. Az iskolai élmények	55. o.
7. Ifjúsági közélet	64. o.
8. A fiatalok Szolnokhoz való viszonya	74. o.
9. A diákok identitása és pszichés állapota	79. o.
10. Az Y-generáció jövőképe	95. o.
11. EU csatlakozás	108. o.
12. Környezettudat	112. o.
13. Fogyasztási szokások	120. o.
14. Szakértői és képviselői vélemények	125. o.
14.1 Az ifjúsági ügyek helye a városi problémák sorában	125. o.
14.2 Az ifjúsági problémák	127. o.
14.3 Önkormányzati szerepvállalás	131. o.
15. Az ifjúsággal foglalkozó intézmények jellemzői	134. o.
15.1 Az intézmények általános jellemzői	135. o.
15.2 Az intézmények technikai és humán erőforrásai	137. o.
15.3 Az intézmények anyagi forrásai	140. o.
16. A fiataloknak nyújtott szolgáltatások	143. o.
17. Az intézmények közötti együttműködés	149. o.
18. Zárszó	153. o.

1. PROLÓGUS

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. Ezzel egyidejűleg megindult a generációs korszakváltás folyamata is. Azok a tanulók, akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak, s ennek jellemzői áthatják életük minden területét, így a családi viszonyaikat, az iskolával kapcsolatos elvárásaikat, az identitásukat, a szabadidős preferenciájukat, a mentálhigiénés állapotukat, a közéleti és politikai kultúrájukat, a médiahasználati és fogyasztási szokásaikat illetve a jövőre vonatkozó terveiket egyaránt.

Mivel az értékrendi és szemléletbeli változás az ifjúsági problémák struktúrájában is módosítást okozott, a fiatalok életéért felelősséget érző helyi közösségnek, családoknak, civil szervezeteknek és önkormányzatoknak fontos megismerni az új generáció sajátosságait, jellemzőit, problémáit.

A városi ifjúságkutatásnak különös aktualitást ad a készülő ifjúsági cselekvési program. Az önkormányzatok ifjúságpolitikai tevékenységének közvetlen jogforrása az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, melynek 8. §-ában a települési önkormányzat feladatai között a törvény - 1994 óta¹ - felsorolja a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást. Ezen belül a törvény értelmében a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, milyen ifjúsági feladatokat, milyen mértékben és módon lát el. Az ifjúsági feladatterv készítése sem nélkülözheti tehát a minél szélesebb körű empirikus adatok számbevételét.

1.1 Ifjúságkutatás 2000

Az ECHO Oktatókutatató Műhely - elsősorban önkormányzati igényekre reagálva - az utóbbi években számos ifjúságkutatási és fejlesztési programot dolgozott ki, melyeket a helyi igényekhez való nagyfokú alkalmazkodás jellemez. Ifjúságkutatási programjainkat megyei jogú városokban és kisebb településeken egyaránt sikerrel bonyolítottuk le. A kutatások között alapozó, általános helyzetkép készítése és célzott, egy-egy problématerületre (pl.

¹ 1994. évi LXIII. törvény 3.§ (1) bekezdése

mentálhigiéné, ifjúsági közéletiség, pályakezdő munkanélküliség, EU attitűd) fókuszáló kutatások egyaránt voltak. A kutatói, fejlesztői munka eredménye, hogy több önkormányzat megalkotta ifjúsági koncepcióját, a feltárt jelenségek, problémák kezelésére különböző programok indultak.

Az önkormányzatok és az ifjúsági szakemberek körében többször felmerült, hogy az adott településen feltárt ifjúsági problémákat, jelenségeket fontos lenne összevetni más települések adataival, jó lenne egyeztetni a vizsgálati kérdéseket, szempontokat. Mindezen igényekhez igazodva hirdette meg kutatóműhelyünk "Ifjúságkutatás 2000 - Nagyvárosi fiatalok az ezredfordulón" című programját, melyhez Szolnok városa is csatlakozott.

Azzal, hogy a szolnoki ifjúságkutatás más városokkal is egyeztetett tematika alapján, részben megegyező kérdések alkalmazásával összehangoltan került lebonyolításra, lehetőség teremtődik az összehasonlításra. A programban résztvevő városok adatainak összehasonlító elemzését egy külön beszámoló tartalmazza majd.

1.2 Alkalmazott kutatási módszerek

Szolnokon a korábbi években több, speciális problémára, célcsoportra fókuszáló kutatás zajlott le, ugyanakkor nem készült olyan általános helyzetkép, mely a fiatalok életének egészét átfogná és olyan hiteles információkat adna, melyek ismeretében célzottan lehetne meghatározni a jövőbeni ifjúsági projektek, intervenciós programok irányultságát.

Eddigi tapasztalataink alapján az ifjúsági problémák megismerésének egyik leghatékonyabb módja a középiskolások problémáinak, életének figyelemmel kísérése, ennek megfelelően a kutatást is elsősorban rájuk fókuszáltuk.

Az ifjúságkutatás során többféle empirikus adatgyűjtési módszert is alkalmaztunk. A kutatási program első lépéseként 2000 tavaszán került lebonyolításra a nagytömegű reprezentatív tanulói kérdőíves vizsgálat a középiskolás korosztály problémáiról, véleményéről. Az adatfelvétel során többek közt a diákok mentálhigiéné helyzetéről, szabadidős preferenciájáról, közéleti aktivitásáról, jövőképéről, fogyasztási szokásairól valamint a településhez való viszonyáról kaptunk képet. A kutatási beszámoló legtöbb fejezete ezen adatfelvétel empirikus elemzését tartalmazza.

Ezután az ifjúsági ügyekben leginkább érintett önkormányzati képviselők, bizottsági tagok és külső szakértők véleményét gyűjtöttük be egy önkitöltős kérdőív segítségével a város ifjúsági problémájának fontosságáról, az ifjúsági ügyekhez való közelítésükről, probléma-érzékenységükről.

Végezetül az ifjúság területén tevékenykedő, a városban működő humánszolgáltató intézmények és civil szervezetek körében vizsgáldtunk. A róluk szóló információkat a felelős vezetők által kitöltött intézményi kérdőívekből szereztük be. A kérdőív az intézmények működési feltételeire, szolgáltatásaira, klienskörére és kapcsolatrendszerére fókuszált.

1.3 Iskolai kérdőíves adatfelvétel

A tanulói vizsgálat empirikus adatgyűjtésére önkitöltős kérdőívek segítségével 2000. áprilisában és májusában került sor. A középiskolás diákok a 12 oldalas, 300 kérdést tartalmazó kérdőíveket tanórákon töltötték ki. Mivel a tanulóknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását, a tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes középiskolás tanuló) 15 százalékát teszik ki, a 7726 tanulóból 1159 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézménytípus szerinti kvótákat, valamint a nemek szerinti összetételt. Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a hiányzásból és az esetleges válaszmegtagadásból fakadó kismértékű torzulást az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. A vizsgálat a város 15 középfokú oktatási intézményére terjedt ki az alábbi megoszlás szerint:

	középiskolai tanulók megoszlása (%)	kérdezett osztályok száma	kérdezett tanulók aránya (%)
“Roma Esély” Alternatív Alapítványi Szakiskola, Középiskola és Kollégium	1,3	1	22,3
Egészségügyi és Szociális Szakközép- és Szakiskola	1,2	1	15,8
Építészeti, Faipari és Környezetgazdálkodási Szakközép- és Szakiskola	13,7	8	18,4
Gépipari, Közlekedési Szakközép és Szakiskola Jendrassik György tagintézménye	5,4	4	29,2
Gépipari, Közlekedési Szakközép és Szakiskola Baross Gábor tagintézménye	9,4	5	15,9
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szakképző Iskola és Kollégium	2,8	3	21,0
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközép- és Szakiskola	11,4	6	18,8
Kölcsey Ferenc Általános Iskola és Alternatív Gimnázium	0,7	2	35,4
Pálfy János Műszeripari és Vegyipari Szakközépiskola	7,2	4	18,4
Ruhaipari Szakközép- és Szakiskola	9,6	5	22,8
Széchenyi István Gimnázium és Általános Iskola	6,1	3	18,4
Tiszaparti Gimnázium és Humán Szakközépiskola	8,6	4	19,7
Varga Katalin Gimnázium	6,4	3	19,6
Vásárhelyi Pál Közgazdasági Szakközépiskola	9,5	6	20,2
Versegly Ferenc Gimnázium	6,7	2	12,0
Összesen	100	57	

Az alapmegoszlás és a nyers minta súlyozás előtti százalékos összetételét a következő táblázat mutatja. A súlyozás után a minta évfolyam és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a szolnoki középiskolás diákokat.

	Alapmegoszlás		
	gimnázium	szakközépiskola	szakm. képző
9. évf.	7,0	9,6	6,6
10. évf.	7,1	9,6	6,4
11. évf.	6,4	11,1	6,3
12. évf.	6,2	8,9	5,0
13- évf.		9,6	

	Súlyozás előtti nyers minta			
	gimnázium	szakközépiskola	szakm. képző	
7,4	12,4	5,7	9. évf.	
8,6	12,0	5,4	10. évf.	
9,1	13,8	4,7	11. évf.	
3,2	7,1	1,4	12. évf.	
	9,2		13- évf.	

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-3 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden középiskolás diákot megkérdeznénk a városban.

1.4 Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát lehetett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív végtel mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

Az elemzés során a gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk. A leggyakoribb többváltozós elemzési formák a következők:

- * A korrelációs elemzés azt mutatja meg, hogy az egyes változók megítélése mennyiben hasonló. Ha van köztük hasonlóság (vagyis pozitív korreláció), akkor ezt egy korrelációs együttható fejezik ki, melynek értéke 0 és 1 között lehet. Minél magasabb ez az érték, annál nagyobb a hasonlóság a megítélésben. A megítélési hasonlóságot korrelációs mátrixon ábrázoljuk.
- * A faktoranalízis arra szolgál, hogy sok változóból (például egy hosszú kérdéssorból) kevesebb, jobban kezelhető egységeket kapjunk. Az eljárás alapja itt is az egyes változók megítélésének hasonlósága, de itt változó-csoportokat, megítélési mintázatokat kapunk végeredményül. Az egyes csoportokba tartozó itemekhez factorsúlyokat rendel a számítógép (-1 és 1 között), amelyek azt fejezik ki, hogy az adott item, változó vagy állítás mennyire befolyásolja az adott faktor összképét. Minél inkább távol van a nullától ez a szám, annál jelentősebb az adott item befolyása az adott faktorra, (ha negatív ez a szám,

akkor az adott item éppen ellenkező előjellel befolyásolja a faktort, mint pozitív faktorsúlyú társai).

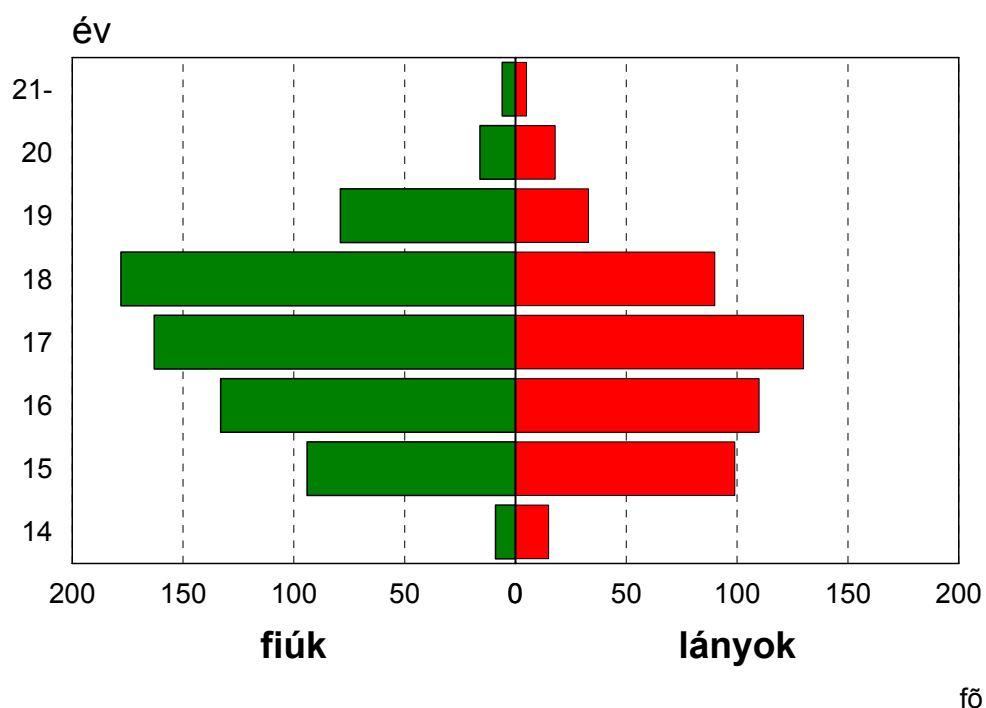
- * A klaszteranalízis nem a változókból, hanem a válaszadókból képez csoportokat (klasztereket), aszerint, hogy egyes kérdéseket, kérdéssorokat mennyire hasonlóan ítélték meg. Ezzel lehetővé válik, hogy egy-egy témakör (akár viszonylag sok kérdéssel) megítélése szerint csoportosítsuk a válaszadókat, és a csoportokat utána elemezzük akár társadalmi-demográfiai összetételük, akár más kérdésekre adott válaszaik alapján.

2. A TANULÓK DEMOGRÁFIAI HELYZETE ÉS CSALÁDI HÁTTERE

Mielőtt belekezdenénk a tanulói kérdőíves kutatás részletes tartalmi ismertetésébe, szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetőek.

A társadalomtudományi vizsgálódások alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált tanulói korosztályban (középiskolások) a tanulók 64 százaléka fiatalkorú (tehát jogi értelemben korlátozottan cselekvőképes), 2 százalék teljesen cselekvőképtelen, s a maradék 34 százalék jogilag felnőtt, betöltötte a 18. életét. A mintában a 16-17 évesek aránya 47 százalék. Az ennél fiatalabbak (14-15 évesek) aránya 19 százalék. A kérdezett tanulók átlagéletkora 16.9 év, mely iskolatípusonként egy kicsit eltérő. A gimnáziumokban az átlagos életkor 16.4 év, a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben 17.0, a szakközépiskolákban pedig 17.1 év.

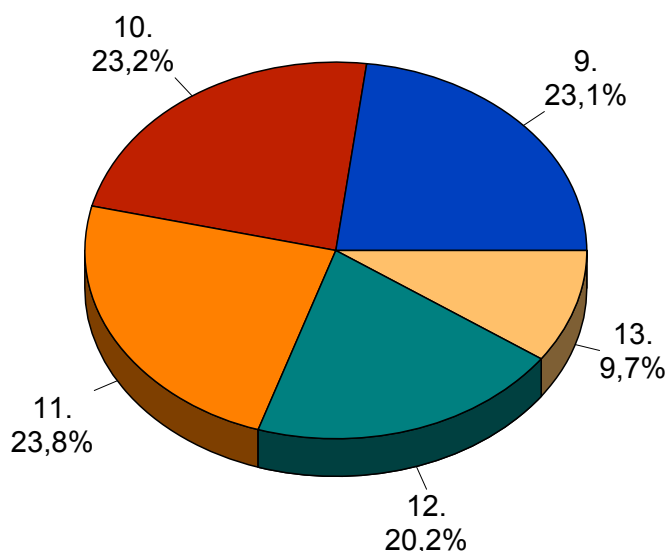
A vizsgált tanulók korfája

A szolnoki középiskolákban a kilencedik, tizedik és tizenegyedik évfolyamon nagyjából egyenlő arányban vannak a tanulók (23-24 százalék), a tizenkettedikesek valamivel kevesebben vannak (20 százalék). Az ennél a magasabb osztályokban (13 évfolyam) tanulók

aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a hagyományos középiskolai és szakiskolai képzésben résztvevők ekkora már végeztek, az érettségi utáni szakképzésben, technikai képzésben - bár az utóbbi időszakban egyre népszerűbbek - kevesen maradnak az ilyen képzést adó középiskolákban. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása is.

A válaszolók évfolyam szerinti megoszlása

Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

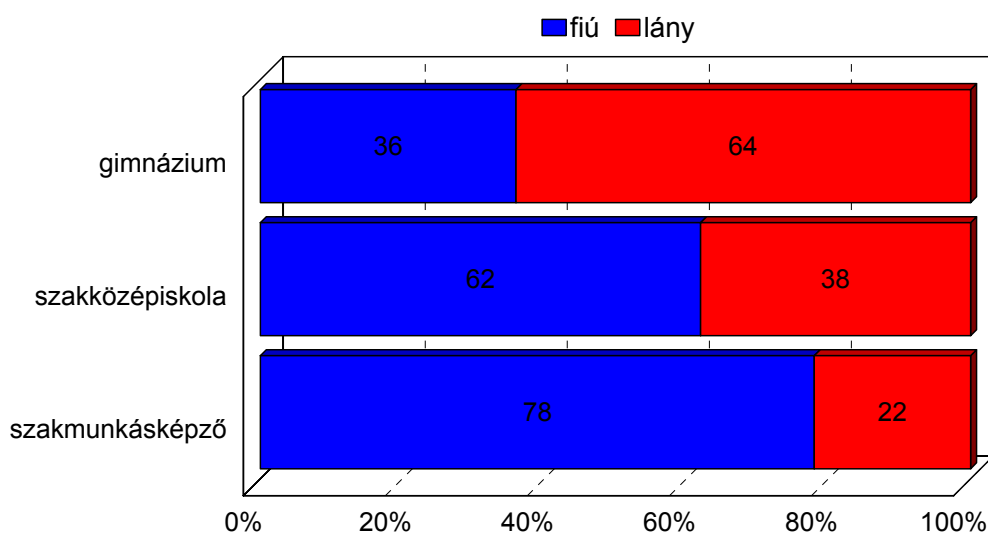
Betöltött életkor	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.+	“Túlkorosok” százalékos aránya
Évfolyam								
9. osztály	9	68	16	5	1	1		23
10. osztály		4	67	21	5	2	1	29
11. osztály			8	74	15	2	1	18
12. osztály				11	70	16	3	19
13. osztály					16	56	28	28

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az egyes évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban különösen fontos szerepet játszik az életkor - hiszen szűk, mindössze hét évet fog át kategóriánk - az évvesztéseket is túlkorosoknak minősítettük. A táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban a középiskola

második és ötödik (a érettségire épülő szakképzés) éves tanulói között fordulnak elő évvesszések, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők.

A válaszolók nem szerinti összetétele nem kiegyenlített, a középiskolások 59 százaléka fiú. Ennek magyarázatát a városban működő szakmai középiskolák típusában kell keresnünk, a nagy létszámú iskolák tipikusan fiús szakmákban képeznek (gépipar, közlekedés, műszeripar, faipar). Ha a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - komoly eltérés tapasztalható. Míg a gimnáziumi képzésben résztvevő középiskolások többsége, 64 százaléka lány, addig a szakközépiskolában már többen vannak a fiúk (62 százalék), s a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben pedig határozott és egyértelmű fiú dominancia érvényesül, a lányok aránya nem éri el a 25 százalékot sem. Összességében a fiúk alacsonyabb arányban vesznek részt érettségit adó képzésben, míg a lányok 87 százaléka jár ilyen iskolába, addig a fiúknak csak 68 százaléka.

A tanulók nemek szerinti megoszlása

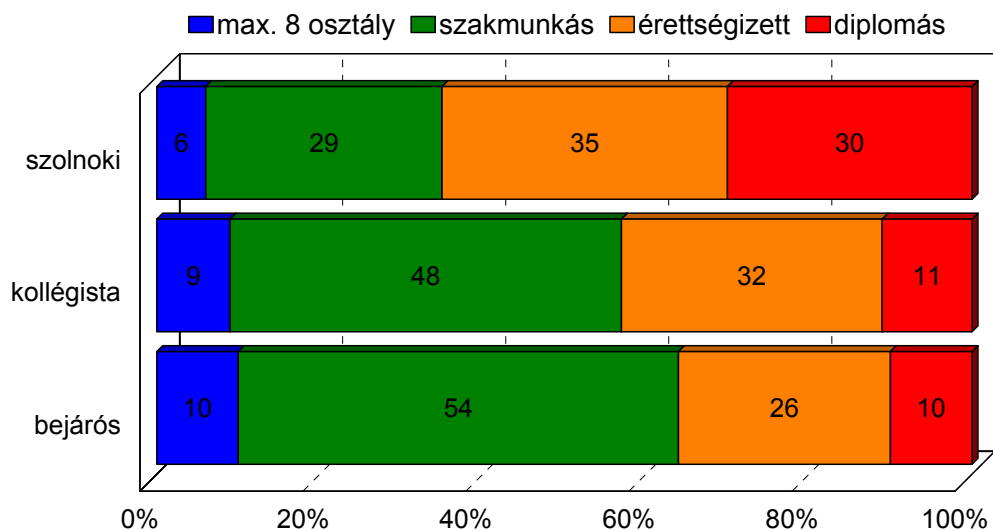

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A jelenleg Szolnokon tanuló középiskolás diákok 8 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett (1.5 százaléka azt sem), 42 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 31 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 19 százalék. Összevetve a városban helyben lakó,

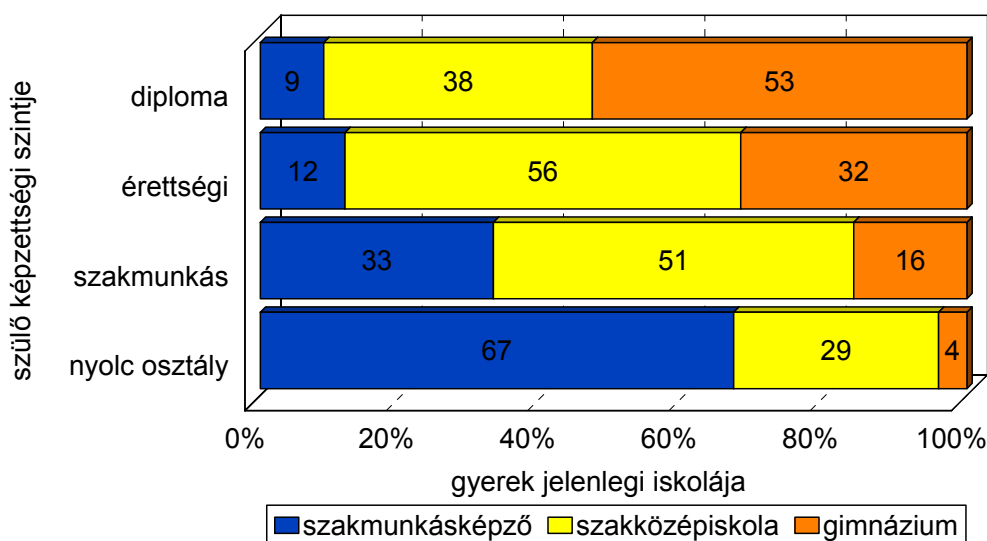
illetve a bejárós tanulók szüleinek képzettségi szintjét kiderül, hogy a nagyváros kulturális tőkében gazdagabb, mint a környező kistelepülések, mert míg a Szolnokon lakó szolnoki középiskolások szüleinek 30 százaléka diplomás, s 35 százalékuk érettségizett, addig a kollégisták szüleinek 11, az alacsonyabb iskolázottsági szintű, hátrányos helyzetű környező településekről naponta bejáró tanulók szüleinek pedig csak 10 százaléka diplomás.

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke $r=0.41$. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzetlenebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumokban tanuló diákok 37 százaléka diplomás, további 37 százaléka érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolások 44, a szakmunkások 55 százalékának szülei szakmunkások. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

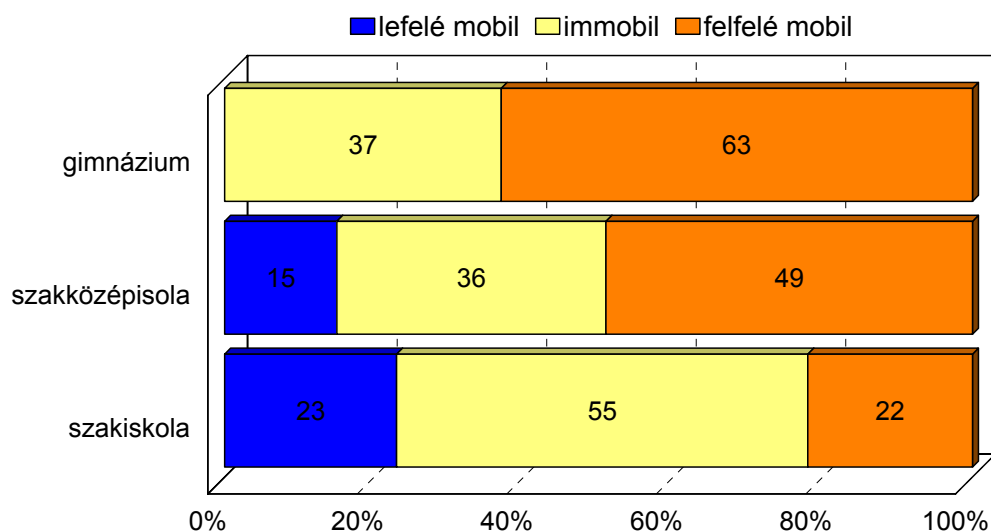
A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

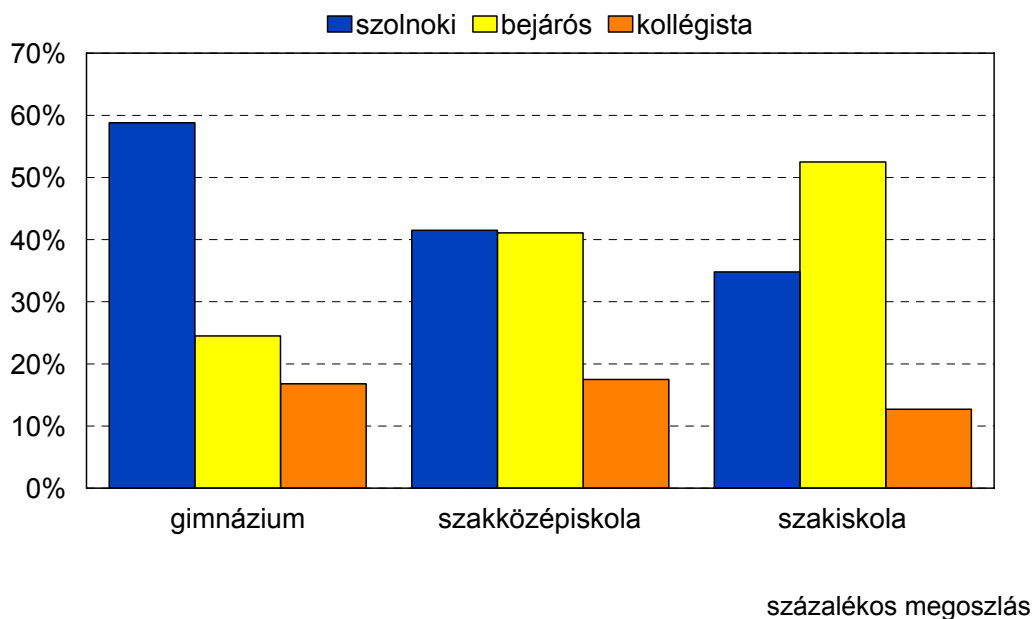
Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A középiskolás tanulók iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyerek és a szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak, ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 41 százalék immobil, 13 százalék lefelé mobil, 46 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok kétötöde ugyanolyan, 13 százaléka alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szüleik, s 46 százalékuk magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyelőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de erős a hatása.

Az egyes iskolatípusokban tanuló diákok körében eltérőek a mobilitási irányok. A gimnazisták között a legmagasabb a felfelé irányuló intergenerációs mobilitás, 63 százalékuk szülei nem diplomások. A szakközépiskolákban tanuló diákok több mint egytizede lefelé mobil (alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szülők), s 49 százalékuk felfelé mobil. A legalacsonyabb mobilitási ráta a szakiskolásoknál, szakmunkástanulóknál mérhető, 55 százalékuk immobil, s ugyanannyi a lefelé mobil, mint a felfelé irányuló tanuló.

Mobilitási irányok az egyes iskolatípusokban

A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

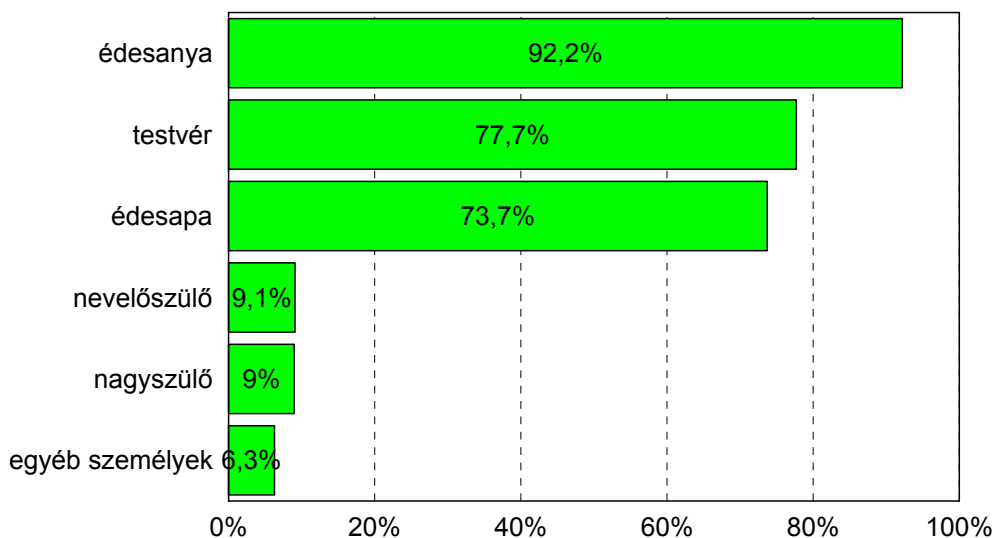
A szolnoki középiskolákban tanuló diákok fele, 55 százaléka nem helyi lakos, 39 százalékuk naponta jár be a környező kisebb településekről, 16 százalékuk pedig kollégiumban lakik. Iskolatípusonként vizsgálva a kérdést elmondható, hogy a legnagyobb arányban a gimnáziumokban vannak a helyi diákok (59 százalékban). A szakközépiskolákban

a szolnoki és a bejárós diákok aránya kiegyenlített, a szakmunkás képesítést adó középfokú oktatási intézményekben pedig a bejárósok aránya a legmagasabb.

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek gyökere a családban, a családi mintában van. Nemcsak a neveltség és az erkölcsi szint alakulásának legfontosabb színtere, hanem követendő mintákat, életmódbeli mintázatokat, kulturális tőkét ad át a felnövekvő generációknak, továbbörökíti az adott mikroközösségre jellemző viselkedés íratlan szabályait.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési arányait vizsgálva kiderült, hogy a legintenzívebb kapcsolata a tanulóknak édesanyjukkal van, az összes tanuló 92 százaléka él szülőanyjával közös családban. Édesapjukkal már kevesebben vannak napi kapcsolatban, a tanulók 74 százaléka adott ilyen választ. A szolnoki középiskolás diákok 78 százalékaival egy háztartásban testvér is van.

A tanulóval egy háztartásban élő személyek említési aránya

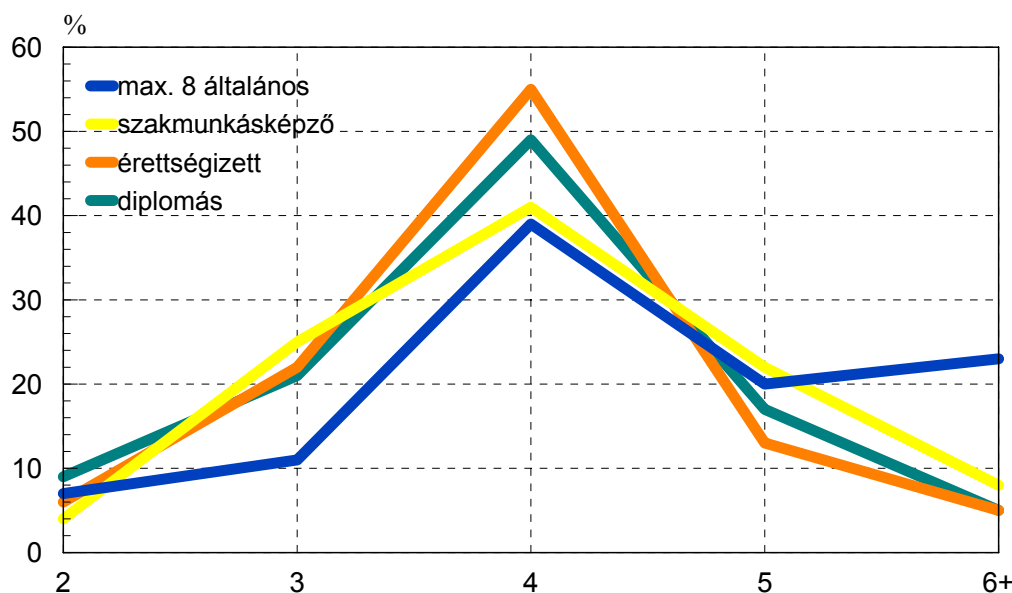

Természetesen a testvéreken és az édes szülőkön kívül más személyek is előfordulhatnak a családokban. Nem ritka, hogy két generációnál több él közös háztartásban, a tanulók 9 százaléka említette, hogy a nagyszülő is náluk lakik. A válás után újracházasodott szülővel mostoha- vagy mostosülő érkezik a tanuló családjába, ez történt a tanulók 9 százalékaival.

A vizsgált tanulók nagyobb része (71 százaléka) a hagyományos értelemben vett nukleáris családban él, olyan családban, ahol mindkét szülő együtt lakik a gyermekével. 29 százalék a csonka családban élők aránya, közülük legtöbben egyedül édesanyjukkal vagy hármásban az anya új partnerével élnek.

A csonka családban való nevelkedésnek számos negatív következménye lehet (például a néhány tizeddel alacsonyabb tanulmányi átlag – a csonka családokban élő fiataloknál 3.39, míg a többi fiatalnál 3.55), de nem szabad azt gondolni, hogy a látszólag rendezett családok mindegyike hibátlanul funkcionál. A rossz családi háttér nem egyenlő a szociálisan és egzisztenciálisan rossz helyzetben lévő családokkal. Általános tapasztalat, hogy számos esetben az átlagos vagy átlagon felüli jómódú családok - talán éppen a hajtás miatt - nem működnek megtartó és visszatartó erőként. Gyakran halljuk, sőt tapasztaljuk, hogy a családi figyelem középpontjából kikerül a gyermek, nem jut rá mennyiségileg és minőségileg kielégítő figyelem, mert a szülők az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével vagy szinten tartásával vannak elfoglalva.

A háztartás nagysága az apa végzettségének dimenziójában

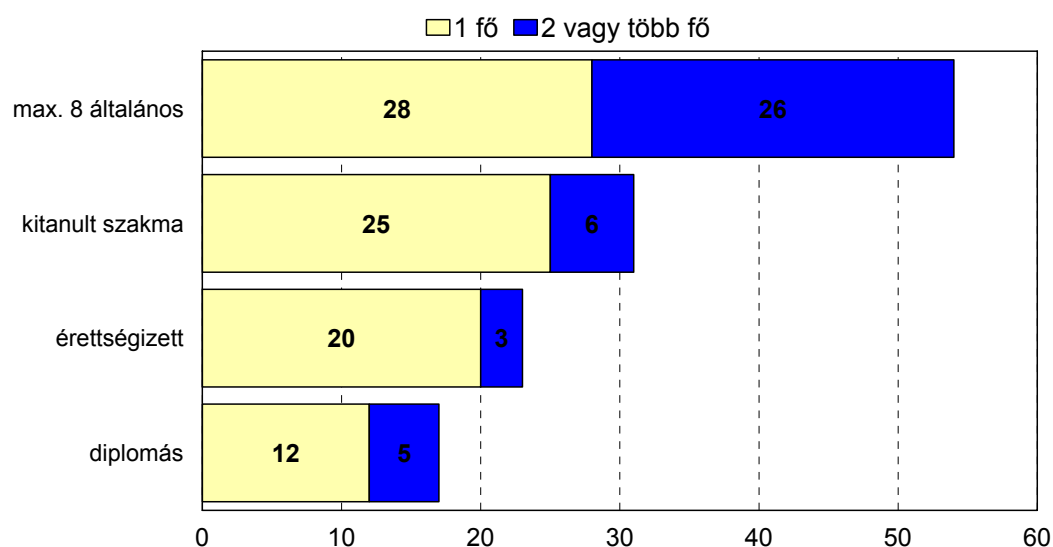
A háztartás nagysága is fontos jellemzője a családi státusznak. A fiatalok hat százaléka él egyedül valamelyik szülőjével, 22 százalékuk két szülővel, míg a leggyakoribb (47 százalék) a négy fős háztartási létszám. Ötnél többen a diákok 8 százalékának családjában

élnék. A háztartás nagysága függ az apa iskolai végzettségétől, mely utóbbi minél magasabb, annál kevesebben élnek egy fedél alatt.

A család összetétele mellett a másik fontos tényező, amely járulékos hátrányokat okozhat, a munkanélküliség. A diákok számára a munkanélküliség - igaz egyenlőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 20 százalékának családjában egy, míg 6 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés problémák veszélye sem elhanyagolható.

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a következő ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban az alacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve, a szakképesítéssel nem rendelkező apák családjában 54 százalékos valószínűséggel találunk munkanélkülit.

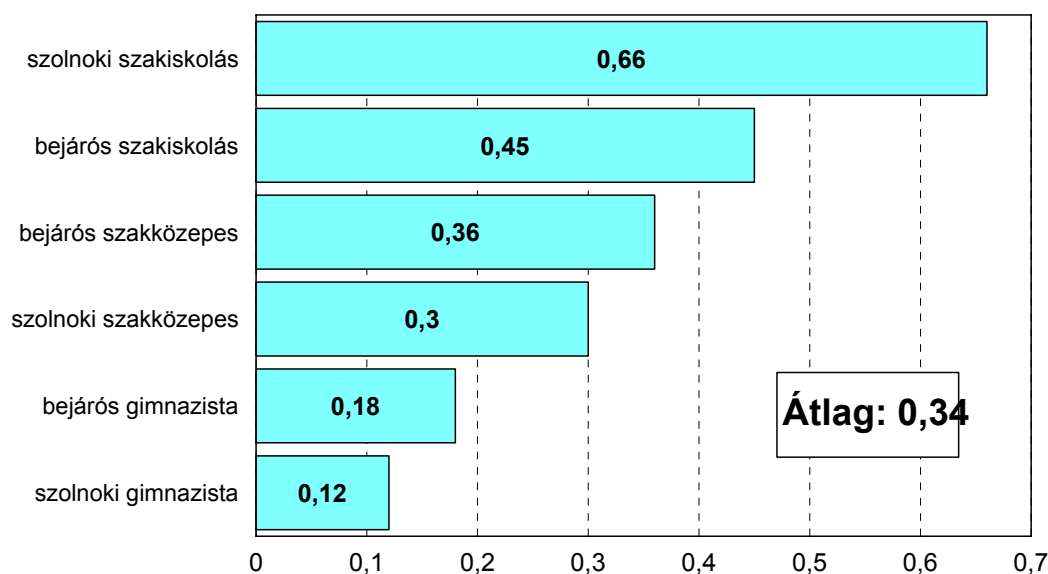
Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a fenti ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban az alacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve, a szakképesítéssel nem rendelkező apák családjában 11 százalékos valószínűséggel találunk két munkanélkülit is.

Az iskolatípus és a település dimenzióját együtt szemlélve kirajzolódik, hogy melyek azok az tanulói alcsoportok, ahol a munkanélküliség gyakrabban megélt problémának tekinthető. Ezt az alábbi ábrán a magasabb indexszámok jelzik.

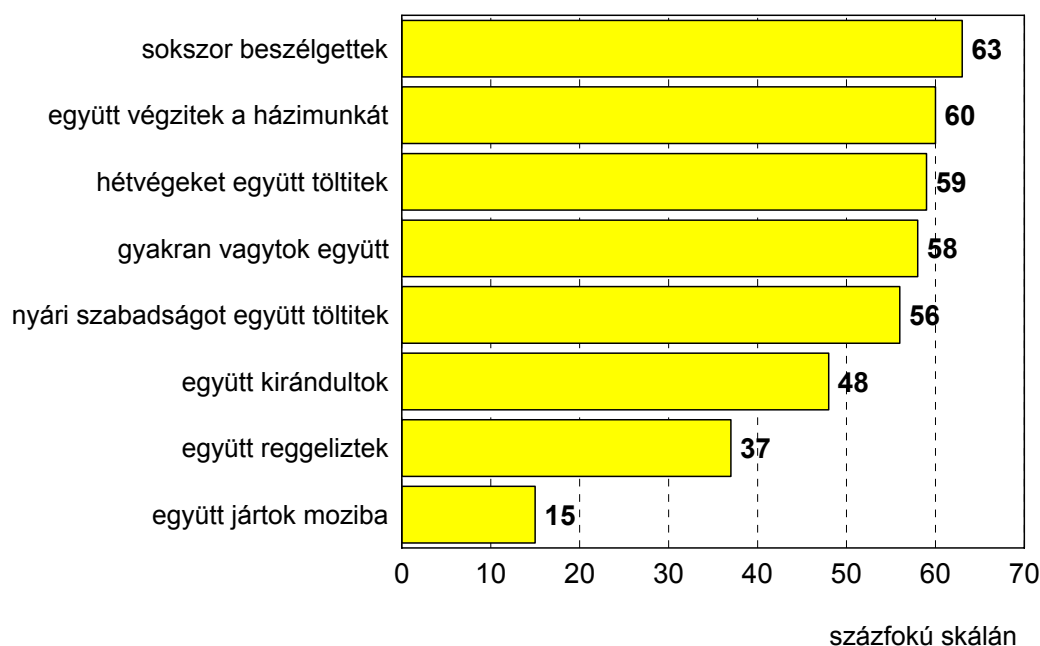
A családi munkanélküliség vélelmezett indexe az egyes alcsoportokban

A munkanélküliség mellett további problémát okoz, ha valakinek a családjában a legelterjedtebb szenvedélybetegség, az alkohol rabja él. Alkoholfüggő családtagról a fiatalok 9 százaléka nyilatkozott (további négy százalék bizonytalan volt a kérdésben). Érdekes módon az alkoholfüggő családtag csak kevéssé hat magára az alkoholfogyasztásra (talán éppen a negatív minta miatt), az ilyen családokban a diákok közt csak minimálisan több rendszeres alkoholfogyasztó van. Annál jobban befolyásolja az apa iskolai végzettsége ezt a devianciát, az alkoholfüggő személyek a legalacsonyabb végzettségű apák családjaiban már 17 százalékos valószínűséggel fordulnak elő.

A családi élet legfontosabb színterei a hétköznapiak látszó események, közös programok, amikor a család élete a közösségben zajlik. A családi kapcsolat minőségét az interperszonális interakciók száma alapján próbáltuk meghatározni. Annak érdekében, hogy némiképp feltérképezzük a családi hátteret, a közös élményeket, nyolc együttes tevékenységre kérdeztük rá, hogy mennyire jellemző a diákok családjára. Ebből kiderült, hogy leginkább a közös beszélgetések jellemzőek, míg a közös kirándulások, reggelik és főként a moziba járás már nem annyira jellemző.

Mennyire jellemző a családotra?

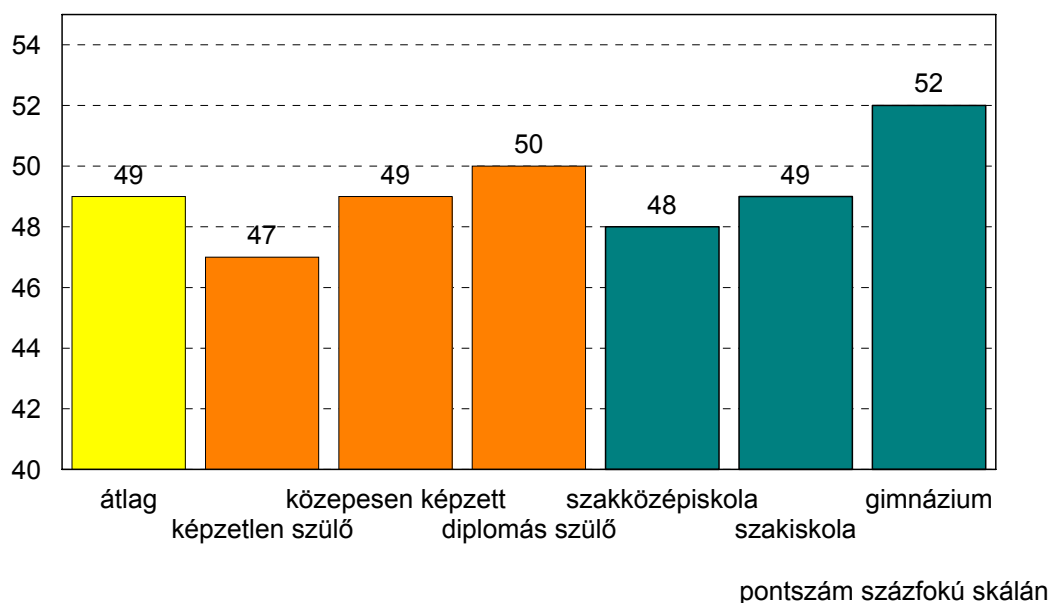

A csonka családi státusz több item előfordulási gyakoriságát szignifikánsan befolyásolja. A közös nyári program, a gyakori együttlét, a kirándulások, és a közös reggelik esetében a csonka családban élő fiatalok sokkal kevésbé számíthatnak a családi háttérre. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a közösen végzett házimunka tekintetében éppen a csonka családokban mérhető átlag feletti aktivitás.

Mindent összevetve a vizsgált tanulók családjának több mint egytizedére (13 százalék) jellemző, hogy még a hétvégeket sem töltik együtt, nem beszélgetnek egymással s gyakorlatilag egymás mellett élnek, a családi kapcsolataik csak formálisak.

A jobb érthetőség végett a válaszok alapján szerkesztettünk egy összetett mutatót, mely a családi kapcsolatok erősségét próbálja meghatározni. Ez az érték a városban tanuló diákok családját tekintve százfokú skálán kifejezve 49 pont, tehát összesítve a kritikus 50 pontos határ alatt van, jócskán elmaradva a 75 pontosnak tekinthető ideális állapottól.

A családi kapcsolat erőssége a szülő gazdasági képzettsége és a családi szerkezet függvényében

A kapcsolat erőssége a tanulók életkorának emelkedésével jelentősen csökken, természetesen lazulnak a családi kötelékek. A mutató értéke a 14 évesek körében 54 pont, a 17 éveseknél 49, az ennél idősebb középiskolásoknál pedig csak 47 pont.

A családi kapcsolatok mellett nyolc tipikus szülői magatartásforma is szerepelt a kérdőívben. A leggyakoribb közülük – érthetően – az aggodás, míg a legritkább a fizikai bántalmazás, bár elgondolkodtató, hogy a diákok 8 százaléka néha-néha azért szembe kell nézni ezzel is.

	<i>Gyakran</i>	<i>Alkalmanként</i>	<i>Soha</i>
<i>aggódnak, ha nem vagy otthon időben</i>	60	32	8
<i>engedik, hogy éjszakára kimaradj otthonról</i>	43	46	11
<i>beleszólnak a dolgaidba</i>	23	63	14
<i>ha rossz jegyet viszel haza, megszidnak</i>	18	50	32
<i>veszekednek egymással</i>	9	52	39
<i>kikérdezik a leckét</i>	5	33	62
<i>megkínálnak alkohollal</i>	3	50	47
<i>fizikailag bántalmaznak</i>	1	7	92

százalékos megoszlások

A fenti két kérdésből négyféle szülői magatartásmintát alakítottunk ki, aszerint, hogy az egyes családi tevékenységek és szülői magatartásformák mennyire jellemzőek a diákok

szüleire. A négy típus: *engedékeny* (30 százalék), *stresszelt* (26 százalék), *vigyázó* (21 százalék) és *kemény* (23 százalék).

Az *engedékeny* szülők családi tevékenységei nem térnek el az átlagtól. A szülői magatartások körében azonban jelentős eltérések vannak, jobban engedik a gyerek éjszakai kimaradását, viszont kevésbé jellemző rájuk a lecke kikérdezése, a szidás, a beleszólás és az aggodás. Engedékeny szülőket nagyobb arányban találhatunk a fiúk, a szakközépiskolások és a szakmunkás végzettségű apák körében.

A *stresszelt* szülőkre jellemző, hogy az egyszerű együttlétén kívül az összes családi tevékenység kevésbé jellemző rájuk, nincs idejük családi programokra. Nem jellemző rájuk a lecke kikérdezése (mert valószínűleg nincs rá idejük), de az átlagosnál hajlamosabbak a beleszólásra, az aggodásra és a veszekedésre. Legfontosabb jellemzőjük, hogy egyik társadalmi-demográfiai csoportban sincsenek túlsúlyban, ami azt jelenti, hogy bármely csoport körében megtalálhatók az ilyen szülők.

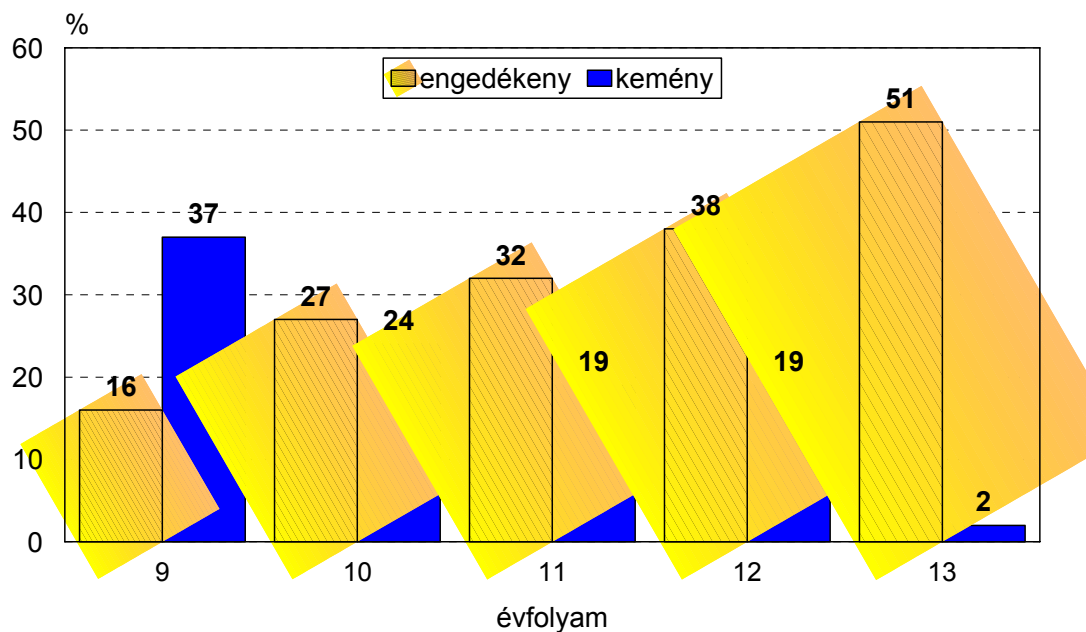
A *vigyázó* szülők a moziba járáson kívül az összes családi tevékenységet gyakrabban üzik, viszonylag sok idejük van a gyermekükre. Az átlagosnál jellemzőbb rájuk az aggodás, általában nem szidják meg a gyereket, ha rossz jegyet visz haza, viszont nem engedik neki az éjszakai kimaradást. A vigyázók leginkább a lányok, a gimnazisták és a jeles tanulók szülei közt találhatók.

A *kemény* szülők a családi együttlét tekintetében csak egyben térnek el az átlagtól, jellemzőbb rájuk az együtt reggelizés a családdal. Ők azok, akik tipikusan nem engedik az éjszakai kimaradásokat, kikérdezik a leckét és megszidják a gyereket, ha rossz jegyet visz haza az iskolából. Köztük nagyobb arányban vannak a fiúk, a szakmunkástanulók és a közepes átlaggal rendelkezők szülei, illetve az érettségizett apák.

Ha összehasonlítjuk az engedékeny és kemény szülői mintákat, akkor két érdekességet fedezhetünk fel. Az engedékenyek közt a gyermek várható végzettsége magasabb, mint a szülőé (tipikusan szakmunkás apák szakközepes gyermekei), míg a keményeknél ez éppen fordított (érettségizett apák szakmunkástanuló gyermekei). Egyáltalán nem kizárt, hogy a gyerek mobilitásával kapcsolatos szülői pozitív elvárások az egyik (engedékeny) és csalódások a másik (kemény) oldalon is befolyásolják a szülői magatartást.

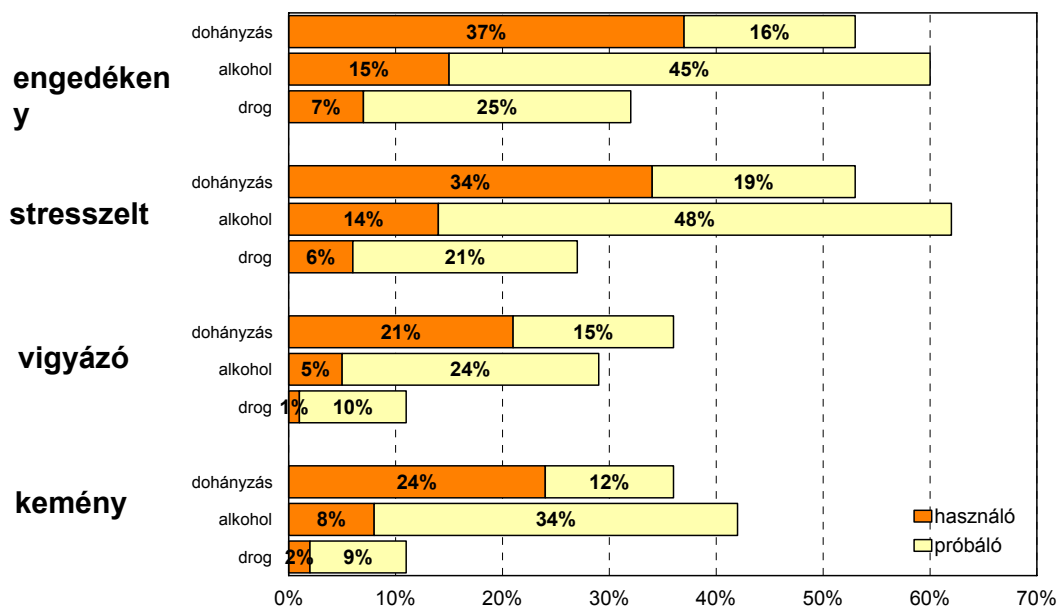
A másik érdekesség a két szülői minta és az évfolyam kapcsolatában található. A középiskola elvégzése folyamán a két minta aránya jelentősen megváltozik és éppen ellenkező módon, nő az engedékenyek és csökken a kemények aránya. Ez a változás kicsiben modellezheti a gyermek életkori változásával együtt járó szülői magatartásváltást is.

Szülői magatartásminták az évfolyam dimenziójában

A szülői magatartás egyik legfontosabb célkitűzése, hogy a lehetőségek szerint megpróbálja megóvni a gyermeket a káros szenvedélyektől, illetve mintát adjon neki az ezekhez való viszonyuláshoz. Nem érdektelen tehát megnézni, hogy az egyes szülői magatartásminták hogyan befolyásolják a gyerekek káros szenvedélyekhez való viszonyát. Itt az adott egészségkárosító szert használó/próbáló dimenziót vettük alapul, és megvizsgáltuk, az egyes magatartástípusokkal élő szülők gyermekei körében mennyire jellemző az önbevallás alapján a káros szenvedélyekkel való „élés”.

Szülői magatartásminták és a káros szenvedélyek

Mint az ábrán is látható, az egyes magatartásminták eltérő hatékonysággal működnek e tekintetben. Mint az előre várható volt, a vigyázó szülők gyermekei érintettek a legkevésbé az egyes káros szenvedélyek által. A kemény szülők tiltásos taktikája itt kevésbé válik be, különösen az alkohol tekintetében van gyermekeik közt több fogyasztó. Ennél rosszabb a helyzet az engedékeny és stresszelt szülőknél, ahol alapvetően ugyanaz a szülői magatartás, az oda nem figyelés fedezhető fel, ami tág teret enged a káros szenvedélyeknek, és sajnos elsősorban a kábítószer tekintetében nagy az eltérés.

3. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

Ebben a fejezetben a Szolnokon tanuló diákok alapvető egészségmegőrzési és egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról számolunk be. Így többek között szó lesz a legális és illegális pszichoaktív szerek fogyasztásáról, a sportolásról, a táplálkozási szokásról és mindezek családi mintázatáról.

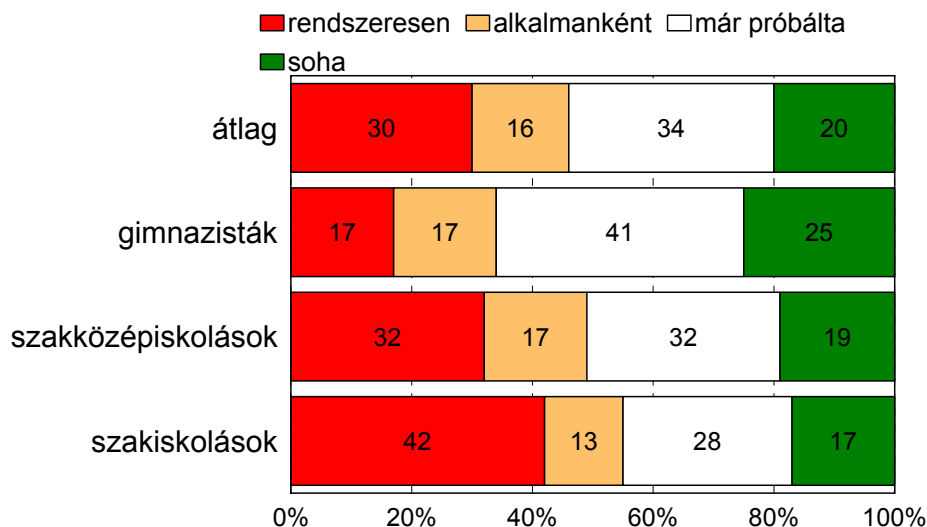
A tudatot és lelkiállapotot egyaránt módosító pszichoaktív szerek egyik része a modern társadalmakban élvezeti cikként szervesült, fogyasztásuk legális, kereskedelmi forgalomban hozzájuk lehet jutni. Hagyományosan ilyen anyagok az alkohol, a dohány, a kávé, a tea, bizonyos növényekből kivont vagy szintetikus úton előállított gyógyszerek illetve ide sorolhatók az utóbbi időben a különböző energia italok is. A pszichoaktív szerek másik része az európai kultúrkörben kevésbé szervesült, számos országban tiltott, illegális anyagok, drogok, kábítószer (depresszánsok, stimulációs anyagok, hallucinogének, szerves oldószerek).

3.1 Pszichoaktív szerek fogyasztása

Az Amerikai Egyesült Államok több tagállamában diákmegmozduláson vettek részt a középiskolások, mert olyan helyi törvényeket alkottak, mely szerint a dohányzó fiatalok, illetve szüleik komoly szankciókra számíthatnak. A gyermek és fiatalkori dohányzás nemcsak Amerikában, hanem Európában is komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt. Egy tavalyi, felnőtt lakosságot reprezentáló felmérés során kiderült, hogy az Észak-alföldi régióban a lakosok 20 százaléka rendszeresen, további 6 százaléka pedig alkalmanként dohányzik. 11 százalék tartozik abba a csoportba, akik valamikor dohányoztak, de már leszoktak róla. A naponta elszívott cigaretta átlagos száma 16.

A szolnoki ifjúságkutatás során kérdezett tanulók körében mért adatok ennél magasabb dohányzási intenzitásról vallanak, és ha figyelembe vesszük, hogy melyik korosztályról van szó, igencsak riasztóak.

A dohányzó tanulók aránya iskolánkénti bontásban

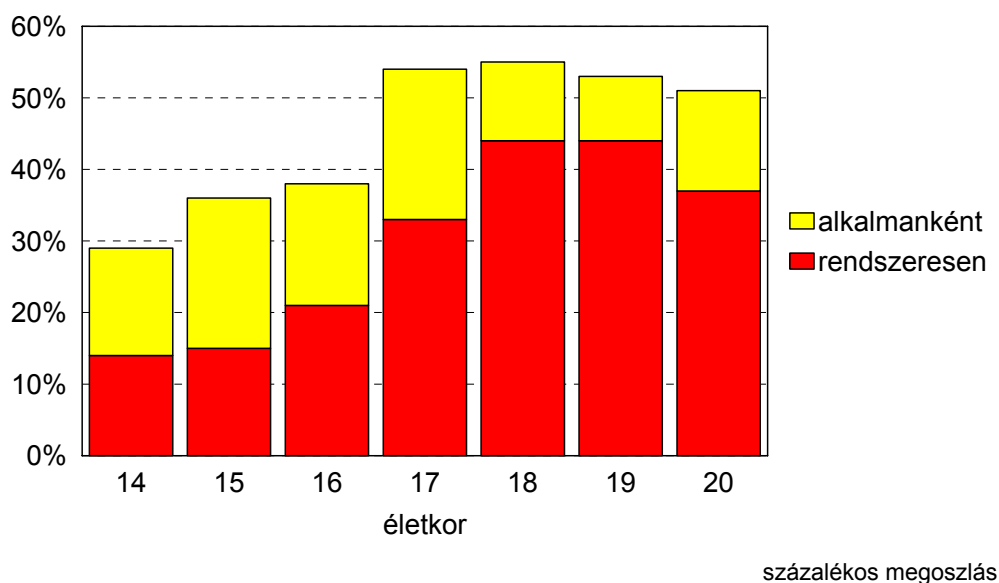

A vizsgált tanulók 30 százaléka rendszeresen dohányzik, további 16 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 34 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 20 százalék.

Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett gimnazisták körében 17 százaléknyi rendszeres, illetve 17 százaléknyi alkalmankénti dohányos található. Ennél jóval többen dohányoznak a szakiskolákban és a szakközépiskolákban. Míg a gimisek 25 százaléka soha nem is próbálta ki a dohányzást, addig a szakközépiskolásoknál ez az arány csak 19, a szakiskolásoknál pedig 17 százalék.

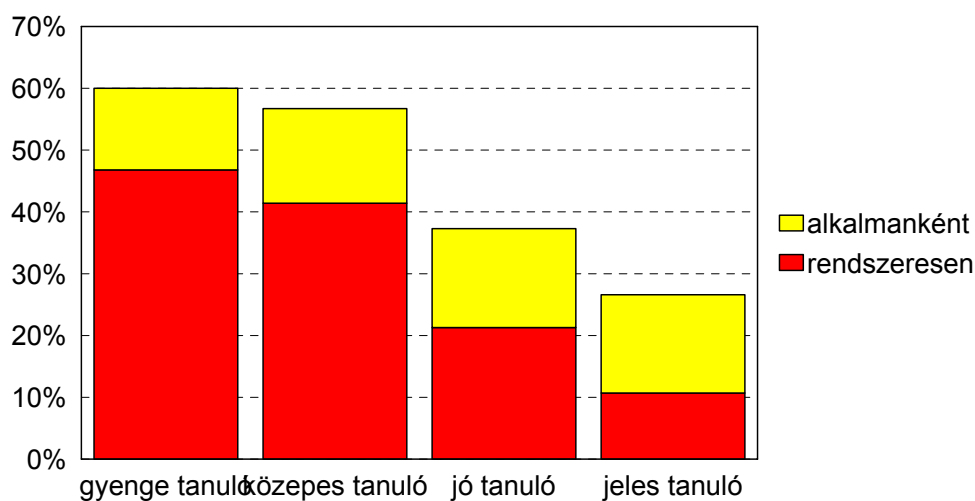
Jól látható tendencia, hogy az életkor növekedésével hogyan emelkedik a rendszeresen és alkalmanként dohányzók aránya. A 14 évesek között már 14 százaléknyi a rendszeres dohányosok aránya, mire eléri a 16 éves kort ez az arány 21 százalék, a következő két évben megduplázódik, a nagykorúság évére 44 százalékra nő. Az is jellemző, hogy a 17. életév után a dohányosok köre már nem nagyon bővül, csupán belső struktúrája alakul át. A 18-19. évre általában az is eldől, hogy kiből válik rendszeres dohányos, s ki marad meg az alkalmankénti rágyújtásnál.

A dohányzó fiatalok aránya az életkor dimenziójában

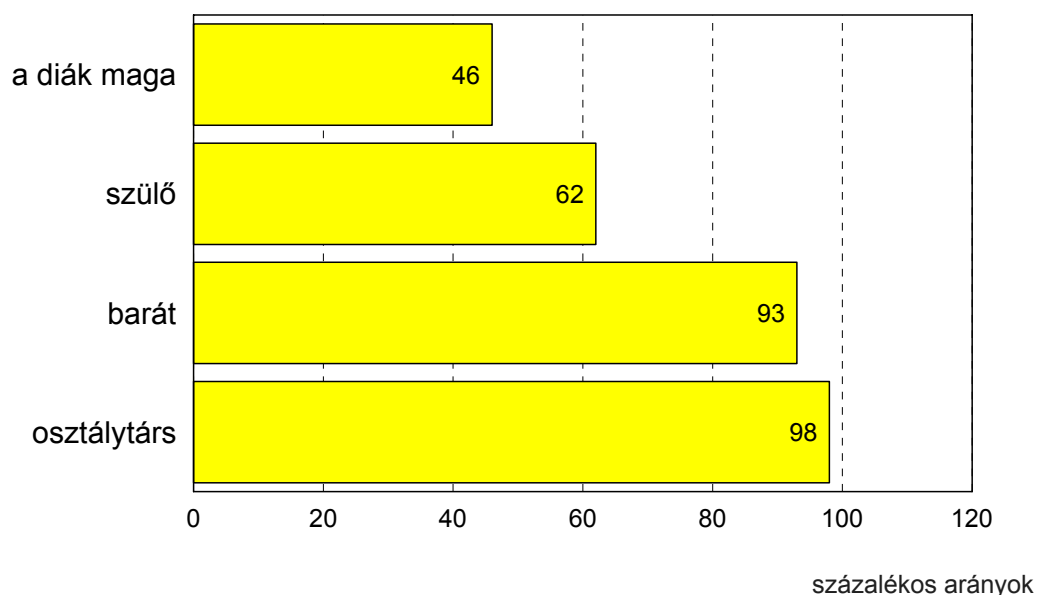
Az életkor mellett a tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, sokkal kevésbé jellemző a jó és jeles tanulóakra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért diákok 60 százaléka dohányzik, addig a jó tanulóknak 37 százaléka, a 4.5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig csak 27 százaléka (11 százaléka rendszeresen).

A dohányzó fiatalok aránya a tanulmányi eredmény dimenziójában

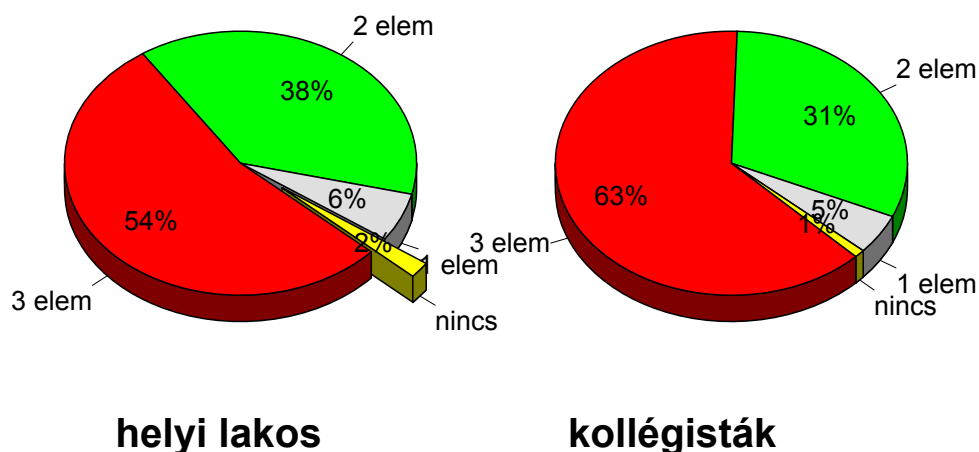
Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A szolnoki tanulók családjának több mint felében a szülők között van rendszeres dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok 93 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s gyakorlatilag mindenkinek van dohányos osztálytársa. A családi hatást vizsgálva azt látjuk, hogy a nem dohányos családban a gyermekek 40 százaléka dohányzik, míg a dohányos családban 51 százaléka. A kortárs csoport hatásáról elmondható, hogy minden dohányos baráti körében találtunk másik dohányost, ugyanakkor a nem dohányzók körében “csak” 79 százalékos eséllyel fordul elő dohányos barát.

Ki dohányzik a diák környezetében?

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik leginkább ki vannak téve a “kísértésnek”. Az index értéke az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok környezetében hányféle dohányos ágens található.

A fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

Nagyon kevés (2 százalék) azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek, s 57 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. A környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, a dohányzó fiatalok 66 százaléka „veszélyes” környezetben él. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, magas arányban (58 százalék) nyilatkoztak úgy, hogy ki sem próbálták a dohányzást. Az átlagnál veszélyeztetettebb környezetben élnek a bejárósok, a kollégisták, a képzetlenebb családi háttérrel rendelkezők és szakmai középiskolás tanulók.

A dohányos tanulók naponta átlagosan 10.1 szál cigarettát szívnak el. (A magukat rendszeres dohányzónak vallók 12.5-öt, az alkalmanként dohányzók 3.8-at.) A fiúk és a szakiskolások az átlagnál többet szívnak, de erősebb dohányosokat találtunk a képzetlenebb szülők gyengébben tanuló gyermeki között is.

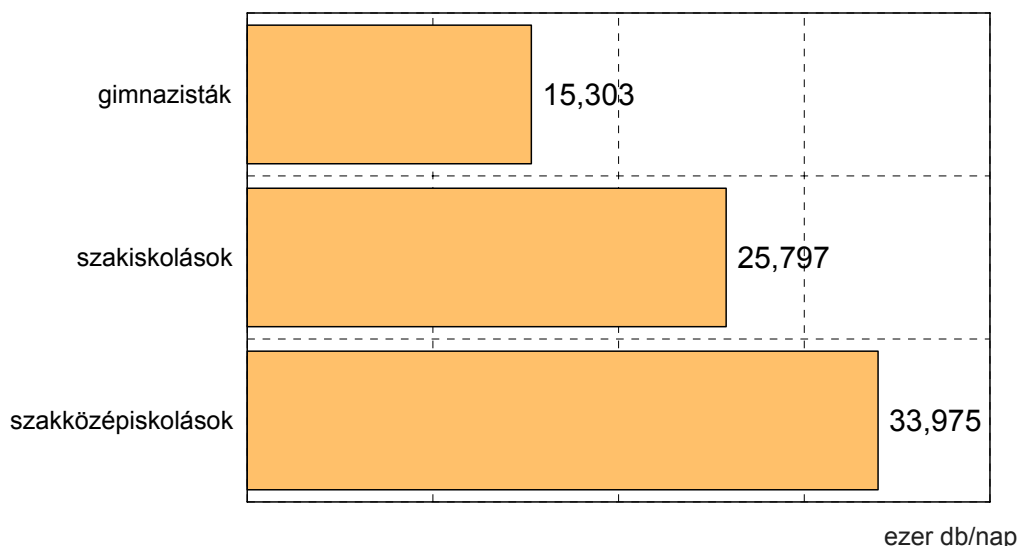
A dohányos tanulók által naponta elszívott cigaretta mennyisége a különböző alcsoportokban

	elszívott szál
férfi	11.5
nő	8.0
képzetlen szülők gyermeke	12.6

szakmunkások gyermeke	9.9
érettségizettek gyermeke	9.3
diplomásak gyermeke	10.8
gimnazisták	7.4
szakközépiskolások	9.0
szakiskolások	13.7
gyenge tanulók	11.6
közepes tanulók	11.3
jó tanulók	8.3
jeles tanulók	5.4
ÁTLAG napi szál	10.1

A korosztályi dohányzási arány és a dohányosok által elszívott napi cigaretta mennyiségének ismeretében meghatározható, hogy a szolnoki tanulók naponta kb. hány szál cigarettát szívnak el mindösszesen. Az gimnáziumok tanulói kb. 15300 szál cigarettát szívnak el egy átlagos napon, a szakközépiskolások körében naponta 25800 szál cigaretta megy el, a szakiskolások pedig közel 34000 szálat szívnak el naponta. Ha mindent összeadunk a szolnoki 9-13 évfolyamos tanulók - durva becsléssel - naponta több mint 75000 szál cigit szívnak el. Ez heti átlagban több mint 500 ezer, s éves szinten pedig 27,3 millió szál elfüstölését jelenti.

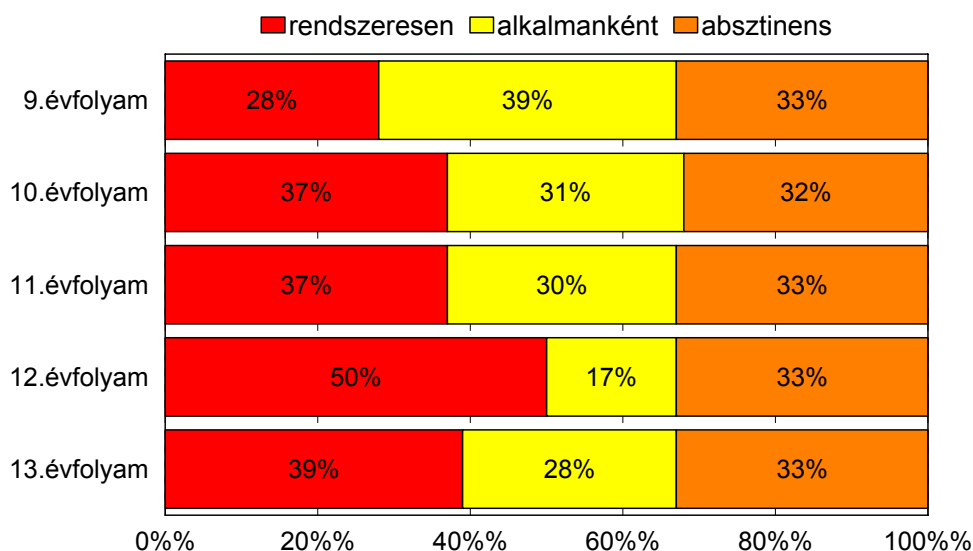
A korosztály által elszívott napi cigaretta mennyisége

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer, “drog”, az alkohol. Ez érezhető a szolnoki mintában is, ugyanis a vizsgált tanulók mindössze egyharmada nem ivott még soha alkoholt. A gimnazistáknál a rendszeres alkoholfogyasztók aránya (napi vagy heti rendszeresség) 34 százalék, a szakközépiskolásoknál a rendszeresen ivók 38, a szakiskolákban pedig 40 százalékban vannak jelen².

Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy a rendszeresen alkoholt fogyasztó tanulók többsége fiú, míg a lányok körében az alkalmankénti ivók vannak egy kicsit felülreprezentálva. Az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy míg az középiskolák elsőseinek “csak” 27 százaléka iszik rendszeresen, addig a másodikosoknak és harmadikosoknak már 37, a végzősöknek pedig 50 százaléka rendszeres ivó. A legintenzívebb alkoholfogyasztás a kollégiumban lakó tanulóakra jellemző, a mintában lévő kollégisták közel fele, 42 százaléka iszik rendszeresen, ugyanakkor az absztinensek aránya is a kollégiumban lakók körében a legmagasabb.

Alkoholfogyasztás az évfolyam mentén

Az alkoholfogyasztás gyenge kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával. Míg a gyenge és közepes tanulók 39-42 százaléka iszik rendszeresen, addig a jó tanulóknak

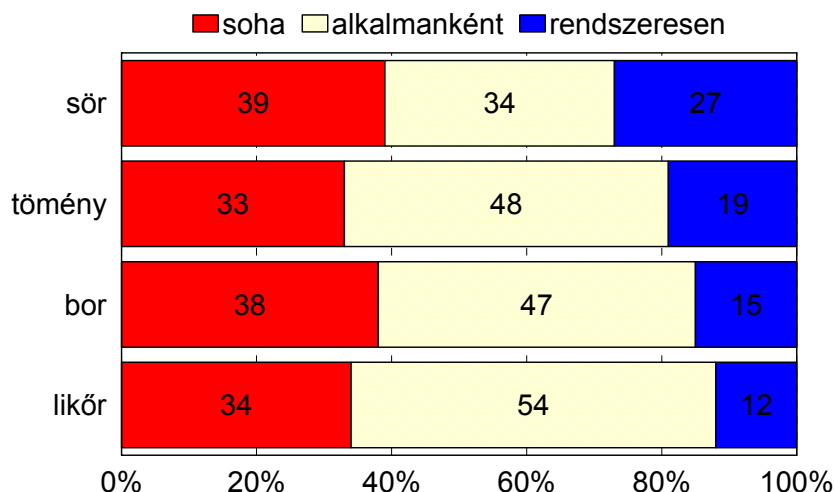
² Rendszeres ivónak azt minősítettük, aki sört, bort, töményt vagy likőrt naponta vagy hetente fogyaszt. Absztinens az, aki soha nem iszik sem sört, sem bort, sem töményt, sem pedig likőrt.

35, a jeles tanulóknak pedig csak 28 százaléka. Jellemző, hogy az életkor emelkedésével nő az alkoholt fogyasztók aránya.

A különbözőféle alkoholdermékek fogyasztása nem egyenletesen oszlik meg. A tanulók körében a hagyományos kategóriák közül a legelterjedtebb a likőrök fogyasztása, melyet tipikusan alkalmankénti (havonta vagy ritkábban) fogyasztás jellemez. Egy kicsit rendszeresebben isznak bort és töményt a tanulók (bár ők kevesebben vannak mint a likőrt ivók), a naponta vagy hetente fogyasztók aránya 15-19 százalék. Ettől jelentősen eltér a sör fogyasztási szokása, melyet abszolút értékben hasonló, ám gyakoriságban magasabb arányszám jellemez.

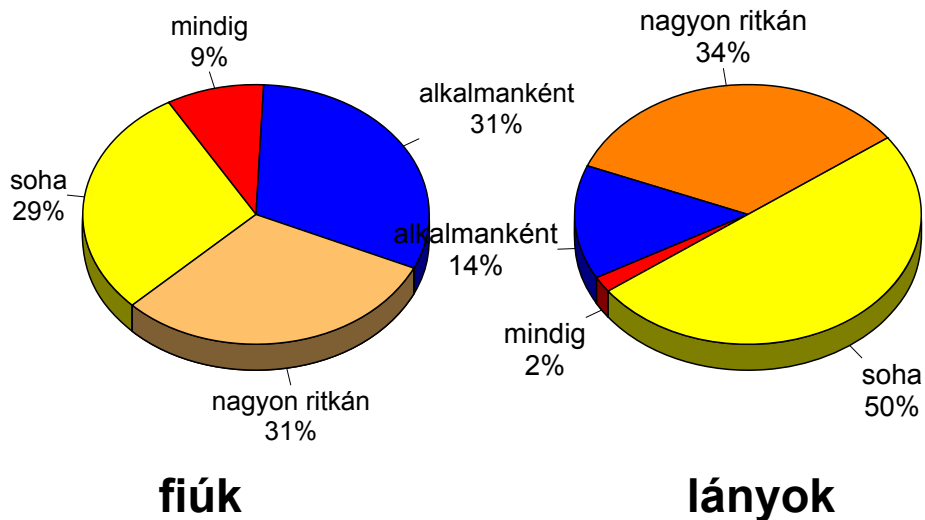
A fenti számok háttérét vizsgálva jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. Sört a lányok 59 százaléka soha nem iszik, a fiúk 35 százaléka alkalmankénti, 40 százaléka rendszeres fogyasztója (a lányoknak csak 8 százaléka iszik sört legalább hetente). A töményt is inkább a fiúk szeretik. Ellenben a likőröket a fiúk 40 százaléka utasítja el, míg a lányoknak 72 százaléka fogyasztója (61 százalékuk alkalmankénti).

A különböző alkoholtípusok fogyasztásának gyakorisága a tanulóknál

A gyakoriság mellett az elfogyasztott alkohol mennyisége is nagyon fontos összetevő. A megkérdezett tanulók mindössze 38 százaléka nem rúg be soha, 32 százalékánál előfordul, de csak nagyon ritkán. 24 százalékuknál már gyakrabban fordul elő és 6 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy mindig (!) berúg, amikor iszik. A fiúk, a Szolnokon helyben lakók, a kollégisták, a képzetebb családból kikerült tanulók, a 17-18 évesek és a szakmai középiskolások az átlagnál egy kicsit gyakrabban részegeznek le, rúgnak be.

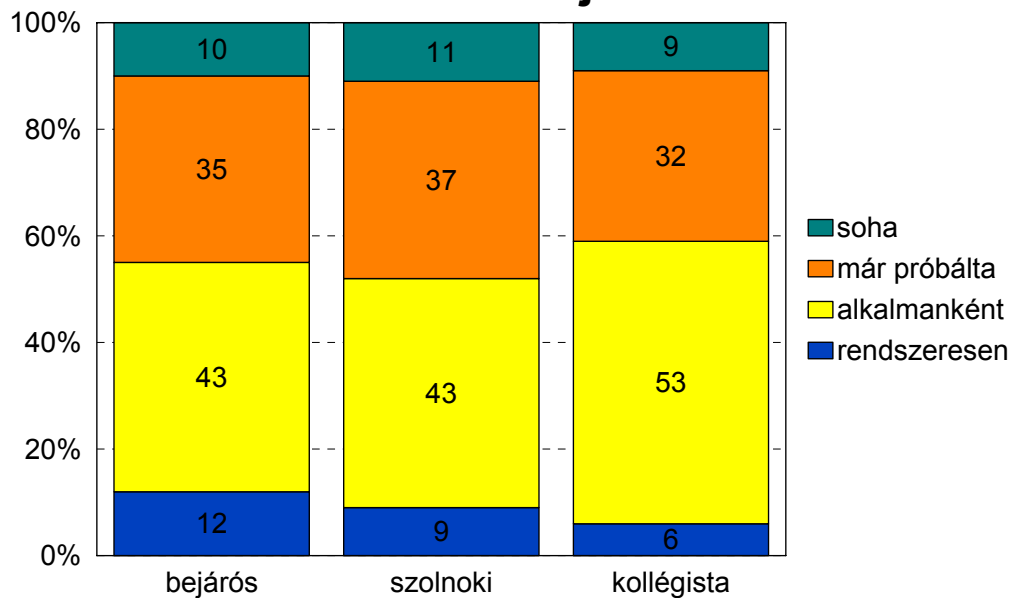
Milyen gyakran rúgsz be?

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer, ha szenvedéllyé válik (naponta 6-8 csésze kávé elfogyasztásának már jelentős veszélyei lehetnek). A kérdezett középiskolások 10 százaléka rendszeresen, 45 százaléka alkalmanként szokott kávé inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak 35 százalék. A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az iskolai évek alatt az életkor emelkedésével nő. A középiskola kezdő évfolyamán 6 százaléknyi a rendszeres kávéfogyasztó tanulók aránya, s további 41 százalék az alkalmankénti kávézóké, ezzel szemben a 12. évfolyamon 20 százalék a rendszeresen kávézók aránya, s az alkalmankénti fogyasztók köre is bővül 4 százalékkal.

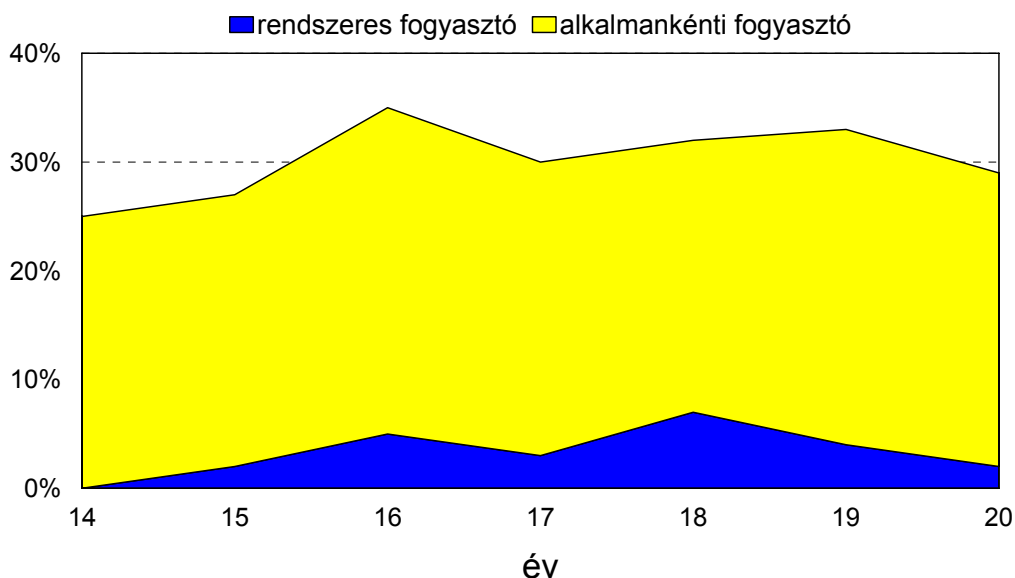
A kávéfogyasztás intenzitása nem független a településtől sem. Érezhető tendencia, hogy a bejárós tanulók körében magasabb a rendszeresen kávézók aránya, míg a kollégisták között az alkalmanként fogyasztók aránya átlag feletti.

A kávé fogyasztása a település dimenziójában

Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt egy másik értágító, serkentő hatású legális doppingszer, az energia ital. Az energia italt (pl. Red Bull, Pop, Izostar) a szolnoki középiskolás tanulók 68 százaléka próbálta ki eddig, 4 százalékuk rendszeres, 27 százalékuk alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben. Az energia italokat tipikusan a fiúk fogyasztják. Az energia ital fogyasztása átlag feletti a gyengébb tanulók és a szakmai képzésben résztvevő középiskolásoknál.

Energia ital fogyasztása az életkor mentén

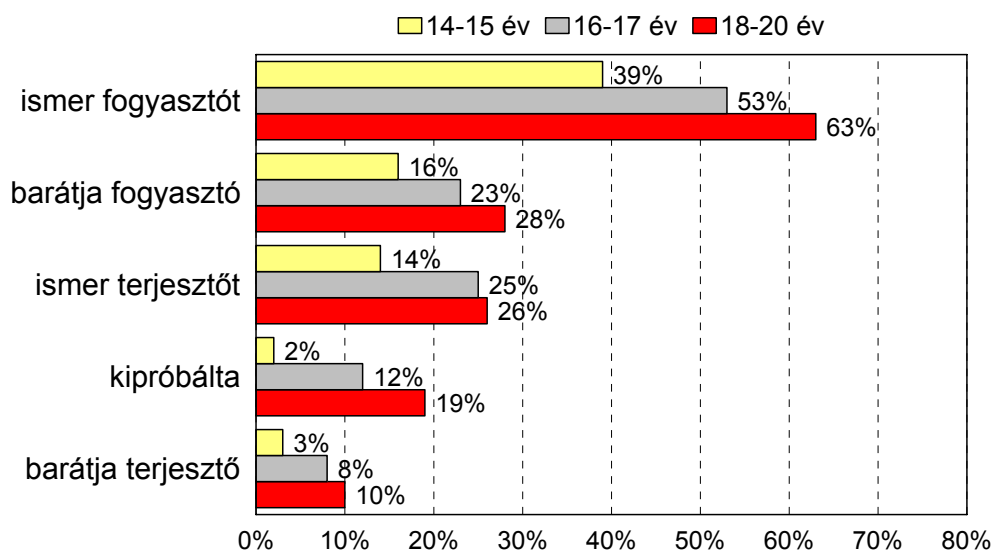
A legális szereknél sokkal kevésbé elterjedt a kábítószer fogyasztása. A kérdezett tanulók 77 százaléka egyértelműen elutasítja, még nem próbált ki és nem is akar kipróbálni semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószer, További 10 százaléuk sem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja. A megkérdezett tanulók 12 százaléka alkalmi, s 1 százaléka rendszeres drogfogyasztó - saját bevallása alapján³. Azt, hogy a kábítószer kipróbálása és fogyasztása mindössze a tanulók 13 százalékát érintené, fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél sokkal magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók több mint fele (54 százalék) ismer olyan fiataalt, aki kábítószer fogyaszt, 23 százalékának a barátai körében is van drogos, s 23 százalékuk személyesen ismer olyan fiataalt, aki kábítószer árusít. Tapasztalataink szerint a kábítószer fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (1999. márciusi BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását, tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó.

Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószer fogyasztó, mint a lányoknál. A középiskolán belül a háromféle képzési típusban eltérő arányban vannak drogfogyasztók, a gimnáziumokban 7 százalék a kábítószer használók aránya, s további 4

³ Figyelembe kell venni azt is, hogy a tanulók közül többen a füves cigit és a divatos diszkó drogokat nem tekintik drognak, kábítószernek.

százalék jutott túl a kipróbáláson, a szakiskolákban és a szakközépiskolákban 4-5 százalék a használók, s további 8-9 százalék azok aránya, akik eddig csak kipróbálták.

A tanulók kábítószerrel való kapcsolata

Érdeemes megnézni, hogyan alakul a szolnoki tanulók kábítószerrel való kapcsolata az életkor dimenziójában. Jól látható, hogy mind a fogyasztás, mind pedig a terjesztés tekintetében aktívabbá válik a kapcsolat az életkor emelkedésével. A kábítószer kipróbálását tekintve a 2 százaléknyi bevallott 14-15 éves fogyasztó a nagykorúság elérésére 19 százalékra nő, azok aránya akik tudnak arról, hogy barátjuk fogyasztó, közel megduplázódik. A leglazább kapcsolat az “ismer fogyasztót” kategória. Azon tanulók aránya, akik ismernek kábítószerrel fogyasztó fiatalot a 14-15 éveseknél még “csak” 39 százalék, a középiskola végzőseinél már 63 (!) százalék.

Megállapítható, hogy a drog szempontjából az átlagnál veszélyeztetettebbek a magasabban kvalifikált családi háttérrel rendelkező de gyengébb tanulmányi eredményt elérő tanulók.

A kábítószer fogyasztók körében erősebb korcsoporthatás mutatható ki, mint a dohányosoknál. A drogot használó fiatalok 85 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá 42 százalékban rendelkeznek drogos baráttal, 37 százalékuk drogdíler is ismer. Ezzel szemben, akiknek nincs kábítószerrel fogyasztó barátjuk, 89 százalékban mondták, hogy soha nem is

gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen drogot.

A kábítószeres és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószeres kipróbálók, illetve a kábítószeres elől el nem zárkózók milyen szerekkel kísérleteznének, milyen szereket próbálnának ki. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású ópiátokat (heroin, metadon) és a pszichotrop hatású pótszereket, szerves oldószereket (ragasztó, habpatron, nitrohígító, csavarlazító) említették. Ez utóbbiak az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és igen komoly testi károsodásokat okoznak. Valamivel többen említették a szorongásoldó gyógyszereket. A stimulánsok, mint például a speed vagy a kokain, 31 említést kaptak (ebből 23 a speed). Ezek a szerek általában serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószeres a hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána (129 említés), általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, amelyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszüntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik. Az összes megkérdezett tanuló 11 százaléka nyilatkozott úgy, hogy találkozott már a szerrel vagy ezt próbálná ki alkalomadtán.

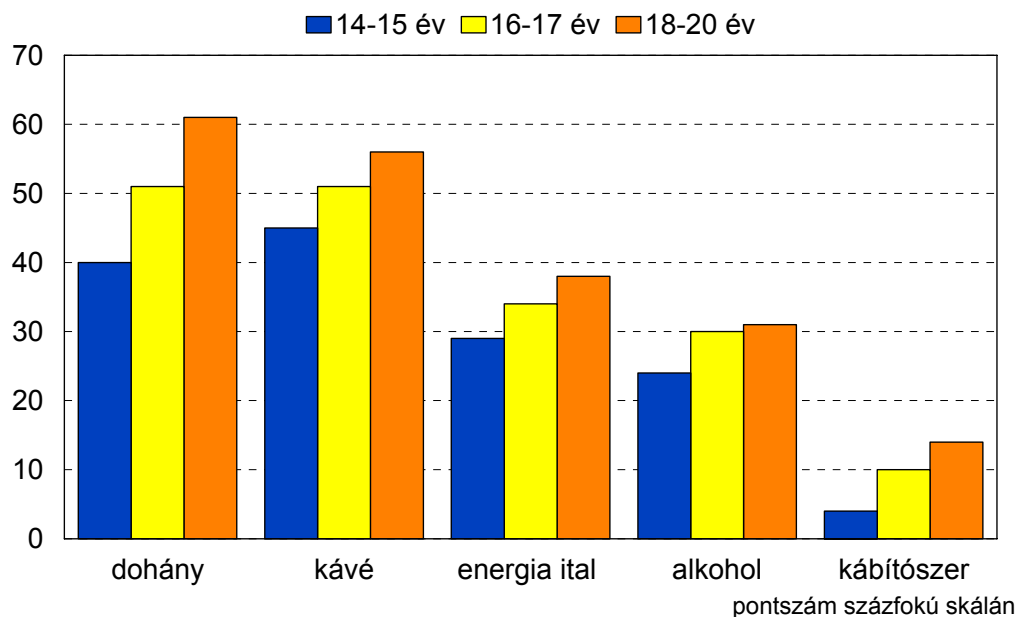
Milyen kábítószereset próbáltál/próbálnál ki?

	említések száma
hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis)	162
stimulánsok (kokain, speed, amfetamin, chat, crack)	31
szorongás oldó gyógyszerek	14
pszichotrop hatású pótszerek, szerves oldószerek (ragasztó, habpatron, hígító, csavarlazító)	9
depresszáns (heroin, morfium, ópium, metadon)	8

A baráti kör vizsgálatára létrehoztunk egy mutatót, amely a válaszadó baráti körében a rendszeres dohányos és drogfogyasztókat jelöli. Akinél mind a két változó igen választ adott, azokat úgy tekintettük, mint akiknek a baráti köre veszélyes, ezek aránya a mintán belül 23 százalék. Az ilyen veszélynek egyáltalán nem kitett fiatalok a minta 8 százalékát alkotják. (A Szolnokon tanuló gimnazisták 16 százalékának veszélytelen a baráti köre, a

szakközépiskolákban és szakiskolákban csak 5 százalékuknak.) A legnagyobb arányú veszélyeztetettséget a gyengébb tanulók, a diplomás családok gyermekei és a kollégiumban lakó tanulók körében mértük.

A pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulása

Az ötféle egészségkárosító tevékenység intenzitását százfokú skálára vetítettük. Az adott szer fogyasztási indexe minden esetben 0-100 közötti szám és azt mutatja meg, hogy az adott válaszoló milyen mértékben rombolja saját egészségét. Minél nagyobb az index értéke, annál intenzívebb károsításnak van kitéve a tanuló szervezete. Az index értéke a dohányzás esetében a legmagasabb, 52 pont. A kávé fogyasztási indexe 51 pont, az energia italoké 34, az alkoholé pedig 29 pont százfokú skálán. A fenti diagram az egyes pszichoaktív szerek fogyasztási indexének alakulását mutatja az életkor dimenziójában.

A pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitása az egyes iskolatípusokban eltérő, az alábbiak szerint alakul.

A pszichoaktív szerek fogyasztásának intenzitása iskolatípusonként

	<i>gimnázium</i>	<i>szakközépiskola</i>	<i>szakiskola</i>
<i>kávé</i>	50	50	56
<i>dohány</i>	42	54	60
<i>energia ital</i>	30	36	38
<i>alkohol</i>	28	31	29
<i>kábítószer</i>	10	10	10
összesített átlag	32	36	39

pontszám százfokú skálán

A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0,39$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás közötti korreláció erős ($r=0,40$), s kimutatható az összefüggés a dohányzás és a kábítószer fogyasztás közötti is ($r=0,34$).

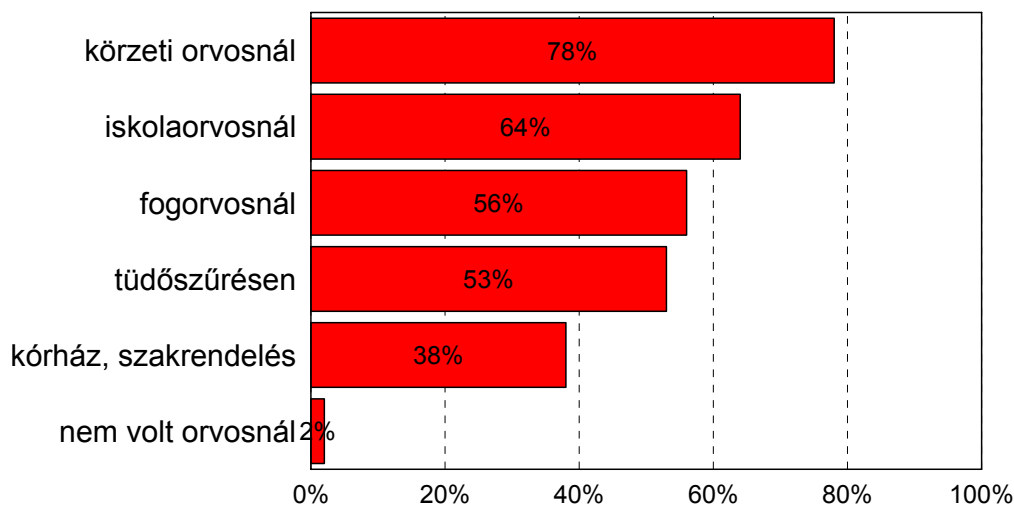
3.2 Egészségmegőrzés

Adatfelvételünk során többféle szempont szerint is közelítettük a fiatalok egészségügyi helyzetét. Elsőként a orvosnál, fogorvosnál, tüdőszűrésen, illetve kórházban, szakrendelésen való megjelenés gyakorisága alapján vizsgáltuk a kérdéskört.

A legmagasabb arányban - érthetően - a körzeti orvost említették a tanulók, 78 százalékuk megfordult háziórvosa rendelőjében az elmúlt egy évben. Ennél egy kicsit kevesebben keresték fel problémával az iskolaorvost, a tanulók 64 százaléka adott ilyen választ. A rendszeres fogászati ellenőrzésen (évenként legalább egy alkalom) szintén ötven százalék feletti arányban vettek részt a tanulók (56 százalék), bár a kívánatos itt a 100 százalék lenne.

Kórházban és más szakrendelésen a tanulók kétötöde járt, tüdőszűrésen 53 százalékuk volt. Fontos megjegyezni, hogy az alkalmanként dohányzó fiatalok 48, a rendszeresen dohányzó fiatalok 41 százaléka nem volt tüdőszűrő vizsgálaton ez elmúlt évben, ami fokozza az kóros egészségkárosodás esélyét.

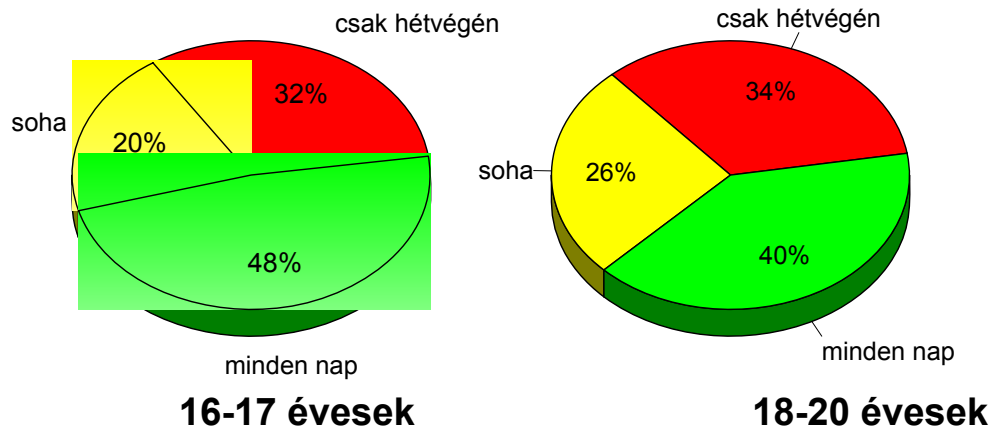
Az utóbbi egy évben orvosnál voltak aránya

Nemek tekintetében eltérés, hogy míg a fiúk 55 százaléka volt tüdőszűrő vizsgálaton, addig a lányoknak csak 49 százaléka jutott el, ellenben a lányok körében 14 százalékkal magasabb a kórházban, szakrendelésen illetve 5 százalékkal a fogorvosnál megjelentek aránya.

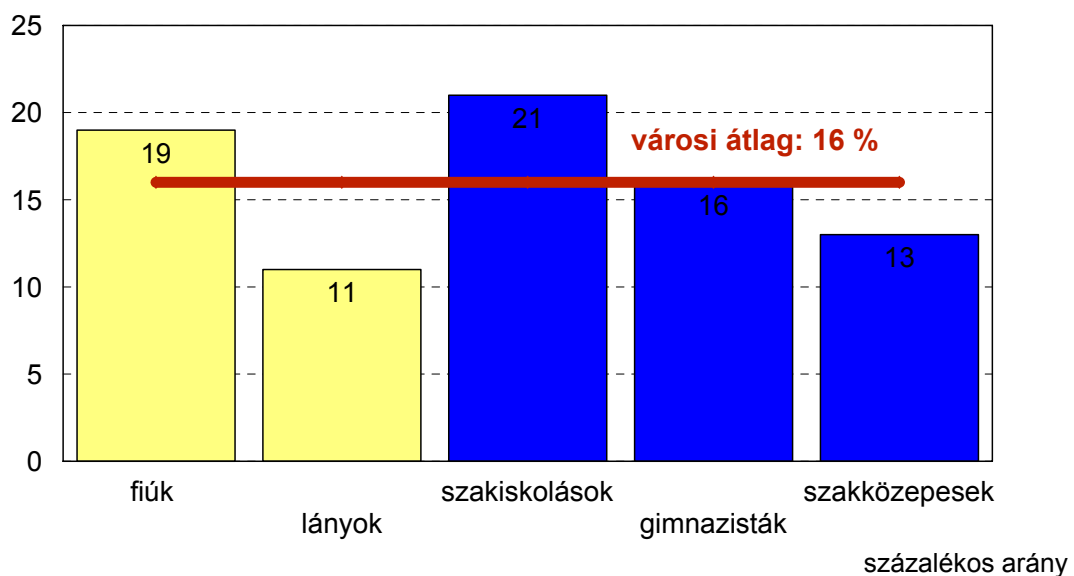
A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. A diákok kevesebb mint fele (43 százalék) minden nap, 35 százalékuk csak hétfévente szokott otthon, elindulás előtt reggelizni, s közel egynegyedük pedig soha sem reggelizik. Az életkor emelkedésével az otthon reggelizők aránya csökken, ellenben a szülő iskolai végzettségnek emelkedése pozitívan befolyásolták a válaszokat. Míg a képzetlen családok gyermekeinek 38 százaléka reggelizik mindennap, addig a diplomás családoknál ez az arány 49 százalék.

Szoktál otthon reggelizni?

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy az iskolai és a tanórán kívüli lehetőségek közül melyiket és milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került fiatalok.

A napi rendszerességgel sportoló tanulók aránya

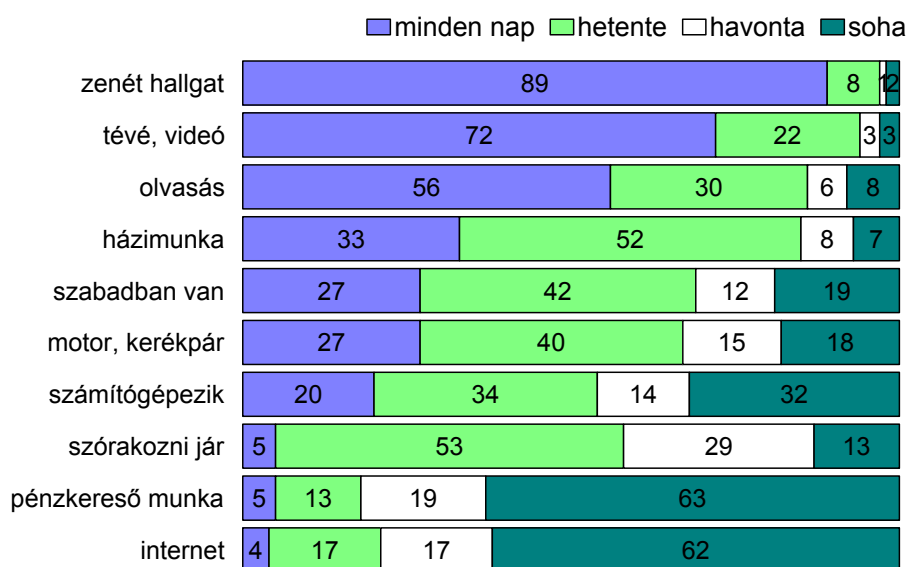
A legelterjedtebb testedzési mód az otthon, egyénileg végzett mozgás, ezt végzik a legmagasabb arányban naponta, hetente és havonta is. A megkérdezett tanulók 16 százaléka sportol napi rendszerességgel az iskolai tanórán kívül, további 29 százalék hetente többször mozog. Heti rendszerességről 17 százalék nyilatkozott. A szolnoki diákok 14 százaléka soha nem sportol saját bevallása szerint.

Jellemző, hogy a fiúk, az alacsonyabb évfolyamon tanulók és a szakiskolások az átlagnál sportosabbak, rendszeresebben mozognak. A település szerint is mérhető különbség, míg a szolnoki lakosú tanulók 19 százaléka sportol valamit naponta, addig a bejárósoknak csak 15 százaléka, ők - feltehetően időhiány miatt - inkább a heti rendszerességet preferálják. A kollégiumban lakó tanulók körében csak 10 százalék a naponta sportolók aránya, s náluk a legmagasabb azok köre, akik ritkábban sportolnak, mint hetente.

4. SZABADIDŐ

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a fiataloknak tíz szabadidős tevékenységet kellett értékelniük aszerint, hogy melyiket milyen gyakran végzik.

Mit csinálsz szabadidődben?

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. Az első két helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A tévé és a videó a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, és a legkényelmesebb is. Ez egyébként nem a fiatalok sajátossága, a felnőttek is ezt jelölték meg a leggyakoribb szabadidős tevékenységnek egy 1995 és 1998 közötti vizsgálat sorozatban. A zenehallgatás már annyira természetes (akár háttérként), hogy nem is feltűnő, a fiatalok 89 százalékának otthonában minden nap szól a zene.

A könyvek és magazinok olvasása napi rendszerességgel a tanulók 56 százalékát jellemzi, további 30 százalékuk hetente vesz kezébe újságot vagy könyvet. A házimunka magas - heti - említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg. Némileg meglepő viszont a szórakozni járás

viszonylag alacsony említési aránya (42 százalék havonta, ritkábban vagy soha sem jár). A könyvet sokak szerint felváltó számítógépet napi rendszerességgel 20, hetente további 34 százalékuk használja, s ez nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy a tanulók több mint fele rendszeresen hozzájut a géphez. A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a virtuális valóság igen gyors előretörése csak részben történik a hagyományos formák rovására (pl. könyvolvasást kevésbé érinti, ellenben a házi munka végzését annál inkább).

A fiatalok által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolkodni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be). Jellemző, hogy a fiúk, a helyben lakó tanulók és a szakmai képzést adó iskolákba járók (különösen a szakmunkások) körében gyakrabban említett tevékenység.

Az internetes közösségi élmény említési aránya egyelőre mindössze 4 százalékuknak jelent napi, és további 17 százalékuknak heti elfoglaltságot.

A szabadidős tevékenységek alapján klaszteranalízissel csoportokba soroltuk a fiatalokat. A számítógépes elemzés három csoportot különböztetett meg. A következő táblázat a három csoport szabadidős tevékenységének rangsorát mutatja.

	1. csoport (N=487)	1. csoport (N=296)	3. csoport (N=308)
1.	zenehallgatás	zenehallgatás	zenehallgatás
2.	tévé, videó	tévé, videó	tévé, videó
3.	könyv, újság olvasás	könyv, újság olvasás	könyv, újság olvasás
4.	számítógép	házi munka	sport
5.	sport	szórakozás	motor, kerékpár
6.	házi munka	számítógép	házi munka
7.	motor, kerékpár	motor, kerékpár	szórakozás
8.	szórakozás	sport	pénzkereső munka
9.	internet	internet	számítógép
10.	pénzkereső munka	pénzkereső munka	internet

Mint látható, a klaszteranalízis során is visszatükröződnek az említési arányok. A zenehallgatás, a tévé, videó és a könyv/újság olvasása mindhárom csoportban előre került. Miután a klaszteranalízis a különbségeket próbálja megmutatni, kijelenthetjük, hogy a zenehallgatás és a tévézés, videózás bármely csoportnak, fiatalnak a leggyakoribb szabadidős tevékenysége.

Az első csoportban a számítógépezés gyakoribb tevékenység, ellenben a szórakozás és a pénzkereső munka említési aránya átlag alatti. Ők vannak a legtöbben a mintában. A

második a "konform" csoport, ők gyakrabban végzik a házi munkát, mint a sportolást vagy a számítógépezést, s átlag feletti arányban járnak szórakozni is. A harmadik csoportban a sportosabb tanulók vannak, neki sokkal fontosabb a mozgás, mint a számítógépezés, a házi munka vagy a szórakozás.

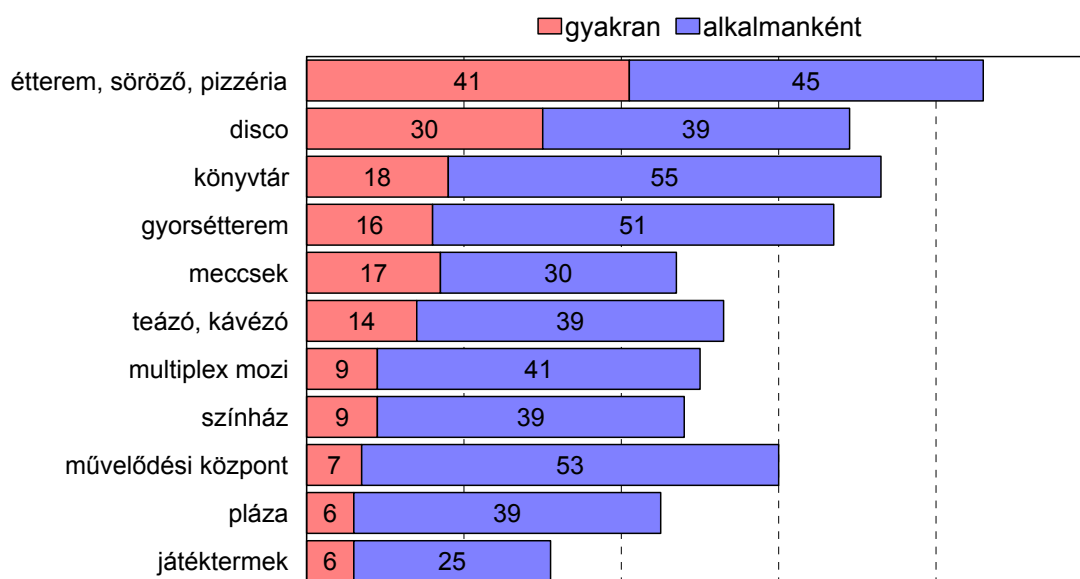
Az egyes csoportok eltérő jellemzőkkel bíró fiatalokból állnak. Az elsőben az átlagosnál nagyobb arányban vannak a szakközépiskolások, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező apák gyermekei, a fiúk és a szolnoki lakosok. A második csoportban az átlagosnál nagyobb arányban vannak a lányok és a szakmunkások gyerekei. A harmadikban sok a fiúk száma, kevés a gimnazista fiatal és több a közepesen iskolázott apa bejárós gyermeke.

A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érint. Itt a leggyakrabban említett helyszínek, intézmények, helye nem meglepő. A fiatalok által leggyakrabban látogatott intézmények a város éttermei, sörözői, pizzériái, 41 százalék gyakran, további 45 százalék alkalmanként megfordul bennük, de a különböző diszkók is kedvelt találkozó és szabadidő eltöltési helyszínei a szolnoki középiskolásoknak. A gyorséttermekben (melyek nemcsak étkezési, hanem találkozási célokat is szolgálnak) a tanulók 16 százaléka kifejezetten gyakran megfordul, 51 százalékuk alkalmanként teszi ezt.

Viszonylag sokan említették a könyvtárat is, bár itt azért figyelembe kell venni, hogy az iskolai kötelezettségekkel kapcsolatban is gyakran kell könyvtárba járni, ami nem feltétlenül szabadidős tevékenység a fiatalok szemében.

Nemek szerint hét esetben találtunk jelentős eltérést. A lányok gyakrabban járnak könyvtárba, színházba, teázókba, kávézókba és a gyorséttermekben is többször fordulnak meg. Ugyanakkor a fiúk rendszeresebben látogatják a játéktermet és a meccset. A diszkókról elmondható, hogy a míg a fiúk 32 százaléka kifejezetten gyakran jár oda, addig a lányoknak csak 26 százaléka nyilatkozott így, ők többségében (43 százalék) csak alkalmanként látogatják.

Látogatod az alábbi intézményeket, programokat?

Iskolatípus szerint is jelentősen eltér a szabadidő eltöltésének helyszíne. Az alábbi táblázatból kiolvasható, hogy a gimnazisták magasabb arányban járnak a művelődési központ rendezvényeire, a város kávézóiba, teázóiba, de gyakrabban mennek könyvtárba és színházba is. A disco említése aránya a szakközépiskolások és a szakiskolások között átlag feletti, 32-42 százalékuk rendszeresen jár, s szintén jobban preferálják a gyorséttermeket és a meccseket is. A gyorsétterembe a gimnazisták és a szakiskolások járnak leggyakrabban.

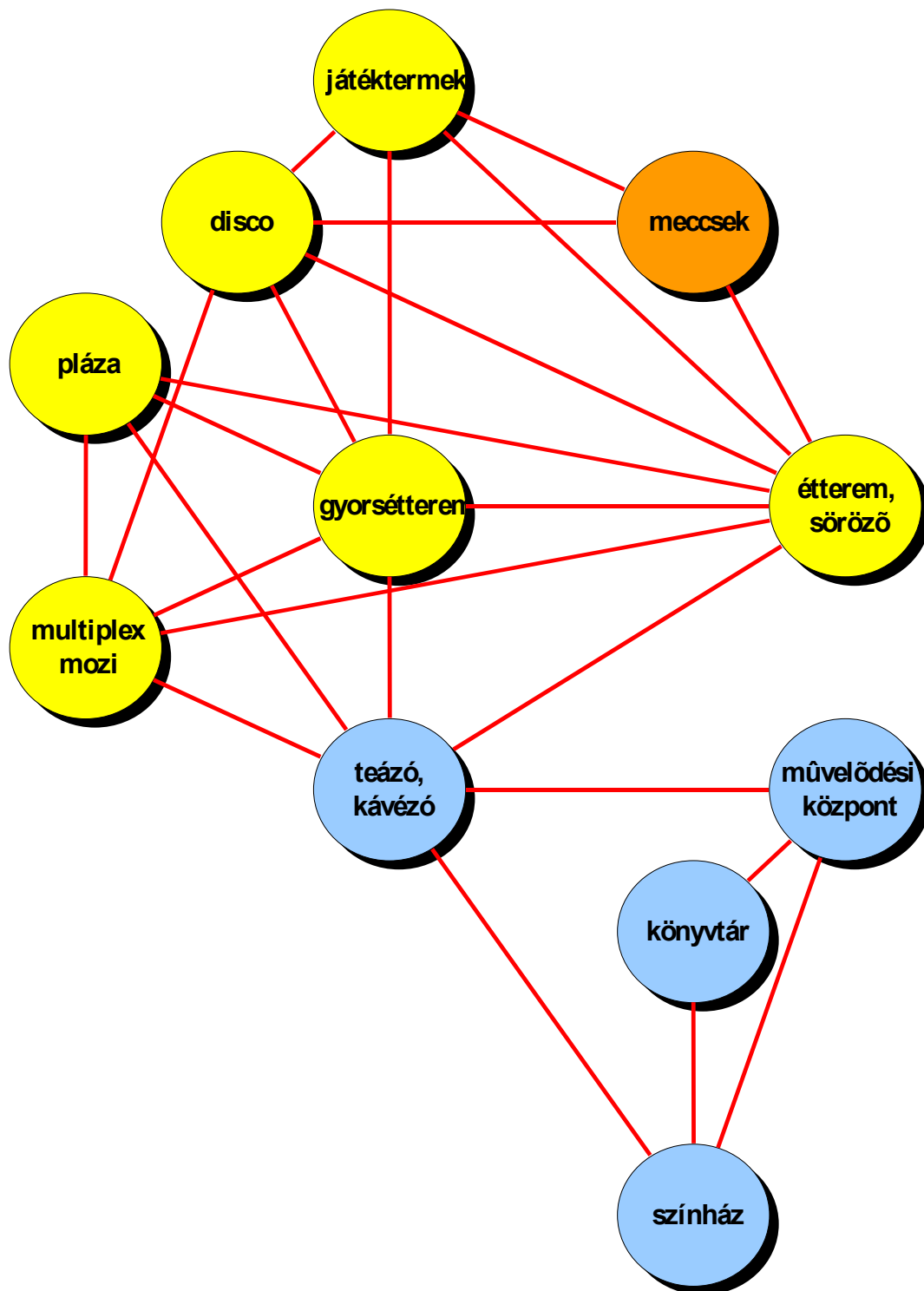
Az egyes intézményeket gyakran látogatók aránya az iskolatípus szerint

	gimnazisták	szakközépiskolások	szakiskolások
éttermek, sörözők, pizzériák	40	42	41
könyvtár	31	14	10
gyorséttermek	20	13	20
disco	18	32	42
teázók, kávézók	18	15	9
meccsek	17	16	21
színház	13	9	2
művelődési központ	12	5	6
pláza	8	5	6
multiplex mozi	7	8	11
játéktermek	5	5	8

említési százalék

A szabadidő eltöltésének helyszínei nem függetlenek egymástól. A diákok által

preferált helyszínek, intézmények korreláció hálózata az alábbi rajzolatot mutatja. (Csak az $r > 0.2$ pozitív korrelációkat tüntettük fel.)

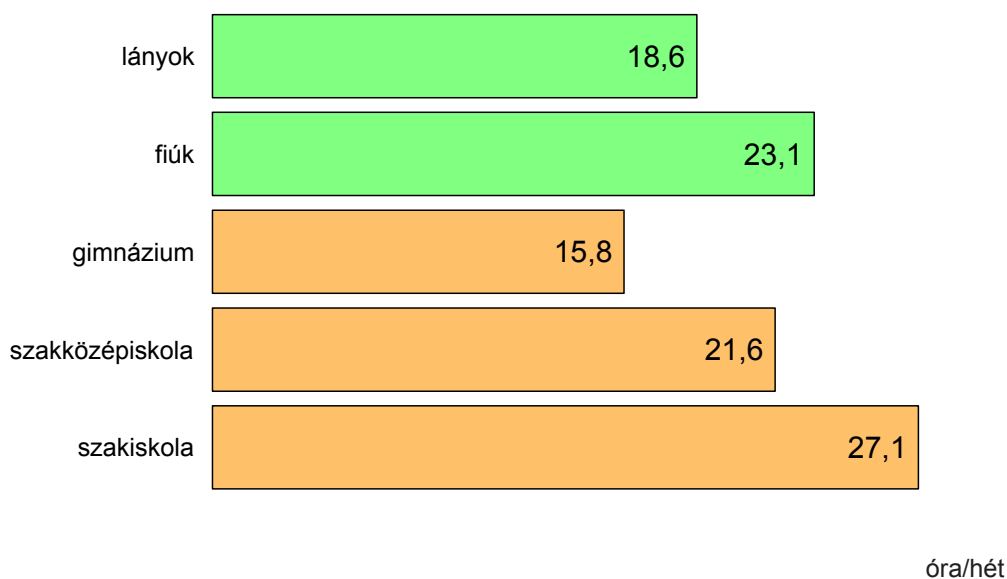
Jól látszik az ábrán három csoport elkülönülése. Az első körbe alapvetően kilencvenes évek új típusú szabadidő eltöltési helyszínei tartoznak, szorosan korrelál egymással a pláza, a

multiplex mozi, a gyorsétterem, a játékterem, a disco és az étterem, söröző iteme. Különálló egységként - a sörözőkön, éttermeken és a játéktermeken keresztül kapcsolódva - található a meccsek említése. A harmadik szabadidős kör a klasszikus művelődés elemeit tartalmazza (színház, könyvtár, művelődési központ). Ez utóbbi kör a teázók, kávézók intézményein keresztül kapcsolódik a modern helyszínekhez.

5. MÉDIAFOGYASZTÁS

Utaltunk rá, hogy a fiatalok szabadidős tevékenysége az utóbbi évtizedben a passzív időtöltések felé tolódott el. A tévé, a videó, a számítógép és az utóbbi években az internet az egyik legkönnyebben elérhető, legkényelmesebb szabadidős tevékenység, s a diákok az egyik legnagyobb elektronikus médiafogyasztók. A szolnoki tanulók egy átlagos hétköznap 153 percet töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig 12 és háromnegyed órát jelent. Egy átlagos hétvégi napon 259 percet töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk egy átlagos tanuló egy héten 21,3 órát, azaz a hét 168 órájának 12,7 százalékát tölti tévénézéssel. Mindössze a diákok négy százaléka nyilatkozta, hogy nem tévéznek hétköznap és ez az arány a felére csökkent a hétvége tekintetében.

Tévénézésre fordított átlagos idő hetente

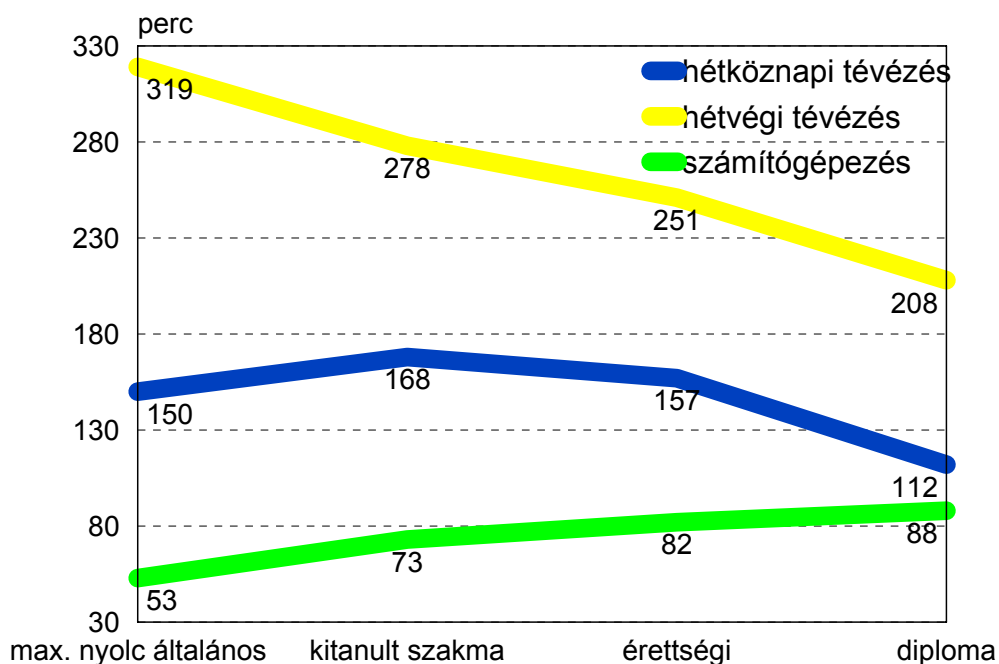
A tévénézési szokásokat befolyásolják az egyes társadalmi/demográfiai jellemzők. A fiúk, a fiatalabb diákok, a gyengébb tanulók, a szakmai középiskolába járó és a képzetlen szülők gyermekei az átlagnál többet tévéznek, míg a diplomás szülők gyermekei, a jeles tanulók, a lányok és a sportosabb tanulók valamivel kevesebbet. A legvédettebbek a média hatásaitól a kollégisták, ahol a házirend és pontosabb időbeosztás valamint a nehezebb hozzáférésnek köszönhetően egy átlagos hétköznap “csupán” 77 percet tévéznek, míg a helyben lakók 164, a bejárósok 170 percet. Azt azonban hozzá kell tenni, hogy hétvégén már

a kollégisták is 4 órát, 239 percet ülnek a tévé előtt.

A tévéképernyők mellett a számítógép is egyre inkább meghatározó elemmé válik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaiban. A kérdőívben megkérdeztük, hogy az iskolán kívüli szabadidejükben a diákok naponta hány órát ülnek a számítógép előtt (nem számítva tehát az iskolai kötelező használatot). Itt már 43 százalék volt azok aránya, akik semennyi időt nem töltenek a számítógép képernyője előtt, a többiek viszont napi hetvenhét percet ülnek a gép előtt.

A számítógép egyelőre inkább fiús elfoglaltság (napi átlag másfél óra), a lányok mindössze napi háromnegyed óra körüli időt ülnek előtte. Intenzívebb fogyasztás jellemzi a szakközépiskolásokat, a 10. évfolyamosokat, és azokat, akiknek a családjában nincs munkanélküli. Ez utóbbi egyértelműen az anyagi különbségekre vezethető vissza. Hasonló a helyzet az apa iskolai végzettségével, amely minél magasabb (vagyis minél nagyobb a család keresete), annál több időt szán a gyerek a számítógépre.

A képernyők előtt töltött idő az apa végzettsége mentén

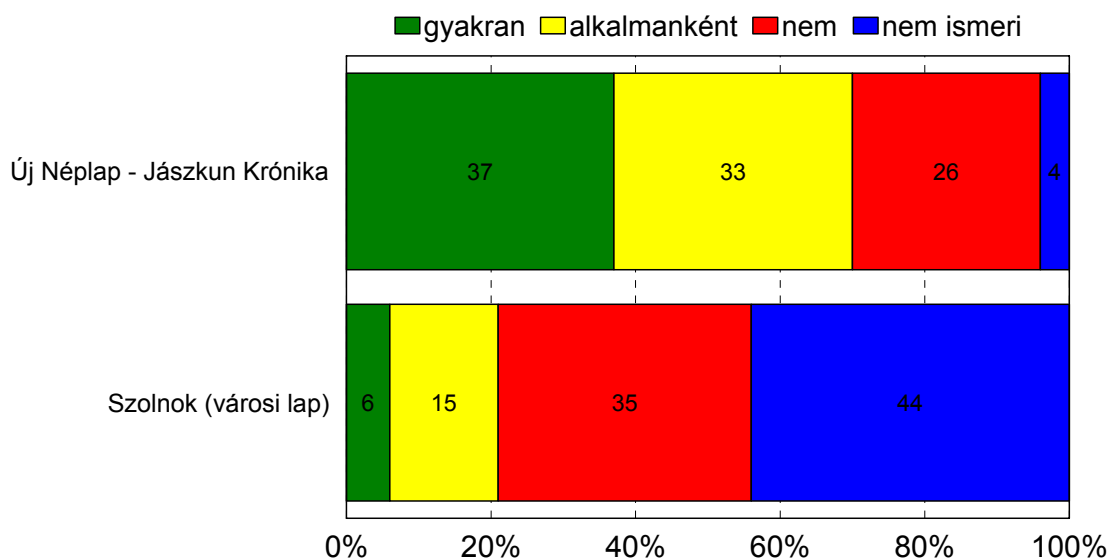

Ez utóbbi dimenzió meglehetősen nagy eltéréseket okoz a képernyő bármelyik típusának „fogyasztásában”, így ezt egy külön ábrán is bemutatjuk. Jól látható, hogy míg a tévénézés az apa iskolai végzettségének növekedésével csökken, addig a számítógép-

használat, ahol az elsődleges különbségek a hozzáférési (anyagi) lehetőségekben rejlenek, folyamatosan nő, és a diplomás apák gyermekeinél már megközelíti a tévénézésre fordított időt, legalábbis hétköznapokon.

A fiatalok a felsorolt helyi sajtótermékek közül leggyakrabban az Új Néplap - Jászkun Krónikát forgatják, és ez egyben a legismertebb helyi újság körükben, 70 százaléuk rendszeresen hozzájut és belenéz. A városi önkormányzat lapját a Szolnok-ot a középiskolások 6 százaléka olvassa rendszeresen, további 15 százaléuk alkalmanként. Ugyanakkor, ha ezt az adatot nem a teljes középiskolai populációra vetítjük, hanem csak a Szolnokon lakó középiskolásokra, akkor magasabb ismertséget és olvasottságot mérhetünk, a helyben lakó diákok 10 százaléka rendszeresen, további 23 százaléka alkalmanként olvassa a lapot (de 39 százaléuk nem is ismeri). Ha a válaszokat a szülő képzettsége szerint bontjuk, akkor az derül ki, hogy a helyi nyomtatott újságok olvasottsága növekszik az iskolázottsággal együtt.

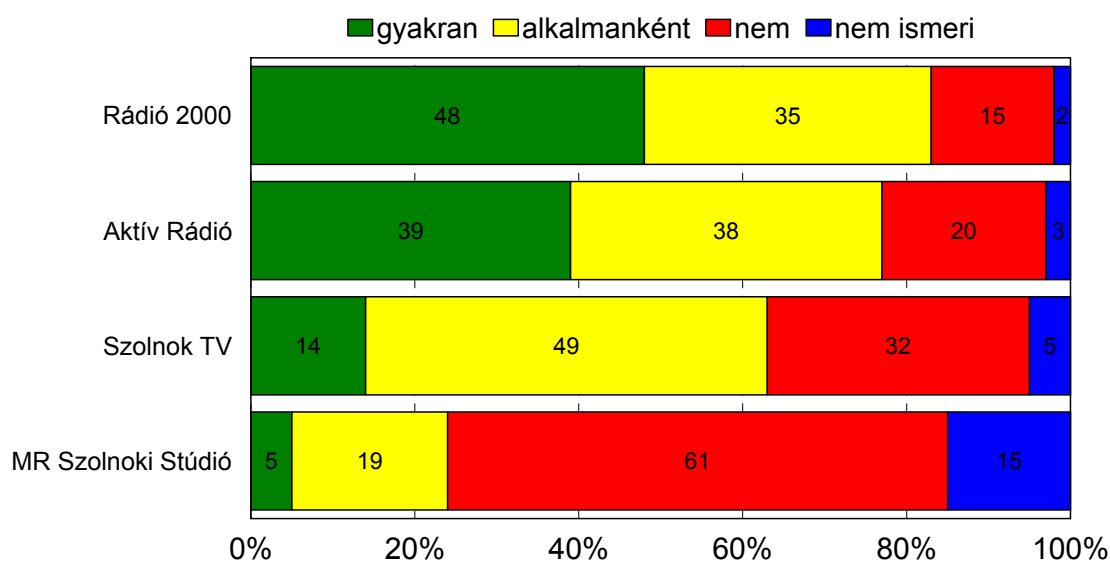
A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai a nyomtatott sajtóból

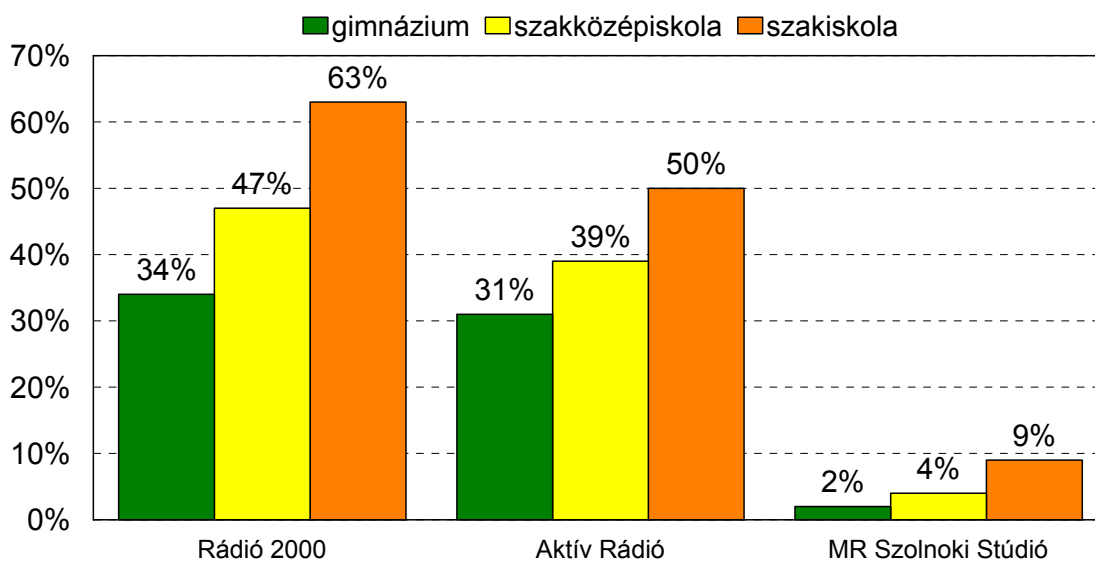
A városban nemcsak írott, hanem elektronikus médiából is informálódhatnak, a tanulók. Ezek ismertsége - a Magyar Rádió Szolnoki Stúdió adásait leszámítva - nagyjából megegyező, ugyanakkor a fiatalok igencsak eltérő arányban fogyasztják őket. A városi tévét a tanulók 32 százaléka soha sem, 49 százaléka csak alkalmanként nézi. Ennél is népszerűtlenebb a Magyar Rádió Szolnoki Stúdiója, melyet a tanulók 85 százaléka ismer

ugyan, de csak minden negyedik diák hallgatja, s ők is csak alkalmanként. Ezzel szemben a másik két helyi rádióadót a középiskolások 77-83 hallgatja legalább alkalmanként. A középiskolások által leggyakrabban fogyasztott helyi média a Rádió 2000, melynek adásait a diákok közel fele (48 százalék) rendszeresen, további 35 százaléka alkalmanként hallgatja, de az Aktív Rádió tanulói hallgatottsága sem sokkal marad el ettől. Mindhárom rádióadót a szakiskolások hallgatják leggyakrabban, s a gimnazisták körében mérhető a legalacsonyabb hallgatottság.

A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai az elektronikus sajtóból

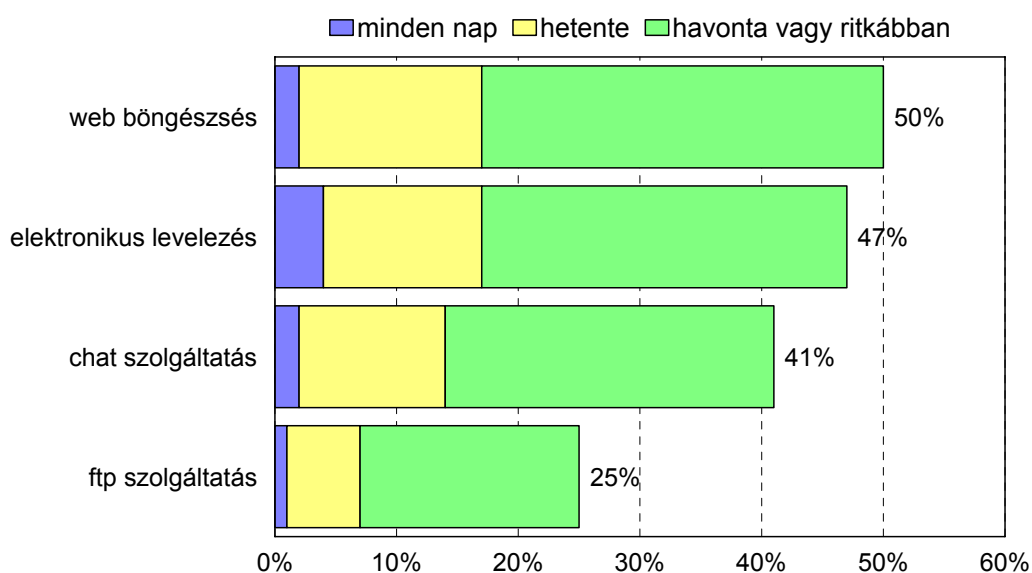

A helyi rádióadókat gyakran hallgatók aránya iskolatípusonként

A médiafogyasztási szokások vizsgálatakor kiemelt figyelmet szenteltünk az internetnek, az internet adat lehetőségek használatának. Bár az iskolában térítésmentesen juthatnak hozzá a tanulók, egyelőre a diákok 4 százaléka használja napi rendszerességgel.

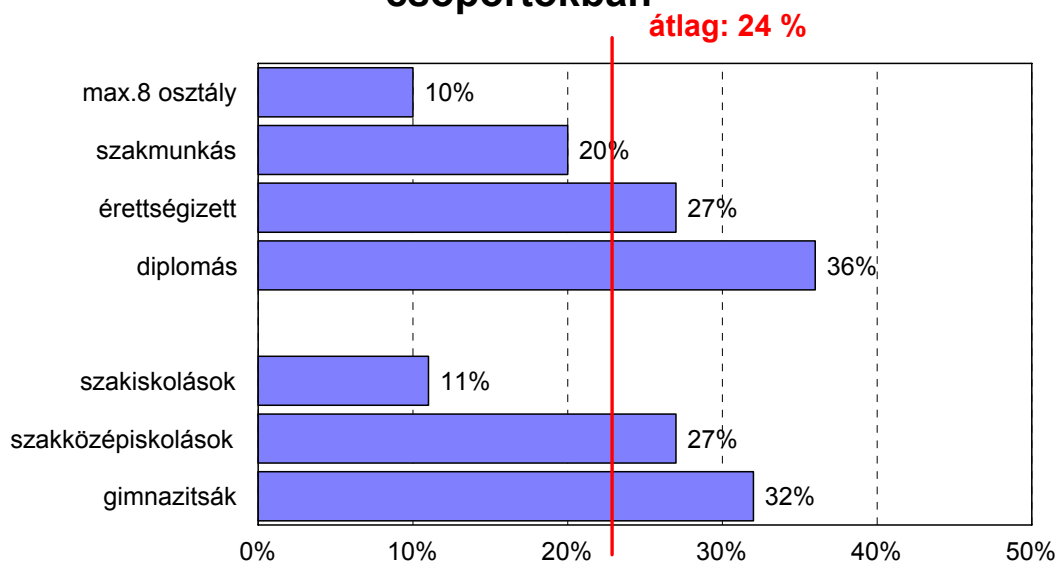
Internet használat gyakorisága

Egyelőre az sem jellemző, hogy az internet a tanulók heti használati eszköze lenne. Böngészni hetente 15, ennél ritkábban 33 százalékuk böngészik a weben, e-mailt 4

százalékuk naponta, 13 százalékuk hetente, 30 százalékuk pedig ennél ritkábban ír, vagy fogad. A chat szolgáltatást mindösszesen 41, az ftp szolgáltatásokat pedig 26 százalékuk veszi igénybe, elsősorban havi rendszerességgel.

A rendszeres internet használók aránya az egyes csoportokban

Mindent összevetve a legnépszerűbb internetes szolgáltatás a webes böngészés, a szolnoki középiskolások fele használta már, ugyanakkor rendszeres internet használónak⁴ csupán egynegyedük minősíthető. A rendszeres internet használók aránya a diplomás családok gyermekei és a gimnazisták között a legmagasabb, meghaladja a 30 százalékot.

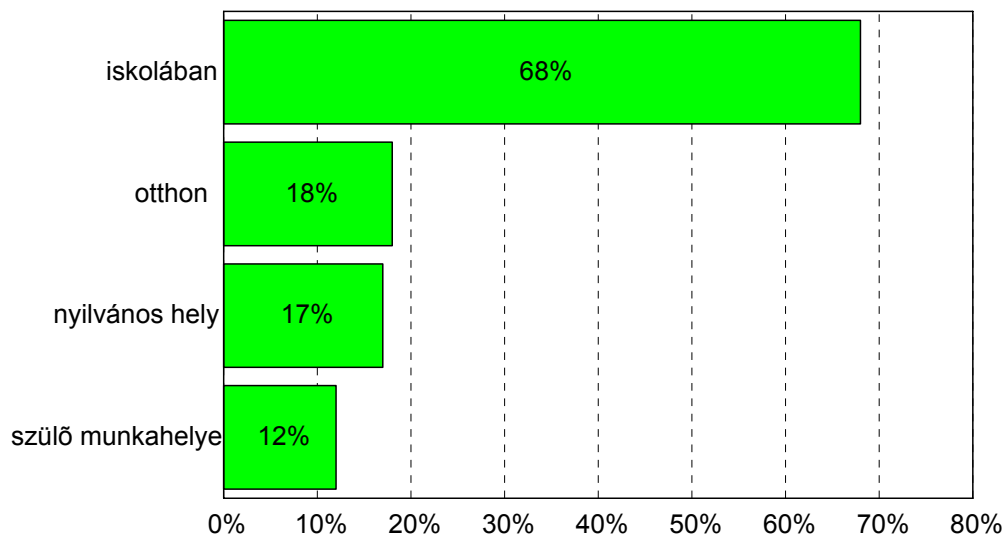
A diákok többsége egyelőre csak az iskolában használja az internetet, azok, akik otthonról is rájelentkezhetnek a hálózatra az összes internet használó 18 százalékát jelentik, s közel ugyanennyien használják ki a nyilvános internetezési lehetőségeket (pl. kiállításon, könyvtárban). Minden tizedik internetező diák alkalmanként a szülők munkahelyén is rájelentkezik a hálózatra.

Szolnok Megyei Jogú Városnak a hivatalos honlapját a megkérdezett középiskolás tanulók 18 százaléka már látta, 36 százaléka nem látta ugyan, de tud a létezéséről. Azok aránya, akik már jártak a város internetes oldalán a szülő iskolai végzettségének emelkedésével nő. A gimnazisták körében 27, a szakiskolásoknál 14 százalék ez az arány. Az

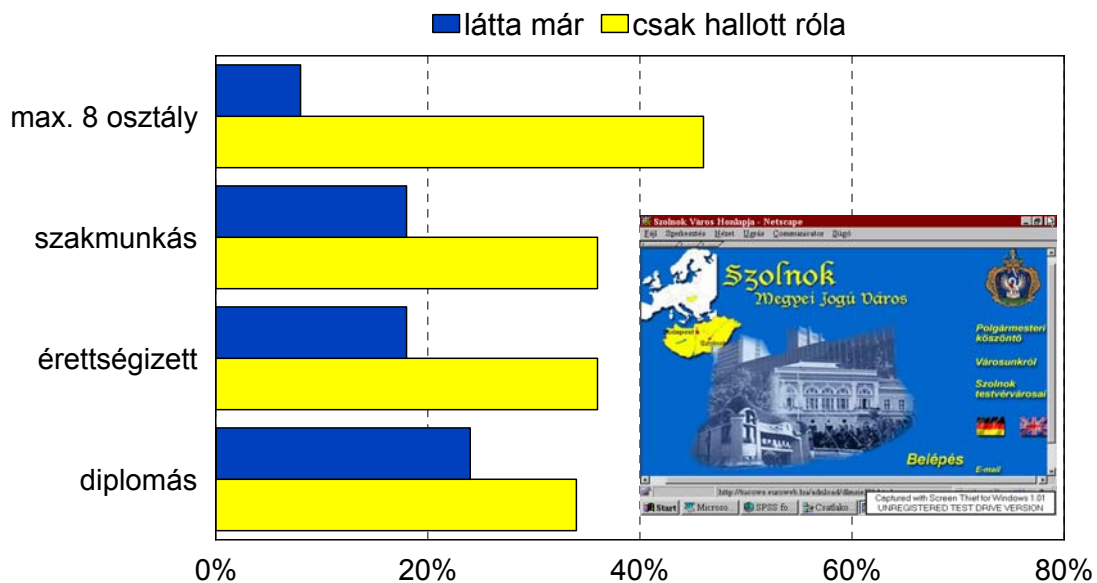
⁴Azt minősítettük rendszeres internet használónak, aki legalább heti rendszerességgel használja az internet valamely szolgáltatását.

életkor emelkedése is pozitívan befolyásolja az eredményeket, míg a 14-15 éveseknél csak 13, addig a 16-17 éveseknél 19, a nagykorú tanulóknál pedig 21 százalék azok aránya, akik látták már a honlapot. Természetesen a rendszeresen internetező tanulók körében van a legtöbb olyan diák (33 százalék), aki látta már az oldalakat.

Az internetet használó tanulók hozzáférési hely

A város honlapjának ismerete a szülő képzettsége mentén

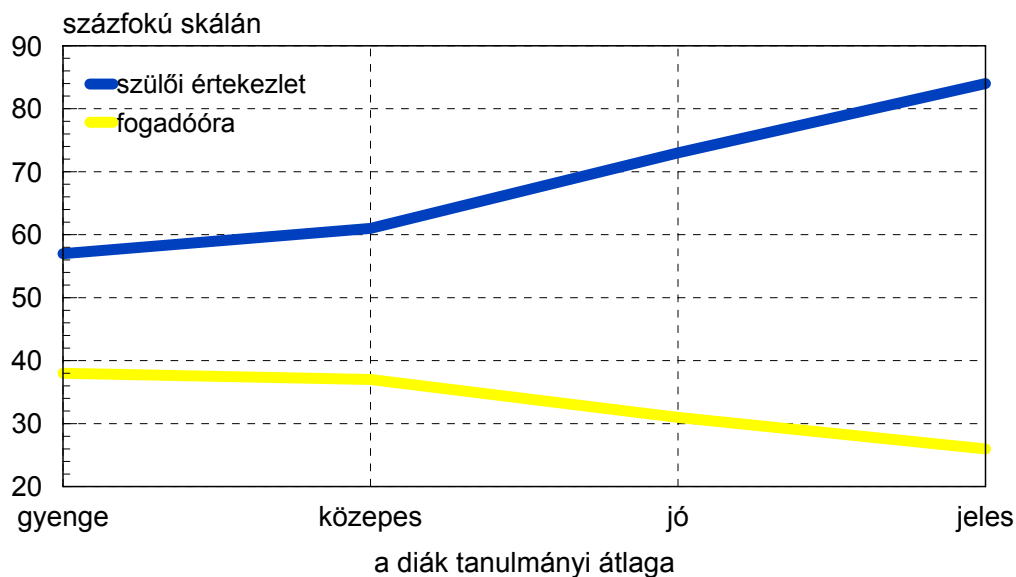
6. AZ ISKOLAI ÉLMÉNYEK

Az iskolára vonatkozó kérdésblokkot azzal kezdtük, hogy rákérdeztünk: milyen gyakran vesznek részt a szülők az iskolai fogadóórákon és szülői értekezleten. A kettő közül az utóbbinál mértünk nagyobb részvételi hajlandóságot, a szülői értekezlet részvételi indexe 69, a fogadóóraké 34 pont a százfokú skálán. Ez azt jelenti, hogy azon tanulók aránya, ahol a szülők minden esetben részt vesznek a szülőin 42, míg a fogadóórán csak 10 százalék, illetve azok aránya, akik szülei egyszer sem vesznek részt ezeken az eseményeken, a szülői tekintetében 6, a fogadóórán 35 százalék.

Az iskola típusa is lényeges eltérést okoz, a szülői értekezlet esetén a gimnáziumokban mértünk nagyobb részvételi hajlandóságot. A fogadóóránál a szakközépiskolák lógnak ki a sorból, de épp az ellenkező irányba, itt jóval alacsonyabb a részvételi index. A szülői értekezleteken való részvétel nagyobb arányú az iskolázottabb apák körében, s a fogadóórákra inkább a fiúk szülei járnak. Érdeemes megfigyelni a részvételt az egyes évfolyamokon. A fogadóórák tekintetében a 9. évfolyam emelkedik ki, itt nyilván arról van szó, hogy az első évben a szülők igyekeznek megismerni minden tanárt. A szülői értekezleteknél azonban – bár megmarad a 9. évfolyamosok szüleinek kiemelkedő részvételi hajlandósága – van egy másik lokális csúcs is, mégpedig a 12. évfolyamnál, ahol valószínűleg a továbbtanulással kapcsolatos kérdések miatt gyakoribbak a szülői látogatások. A 13. évfolyamnál viszont ez az index a mélypontra süllyed.

A legérdekesebb különbség a tanulmányi átlag mentén található, és ez egyben rávilágít a két szülői kommunikációs forma közti különbségre is. A szülői értekezleten nagyobb arányban vesznek részt a jobb tanuló gyermekek szülei, míg a fogadóórák népszerűsége az átlag emelkedésével egyre csökken.

Részvétel a szülői értekezleten és a fogadóórán a tanulmányi átlag dimenziójában

A diákoknak egy hosszú, 24 elemből álló itemsorról is véleményt kellett alkotni, amely három csoportba tartozott: iskolai elégedettség, fegyelmi problémák, és az iskola „hangulata”. Az itemek közt voltak pozitív és negatív irányultságúak egyaránt.

Mennyire vagy elégedett az alábbi területekkel az iskoládban?

	Százfokú skálán
Általános elégedettség	
Mennyire vagy elégedett az iskoládban folyó oktatás színvonalával?	67
Mennyire vagy elégedett az iskoládban folyó nyelvoktatás színvonalával?	61
Mennyire vagy elégedett az iskolád technikai felszereltségével?	58
Mennyire vagy elégedett az iskoládban folyó nevelés színvonalával?	55
Diákjogokkal kapcsolatos elégedettség	
Mennyire vagy elégedett a diákönkormányzat működésével?	55
Mennyire vagy elégedett az iskolában a diákjogok érvényesülésével?	48

Az elégedettségi itemsorban elkülönítettünk általános elégedettséget és a diákjogokkal kapcsolatos elégedettséget. Az általános elégedettségi itemek mindegyike az ötven pontos határ fölé került a százfokú skálán, de markáns elégedettség csak az oktatás és a nyelvoktatás színvonalával kapcsolatosan figyelhető meg, a többi inkább a bizonytalansági zónába esett – igaz annak pozitív felére. (Az azért figyelemreméltó, hogy a neveléssel a legkevésbé

elégedettek a fiatalok.) A diákjogokkal kapcsolatosan szintén inkább a bizonytalanság volt jellemző, bár az érvényesülésük már az ötven pontos határ alatt volt.

A kétféle elégedettségi itemeket összevontuk és kialakítottunk egy általános elégedettségi és egy diákjogi elégedettségi indexet. Előbbi 61 pont (ami még magasabb a gimnazisták és a jobb tanulók körében), utóbbi pedig 52 pont (ami viszont alacsonyabb a szakközépiskolásoknál, és egyre csökken az apa iskolai végzettségének növekedésével). Ami a diákjogokat illeti, az életkor előrehaladtával egyre kritikussabbak lesznek a tanulók, bár nem jelenik meg markáns elégedetlenség.

A következő itemsor az iskola fegyelmi életére vonatkozott, kiemelve a házirend ismeretét és betartását. Ebből az derült ki, hogy a diákok ismerik ugyan a házirendet, de annak betartása inkább csak a tanárok részéről evidens (persze a tanulmányi átlag emelkedésével nő a házirendet betartó diákok száma is). A komolyabb fegyelmi problémák nemigen jellemzőek az iskolákban, egyedül a tanóra menetének zavarása beszélgetéssel, levelezéssel történik meg gyakrabban. Az is öröndetes, hogy a diákok számára komoly problémákat okozó helyzetek (megalázás, levél elolvasása) nem jellemzőek, egyedül az órák túltartásában voltak bizonytalanok a fiatalok.

Az iskolai fegyelemmel kapcsolatos kérdések

	Százfokú skálán
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	65
Mennyire tartják be a házirend rájuk vonatkozó részét a tanárok?	60
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	59
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak az órákról?	47
Mennyire tartják be a házirendet a diákok az iskolákban?	47
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	46
Jellemző, hogy a diákok megalázó helyzetbe hozzák?	40
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	20

Az iskolai fegyelem kérdése mellett az iskola hangulata is fontos szerepet játszik abban, hogy a diákok miként élik meg iskolás éveiket. Ebben is alapvetően pozitív véleményekkel találkoztunk, bár a túlterheltség érzete jelen van a diákok véleményében.

Mennyire jellemző az iskolátokra, hogy...

	Százfokú skálán
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	73
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	68
A tanárok szavára lehet adni.	63
Általában jó hangulatúak a tanórák	61
<i>Az iskolában túlterhelik a diákokat.</i>	60
A tanulók szeretnek a ebbe az iskolába járni.	58
Az iskola felkészít az életre.	58
<i>Az iskolában skatulyáznak.</i>	53
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el.	52
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	43

Az itemsorban szereplő másik negatív állítás (skatulyázás) ugyan az ötven pontos határ fölé került, de nem sokkal. Ugyanakkor az viszont a diákok szerint kevésbé jellemző, hogy foglalkoznak a diákok egyéni problémáival, de az ötven ponttól való eltérés itt sem szignifikáns. Fontosabb az, hogy az első négy helyen szereplő, pozitív kicsengésű itemek 60 pont fölé kerültek, vagyis itt nagyobb volt az egyetértés a diákok közt abban, hogy ezek jellemzőek az iskolákra.

A 24 itemet egybevetük és klaszteranalízis segítségével feltérképeztük a diákok iskolához való általános viszonyulását. Az alábbi táblázat a meghatározott öt klaszter értékelését mutatja a 24 itemre, az itemek főátlagával, százfokú skálán.

Az első klaszter tanulói (akik a teljes minta 24 százalékát alkotják) az elégedettségi itemeket nézve elégedettebbek, mint az átlag (különösen a diákjogok és a nyelvoktatás tekintetében). Az iskolai fegyelemre vonatkozó itemsorban konformak, az átlagnál jobban ismerik a házirendet, amit szerintük mindenki be is tart, és kevésbé érzik jellemzőnek az iskolai fegyelmi problémákat. Alapvetően jó hangulatúnak érzékelik az iskolát, szerintük nem jellemző sem a túlterhelés, sem pedig a skatulyázás, míg a pozitív itemekre rendre az átlagot meghaladó pontszámokat adtak. Köztük nagyobb arányban vannak a szakmunkástanulók, a jeles átlaggal rendelkezők, a legfeljebb nyolc általánost végzett apák gyermekei és a 9. évfolyam tanulói (a végzősök közül szinte senki nem került ebbe a klaszterbe). Utóbbi jellemző adja meg a kulcsot a klaszter megértéséhez, itt elsősorban a középiskolába frissen bekerült, jobban tanuló fiatalokról van szó, akik egyenlőre elégedettek az intézménnyel. A klaszter tanulmányi átlaga 3.57.

Állítás	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	4. klaszter	5. klaszter	Fő- átlag
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó oktatás színvonalával?	85	69	68	61	43	67
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nevelés színvonalával?	78	59	61	41	26	55
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nyelvoktatás színvonalával?	87	70	44	52	40	61
Mennyire vagy elégedett az iskolád technikai felszereltségével?	67	64	72	28	45	58
Mennyire vagy elégedett az iskolában a diákjogok érvényesülésével?	79	46	59	29	14	48
Mennyire vagy elégedett az iskolai diákönkormányzat működésével?	77	55	63	31	33	55
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	77	62	65	58	60	65
Mennyire tartják be a házirendet a diákok az iskolában?	58	54	42	33	41	47
Mennyire tartják be a házirend rájuk vonatkozó részét a tanárok?	78	56	67	57	38	60
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak?	35	37	67	56	51	47
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	47	54	71	64	65	59
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	11	21	20	20	32	20
Jellemző, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák?	22	44	36	36	67	40
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	29	63	35	21	70	46
Az iskola felkészít az életre.	75	57	64	49	34	58
Az iskolában túlterhelik a diákokat.	48	76	47	50	74	60
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal.	82	60	70	74	56	68
Általában jó hangulatúak a tanórák.	72	56	63	64	50	61
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival.	64	38	48	45	21	43
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok.	85	69	74	75	58	73
A tanárok szavára lehet adni.	79	61	70	66	35	63
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el.	72	45	63	52	27	52
Az iskolában skatulyáznak.	35	59	44	54	72	53
A tanulók szeretnek ebbe az iskolába járni.	76	63	63	44	36	58

A második klaszter tanulói szerint jó (elsősorban tárgyi) feltételekkel rendelkezik az iskola, ők jóval elégedettebbek a nyelvoktatással és az iskola technikai felszereltségével. Az iskolai fegyelemmel kapcsolatosan az a véleményük, hogy a diákok betartják a házirendet (bár ők maguk azt kevésbé ismerik) és nem jellemzőek az általuk elkövetett fegyelemsértések, ellentétben a tanárokkal, akik nem tartják be a házirendet, viszont túltartják az órákat. Ők nagyon erősen érzékelik az iskolai túlterheltséget, és nem tartják különösen jó hangulatúnak

az intézményt, itt is elsősorban a tanárok hibájából. Ez egy ún. „antitanár” klaszter, ahol nagyobb arányban vannak a lányok, a gimnazisták (szakmunkástanuló csak elvéve akad itt), a jeles tanulmányi átlaggal rendelkezők, a diplomás apák gyermekei (!), és a 13. évfolyam tanulói. A klaszter tanulmányi átlaga az összes közül a legjobb (!), 3.75, arányuk a mintából pontosan 25 százalék, vagyis ők a legnépesebb klaszter.

A harmadik klaszterbe kerültek azok a tanulók, akik alapvetően elégedettek az iskolával, kivéve a nyelvoktatást, amelynek átlaga 17 ponttal kevesebb a körükben. Különösen elégedettek az iskola technikai felszereltségével és a diákjogok helyzetével. A fegyelmi kérdésekben tanárpártiak, szerintük a pedagógusok betartják a házirendet és nem jellemző rájuk az óra túltartása, ellenben a diákok állandóan zavarják a tanóra menetét, már amikor ott vannak, mert amúgy gyakran hiányoznak igazolatlanul. A hangulati itemekben is a tanárpártiság dominál, szerintük nem jellemző a túlterhelés és a skatulyázás, viszont a tanárok mindig elismerik, ha hibát követnek el. A klaszter tanulóinak összetétele mindössze egyetlen dimenzió mentén különbözik az átlagtól, itt nagyobb arányban vannak jelen a gyenge tanulók, aminek következtében a klaszter átlaga a legrosszabb, 3.30, arányuk 19 százalék.

A negyedik klaszterbe került diákok alapvetően elégedetlenek, különösen az iskola technikai felszereltségével (-30 pont). Nem igazán ismerik a házirendet, bár szerintük azt a diákok amúgy sem tartják be. Ezzel szemben jellemző rájuk az igazolatlan hiányzás, ami viszont nem a tanárok számlájára írható, ők ugyanis nem tartják túl az órákat. A hangulatot alapvetően rossznak tartják, de nem a túlterhelés, hanem a jövőkép miatt, nem hiszik, hogy az iskola felkészítene az életre, és szerintük a diákok nem szeretnek az intézménybe járni. Köztük nagyobb arányban vannak szakmunkástanulók (érdekes módon az első klaszterben is, vagyis itt egy iskolatípuson belül találhatunk két teljesen ellentétes magatartást), szinte alig találunk itt gimnazistát vagy jeles tanulót, többségük 11. évfolyamos és alacsony végzettségű apa gyermeke. Tanulmányi átlaguk 3.38 és ők vannak a legkevesebben, mindössze 13 százalék az arányuk.

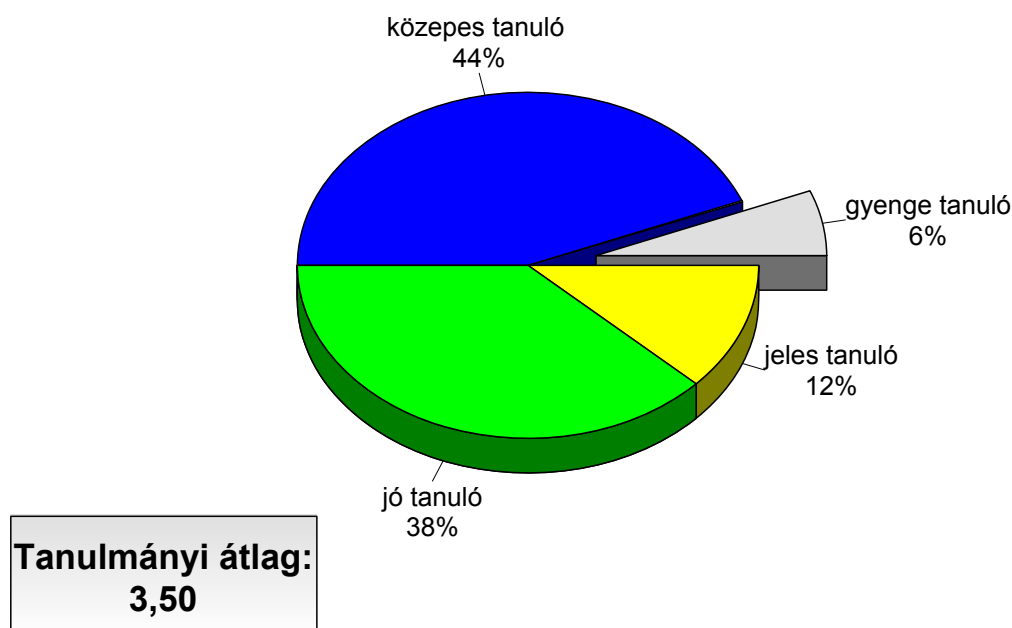
Az ötödik klaszter tanulói az átlagnál sokkal elégedetlenebbek mindennel, de leginkább a diákjogokkal és a neveléssel. A fegyelmi problémákat nézve nagyon erősen megtalálhatóak az „antitanár” attitűd elemei (a házirend be nem tartása, megalázás, óra túltartás), bár a házirendet illetően szerintük azt a diákok sem veszik túl komolyan, és ők maguk sem ismerik annyira. Az iskolai hangulat tekintetében szintén végletes állásponton vannak, szerintük állandó a skatulyázás és a túlterhelés, míg a diákokkal nem foglalkoznak, nincs lehetőség a rossz jegyek kijavítására. Szerintük a tanárok szavára nem lehet adni, már

csak azért sem, mert nem is ismerik el, ha hibáznak. A klaszter többségét a 13. évfolyamos szakközépiskolások teszik ki, és köztük alig találni jeles tanulót. Az átlaguk 3,37, míg a klaszter aránya 19 százalék.

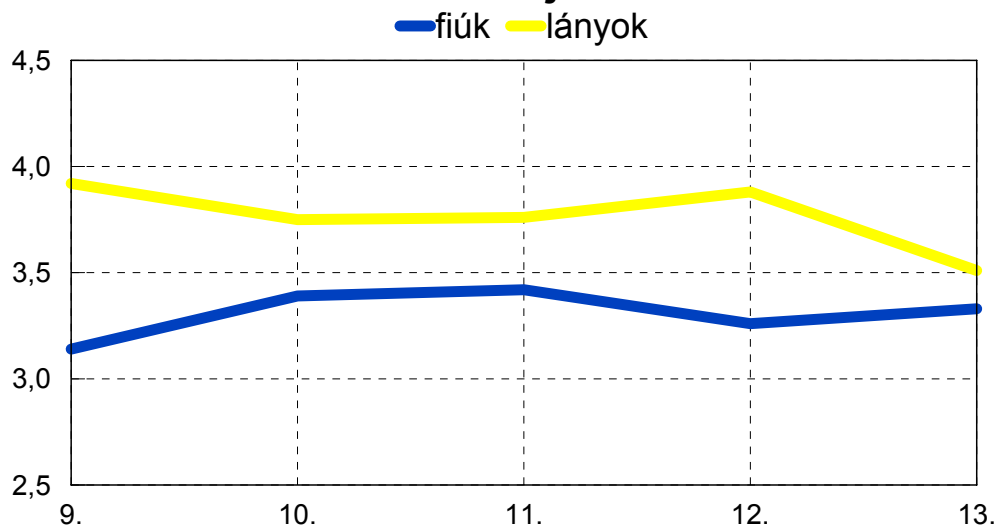
A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepes, számszerűsítve 3,50.

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 6 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 44 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók fele. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el 12 százalékuk. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (4,02), a szakközépiskolások átlaga 3,43. A szakmunkásképzőkben éppen csak közepes átlag született: 3,04.

A tanulók tanulmányi eredménye

Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

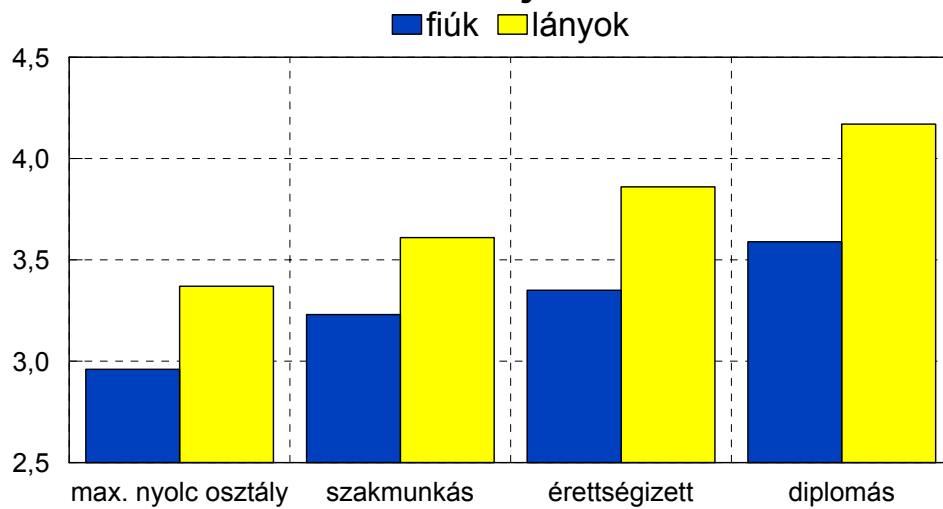

Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében szemléljük, két általános tendencia rajzolódik ki. Az egyik, hogy a lányok minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál. Különösen nagy, majdnem egy egész jegy az eltérés a középiskola kezdő évfolyamán. A másik jellemző az, hogy a - 12. évfolyamot kivéve - az osztályok emelkedésével általában csökken a fiúk és a lányok tanulmányi eredménye közötti eltérés.

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik, jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják "használni" céljaik elérésére.

Míg a diplomás szülők gyermekeinek 69 százaléka jó vagy jeles tanuló, addig az érettségizetteknél 55, a szakmunkásoknál pedig csak 44 százalék ez az arány. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek 67 százaléka közepes, további 12 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló.

Tanulmányi átlag a szülő képzettségének dimenziójában

A kulturális tőke hiánya vagy kisebb “mennyisége” most is utolérhető a szolnoki/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

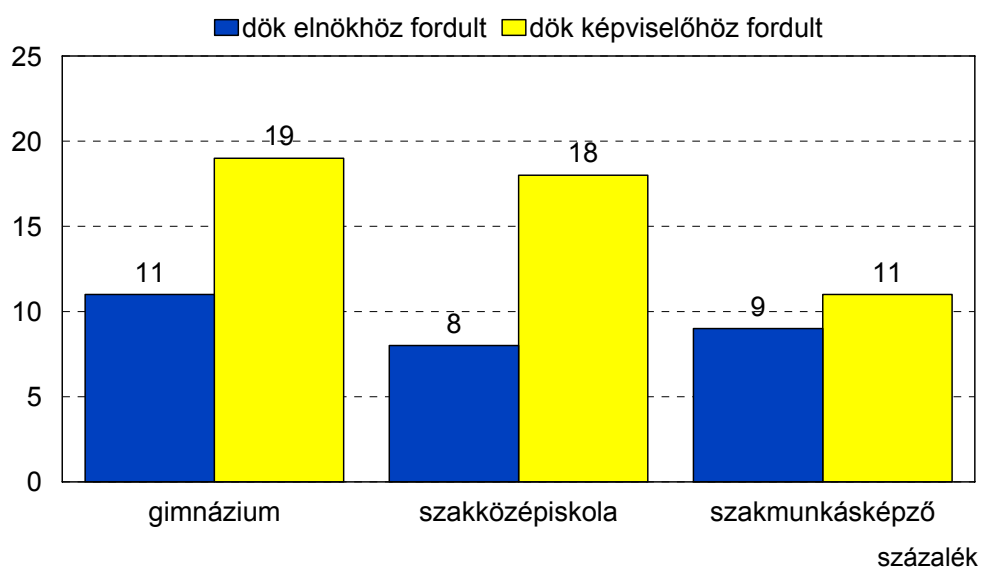
7. IFJÚSÁGI KÖZÉLET

A középiskolások érdekeik védelmére, képviseltük ellátásra jogosultak önkormányzó testületet létrehozni. A diákképviselőket az osztályközösségek választás útján delegálják az iskolai diákönkormányzatba, melynek működési kereteit, anyagi és technikai feltételeit törvény garantálja. Az iskolai diákönkormányzatok - az egyesülési jog és a közoktatási törvény passzusai alapján - jogosultak szövetségre, közös szervezetbe tömörülni is.

Az iskolai diákönkormányzat elnökét, vezetőjét a szolnoki tanulók háromnegyede, 74 százaléka ismeri, de túlnyomó többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiataalt, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve találni, mindössze a tanulók 9 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a hierarchia legalsó fokán az osztályképviselők állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulóknak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait, városi szinten hasonlóan alacsony arányt találunk, mindössze a fiatalok 17 százaléka mondta, hogy felkereste már valamilyen problémával a diákönkormányzati képviselőjét, azaz osztályonként 3-4 fő. Ez az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a lányok aktívabban használják az érdekérvényesítés e csatornáját.

Összességében elmondható, hogy a diákképviselletei rendszer használata alapvetően a tanulók családi háttérétől függ, s ez leképeződik az iskolatípusok mentén is. A szakmunkástanulók 11 százaléka fordult már diákképviselőjéhez valamilyen ügyben, a szakközépiskolásoknál ez az arány már 18 százalék, s a legnagyobb aktivitás a gimnazisták között mérhető (19 százalék).

A diákönkormányzati csatorna használata az iskolatípusok dimenziójában

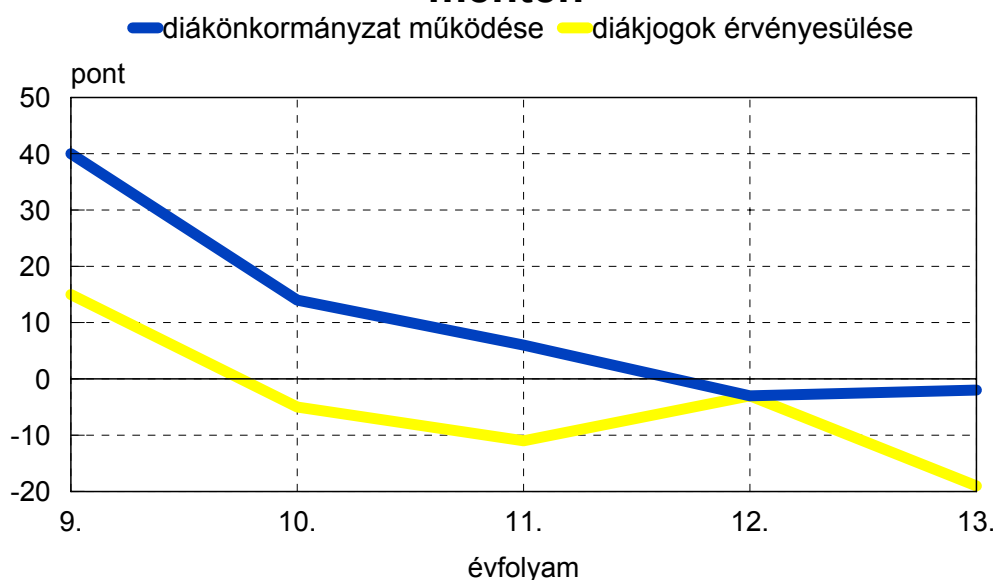
A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselő felkeresése nem független egymástól, a korrelációs együttható mértéke $r=0,25$. Ez azt jelenti, hogy aki felkeresi a diákönkormányzat elnökét, az nem zárkózik el az alacsonyabb szintű fórum használatától sem. Számszerűsítve mindez azt jelenti, hogy a tanulók 5 százaléka fordult már mindkét helyre, további 12 százalék csak az osztályképviselőt kereste fel, s teljesen passzívnak 79 százalékuk tekinthető.

		<i>Diákönkormányzat elnökét</i>	
		<i>felkereste</i>	<i>nem kereste fel</i>
<i>osztály- képviselőt</i>	<i>felkereste</i>	5 %	12 %
	<i>nem kereste fel</i>	4 %	79 %

A diákönkormányzat működésének megítélésében a tanulók 17 százaléka bizonytalan, nem formált véleményt a dök munkájáról. A többiek közepesre, mérleg indexen kifejezve +13 pontra értékelték a diákönkormányzat működését. Százalékokban kifejezve a tanulók fele inkább elégedett a diákönkormányzat munkájával (15 százalék teljes mértékben) s 50 százalékuk inkább elégedetlen. A jó tanulók, a szakközépiskolások és a képzett családok

gyermekei valamivel kritikusabbak a diákönkormányzat működésének megítélésében. A legélesebben azonban az évfolyam és az életkor befolyásolja a véleményeket. Míg a kilencedikesek mérleg-indexen kifejezve átlagosan +40 pontos elégedettséget fogalmaztak meg, addig a tizedikesek már csak +14, a tizenegyedikesek +6 pontot adtak. Az ennél magasabb évfolyamok véleménye már inkább elutasítást mutat, az elégedettségük -2, -3 pont. Ezt a tendenciát követi az iskolai diákjogok érvényesülésével való elégedettség is, csak kritikusabb szinten, már a tizedikesek véleménye is elutasítást mutat.

A diákönkormányzat munkájával és a diákjogokkal való elégedettség mérleg-indexen az évfolyam mentén

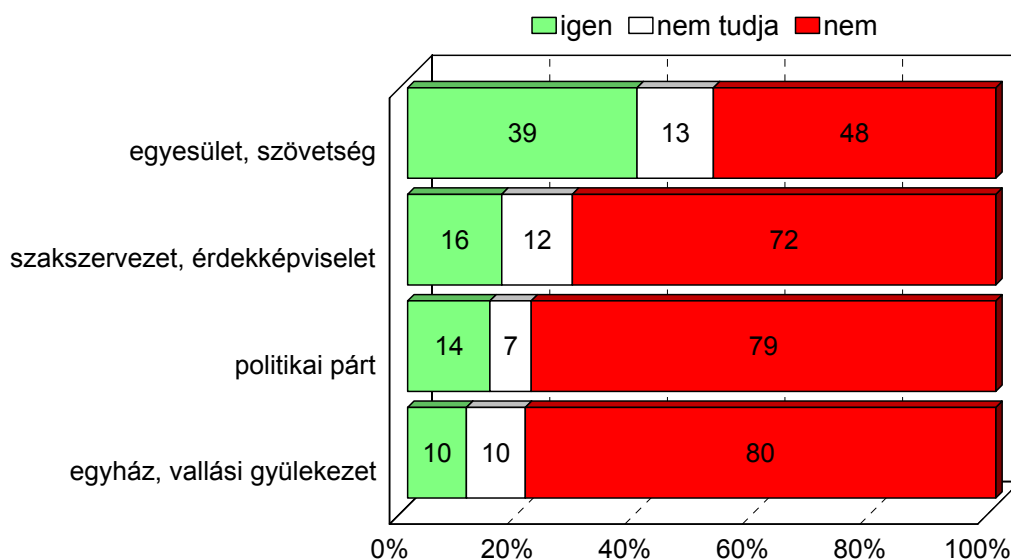
A fiatalok közéleti szerepvállalását is tanulmányoztuk, arról faggattuk őket, hogy tagjai-e valamilyen civil szervezetnek, egyesületnek, csoportnak. A megkérdezetteknek 17 százaléka tag, ami összevetve az országos adatokkal (6-12 százalék) átlagon felüli részvételt jelent. A valamilyen szervezetben tagságot vállaló fiatalok között magasabb arányban vannak a fiúk és a szakközépiskolások.

Az egyesületi tagoktól megkérdeztük, hogy milyen szervezetekben fejtik ki tevékenységüket. Erre a legtöbb válaszoló sportszervezetet jelölt meg. A településen működő, a kérdezettek által gyakrabban említett egyesületeket, szervezeteket mutatja be az alábbi táblázat.

	Említések száma
sportegyesületek, sportsapatok	58
városi sportiskola	29
diákönkormányzat	20
horgászegyesület	10
iskolai diákszínpad	8
metszőkör	6
néptáncsoport, táncegyüttes	3
filmklub	3
disputa kör	3

Nemcsak jelenbeli tagsági viszonyaikról gyűjtöttünk információkat, hanem azt is megkérdeztük, hogy a jövőben lennének-e tagjai négyféle szervezet valamelyikének. Mint az alábbi ábrán is látható, a fiatalok nem tanúsítottak igazán nagy aktivitást, legtöbben a leglazább szerveződés, valamely egyesület vagy szövetség munkájában vennének részt, a többi szervezetet a tanulók több mint kétharmada egyértelműen elutasítja.

Lennél-e tagja az alábbi szervezeteknek?

Az egyes szervezettípusokban való részvétel nagymértékben összefügg, akik egyáltalán vállalnának valamilyen aktivitást, azok általában több szervezet munkájában is

részt vennének. A korrelációs elemzés a szakszervezet és az egyesület tekintetében mutatott kiemelkedően magas korrelációt ($r=0.47$).

A fiatalok közéleti aktivitásának vizsgálata során felsoroltunk tíz különböző mozgalmat és megkértük a diákokat, mondják meg, részt vennének-e valamelyikben. Mint az alábbi táblázatból látható, a legtöbb jelentkezőre a városból az AIDS elleni küzdelem, a szegénység elleni és a világbéke iránti mozgalom számíthat, míg a melegek jogaiért való küzdelem határozottan elutasított, de a relatív többség nem venne részt az idegengyűlölet elleni, kötelező sorkatonai szolgálat elleni, a nemi egyenjogúságért és - meglepő módon - a diákjogokért küzdő mozgalomban sem. A legtöbb bizonytalan ez utóbbi mozgalomhoz való csatlakozásban volt.

Az alábbiak közül melyik mozgalom munkájában vennél részt?

	igen	nem	nem tudom
mozgalom a világbékéért	67	22	11
AIDS elleni küzdelem	63	27	10
környezetvédelmi mozgalom	63	26	11
szegénység elleni mozgalom	62	27	11
mozgalom az állatkísérletek betiltására	59	29	12
diákjogi mozgalom	42	40	18
férfi és női egyenjogúság mozgalma	39	47	14
idegengyűlölet elleni mozgalom	37	49	14
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	30	56	14
mozgalom a homoszexuálisok jogaiért	6	81	13

százalékos megoszlások

Nemek tekintetében szignifikáns eltérés, hogy a lányok - a sorkatonai szolgálat elleni tiltakozást kivéve - valamennyi mozgalom munkájába nagyobb arányban kapcsolódnának be. Különösen nagy az eltérés a nemi egyenjogúság tekintetében, míg lányok 62 százaléka határozottan támogatná a mozgalmat, addig a fiúk 61 százaléka egyértelműen elutasítja, de a diákjogokért is egyértelműen a lányok küzdenének (60 százalékuk támogatná). A szülő iskolai végzettsége csak két esetben okoz eltérést, a képzettség szülői gyermekei aktívabbak lennének a kötelező sorkatonai szolgálat elleni mozgalomban, míg a szegénység ellen inkább az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyermekei küzdenének.

Ha a felsorolt 10 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a különböző mozgalmakkal kapcsolatos attitűdök, részvételi hajlandóság mögött kétféle faktor húzódik meg.

1. faktor: „globális problémák”	faktor súly
mozgalom a világbékéért	0.73
szegénység elleni mozgalom	0.71
AIDS elleni küzdelem	0.70
mozgalom az állatkísérletek betiltására	0.68
környezetvédelmi mozgalom	0.67
diákjogi mozgalom	0.61
idegengyűlölet elleni mozgalom	0.59
2. faktor: „polgárjogok”	faktor súly
mozgalom a homoszexuálisok jogaiért	0.61
férfi és női egyenjogúság mozgalma	0.35
diákjogi mozgalom	0.31
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	-0.66

Az első csoport a globális problémákkal kapcsolatos mozgalmakat tartalmazza, így ide tartozik a világbéke, az AIDS elleni küzdelem, a környezetvédelmi mozgalom, az állatkísérletek betiltására irányuló akció és a szegénység elleni mozgalom is. A másik faktor a polgárjogok nevet viseli, s a meghatározó súlyú iteme a mozgalom a homoszexuálisok jogaiért és a férfi és női egyenjogúságért tevékenykedő mozgalom. Fontos megemlíteni, hogy a diákjogi mozgalom mindkét faktor kialakításában részt vesz.

Az elemzés során klaszteranalízis segítségével feltérképeztük a diákok által adott válaszok szerinti csoportokat is. A számítógép négy klasztert határozott meg, melyek az alábbi táblázatban vannak részletezve⁵. A táblázatban vastaggal szedtük a negatív és dőlttel a pozitív irányú eltéréseket. Ezek az eltérések egyben megmutatják a klaszterek főbb jellemzőit is.

	főátlag	1. klaszter	2. klaszter	3. klaszter	4. klaszter
diákjogi mozgalom	1,49	<i>1,87</i>	<i>1,80</i>	1,62	1,15
mozgalom a homoszexuálisok jogaiért	1,93	1,96	1,95	1,96	1,81
környezetvédelmi mozgalom	1,29	<i>1,80</i>	1,56	1,15	1,09
férfi és női egyenjogúság mozgalma	1,54	<i>1,92</i>	1,69	<i>1,98</i>	1,09
AIDS elleni küzdelem	1,30	2,00	1,00	1,45	1,04
idegengyűlölet elleni mozgalom	1,57	<i>1,95</i>	1,77	1,57	1,32
szegénység elleni mozgalom	1,30	<i>1,82</i>	1,49	1,25	1,05
mozgalom az állatkísérletek betiltására	1,33	<i>1,83</i>	<i>1,78</i>	1,07	1,07
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	1,65	<i>1,76</i>	1,67	1,49	1,61
mozgalom a világbékéért	1,25	<i>1,81</i>	1,47	1,09	1,04

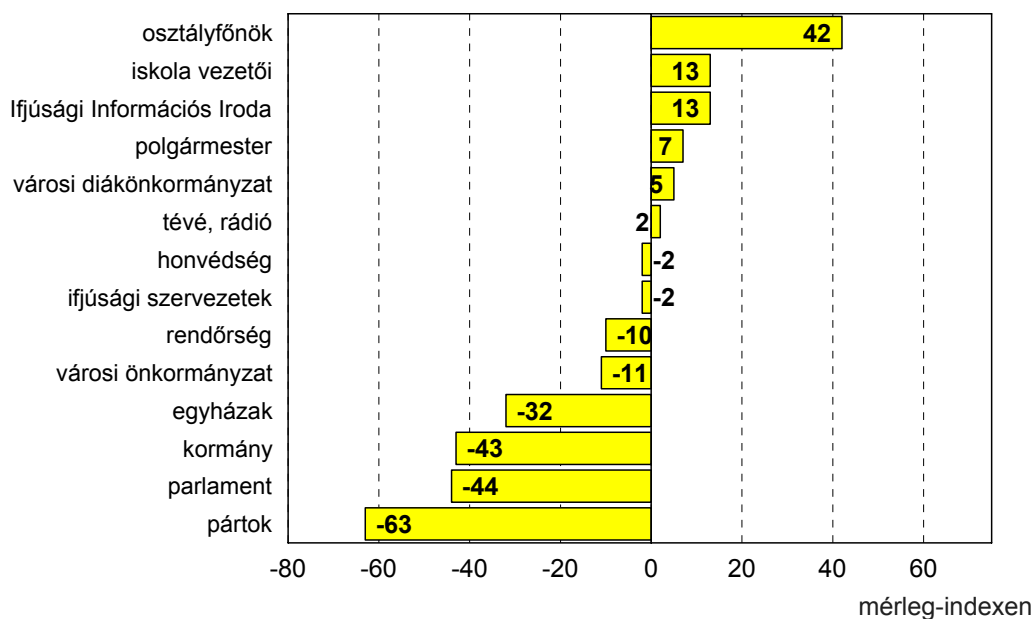
⁵ Itt az érték minél magasabb, annál kevésbé venne részt az adott klaszter tagja az egyes mozgalmakban.

a diákok aránya az egyes klaszterekben	26 %	17 %	24 %	33 %
--	------	------	------	------

Az első klaszterbe tartozó diákokat szinte valamennyi mozgalom kevésbé érdekli, egyedül a kötelező sorkatonai szolgálat ellen küzdenének néhányan közülük. Négyötödük fiú, s többségük szakközépiskolás. A második klaszter diákjai a globális problémák közül átlagon felül szimpatizálnak az AIDS elleni mozgalommal, kivétel nélkül mindegyikük részt venne a munkájában. A harmadik klaszter diákjai nagyobb arányban csatlakoznának a világbékeért és a környezetvédelméért küzdő mozgalmakhoz, ugyanakkor teljesen hidegen hagyják őket a különböző célokért küzdő jogi mozgalmak. Ők is inkább fiúk és többségükben szolnoki lakosok. A negyedik csoportba azok tartoznak, akik majdnem mindegyik mozgalomhoz nagyobb arányban csatlakoznának, kivéve a kötelező sorkatonai szolgálat eltörléséért indított mozgalmat. Többségük lány, s tipikusan az érettségit adó iskolák tanulói.

Az országos és a települési közvélemény-kutatások egyik állandó kérdése az egyes társadalmi, politikai intézmények iránti bizalom alakulásának mérése. Az egyes intézmények iránti lakossági bizalom megmutatja a demokratikus intézményrendszer stabil és gyenge elemeit egyaránt. A középiskolás korosztályban eddig nem nagyon vizsgáltak ilyen jellegű kérdéseket, pedig alapvető fontosságú, hogy a felnövekvő generációk tagjai mit gondolnak ezekről. Ennek megfelelően a fiataloknak felsoroltunk 14 intézményt, és megkérdeztük, mennyire bíznak meg bennük. A legnagyobb bizalmat az osztályfőnök bírja, míg markáns ellenérzések az egyházakat, a kormányt, a parlamentet és a politikai pártokat övezték.

Az egyes intézmények bizalmi indexe

Érdeemes szemügyre venni, hogy miben tér el egymástól a három iskolatípusba járó tanulók bizalom-indexe. A táblázatból kiolvasható, hogy a gimnazisták átlag feletti arányban bíznak az iskola vezetőiben, a polgármesterben és magasabb a bizalom-indexe az Ifjúsági Irodának is, ellenben kevésbé bíznak az erőszakos szervezetekben (rendőrség, honvédség). A szakközépiskolások a városi önkormányzat működésében bíznak egy kicsit jobban, míg az iskolájuk vezetőiben kevésbé. A szakiskolások rendkívül magas bizalom-indexet adtak az osztályfőnöküknek, s jobban bíznak a médiában is, míg a helyi és országos politika intézményeivel és az ifjúsági szervezetekkel szemben bizalmatlanabbak.

	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola
Az osztályfőnök	41	32	65
Az iskola vezetői	29	6	10
Ifjúsági Információs Iroda	22	10	10
A város polgármestere	15	5	0
Diákönkormányzat	9	4	4
Ifjúsági szervezetek	-1	-1	-4
A városi önkormányzat	-2	14	-17
Tévé, rádió	-3	3	7
Honvédség	-5	-2	1
Rendőrség	-13	-10	-6
Egyházak	-32	-37	-21
Parlament	-40	-45	-49
Kormány	-41	-45	-42
Politikai pártok	-61	-64	-66

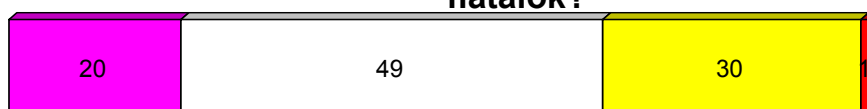
bizalom-index

A közéleti blokkban külön is megkérdeztük a diákokat, hogy mennyire bíznak abban, hogy a város vezetői jó munkát végeznek. Itt 49 százalék volt a bizakodók, 32 pedig a kételkedők aránya (azok, akik egyáltalán nem bíznak ebben ugyanannyian voltak, mint akik teljes mértékben bíznak). Egyötödük nem tudott a kérdésre válaszolni. A válaszokat átszámoltuk százfokú skálára és ez 54 pontot ért.

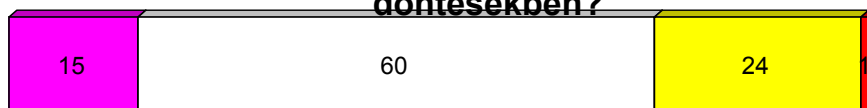
Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a megkérdezett fiataloknak mi a véleménye, az önkormányzatnál mennyire ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok, és mennyire veszik figyelembe a döntéseknél a fiatalok igényeit. A középiskolás tanulók véleménye alapján egyáltalán nem, vagy csak egy kicsit ismeri az önkormányzat azt, hogy mit szeretnének a városban élő fiatalok, s mindössze a teljes korosztály egyharmada vélte úgy, hogy nagyrészt ismerik a képviselők, önkormányzati szakemberek a fiatalok igényeit, szándékait. E kérdésben a tanulók véleménye nem egységes, a lányok, a helyben lakó tanulók és a közepes eredményt elért tanulók kritikusabbak.

Az igények ismerete és azok figyelembevétele

Mennyire ismerik az önkormányzatnál, hogy mit szeretnének a fiatalok?

És mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben?

■ egyáltalán nem
 □ egy kicsit
 ■ nagyrészt
 ■ teljes mértékben

százalékos megoszlás

Mivel többségében vannak, akik szerint inkább nem ismerik a fiatalok szándékait az önkormányzatnál (69 százalék) mint ismerik, nem meglepő, hogy arra a kérdésre, mely szerint mennyire veszik figyelembe a fiatalok igényeit a döntésekben a képviselők, szintén

negatív ítélet született. Százfokú skálán az egyetértés mértéke csupán 37 pontos átlagot mutat, ami határozott kritikát jelent. A diákok 16 százaléka szerint egyáltalán nem, további 60 százalék szerint csak egy kicsit veszik figyelembe a fiatalok igényeit a város vezetői, míg akik inkább elégedettek e tekintetben csak a tanulók egynegyedét jelentik.

8. A FIATALOK SZOLNOKHOZ VALÓ VISZONYA

A vizsgált korosztály viszonyát a településhez először azzal a kérdéssel próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék és mit szégyellnek a városban.

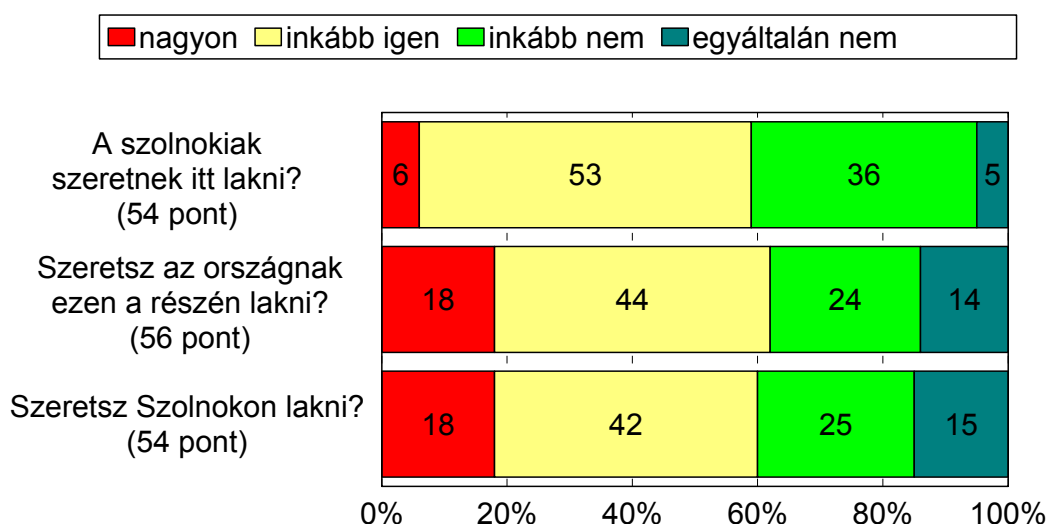
A megkérdezettek 67 százaléka nevezett meg olyan dolgot, amire büszke, viszont ennél egy kicsit többen (77 százalék) szégyelltek valamit a településen. A büszkeség tárgyai alapvetően a város sportéletére (kosárlabda sikerek) az iskolákra és a Tiszára fókuszálnak, de a színház is több mint 60 tanuló említette. Ezzel szemben a középiskolások leginkább a koszos, szemetes utcákat, az elmaradottságot, a szórakozóhelyek kínálatának szűkösségét szégyellik leginkább. A két kérdés során keletkezett leggyakoribb válaszkategóriákat a következő táblázatban foglaltuk össze. Ebben érdemes megnézni, hogy a közelmúltbeli árvíz élménye leképeződik a pozitív (összefogás, védekezés) és a negatív (gátrendszer) tartományban egyaránt.

Amire büszkék		Amit szégyellnek	
	Említések száma		Említések száma
sportcsapat	228	koszos, piszkos	136
iskolák	141	elmaradott	103
Tisza, tiszapart	117	nincs jó szórakozóhely	89
színház	68	szemét	77
szórakozóhelyek	30	cigányok	43
történelmi múlt	19	gátrendszer	42
múzeumok	16	romos házak	37
emberek kitartása, összefogás	15	az új szobor	29
könyvtár	13	hajléktalanok	25
régi épületek	13	szegénység	22
Tisza Szálló	13	emberek	16
Tiszaliget	9	jellegtelen	14
művésztelep	8	kevés a park	14
műemlékek	8	városkép	11
árvízi védekezés	7	belváros	9
parkok	7	Széchenyi lakótelep	8
szökőkutak	7	csatornaszag	7
strand	5	utak	6
törődnek az elesettekkel	5	nincs bevásárlóközpont	6
SEMMIRE	217	SEMMIRE	144

A kérdezett fiatalok többsége inkább egyetért abban, hogy a szolnoki polgárok

szeretnek a településen lakni. Az általuk adott értékelés százfokú skálán mérve 53 pont, ami az 50 pontos határ felett van. Valamivel jobban szeretnek fiatalok az országnak ezen a részén lakni (56 pont), a fiatalok 62 százaléka fogalmazott inkább pozitív véleményt, ugyanakkor nem szabad elfeledkezni arról, hogy a diákok 38 százaléka inkább nem szeret itt lakni (14 százalékuk egyáltalán nem). Valamivel alacsonyabb a mutató értéke a megkérdezettek és a település viszonyára értelmezve. A Szolnokon helyben lakó tanulók az első kérdésben megfogalmazotthoz hasonló mértékben (54 pont) szeretnek a településen lakni, de megosztottabbak, több közöttük a nagyon elégedett és a nagyon elégedetlen is. Pozitív véleményt 60 százalékuk adott, s inkább a szakiskolások és az alacsonyabb évfolyamon tanuló fiatalabb diákok fogalmaztak meg.

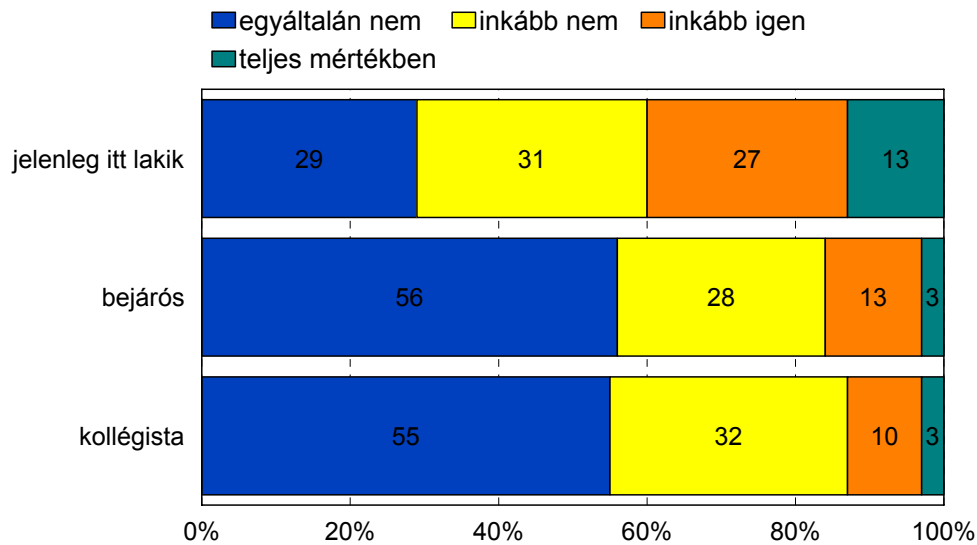
A fiatalok véleménye a településről

A jelenleg is itt lakó tanulók 40 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem nagyon kíván a települést változtatni, itt élne a jövőben is, míg azok aránya, akik inkább elköltöznének a városból 60 százalék. Ezzel párhuzamosan a bejárós és a kollégista tanulókat sem sikerül a városnak megfogni, megtartani, csupán 13-16 százalékuk tervezi, hogy a jövőben beköltözne Szolnokra.

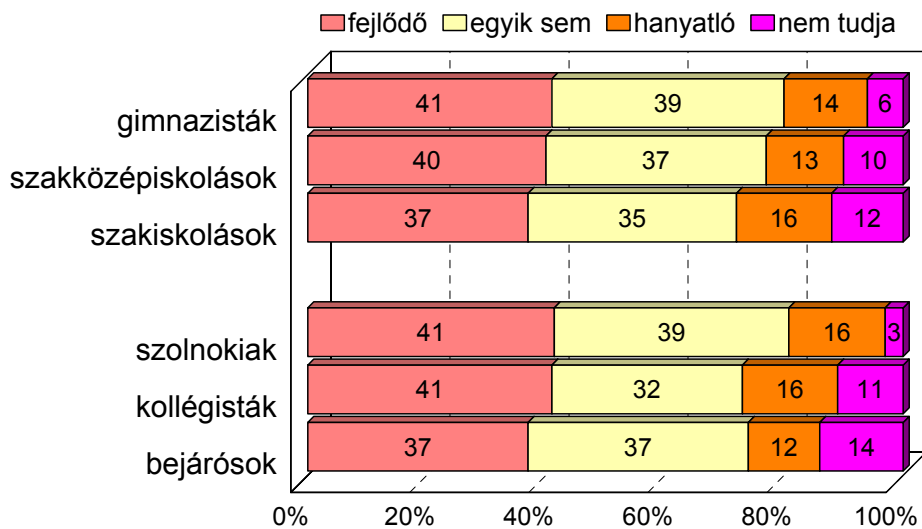
Az is jellemző, hogy a szakiskolás fiúk, a gyengébb tanulók és a fiatalabb középiskolások (14-15 évesek) egyelőre jobban ragaszkodnak a városhoz.

Szeretnél a jövőben Szolnokon lakni?

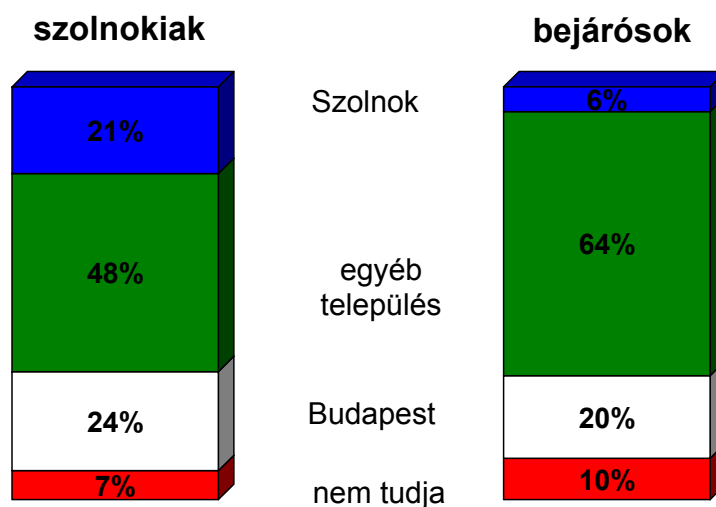
Mindezek mögött az is meghúzódhat, hogy csupán a megkérdezett fiatalok 40 százaléka látja inkább fejlődőnek Szolnokot, s a hanyatlást érzékelők aránya 37 százalék. 14 százalékuk sem fejlődőnek, sem hanyatlónak nem véli a várost, míg egytizedük nem tudta ezt eldönteni. Ha ezt a kérdést az iskolatípus illetve a jelenlegi település dimenziójában vizsgáljuk, akkor árnyaltabb képet láthatunk.

Szolnok fejlődő vagy hanyatló település?

Megkérdeztük azt is, hogy ha lehetőségük lenne rá, melyik magyar településen élnének felnőtt korukban a fiatalok. Erről a fiatalok 91 százalékának határozott véleménye van. A válaszadók 13 százaléka említette Szolnokot, mint felnőttkori letelepedésre választott települést, túlnyomó többségük most is szolnoki. A fővárost a fiatalok 22 százaléka választotta, s ez érzékelteti elszívó erejét. (A diplomás szülők gyerekeinek 27 százaléka menne el a fővárosba.)

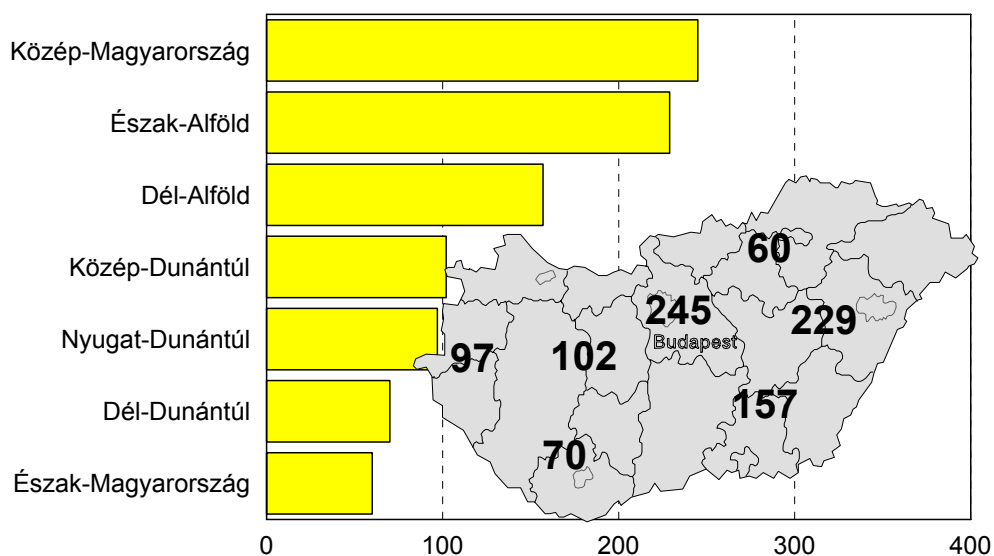
A választott települések megoszlása

A következő táblázat azokat a választott településeket mutatja, amelyeket legalább 3 tanuló említett. Itt jól megfigyelhető, hogy összességében milyen sokan említették a különböző megyei jogú városokat, köztük is kiemelkedik Szeged, melyet a tanulók 9 százaléka választana lakóhelyéül.

	Említések száma		Említések száma
Budapest	223	Nyíregyháza	12
Szolnok	128	Martfű	10
Szeged	104	Szentendre	7
Pécs	48	Jászberény	6
Sopron	47	Abony	6
Kecskemét	47	Miskolc	4
Debrecen	43	Rákóczi falva	4
Eger	38	Gyula	4
Székesfehérvár	27	Zalaegerszeg	3
Veszprém	24	Besenyszög	3
Szombathely	20	Gyulafirátót	3
Győr	19	Kőszeg	3
Siófok	15	Pápa	3
Esztergom	13	Balatonfüred	3

A választott települések régiókénti említési száma

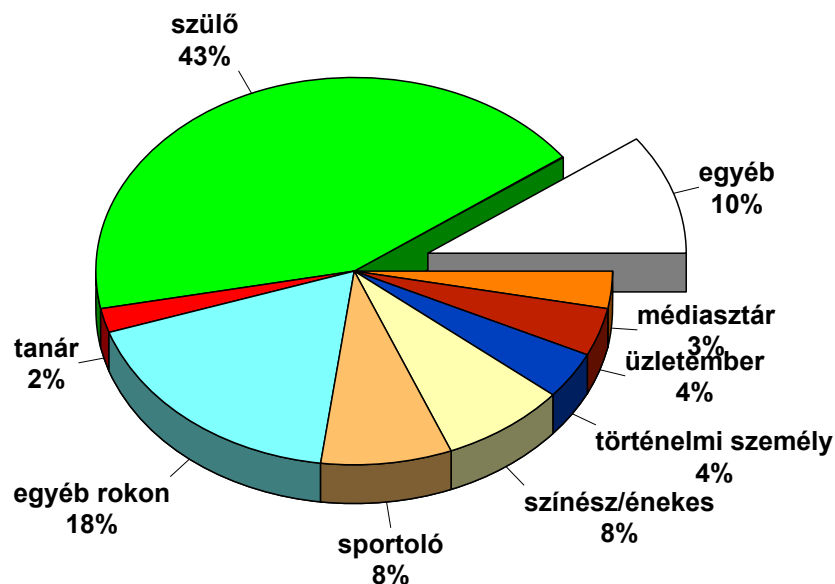
Ha a választott települések régiókénti említési arányát nézzük a közép-magyarországi régió (köztük a főváros) vezet, többen említettek ide tartozó települést, mint a Szolnokot is magába foglaló észak-alföldi régióbelit. Ez utóbbi említési száma 229, vagyis a tanulók túlnyomó többsége nemcsak települést, hanem régiót is váltana, ha tehetné. A dél-alföldi régió települései (köztük a kimagasló Szeged) említési száma 157, s száznál többen említettek még közép-dunántúli településeket.

9. A DIÁKOK IDENTITÁSA ÉS PSZICHÉS ÁLLAPOTA

Az identitás és értékrend témaköre alapján meghatározza a diákok egyes kérdésekre adott válaszait, segíti világgépük egységes egészzé rendeződését. Ugyanakkor ezek a kérdések önmagukban is számos fontos információt hordoznak. A kérdőív vonatkozó blokkja kitért a példaképekre, egyes cselekedetek megítélésére. Az első kérdés arra vonatkozott, hogy meg tudnak-e nevezni a diákok olyan személyeket, akikre felnőtként hasonlítani szeretnének. Erre a tanulók mindössze 26 (!) százaléka vállalkozott.

A választott példaképek legnagyobb része a közvetlen családból (szülők, egyéb rokonok), illetve ismerősi körből kerültek ki. Ezek az említések adták az összes említés közel kétharmadát, vagyis a fiatalok példaképei a közhiedelemmel ellentétben nem feltétlenül a külföldi sztárok, hanem a körülöttük élő hús-vér emberek. Ez persze a környezettől függően lehet pozitív és negatív egyaránt, de úgy gondoljuk, hogy ennek elsősorban pozitív hatása van. Az ismerősök mellett közel egytizednyi sportoló és színész/énekes lett felsorolva példaképként.

A választott példaképek

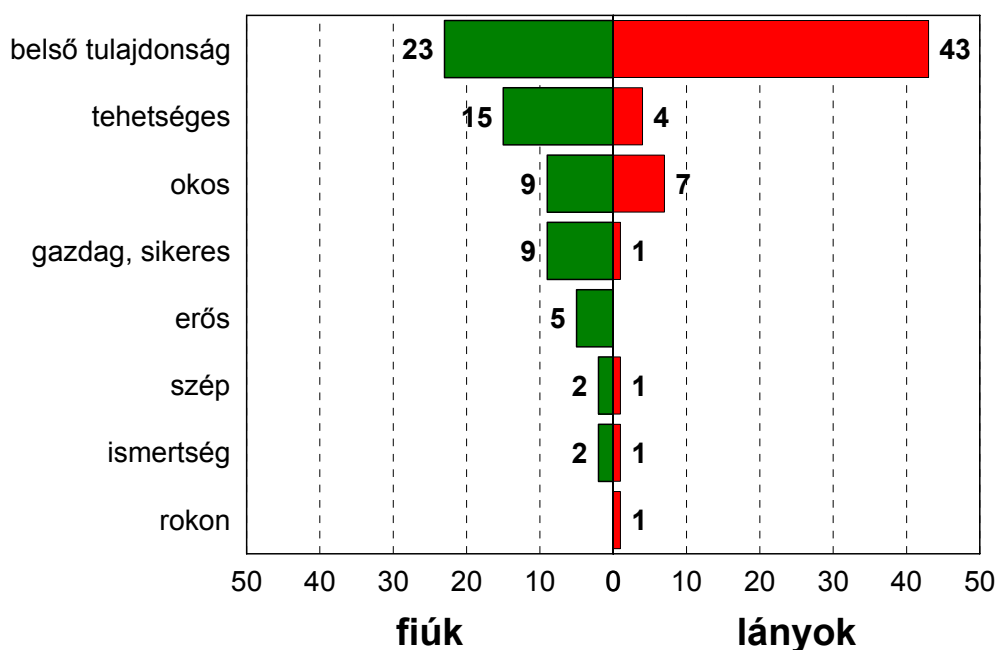

A személyek megnevezése után arra kértük a diákokat, árulják el, hogy melyik tulajdonsága miatt választották példaképüket. A legtöbb említés a belső tulajdonságokra, a

jószívűségre, jólelkűségre vonatkozott (az összes említés 33 százaléká), a diákok 10 százalékának a tehetség, 8 százalékának pedig az észbeli képességek, a tudás volt fontos a példakép választásakor. 5 százalék választott a gazdagság és 3 a fizikum alapján példaképet magának. Azt is meg kell említeni, hogy a diákok jelentős része nem tudott erre a kérdésre mit felelni, vagyis volt egy egynegyed arány, akik választottak példaképet, de nem tudták, hogy mi alapján.

Az alábbi ábra a példaképek meghatározó tulajdonságait mutatja a nemek szerint, vagyis azt árulja el, hogy a fiúk és a lányok milyen tulajdonságok alapján választottak maguknak példaképet.

A példakép tulajdonságai (százalékos említések)

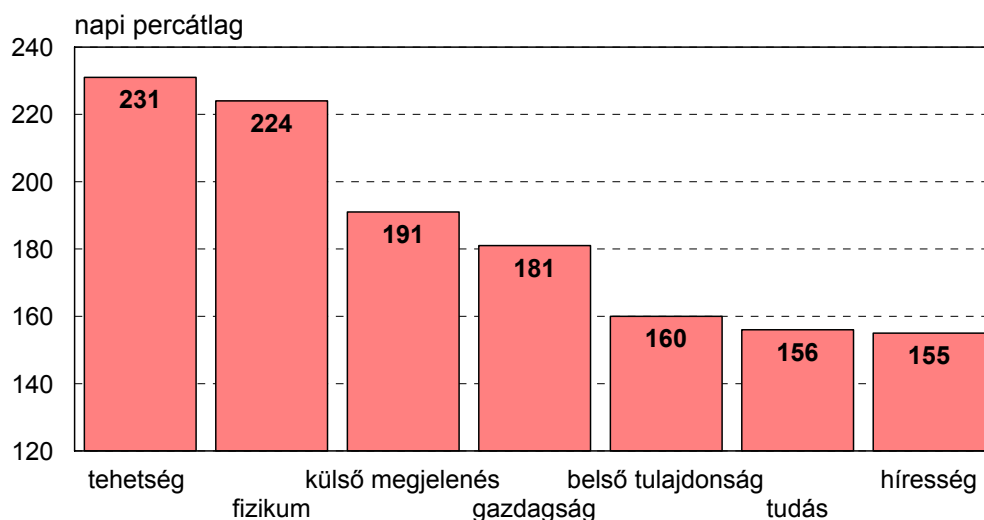
Ha nem számítjuk a belső tulajdonságokat, amelyek általában a szülői példaképek választásakor kerültek elő, és mindkét nemnél nagy arányban szerepeltek, akkor jól látható, hogy a fiúk elsősorban a tehetséget, a sikerességet és az észbeli képességeket választották először – ezek a választások pedig elárulják, hogy a diákok fejében milyen kép él a nemek szerinti elvárásokról (a tehetség nagy arányú említése a sportolók miatt van, akiket a fiúk nagyobb arányban tekintenek példaképnek, mint a lányok). A rokon viszonylag alacsony említése látszólag ellentétben áll a korábbi adattal, mely szerint a példaképek kétharmada

valamilyen rokon, de valójában csak azt jelenti, hogy a választás indokaként került fel elenyésző számban a rokonság ténye, és a választott rokonok inkább valamely más tulajdonságuk miatt váltak példaképpé.

A tulajdonságok választását a nemen kívül jelentősen még az apa iskolai végzettsége befolyásolja, a mindössze nyolc általánost végzett szülők gyermekeinél nem került elő a külső megjelenés, illetve a híresség, ellentétben a fizikummal és a tudással, míg a diplomás apák gyermekei nem választottak példaképet a külső és a gazdagság, sikeresség alapján.

A példaképpel kapcsolatos rögzülés részben a médiának is köszönhető. Ha az átlagos napi tévénézési időt a választott példakép legfontosabb tulajdonságának dimenziójában nézzük, kimutathatóvá válik a médiafogyasztás és a személyiség közötti kapcsolat. Azok tévéznek a legtöbbet, akiknek a tehetség (ne feledjük a példaképek itt elsősorban sportolók) és a fizikum a legfőbb motiváció a példakép kiválasztásában. Akik a külső megjelenésre és a gazdagságra helyezik a hangsúlyt már kevesebbet tévéznek, míg a legkevesebbet azok, akik a példaképüket a tudásuk vagy ismertségük alapján választották.

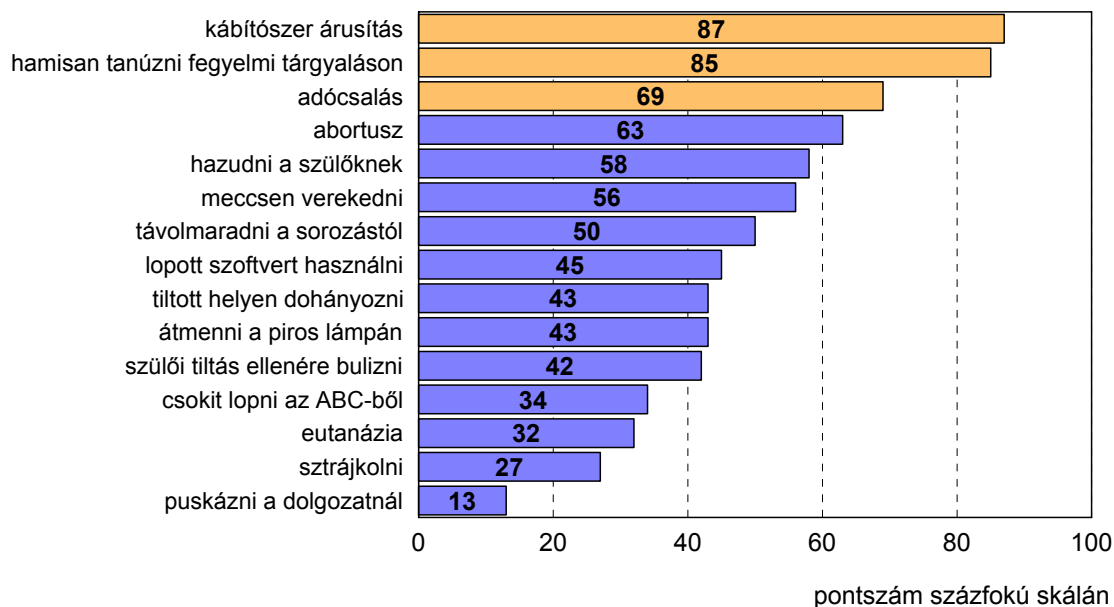
A tévénézés a példakép választást motiváló tulajdonság dimenziójában

Az empirikus adatfelvétel során olyan adatokat is gyűjtöttünk, amely alapján képet kaptunk különböző cselekedetek megítéléséről. Arra kértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt cselekményeket értékeljék aszerint, hogy mennyire érzik súlyosnak. A 15 cselekmény összetétele igen vegyes volt, egyaránt megtalálható volt köztük súlyosan

büntetendő cselekedetek (drogárúsítás) és még csak vétségnek sem tekinthető cselekmények (puskázás, tiltott helyen dohányzás).

Mennyire súlyosak az alábbi cselekedetek?

Mint az ábrán látható, a diákok legsúlyosabbnak a kábítószer árusítását és a hamis tanúzást tartják. Ezeken kívül súlyos cselekedetnek mondható szerintük az adócsalás, az abortusz. A szülőknek való hazugságnál érdekes megfigyelni, hogy mennyire eltér egymástól ez és a szülői tiltás ellenére való bulizás esete. Súlytalannak minősült, alighanem a gyakorisága miatt a puskázás, illetve a sztrájk, az eutanázia és a csokilopás, míg a többi cselekedet megítélése bizonytalan (40 és 60 pont közötti itemek).

Ha a felsorolt 15 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a cselekedetek három halmazba (faktorba) rendeződnek a diákok gondolkodásában. Minél nagyobb az adott cselekedethez rendelt faktorsúly, annál jelentősebb a cselekedet hatása a faktorban.

1. faktor: „csekély társadalmi veszélyű”	faktorsúly
puskázni a dolgozat írásánál	0.73
szülői tiltás ellenére bulizni	0.61
csokit lopni az ABC-ből	0.61
tiltott helyen rágyújtani	0.60
átmenni a piros lámpán	0.58
hazudni a szülőnek	0.48
lopott szoftvert használni	0.35
távol maradni a sorozástól	0.31
2. faktor: „társadalmilag súlyos”	faktorsúly
hamisan tanúzni fegyelmi tárgyaláson	0.72
adócsalást elkövetni	0.66
kábítószert árusítani	0.59
lopott szoftvert használni	0.46
távol maradni a sorozástól	0.46
meccsen verekedni a másik csapat szurkolóival	0.37
3. faktor: „vitatott cselekedetek”	faktorsúly
sztrájkolni	0.71
menthetetlen beteget halálhoz segíteni	0.65
magzatot elvetetni	0.59

A három cselekedet-csoportot viszonylag könnyű beazonosítani, ezek a társadalmilag elítélt, veszélytelen és vitatott cselekedeteket tartalmazzák. A legtöbb cselekedet az első faktorba került, élen a puskaázással, ami megadja a faktor alaphangját is. Érdekes a csokilopás esete, ami – bár egyértelmű bűncselekményről van szó – valószínűleg a kis érték miatt tűnik a diákoknak komolytalannak.

A második faktor tartalmazza a súlyos cselekedeteket, érdekes módon a hamis tanúzással az élen. Ez azt mutatja, hogy a súlyosságot itt nem a büntetési tételek felől, hanem a társadalmi megítélés felől kell értelmezni. Ebben a faktorban szerepel két állítás is, amelyek az előző faktorban is szerepelnek. Az illegális szoftverhasználat és a sorozás elbliccelése inkább súlyos cselekedet, mint sem. Utóbbi egyébként azonos megítélés alá esik a fiúk és a lányok körében, és vélt veszélyessége egyre csökken az apa iskolai végzettségével. Bizonytalan a lopott szoftver használata (itt a „lopott” szó is befolyásolhatta a diákokat), ahol egyrészt a mindennapi használat és a legális szoftverek átlagkeresethez mért magas ára ütközhetett.

A harmadik faktor azokat a cselekedeteket mutatja, amelyek megosztják a diákokat éppen úgy, mint a társadalmat is. Mind az eutanázia, mind pedig az abortusz tekintetében régóta folyik a vita ezek súlyosságáról, engedélyezéséről. A sztrájk megítélését befolyásolhatta a vasutas sztrájk is, mivel ez ugyan törvényben szabályozott forma, de a

médiabeli megjelenése már nem egyértelmű. Kérdés az, hogy ha ezek a vitatott cselekedetek, akkor miért nem ide került az illegális szoftverhasználat és a sorozás alól való kibújás. Erre az lehet a válasz, hogy ezekre egyértelmű büntetési tételek vannak, melyek azt mutatják, hogy az államhatalom hogyan szankcionálja őket. A diákok e szankciók ellenére tarthatják e cselekedeteket súlyosnak vagy súlytalanoknak, de maguk a cselekedetek világosan körülírt tevékenységek. Ezzel szemben az abortusz és az eutanázia sokkal inkább erkölcsi kérdéseket vet fel, a vonatkozó formális szankciók nem játszanak megítélésükben komolyabb szerepet.

A vitatott cselekedetek után vitatott intézmények voltak felsorolva a kérdőívben. Itt arra kérdeztünk rá, hogy ha egy ilyen intézmény létesülne a környéken, a diákok mennyire fogadnák el azt, inkább támogatnák vagy inkább tiltakoznának vele kapcsolatban. Az egyes intézményeket három csoportra osztottuk, a következők szerint.

Hagyományos szolgáltatások	Mentálhigiénés hálózat	A társadalom által elutasított rétegek intézményei
Bevásárlóközpont	AIDS-szűrő állomás	Elmeógyógyintézet
Benzinkút	Hajléktalan szálló	Szellemi fogyatékosok iskolája
Diszkó	Idősek otthona	Börtön
Fitness terem	Alkohol- és drogambulancia	Vallási szekta imaháza
Mozi	Családsegítő központ	Romaklub
	Ifjúsági Tanácsadó Iroda	

A csoportok elnevezése természetesen szubjektív. A deviancia szó itt nem volt alkalmazható, mivel az olyan klasszikus devianciák, mint az alkohol és drog a második csoportba kerültek, míg harmadik csoportból legfeljebb az elmeógyógyintézet és a börtön tekinthető deviáns magatartásokat kezelő intézményként.

A lenti táblázatból látható, hogy a fiatalok az intézmények többségét elfogadták (a 16-ból csak hárommal szemben mutatkozott jelentős ellenállás), de a kép egy kicsivel árnyaltabb, ha az egyes intézményi típusok mentén nézzük. A legtisztább a hagyományos szolgáltatások csoportja, ennek csak egy elemét övezte bizonytalanság, a benzinkutat, a várható forgalomnövekedés és levegőszennyezettség miatt. A mentálhigiénés hálózat elemei közül egyedül a hajléktalanszálló váltott ki bizonytalanságot, de itt már az ötven pontos határ felett volt az index. A többi elemet elfogadták a diákok. A társadalom által elutasított rétegek intézményeiből kerültek ki maguk az elutasított intézmények is, közülük csak a szellemi fogyatékosok iskolája és az elmeógyógyintézet került 40 és 60 pont közé, vélhetően amiatt, hogy az ide tartozó emberek a diákok szerint nem feltétlenül saját hibájukból kerültek ebbe a helyzetbe.

<i>Elfogadottság (százfokú skálán)</i>		
<i>Mozi</i>	82	TÁMOGATÓ
<i>Fitness terem</i>	75	
<i>Bevásárlóközpont</i>	75	
<i>AIDS szűrő állomás</i>	72	
<i>Családsegítő Központ</i>	71	
<i>Diszkó</i>	70	
<i>Ifjúsági tanácsadó Iroda</i>	68	
<i>Idősek otthona</i>	66	
<i>Alkohol- és drogambulancia</i>	56	
Benzinkút	57	KÖZÖMBŐS
Szellemi fogyatékosok iskolája	55	
Hajléktalan szálló	52	
Elmeógyógyintézet	44	
<i>Börtön</i>	34	TILTAKOZÓ
<i>Romaklub</i>	25	
<i>Vallási szekta imaháza</i>	25	

Klaszteranalízis segítségével itt is lehatároltuk a diákok csoportjait az intézmények elfogadásának mértékében. Négy klaszterre bontottuk a mintát, nagyjából egyenlő arányban (az első három klaszterbe a diákok 28-28 százaléka, a negyedikbe 16 százalékuk tartozott).

Az első klaszterbe tartozó tanulók a szociálisan érzékenyek. Kevésbé fogadják el a szolgáltatási csoport intézményeit, de az átlagnál jobban a hajléktalanszállót, az alkohol- és drogambulanciát, valamint a szellemi fogyatékosok iskoláját. Ők elsősorban gimnazisták, jeles tanulók, és körükben alig találunk érettségivel nem rendelkező apát.

A második klaszter az elfogadóké, akik lényegében minden intézménnyel szemben nagyobb toleranciát mutatnak az átlagnál. Ők leginkább lányok, és érdekes módon kevés a diplomás apával rendelkező tanuló közöttük. Az első és második klaszterbe került tanulók közt egyébként nagyobb arányban találunk olyan diákokat, akiknek a szülei a „félítő” szülői magatartásmintához tartoznak.

A harmadik klaszter diákjai az átlagosnál jobban örülnének a szórakoztatás-fogyasztás intézményeinek, de ezen kívül semmi másnak, a többit (az idősek otthona, a CSSK és az ifjúsági tanácsadó iroda kivételével) kevésbé fogadnák el az átlagnál. Körükben nagyobb arányban vannak szakmunkástanulók és a legfeljebb nyolc általánost végzett apák gyermekei.

A negyedik és legkisebb klaszter tanulói az összes intézményt kevésbé fogadnák el, nem igazán téve különbséget az egyes intézmény-típusok között (persze az elutasítás jóval gyengébb a bevásárlóközpont, mint mondjuk a romaklub tekintetében). Ők többségében fiúk

és gyenge tanulmányi átlaggal rendelkezők.

Ezt követően a kérdezett fiataloknak a pszichés állapotukra vonatkozóan tíz állítást kellett megítélni aszerint, hogy mennyire tartják igaznak őket magukra nézve.

A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

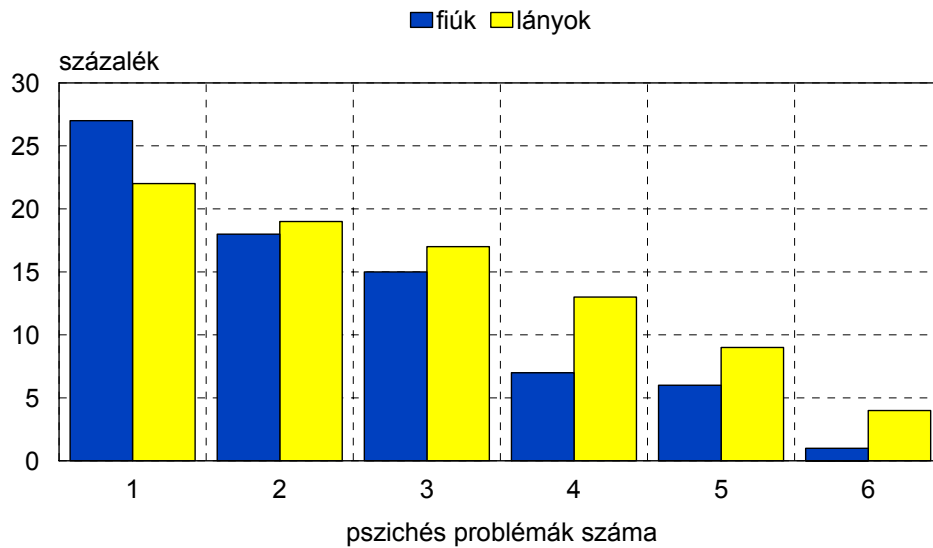
	teljesen %	inkább igen %
Boldog vagyok	26	50
Általában határozott vagyok céljaim követésében.	26	51
Gyakran idegeskedem.	21	41
Sokszor magányosnak érzem magam.	10	23
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége.	10	17
Sikeres életet élek.	9	47
Gátlásos vagyok.	8	29
Gyakran fog el félelemérzés.	6	18
Általában rosszul alszom.	4	12
Kerülöm a társaságot.	2	7

A diákok több mint fele nyilatkozott úgy, hogy gyakran idegeskedik, 27 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal 37 százalékuk, a magány érzetével 33 százalékuk, félelemérzéssel pedig minden negyedik tanuló küzd több kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 16 százalékuknál jelentkezik.

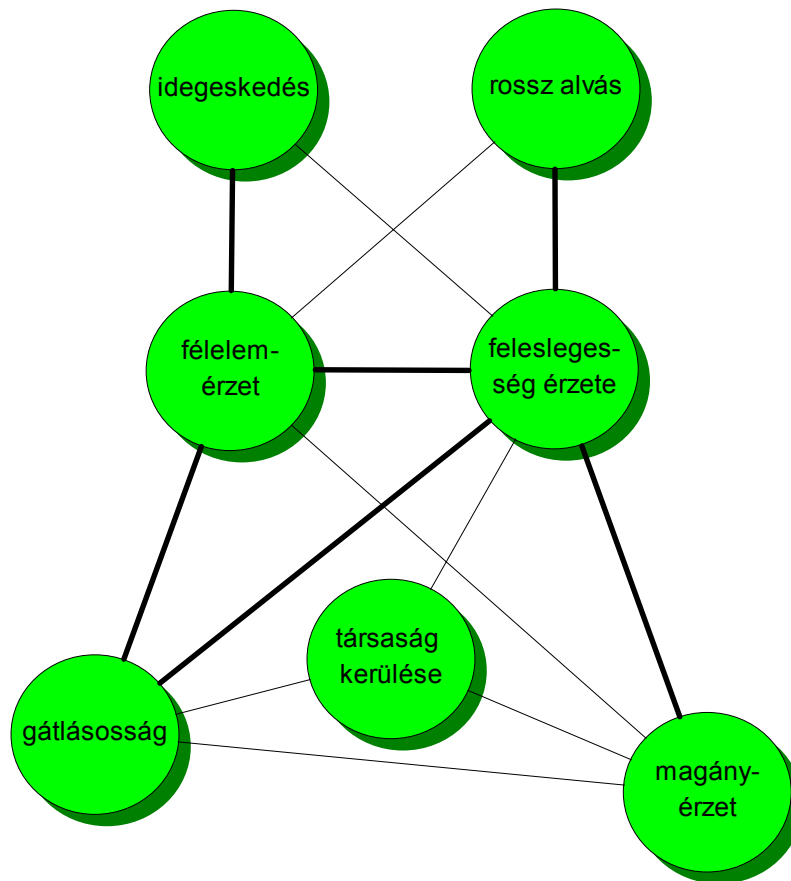
Ha összevonjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, gátlások, alvászavar, idegesség, feleslegesség érzése) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy 78 százalékánál találtunk legalább egy itemet, 53 százalékánál minimum kettőt, s a tanulók harmadánál három vagy több pszichés probléma alkalmankénti vagy gyakori előfordulását regisztráltuk.

Az egyes állítások természetesen nem egyforma mértékben érintették a diákok különböző társadalmi-demográfiai csoportjait. A lányokra az átlagosnál jobban jellemző az idegeskedés, a gátlásosság, a félelem- és feleslegességérzet. A sikeresség érzete növekszik a tanulmányi eredmény javulásával, és sikeresnek elsősorban a gimnazisták tartják magukat. A szakmunkástanulókra ugyanakkor az átlagosnál jóval kevésbé jellemző a gátlásosság. Összességében a lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok, a teljesen képzetlen és a diplomás szülők gyermekei valamint a jeles tanulók.

Az pszichés problémák előfordulási aránya

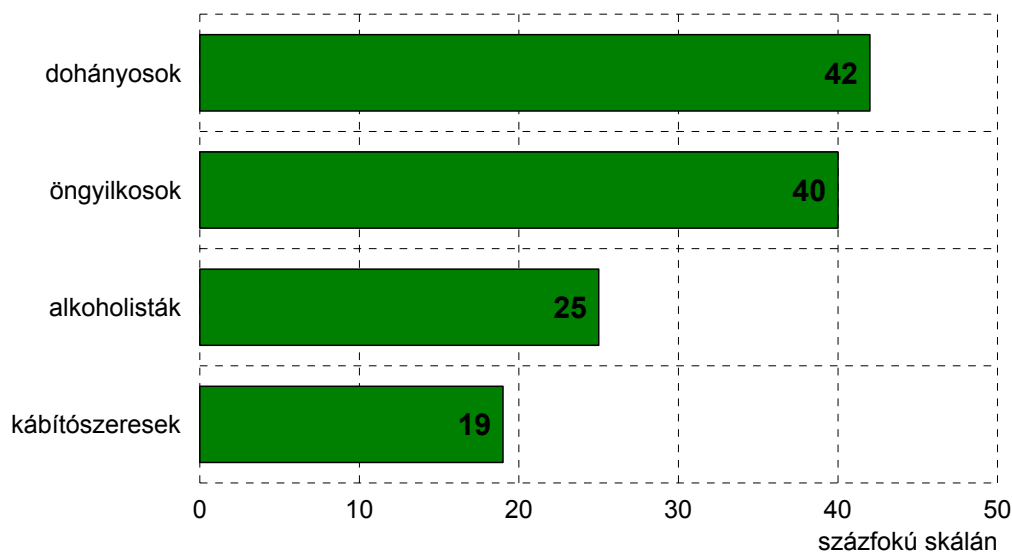
Korrelációs elemzéssel megnéztük azt is, hogy ezek az állítások milyen kapcsolatban vannak egymással. Ha a sikerességet, boldogságot és a határozottságot nem számítjuk (amely alakzat középpontjában a sikeresség áll, ez mindkét másikkal szoros összefüggésben van, amelyek azonban egymással nem), akkor a maradék hét, egyértelműen negatív irányultságú állítás érdekes alakzatot vesz fel. Az alábbi ábra az állítások korrelációs mátrixa, ahol az egymással szorosán együttjáró, vagyis nagyon hasonlóan megítélt állításokat vonalak kötik össze. A vastagabb vonalak az erősebb korrelációs kapcsolatot jelzik.

Mint az ábrán is látszik a negatív jellemzők, pszichés problémák középpontjában a gátlásosság-félelemérzet-feleslegességérzet hármasság áll, ezek bármelyikét választotta valaki, az nagyon valószínű, hogy a másik kettőt is választotta. A feleslegességérzet és a gátlásosság kisebb mértékben de kötődik egy másik pároshoz, a társaság kerüléséhez és a magányérzethez, egy másik, összefüggő négyest alkotva. A feleslegességérzet központi szerepét az is igazolja, hogy kötődik a rossz alváshoz, így a lehetséges hatból négy erős és két gyengébb kapcsolata van.

A személyiség fontos összetevője a tolerancia, mely meghatározza, hogy mennyire vagyunk megengedőek, elnézőek bizonyos normakerülő magatartásformákkal szemben, mennyire fogadjuk el mások - nekünk esetleg nem tetsző – tulajdonságait. A toleranciával kapcsolatban először négy jellemző devianciára kérdeztünk rá, hogy a fiatalok mennyire viselkednek megértően velük kapcsolatban.

A deviáns viselkedésformákkal szemben tanúsított megértés

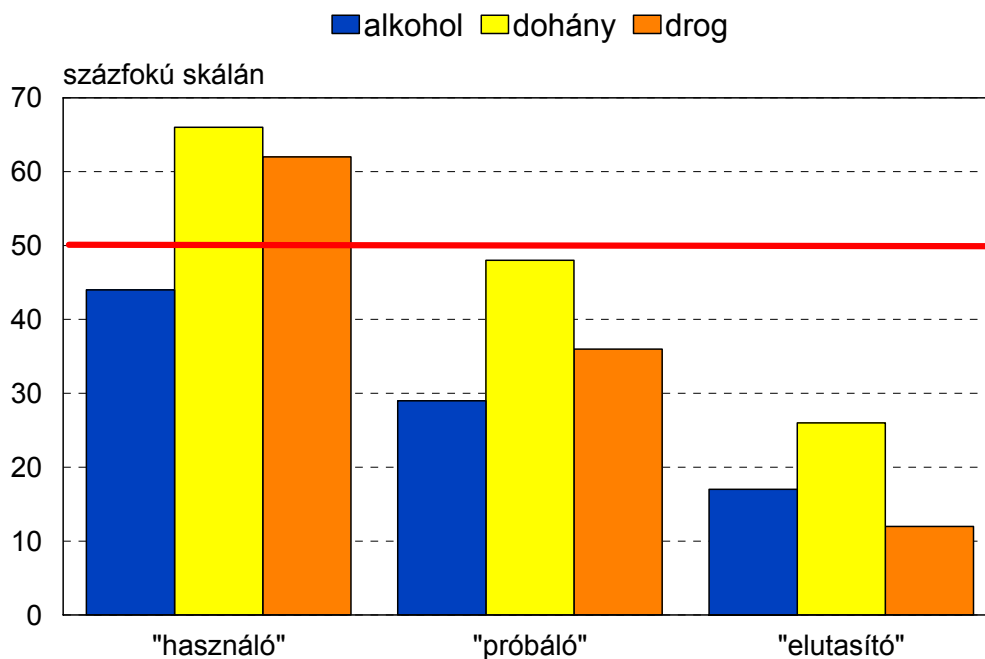

Az ábrán jól látszik, hogy nem véletlenül áll az ország az öngyilkossági statisztikák élén, ez a deviancia az egyik legelfogadottabb a fiatalok körében is. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy abszolút értéken elfogadott lenne, hiszen az index értéke jóval az ötven pont alatt marad. Hasonló az elfogadottsága a dohányzásnak, míg sokkal kevésbé toleránsak a fiatalok az alkoholisták és a kábítószeresek irányában. A dohányzás és az alkoholizmus közti különbséget az is okozhatja, hogy magát a viselkedést produkálók deviáns megjelenése eltérő, a dohányzás külső jegyei kevésbé riasztóak, mint az alkoholizmusé. A drogozás megítélése az igen szigorú társadalmi normarendszerbe illeszkedik.

Ha az egyes devianciákat megvizsgáljuk a fiatalok társadalmi-demográfiai összetevői szerint, akkor azt látjuk, hogy az öngyilkosok megítélésében semmi különbség nincs az egyes csoportok közt. Az alkoholistákkal szemben elnézőbbek a fiúk és a gimnazisták. A dohányosokat jobban megértik a szakmunkástanulók (akik nagyobb arányban dohányoznak), illetve a gyengébb tanulók. A kábítószeresek megítélésében volt a legtöbb különbség, velük szemben elnézőbben a fiúk, a gimnazisták és a csonka családban élők.

Igen érdekes eredményeket kapunk, ha a devianciákat a bevallottan deviáns viselkedésű fiatalok szemszögéből vizsgáljuk. A kérdőíven a négy deviancia közül értelemszerűen csak háromról kérdezhettük meg, hogy jellemző-e az adott fiatalra. A dohányzás, az alkohol és a drog használata szerinti megítélést az alábbi ábra mutatja.

A devianciák megítélése a vállalásuk alapján

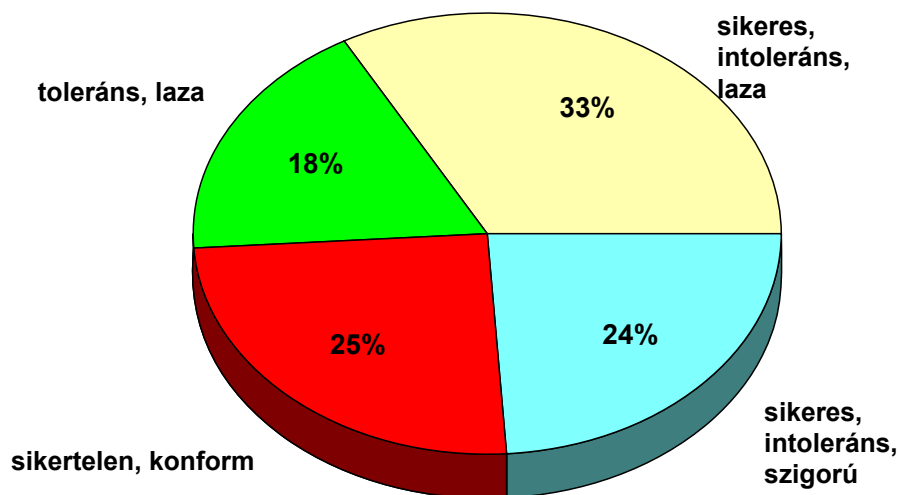
Az ábrán a "használó" kategória az adott szerrel rendszeresen vagy alkalmanként élőket mutatja összevontan, a "próbáló" kategóriába azok tartoznak, akik kipróbálták az adott szert (illetve a kábítószer esetén azok, akik gondoltak arra, hogy kipróbálják), míg az "elutasítók" azok, akik mereven elzárkóznak a szerek elől.

A legnagyobb rés a drogosoknál található, mivel a használók meglehetősen elnézőek a többi drogossal szemben, míg az elutasítók a drogosokkal szemben a legszigorúbbak. Az alkoholisták esetén a legkisebb ez a rés, és itt a legalacsonyabb a használók tolerancia-szintje is, amely nem éri el az ötven pontot. Ez persze nem azt jelenti, hogy saját magukkal szemben nem toleránsak, hanem azt, hogy az alkoholfogyasztás és az alkoholizmus a fiatalok szemében élesen elkülönül (ez az elkülönülés értelemszerűen élesebb, mint a másik két deviancia esetében), akik gyakran vagy alkalmanként fogyasztanak is alkoholt, azok nem tartják magukat alkoholistának. A dohányzás esetében a legmagasabb a használók önmagukkal szembeni megértése és a próbálók tolerancia-szintje egyaránt (utóbbi majdnem 50 pont), ami a könnyű rászakást mutathatja és itt a legmagasabb az elutasítók megértése is, ami szintén az előbbi jelenséget erősítheti.

A számítógép segítségével három kérdésből (devianciákkal szembeni tolerancia, pszichés problémák és az egyes cselekedetek megítélése) egy összetett mutatót képeztünk,

mely megmutatja, hogy a diákok milyen értékrend alapján viszonyulnak a világhoz. Az elemzés négy csoportot határolt le, melyeket a következő ábra mutat.

Értékrendi típusok

A legkisebb csoport a *toleráns/laza* társaság. Ők a pszichés kérdéseket tekintve nem térnek el az átlagtól, míg a devianciákkal szemben toleránsak (átlagban 29-39 ponttal). A különböző cselekedetek mindegyikét az átlagosnál kevésbé veszélyesnek ítélték meg. Ők többségében fiúk, közepes tanulók és nagyobb arányban vannak köztük csonka családok tagjai.

A minta egynegyedét teszik ki a *sikertelen/konform* diákok. Ők jobban érzik a pszichés problémákat, magukat ennek megfelelően kevésbé tartják sikeresnek, határozottnak és boldognak. Tipikusan azokat a cselekedeteket tartják veszélyesebbnek, amelyekkel kapcsolatban erős a társadalmi normakontroll (abortusz, illegális szoftverhasználat, sorozás alól kibújás). Az egyes társadalmi-demográfiai csoportok közül egyedül a nemek tekintetében van köztük eltérés az átlagtól, a csoportban többségben vannak a lányok. Végül, de nem utolsósorban, ők egyetlen devianciával kapcsolatosan megértőbbek, ez pedig az öngyilkosság.

A másik két csoport nem sokban tér el egymástól. Mindkettőre jellemző, hogy sikeresnek és boldognak vélik magukat, nincsenek gyakori pszichés problémáik és meglepően intoleránsak a deviáns viselkedésekkel kapcsolatban. A különbség az egyes cselekedetek megítélésében van. A nagyobbik társaság (*sikeres/intoleráns/laza*) a cselekedetek többségét,

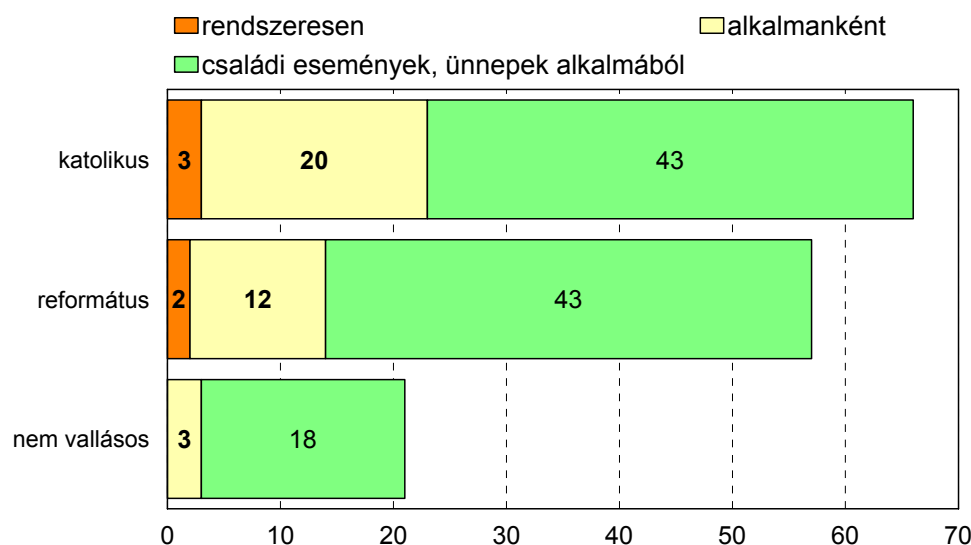
ha nem is sokkal, de veszélytelenebbnek ítéli meg, leginkább az eutanáziát és az illegális szoftverhasználatot. A kisebbik társaság (*sikeres/intoleráns/szigorú*) viszont minden cselekedetet szignifikánsan súlyosabbra értékelt, leginkább az eutanáziát, mely bizvást tekinthető így az egyik sarkalatos különbség okozójának a két csoport között. Az előbbi csoportban nagyobb arányban találunk gimnazistákat és jeles tanulókat, míg az utóbbiban szakmunkástanulókat és szakmunkás végzettségű apák gyermekeit.

Érdekes megfigyelni, hogy a korábban bemutatott szülői magatartásminták miként hatnak a gyermek értékrendi választására. A két csoportot összevetve arra az eredményre jutottunk, hogy:

- * az engedékeny szülők gyermekei közt nagyobb arányban vannak a toleráns/laza fiatalok,
- * a stresszelt szülők gyermekei közt több a sikertelen/konform fiatal és kevesebb a sikeres/intoleráns/szigorú diák,
- * a vigyázó és a kemény szülők gyermekei többségükben sikeres/intoleráns/szigorú diákok és kevesebb körükben a toleráns/laza fiatal.

Az identitás fontos mércéje a vallásosság is. A megkérdezett diákok 45 százaléka nem tartotta magát vallásosnak, 40 százalékuk mondta, hogy római katolikus, 10 százalékuk református, 5 százalék pedig más vallású. Ami a templomba járási gyakoriságot illeti, 56 százalék soha nem szokott templomba járni, közel egyharmaduk csak ünnepek vagy családi események alkalmából és csak 2 százalék a rendszeres templomlátogatók aránya, ők többségükben katolikusok. Mint az alábbi ábrán is látszik azonban, a magukat nem vallásosnak besorolók egy része is jár alkalmanként, nagyobb családi események, ünnepek alkalmából templomba.

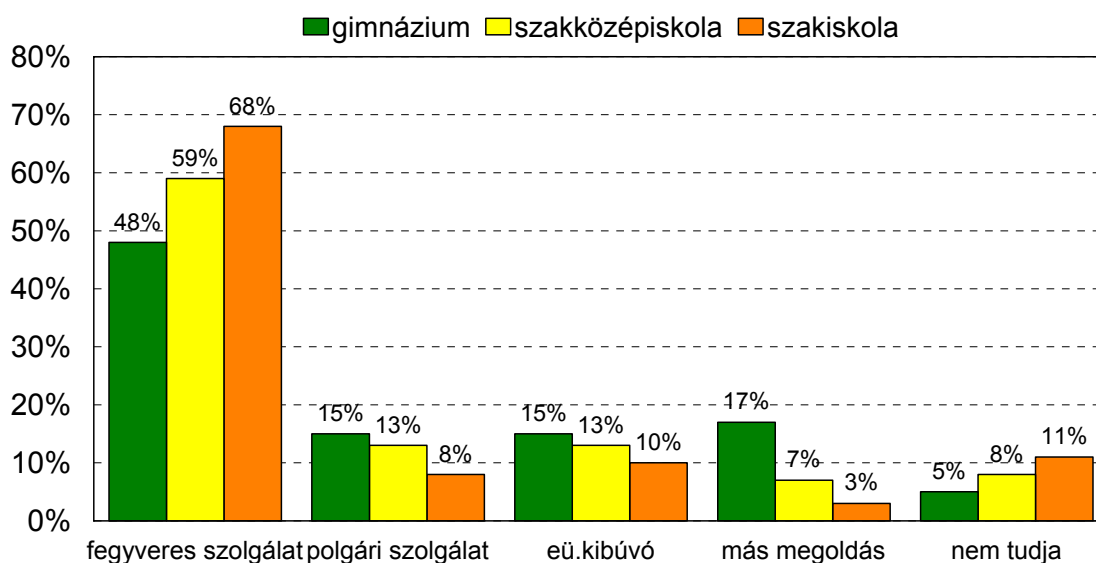
Templomlátogatási gyakoriság a vallási önbesorolás dimenziójában

Az elmúlt időszakban a fiatal férfiak életében meghatározó élmény volt a kötelező sorkatonai szolgálat. Ennek előnyeiről, hátrányairól ma sokat vitatkoznak a katonai szakértők, a politikusok és az érintett fiatalok egyaránt. A vizsgálat során megkérdeztük a tanulókat, hogy ők mit gondolnak erről. A szolnoki középiskolások 17 százaléka nem tudott érdemben véleményt alkotni, 46 százalékuk egyet ért a kötelező sorkatonai szolgálat intézményével, s 37 százalékuk ellenzi azt. Nemek szerint vizsgálva kiderült, hogy míg a lányok 52 százaléka határozottan támogatja, s csak 25 százaléka ellenzi, addig a fiúknak csak 41 százaléka ért egyet a kötelező sorozással, s a relatív többség, 46 százalék elveti. Az ellenzők aránya a szülő iskolai végzettségének és a válaszoló életkorának emelkedésével folyamatosan nő. Míg a 14-15 éves diákoknak csak 29 százaléka utasítja el, addig a 18 éven felülieknek már 46 százaléka, s további 15 százalék bizonytalan.

A fiúktól azt is megkérdeztük, hogyan reagálnának, ha megkapták a behívó parancsot. Jelenleg a fiúk 8 százaléka nem tudja, mit tenne, 60 százaléka engedelmességgel állampolgári kötelességének a fegyveres sorkatonai szolgálatot választaná. Azok aránya, akik élve a lehetőséggel - lelkiismereti okokra hivatkozva - fegyvertelen, polgári szolgálatra mennének 12 százalék, míg a többiek valamilyen kibúvót próbálnának keresni.

Mit tennél, ha megkaptád a behívó parancsot?

A kibúvót kereső tanulók többsége valamilyen egészségügyi problémára próbálna hivatkozni, a diákok 6 százaléka más megoldást igyekezne találni, s 1 százalékuk egyszerűen megtagadná a szolgálatot. Érdeemes megnézni, hogy a válaszreakciók hogyan alakulnak az iskolatípus mentén. Látható, hogy a míg a szakiskolások 68 százaléka egyértelműen a fegyveres szolgálatot választaná, addig a gimnazistáknak kevesebb mint a fele tenné ezt, s körükben a legmagasabb a polgári szolgálatot, az egészségügyi kibúvót és a más megoldást (elsősorban tanulmányi okokból történő szolgálathasztás kérése) keresők aránya. A szülő iskolai végzettsége is befolyásolja a válaszokat, míg a szakmunkások gyerekeinek 67 százaléka teljesítené a fegyveres szolgálatot, addig a diplomások gyerekeinek csak 45 százaléka döntene így, s 18 százalékuk egészségügyi, 11 százalékuk tanulmányi okra hivatkozna, 5 százalékuk pedig megtagadná a szolgálatot.

10. AZ Y-GENERÁCIÓ JÖVŐKÉPE

A tanulók iskolai tanulmányaik alatt folyamatosan tervezgetik jövőjüket, karrierjüket, konkrét és kevésbé konkrét lépéseket tesznek céljaik elérése érdekében.

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat "provokált".

Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak, s gyermekeiknek sem okoz jelentősebb problémát az új világrend szocializációja. A pedagógusok és a fiatalokkal foglalkozó más humánszolgáltató szakemberek körében sokan vannak, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, melyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. Gyakran panaszkodnak a fiatalok, diákok "eltorzult" értékrendjére, s igyekeznek a szerintük elvárható klasszikus értékek szerint nevelni a rájuk bízott tanulókat. Ugyanakkor a tanulók látják a sikertelen és boldogtalan szülői és tanári mintát, s az értékkonfliktusban egyre határozottabban utasítják el azt. Megpróbálnak alkalmazkodni az új világ új rendjéhez, hiszen a legfontosabb számukra, hogy az átalakult társadalmi és gazdasági berendezkedés játékszabályai szerint sikeresen próbáljanak helytállni az életben.

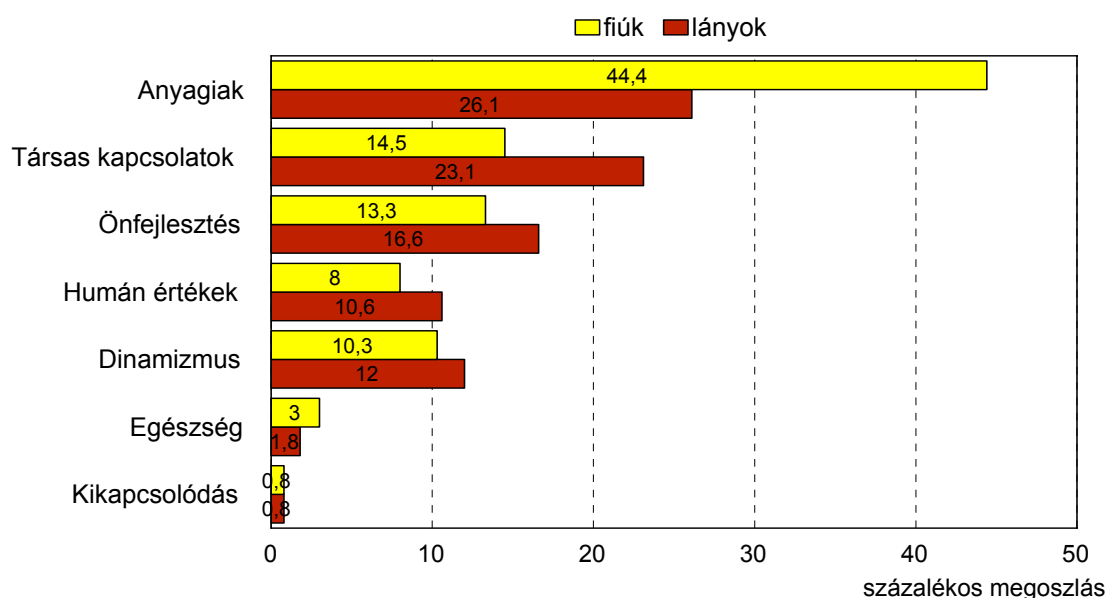
Tény, hogy a teljesítményelvű értékeket egyelőre csak viszonylag kevés fiatal tudja sikeresen követni, s a többiek közül sokan - kivonulva kudarcuk színhelyéről, - vagy könnyebben élhető értékrendeket követnek, vagy pedig szembesülve saját maguk és mikroközösségük kudarcával anómiás tüneteket produkálnak. Az anómiás tünetek deviánsviselkedésbe csapnak át, melyek akár alkoholizmust, kábítószer-fogyasztást, extrém helyzetekben öngyilkosságot is eredményezhetnek. (Ezek mindig fokozottan jelentkeznek az értékrendi átalakulással küzdő társadalmakban.)

A kutatás során kíváncsiak voltunk arra is, hogy mit gondolnak a fiatalok a sikeres élet jellemző értékeiről. Az empirikus adatokat e témában nyitott kérdés segítségével gyűjtöttük. A kapott válaszok csoportjait fokozatosan, egyre szélesebb fogalom alá rendelve kategorizáltuk.

A sikeres élet jellemző értékei (a fő kategóriák és összetevőik)

1. Társas értékek	barátok, partner, család jó viszony az emberekkel
2. Anyagi, egzisztenciális értékek	munka, lakás, tárgyak birtoklása, pénz, anyagi háttér
3. Dinamizmus, aktivitás értékei	karrier, szakmai megbecsülés, célok, kreativitás, jövő, vállalkozás, szerencse
4. Belső, humán értékek	lelki kiegyensúlyozottság, hit, megbízhatóság, becsület, szociális érzékenység
5. Önfelnevelés értékei	önbizalom, művelődés, tudás, képzettség, tanulás
6. Kikapcsolódás értékei	örömök, szórakozás, bulis
7. Egészség	egészséges életmód, egészségmegőrzés, sport

A sikeres élet jellemző értékei

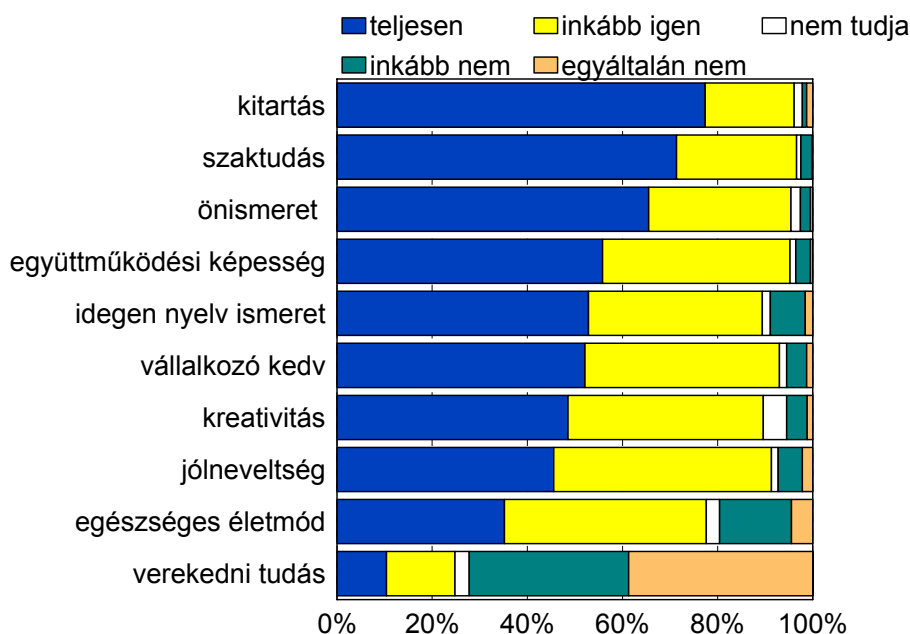
Látható, hogy sikert elsősorban az anyagiakon és csak másodsorban a társas értékeken mérik a fiatalok, ami pontosan tükrözi a magyar valóságot. Ezt követi az önfelnevelés és humán értékek. Az aktív, vállalkozó, célokkal teli élet, vagyis a dinamizmust a sikeres élet legjellemzőbb értékeként csak a válaszolók 11 százaléka említette.

Ha az egyes értékeket külön vizsgáljuk, megállapítható, hogy számos demográfiai jellemzővel kapcsolatban állnak. Az anyagi értékek szignifikánsabban fontosabbak a szakmai középiskolák tanulóinak, az alacsonyan kvalifikált családból származóknak, a felfelé mobil diákoknak és a fiúknak. Míg a lányok 26 százaléka említette az anyagiakat, addig a fiúk közel fele, 44 százaléka vélte a sikeres élet legfontosabb jellemzőjének.

A társas értékek a magasabb tanulmányi eredményt elért lányoknak és szakiskolásoknak fontosabb, mint az átlag. Az önfejlesztő értékek szignifikánsan fontosabbak a gimnazistáknak, a diplomás családban élőknek, a jeles tanulóknak és a fiatalabbaknak. A dinamizmus a felfelé mobil tanulóknak, és a diplomás szülővel rendelkező tanulók preferenciájában van az átlagnál hangsúlyosabban jelen, mint a sikeres élet jellemzője.

De mi is kell az életben való sikeres érvényesüléshez? A kérdőívben megkértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt tíz jellemzőről mondják meg, melyek azok a képességek, amelyek szerintük a sikeres érvényesüléshez fontosak. Az életben való sikeres érvényesüléshez többféle képesség megléte szükséges.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak az alábbi képességek?

A vizsgálat során kiderült, hogy az általunk felsorolt képességek a válaszoló diákok szerint - a verekedni tudás kivételével - mind fontosak. A legfontosabb képesség a kitartás, a tanulók 77 százaléka nagyon fontosnak tartja meglétét, de szaktudás és az önismeret

fontossága sem sokkal marad el tőle, kétharmaduk nagyon, további egynegyedük inkább fontosnak tartja.

Százfokú skálára átszámolva a százalékos értékeket, a tíz képességből, készségből hét kapott 80 pont feletti - igen magas - pontszámot (önismeret, szaktudás, együttműködési képesség, idegen nyelv ismeret, kreativitás, vállalkozó kedv, kitartás). Az egészséges életmód és a jólneveltség csak közepesen fontos, míg a verekedni tudás 32 pontos fontossági indexe elutasítást jelent.

Nemek tekintetében csak árnyalatnyi különbségek mérhetők, a lányok szerint egy kicsit fontosabb az önismeret, az együttműködési képesség, a nyelvismeret és a kitartás, míg a fiúk a verekedni tudásra adtak átlag feletti pontszámot. Az is megfigyelhető, hogy a szülő képzettségi szintjének növekedésével nő az idegen nyelvi ismeret és a kreativitás fontossága, ugyanakkor csökken az együttműködési képesség, a jólneveltség és - ami meglepő - az egészséges életmód jelentősége. Mindez azt mutatja, hogy a sikeres érvényesüléshez szükséges képességekről való gondolkodás átöröklődik, újratermelődik a szocializáció során a különböző társadalmi rétegekben, s leképeződik az iskolatípusok mentén is.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak a következő képességek?

	felfelé mobil	immobil	lefelé mobil
önismeret	88	88	89
szaktudás	90	91	87
együttműködési képesség	85	84	79
idegen nyelv ismeret	81	82	79
verekezeni tudás	28	34	43
jólneveltség	81	78	76
kreativitás	82	81	79
egészséges életmód	70	71	70
vállalkozó kedv	82	82	84
kitartás	93	90	88

pontszám százfokú skálán

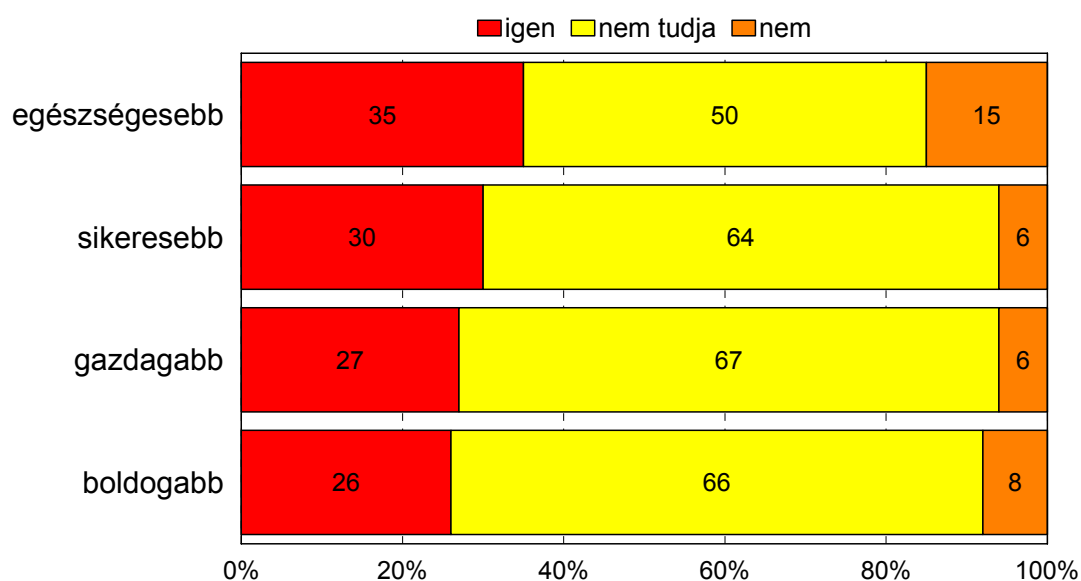
A mobilitási irányok tekintetében érezhető tendencia, hogy a felfelé mobil tanulók - a verekezeni tudás s kivételével - valamennyi képesség fontosságára magasabb pontszámot adtak, míg a lefelé mobil tanulók a vállalkozó kedvet és a verekezeni tudás képességét minősítették átlag felett fontosnak. A felfelé mobil tanulók szerint a sikeres érvényesülés legfontosabb kulcsa a kitartás, az immobil tanulók szerint a szaktudás, a lefelé mobil tanulók

szerint pedig az önismeret.

A jövőre vonatkozó terveik alapján kiderült, a szolnoki tanulók nem akarnak több gyereket vállalni, mint amennyi a szüleiknek van, sőt 20 százalékuk egyenesen úgy nyilatkozott, hogy szerinte kevesebb gyermeke lesz, mint a szüleinek. E kérdésben bár meglehetősen egységesek a válaszok, az kimutatható, hogy a lányok, a képzetlenebb szülők gyermeki és a lefelé mobilizálódó tanulók - vélhetően eltérő okok miatt - magasabb arányban nyilatkoztak úgy, hogy kevesebb gyermeket vállalnak majd, mint a szüleik.

Arról is megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük hogyan alakul az életük a szüleikéhez képest. E tekintetben nagy volt a bizonytalanság a tanulók többsége egyelőre nem látja még, hogy milyen pályát futhat be. Ha a bizonytalan válaszoktól eltekintünk, az látszik, többen gondolják, hogy egészségesebb, sikeresebb és boldogabb életük lesz, mint amit szüleik élnek, az ellenkező oldalon számottevő ellenvélemény nincs. Azok aránya, akik már most biztosra veszik azt is, hogy egészségesebbek lesznek, mint a szüleik, 35 százalék.

Szerinted leszel mint a szüleid?

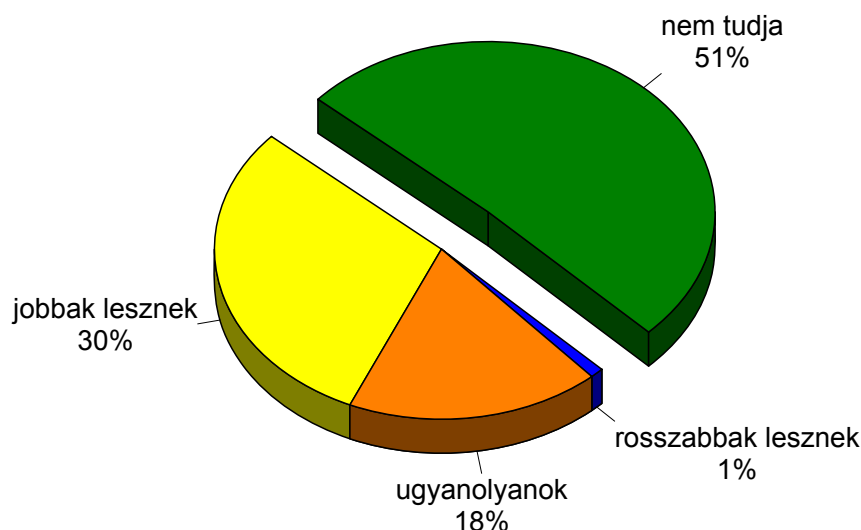
Olyan tanuló, aki jelenleg egyik dimenzióban sem látja biztosítottnak, hogy magasabb szintet ér el mint a szülei 43 százalék volt a mintában, s aki mind a négy itemnél magasabb szintet lát elérhetőnek mindössze 8 százalék. A jövőre vonatkozó optimizmus a négy dimenzióban nem független egymástól, megítélésük szorosan korrelál. Különösen nagy a pozitív korreláció a feltételezett sikeresség és gazdagság között ($r=0.51$), s ez is azt mutatja,

hogy a siker egyik legfontosabb fokmérője a vagyon a tanulók számára.

Az iskolatípus mentén szignifikáns eltérés mérhető, a gimnazisták egy kicsit pontosabban látják jövőjüket, bátrabban és optimistábban nyilatkoznak, mint a szakmai képzést adó középiskolák tanulói. A tanuló tanulmányi eredménye szerint jellemző, hogy a jobb tanulók között átlagon felül vannak, akik úgy vélik sikeresebbek, gazdagabbak és egészségesebbek lesznek szüleiknél, míg a közepes és gyenge tanulók között azok vannak magasabb arányban, akik úgy vélik boldogabb életet élnek majd, mint szüleik.

A diákok egyharmada abban is biztos, hogy munkakörülményeik a szülőkéhez képest jobbak lesznek, 51 százalékuk bizonytalan a kérdés megítélésében, s csupán 1 százalékuk gondolja úgy, hogy e téren negatív változás következhet be. Jellemző, hogy a Szolnokon lakók, a jobb tanulmányi eredményt produkáló gimnazisták, a lányok és a felfelé mobil tanulók optimistábbak. A felfelé mobil tanulók 34 százaléka pozitív változást vár, míg a lefelé mobil diákoknak csupán 22 százaléka vélekedik így.

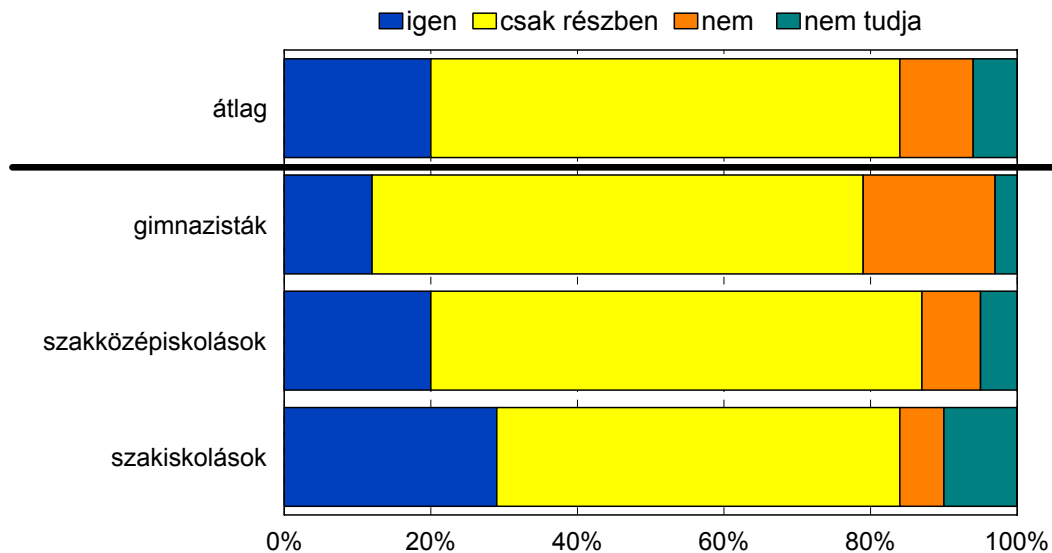
Szerinted a munkakörülményeid a szüleidéhez képest milyenek lesznek?

A munkába állásnál döntő fontosságú, hogy az iskola át tudja-e adni azokat a készségeket, amelyek a munkaerőpiacon elengedhetetlenek. Megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük a munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerezhetőek-e az iskolában. A diákok 20 százaléka egyértelmű pozitív, 10 százalékuk határozott negatív választ fogalmazott meg. A

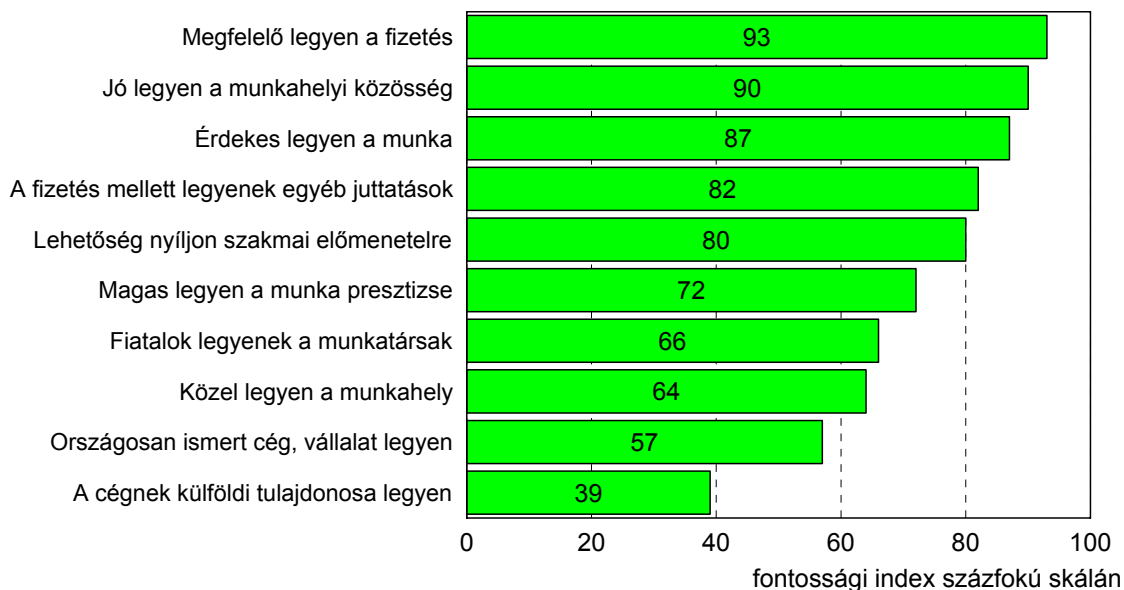
válaszok iskolatípusonkénti megoszlását a következő ábra mutatja.

A munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerzhetők az iskolában?

A tervezett munkába álláskor a munkahely kiválasztásánál a különböző szempontok eltérő szerepet játszhatnak. Tíz szempontot soroltunk fel a diákoknak, arra kérve őket nyilatkozzanak, hogy az egyes szempontok mennyire számítanak fontosnak. A válaszok százfokú skálán történő értékelését az alábbi diagram mutatja. (A kérdés feltételezte azt a hipotetikus esetet, hogy a fiatalok szabadon válogathatnak a munkahelyek közt. Ez nyilvánvalóan nem lesz igaz, de így képet kaphatunk a mögöttes motivációkról.)

A munkahely kiválasztásában mennyire fontosak az alábbiak?

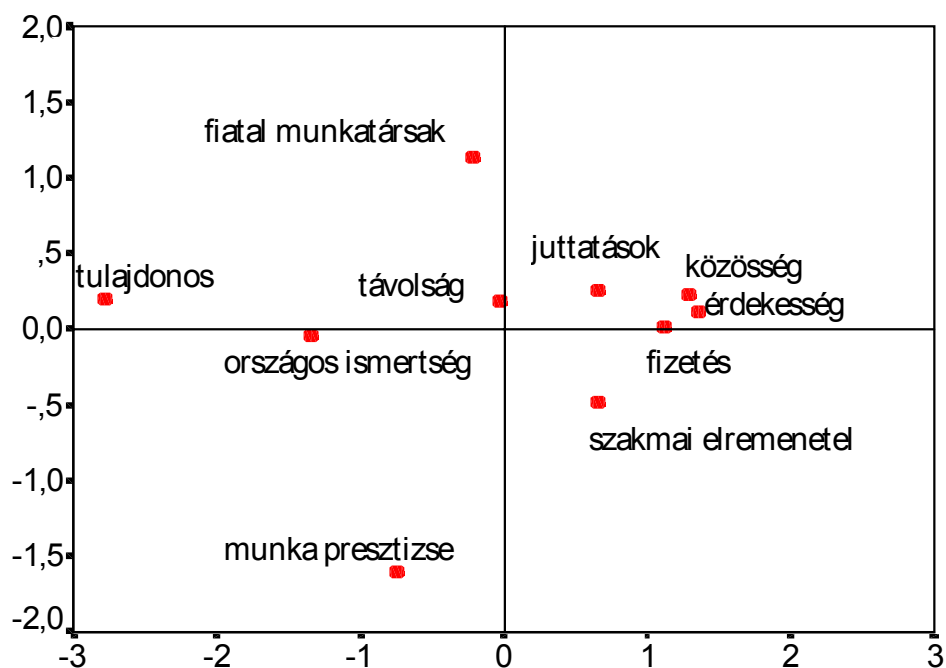

A sorrend élére a megfelelő fizetés került, ami egyáltalán nem meglepő, ez valószínűleg bárhol így lenne. A jó közösség felértékelése már inkább életkori specialitás. Nagyon magas pontszámot kapott még a munka érdekessége és a szakmai előmenetel lehetősége, ez szintén jellemző igénye a karrier elején állóknak. A teljesülése persze bizonytalan, és sokan valószínűleg erről mondanak le a leggyorsabban. Csak az utolsó item került az 50 pontos határ alá, vagyis ezt egyáltalán nem tartják fontosnak a fiatalok.

Ha ezt a kérdést megvizsgáljuk az egyes társadalmi/demográfiai szegmensek alapján, akkor az derül ki, hogy a munkahely közelsége, a fiatal munkatársak és a külföldi tulajdonos fontosabbak a fiúknak, mint a lányoknak, míg a szociálisan érzékenyebb lányoknak a munkahelyi közösség, illetve a munka érdekessége és presztízse fontosabb az átlagnál. A jobb tanulmányi eredményűeknél lényegesebb szempont a munka érdekessége és szakmai előmenetel lehetősége - ők valószínűleg nagyobb kínálatból is választhatnak majd -, a gyengébb tanulóknak a munkatársak életkora és a cég tulajdonosa, ismertsége fontosabb egy kicsit. Ami pedig az iskola típusát illeti, a gimnazistáknak lényegesebb a munka érdekessége, a szakközépiskolásoknak a munkahelyi közösség, míg a szakmunkásoknak elsősorban a munkahely közelsége és a cég tulajdonosa, ismertsége fontosabb az átlagnál.

A munkahely kiválasztásában szerepet játszó tényezők fontosságáról alkotott vélemények alapján - többdimenziós skálázással - meghatároztuk az egyes jellemzők egymáshoz viszonyított helyzetét. A diagramon az itemek egymástól való távolsága azt jelzi,

hogy megítélésük mennyire hasonló. Akkor kerül két változó egymáshoz közel, ha a válaszolók ugyanúgy ítélik meg őket.

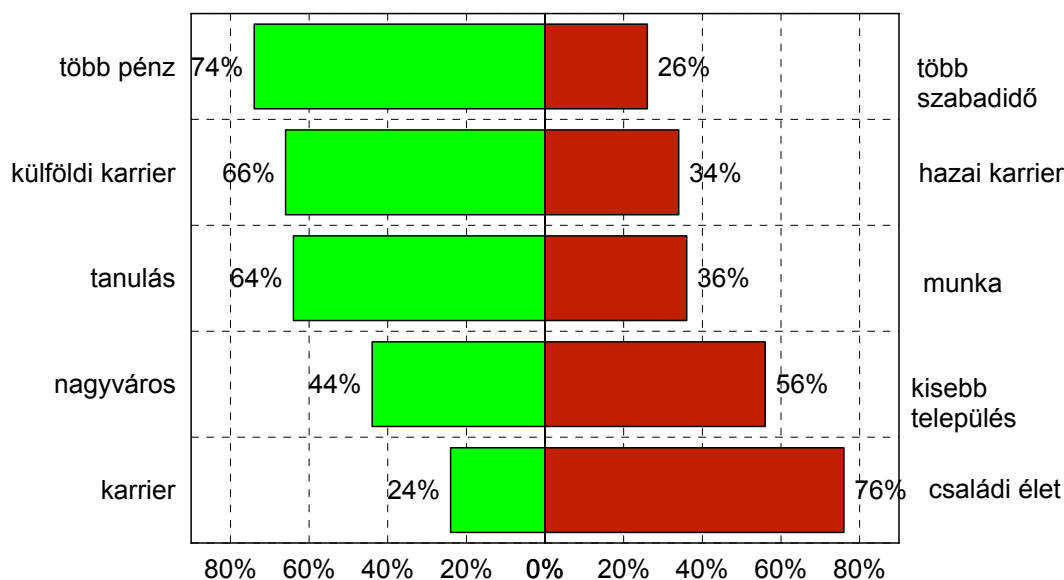
Részben a jövőképről, részben a tanulók értékrendjéről informál az a kérdéssor, melyben öt - az életben felmerülő - dichotóm kérdés közül kellett választaniuk. A kérdések a sok pénz vagy sok szabadidő, a karrier vagy család, a hazai vagy külföldi karrier, a tanulás vagy munka és a nagyvárosi lét vagy kis település relációkat jelentették.

A tanulók többsége - ahogy az a sikeres élet jellemző értékeinél is látható volt - fontosabbnak tartja a megfelelő anyagi háttérrel és a gazdagságot, mint a szabadidőt. Most az is kiderült, hogy a diákok háromnegyede, ha választhatna, inkább a több pénzt és nem a több szabadidőt választaná. Ebben meglehetősen nagy az egyetértés, csupán a tanulmányi átlag és az iskolatípus tekintetében mérhető némi eltérés, a jobb tanulók körében egy kicsit magasabb (41 százalék) a szabadidőt választók aránya.

A karrier vagy család közötti választás szintén sok embernek - különösen nőnek - okoz problémát. A megkérdezett szolnoki diákok 76 százaléka ebben a relációban inkább a boldog családi életet választaná. A lányok között egy kicsit magasabb azok aránya akik, nem áldoznák fel a családi életet a karrierért (80 százalék), míg a fiúk több mint egynegyede egyértelműen a karrier mellett voksol. Ugyanakkor az is jellemző tendencia, hogy a szülő iskolai végzettségének emelkedésével nő a karriert választók aránya, míg a maximum 8

osztályt végzett szülők gyermekeinek 18 százaléka, a szakmát tanult szülők gyermekeinek pedig 19 százaléka választotta a karriert a családdal szemben, addig a diplomás családban élő diákok pontosan egyharmada.

Dichotóm választások

Bár sok fiatal vállal alkalmankénti vagy rendszeres munkát az iskola mellett, alapvetően életük a tanulás köré szerveződik. Ha a jövőben választhatnának, 64 százalékuk akkor is inkább tanulna, s nem dolgozna. A munkát választók aránya átlag feletti a fiúk, a képzetlenebb családokban nevelkedő, a 18. életévüket betöltötték és a lefelé mobil tanulók között, de mindezzel együtt a munkát választók aránya csak egyetlen szubpopulációban haladja meg az ötven százalékot, s ez a szakmunkás tanulók csoportja.

A jól képzett fiatal szakembereknek ma már reális életcél lehet a sikeres külföldi karrier építése. A mai magyar jövedelmi viszonyok ismeretében nem véletlen, hogy a diákok 66 százaléka előnyben részesíti a külföldi karriert a hazával szemben, s ebben teljesen egységesek a tanulók. Még többen vannak (69-70 százalék) a 18 éven aluliak, a diplomás szülők gyermekei és a gimnazisták között azok, akik azt mondták, hogy inkább külföldi karriert építenének.

Végezetül egy ötödik elképzelt választási helyzet elé is állítottuk a válaszolókat, arra kértük őket nyilatkozzanak, ha választaniuk kellene hogy egy modern nagyvárosban vagy a természetes környezetben lévő kis településen éljenek, hogyan döntenének. A diagramból

kiolvasható, hogy a többség (56 százalék) inkább a nyugodtabb, tisztább kisebb települést választaná, míg a tanulók 44 százaléka a modern nagyváros mellett döntene, annak minden előnyével és hátrányával együtt.

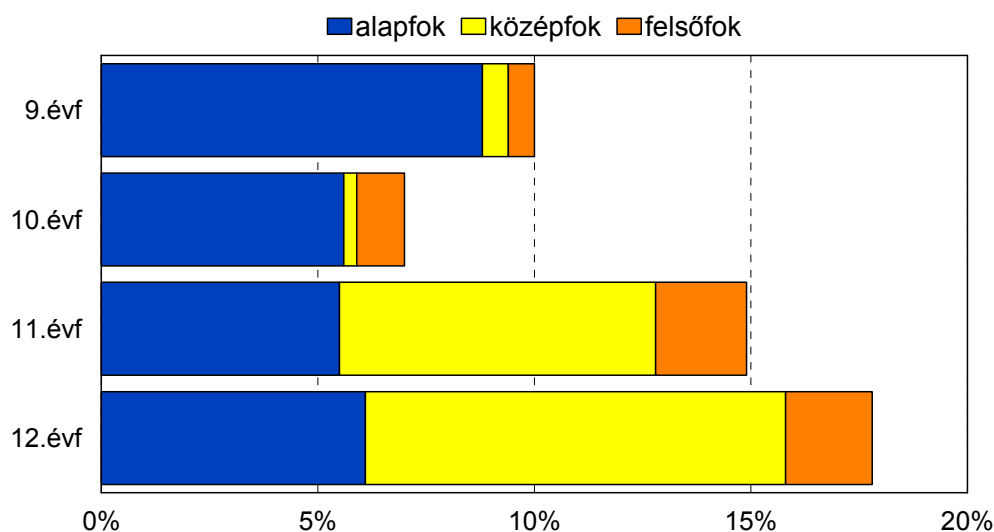
A nagyváros pártiak aránya több alcsoportban is meghaladja az 50 százalékot. A Szolnokon helyben lakó tanulók körében 61 százalék a nagyvárost preferálók aránya, míg a környező községekről bejáró tanulóknak csak 39 százalékát vonzza a nagyvárosi lét, s az is igaz, hogy a gimnazisták között is magasabb arányban vannak, mint a szakközépiskolások, szakiskolások között. A diplomások gyermekeinek többsége sem mondana le városi életről.

A korrelációs elemzés kimutatta, hogy az öt dichotóm választás nem független egymástól, aki a pénzt választja, az nagyobb valószínűséggel választja a karriert a családdal szemben, s életét inkább egy modern nagyvárosban képzei el. A klaszteranalízis során pontosítani lehetett azon tanulók körét, akik a jövőre vonatkozó tervüket tekintve inkább karrier orientáltak (36 százalék), illetve azokat, akik inkább családközpontúnak minősíthetők (64 százalék).

Családközpontú	Karrier orientált
inkább több szabadidő	inkább több pénz
inkább család	inkább karrier
inkább külföld	inkább Magyarország
inkább tanulás	inkább munka
inkább kis település	inkább nagyváros
64 százalék	36 százalék

Sem a hazai karrier, sem pedig a külföldi munkavállalás szempontjából nem mindegy, hogy a diákok ismernek-e idegen nyelveket. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul, nagyon alacsony a nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya. A megkérdezettek közül mindössze 12 százalék rendelkezik valamilyen nyelvvizsgával (fele angol, egyharmada német nyelvből tett sikeres vizsgát, de többen beszélnek a francia nyelvet is). A legelterjedtebb az alapfokú nyelvvizsga, a tanulók 6 százaléka birtokolja, 5 százalékuk középfokú, s 1 százalékuk felsőfokú nyelvvizsgát is tett.

Nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya

Az iskolai tanulmányokban való előrehaladással nő a középfokú nyelvvizsgával rendelkezők aránya, az érettségizőknél már 10 százalékuknak van, s további 2 százalék felsőfokú bizonyítványt is szerzett.

A családi háttér képzettségi szintjének emelkedése jótékony hatással van az idegen nyelvi kompetenciára is, a teljesen képzetlen szülők gyermekeinek 6, a középfokú végzettségű szülők gyermekeinek 10, a diplomás családban élő tanulóknak pedig 20 százaléka tett már valamilyen sikeres nyelvvizsgát.

Az egzisztenciával, a jövővel kapcsolatos elképzelések fontos mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak különköltözni a szüleiktől, elkezdni dolgozni, megházasodni és gyermeket vállalni. Arra kértük őket, hogy mondják meg azokat az életkorokat, amikor ezeket a saját szemszögükből a legjobbnak tartanák.

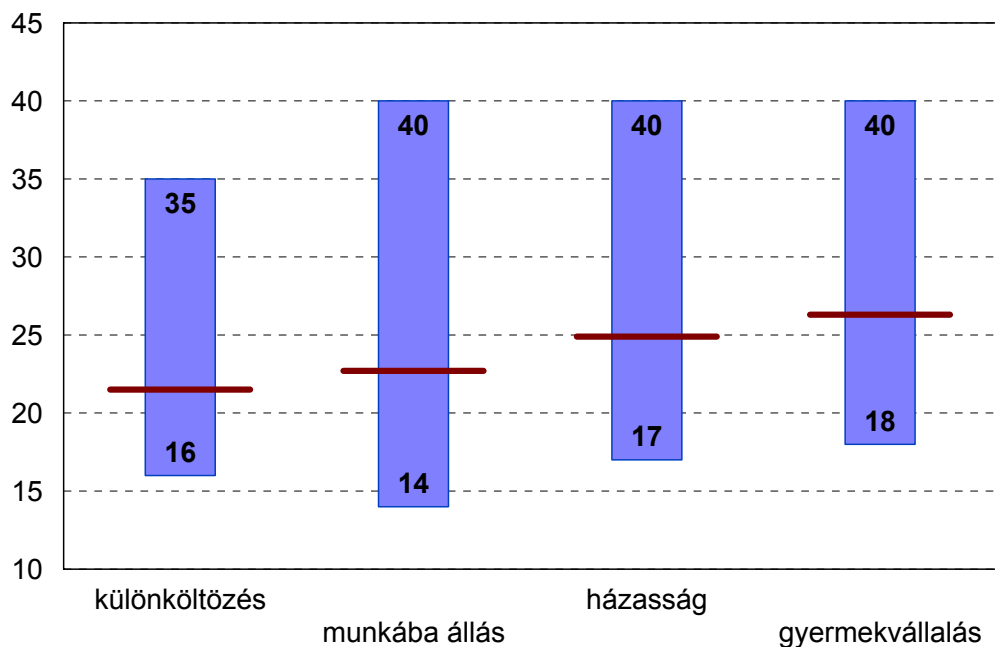
A kérdezettek között három százalék volt, aki azt mondta, hogy nem akar gyermeket és öt százalék, aki nem szándékozik megházasodni, bár a fiatalok egyharmada egyikre sem tudott időpontot mondani. A bizonytalanság hasonlóan magas volt a munkakezdés és a különköltözés esetén is (utóbbinál 37 százalék).

A négy esemény közül a legelső a különköltözés. Ennek átlagéletkora 21,5 év, a legtöbb fiatal a húsz évet mondta. Nem sokkal később követi ezt (22,7 évnél) a munkába állás, ahol szintén a legtöbben húsz évet említettek, de volt egy lokális csúcs 25 évnél is. Itt megfigyelhető, hogy a magasabb végzettségű apák gyermekei és a lányok későbbre tervezik

ezt, előbbieknél már itt elkezdődik a felsőoktatásban való részvétel miatti életpálya-tolódás a többiekhez képest. A házasság vélelmezett időpontja 24,9 évnél volt, itt a legtöbben a 25 éves korra gondoltak, a fiúk valamivel későbbre, mint a lányok. Végül a gyermekvállalás került a legtávolabbra (26,3 év), ismét későbbre az iskolázottabb apák gyermekeinél.

Fontos, hogy ezekben az időpontokban, eseményekben a fiatalok többsége ezt a sorrendet követi, vagyis egzisztenciális háttér nélkül nem akarnak sem a házasságba sem a gyermekvállalásba belevágni. Az egyes időintervallumokat és az átlagokat az alábbi ábra mutatja.

A családdal és egzisztenciával kapcsolatos időintervallumok

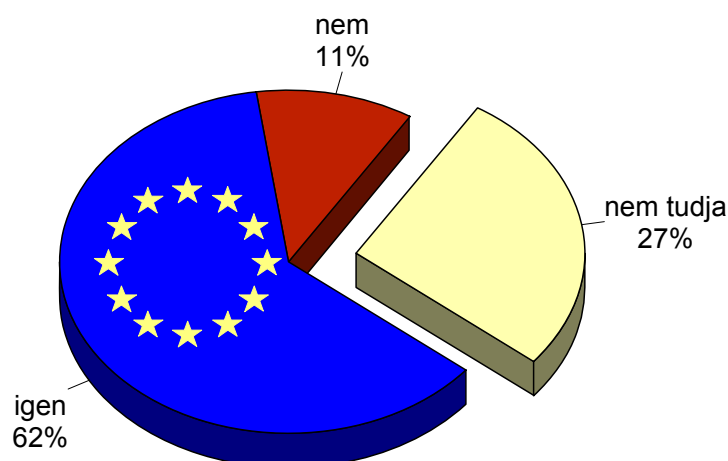

11. EU CSATLAKOZÁS

A megkérdezett diákok többsége egyetért azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz, bár nem szabad elfelejteni a 11 százaléknyi ellenzőt, és a válaszadók további egynegyedét, akik nem tudtak véleményt nyilvánítani.

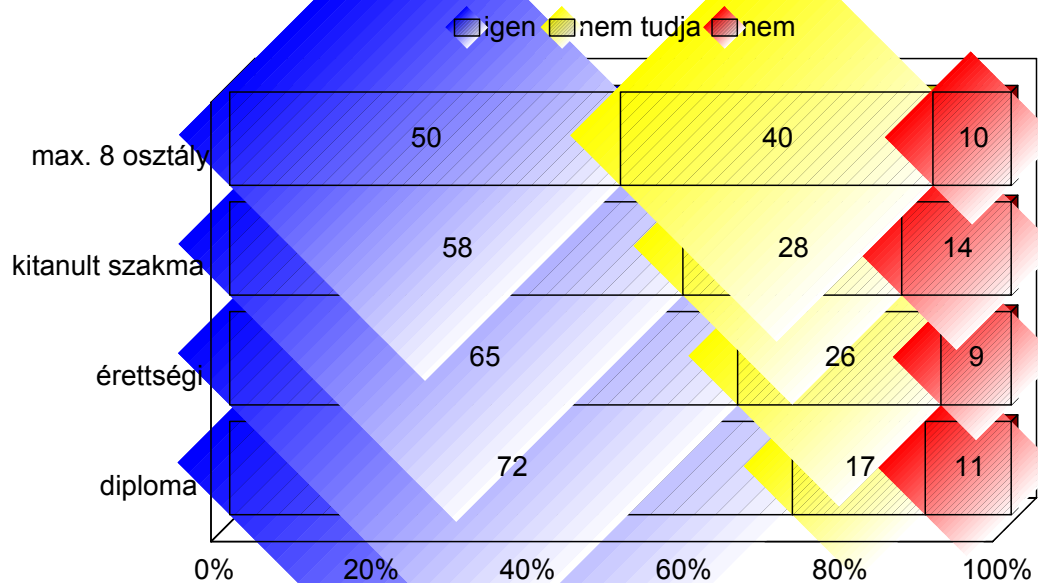
A jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők magasabb arányban támogatják a csatlakozást, a jó vagy jeles rendűek 66-68, míg a gyengébb tanulónak 56-58 százaléka vélekedett erről pozitívan. Jól kirajzolódó tendencia az is, hogy a fiúk között magasabb a csatlakozást támogatók aránya (+4 százalék), míg a lányok körében a bizonytalanok aránya átlag feletti (+8 százalék).

Egyetértesz azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz?

Az apa iskolai végzettsége is hatással van a válaszok alakulására. Míg a maximum nyolc általánost végzett szülők gyermekeinek 50 százaléka támogatja egyértelműen a csatlakozást, addig a szakmunkások gyermekeinél 58, az érettségivel rendelkezők gyermekeinél 65 százalék ez az arány. A leghatározottabb támogató réteg a diplomás szülők gyerekei, közel háromnegyedük nyilatkozott pozitívan.

Egyetértés az azzal, hogy az országnak amint lehet, csatlakoznia kell az Európai Unióhoz ?

Jellemző, hogy az ellenzők aránya mindegyik szubpopulációban 10 százalék körüli (kivéve a szakmunkásokat, ahol 20 százalék határozottan ellenzi a csatlakozást), s ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a tanulók eltérő támogatási aránya nem annyira az ellenzés vagy támogatás, hanem a tanácstalanság vagy támogatás közötti választás különbözőségéből fakad, s minél képzettebb, magasabb státuszú családról van szó, minél nagyobb karrier lehetőség van a tanuló előtt, annál biztosabban támogatja a csatlakozást (véltetően a saját életre való - feltételezett - pozitív hatása miatt).

Az Európai Unióhoz való csatlakozás majdani mérlegét természetesen nem lehet előre megvonni, de a csatlakozástól a politikusok és a közvélemény is általában javulást vár, még akkor is, ha plusz kiadások terhelik az országot vagy rövid távon akár hátrányos helyzetbe is kerülhetünk.

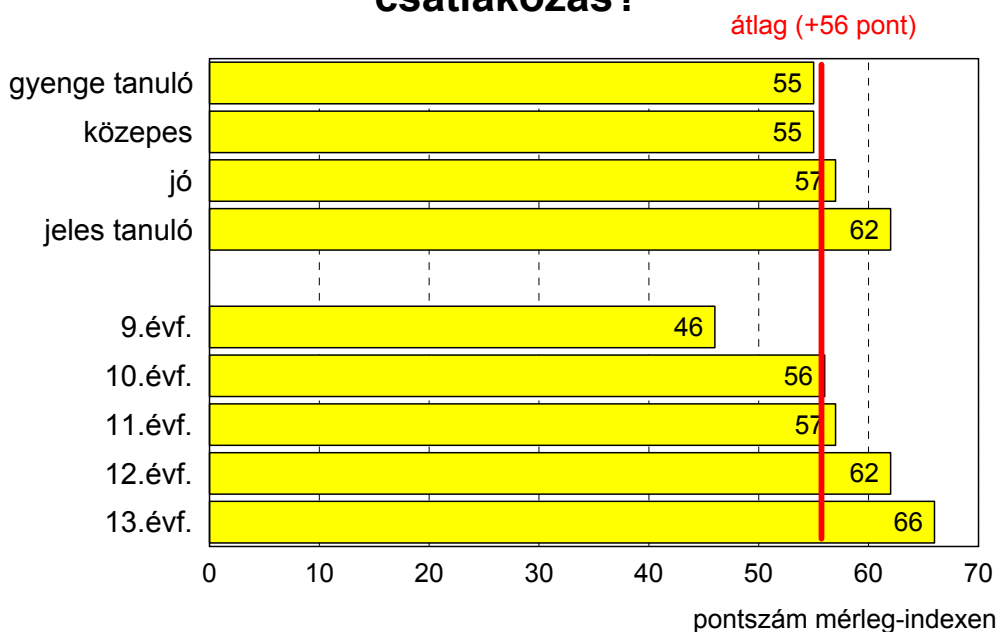
Amikor azt kérdeztük, hogy a válaszadó saját életére az EU csatlakozás inkább pozitív vagy negatív hatással lesz, akkor a többség (64 százalék) pozitív hatásról számolt be, 8 százalék negatívról, míg minden negyedik diák szerint a csatlakozás nem lesz hatással az ő életére. Ez mérleg-indexen kifejezve +56 pont. A gimnazista tanulók ennél is bizakodóbbak, +64 pont a mérleg-index értéke, míg a szakmunkás és szakiskolás tanulónál csak +41 pont.

A Te életedre az Európai Unióhoz való csatlakozás milyen hatással lesz?

	pozitív %	nem lesz hatással %	negatív %	pontszám mérleg-indexen
fiúk	65	27	8	+56
lányok	64	29	7	+57
gimnazisták	71	23	6	+65
szakközépiskolások	67	25	8	+59
szakiskolások	50	41	9	+41
14-15 évesek	53	38	9	+44
16-17 évesek	64	29	7	+57
18-20 évesek	70	22	8	+62
Összesen	64	28	8	+56

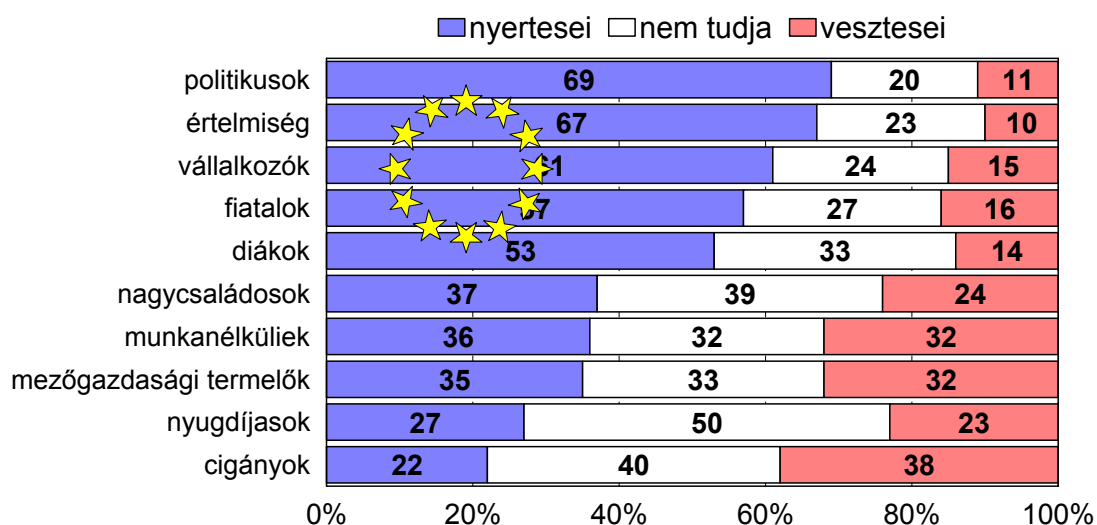
százalékos megoszlás és mérleg-index

A válszó saját életére milyen hatással lesz a csatlakozás?

Azzal kapcsolatban, hogy melyek lesznek a csatlakozás nyertes és vesztes rétegei, a vélemények jól tükrözik a magyar társadalom viszonyait. A nyertesek elsősorban azok, akik tudásukat, kapcsolataikat jól tudják konvertálni az új európai közegben, a vesztesek pedig azok, akik a magyar viszonyrendszerben is vesztesek, nekik az EU csatlakozás sem mutat kiutat.

A következő csoportok a csatlakozásnak inkább nyertesei vagy vesztesei lesznek?

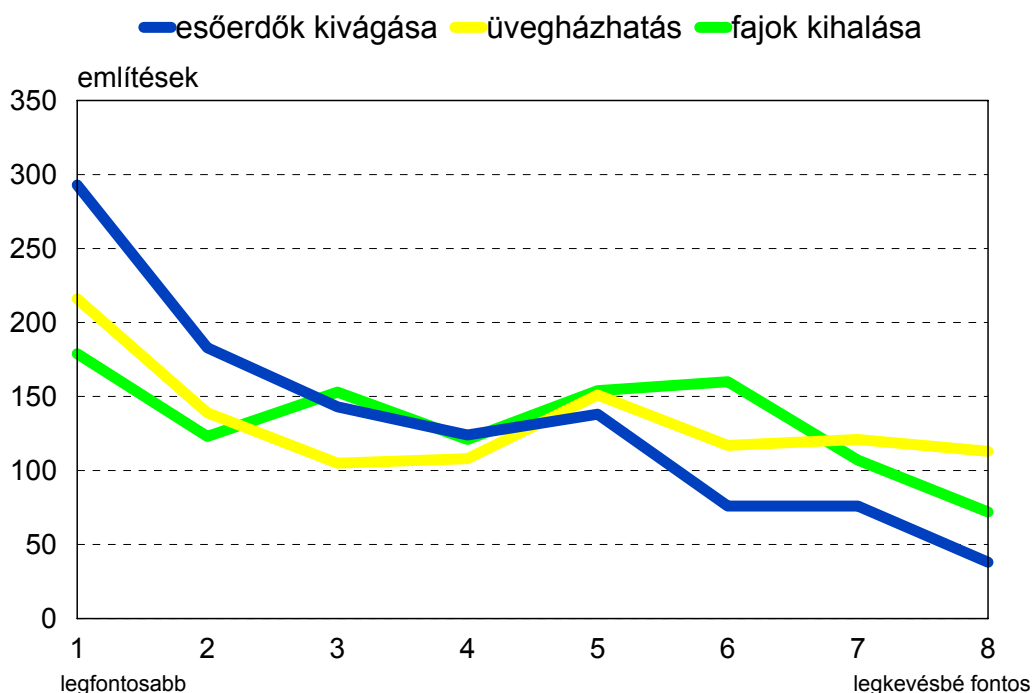

A szolnoki középiskolások szerint a csatlakozás egyértelmű nyertesei lesznek az értelmiség, a politikusok, a fiatalok és a vállalkozók. Pozitív, hogy magukat, generációjukat a diákok inkább a nyertesek közé sorolják. A válaszolók közel harmada - feltételezve a munkalehetőségek bővülését - a munkanélkülieket is a csatlakozás nyertesei között tartja számon. Egyértelműen vesztesek a cigányok. Ambivalens a megítélése a mezőgazdasági termelőknek (a sajtóban sokat emlegetett agrárverseny miatt ez logikus is), a munkanélkülieknek és a nyugdíjasoknak.

12. KÖRNYEZETTUDAT

Az utóbbi években Magyarországon és szerte a világon egyre nagyobb gondot okoznak a környezetvédelmi problémák, a bekövetkezett lokális ökológiai katasztrófák. A kérdőívben foglalkoztunk a szolnoki diákok környezeti kérdésekhez való viszonyával, a diákok környezettudatával is. Először arra kértük őket, hogy rangsoroljanak nyolc környezeti problémát egymáshoz képest, fontosság szerint. A problémák között három globális volt (esőerdők kivágása, üvegházhatás erősödése, bizonyos állat és növényfajok kihalása) és öt helyinek tekinthető (levegő, vizek szennyezettsége, szemetelés, vegyszerhasználat, műanyag hulladékok). Az alábbi két ábra azt mutatja, hogy a globális és helyi problémák milyen helyezéseket kaptak. Itt az egyes jelentette a legfontosabb és a nyolcas a legkevésbé fontos problémát.

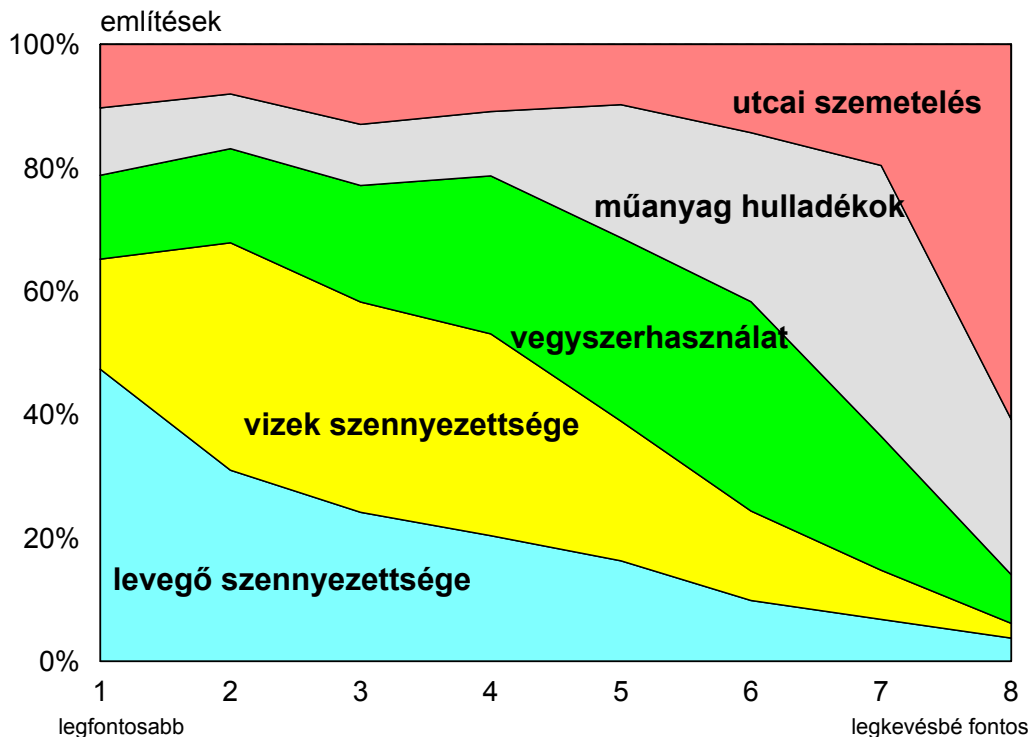
A globális környezeti problémák megítélése

A globális problémák közül legfontosabbnak az esőerdők kivágását tekintették a fiatalok, közel háromszázan helyezték az első helyre. A fajok kihalása általában a sorrend közepén helyezkedett el, legtöbben az ötödik-hatodik helyre sorolták, s az üvegházhatás

megítélésében volt a legnagyobb a válaszok szóródása is, ami jelzi a bizonytalanságot (de többen rakták az első két helyre, mint az utolsó két helyre).

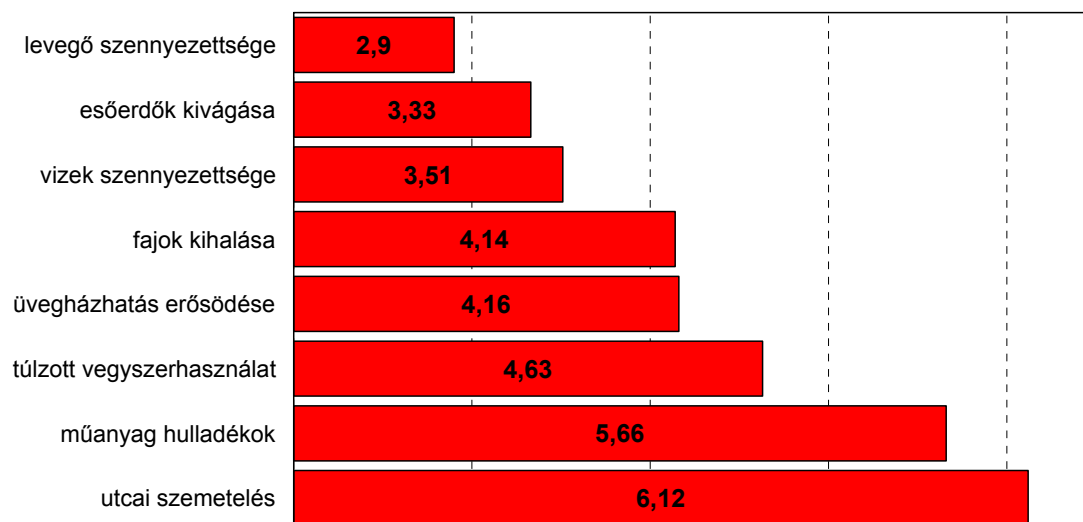
A helyi környezeti problémák megítélése

A helyi környezeti problémák közül legtöbben a levegő szennyezettségét tették az első helyre. Emellett szintén igen fontosnak ítélték a vizek szennyezettségét, s a tiszai cián-szennyezés után az sem véletlen, hogy ebben a kérdésben volt a legeggyöntetűbb a fiatalok véleménye. A vegyszerhasználat a lista második felében van, míg a műanyag hulladékok és az utcai szeméttelés csak kisebb probléma a diákok szerint.

Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor a következő ábrán bemutatott sorrendet kapjuk (itt értelemszerűen az alacsonyabb átlagpontoszámok jelzik a nagyobb fontosságot).

A környezeti problémák fontossági sorrendje

Összesítve jól látszik, hogy a levegő szennyezettségének problémája vezet a fiatalok környezeti problématudatában, hiszen a második helyen álló esőerdők kivágásával kapcsolatos problémák közvetetten szintén a levegőre utalnak vissza. Ebben a közegben a két utolsó, vagyis legkevésbé fontos elem, a műanyag hulladékok és az utcai szemetelés helyezése nem meglepő, hiszen valóban jelentéktelennek tűnhetnek például a fajok kihalása mellett, de a probléma jelen van a fiatalok tudatában, hiszen arra a korábbi kérésre, hogy mit szégyell a városban, igen sokan éppen a szemetet említették.

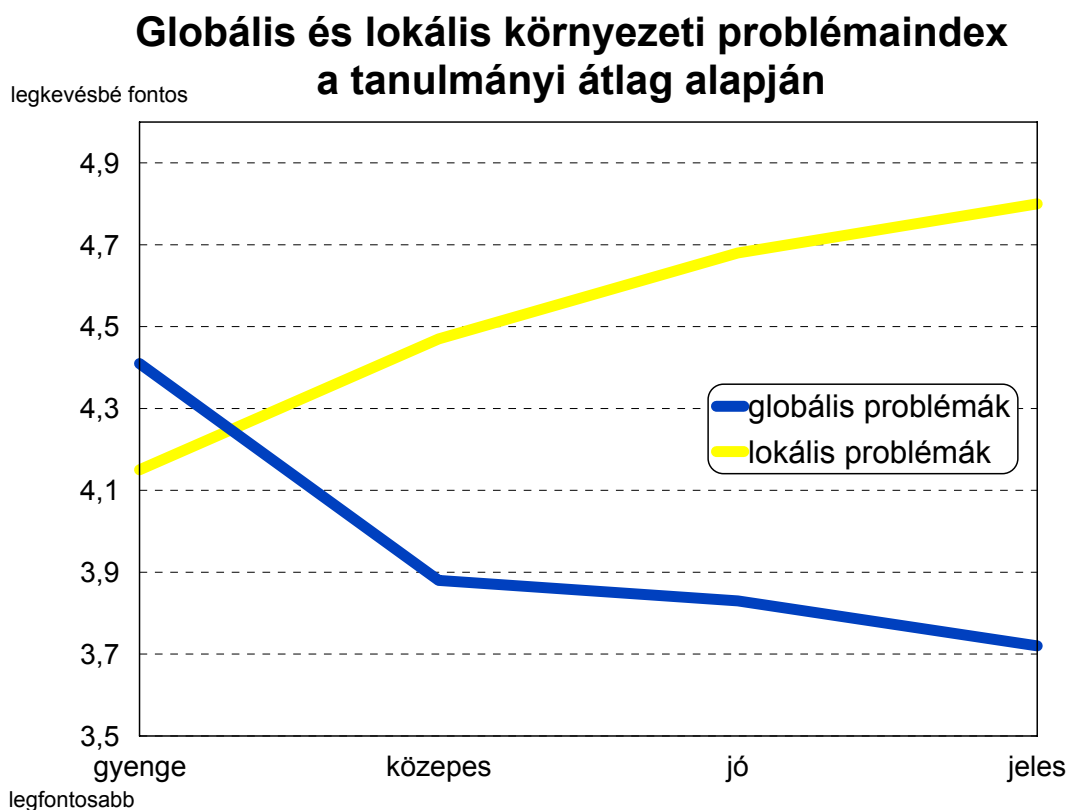
rangsor hely	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola
1.	levegő szennyezettsége	levegő szennyezettsége	levegő szennyezettsége
2.	esőerdők kivágása	esőerdők kivágása	vizek szennyezettsége
3.	üvegházhatás erősödése	vizek szennyezettsége	esőerdők kivágása
4.	vizek szennyezettsége	fajok kihalása	fajok kihalása
5.	fajok kihalása	üvegházhatás erősödése	vegyszerhasználat
6.	vegyszerhasználat	vegyszerhasználat	üvegházhatás erősödése
7.	műanyag hulladékok	műanyag hulladékok	utcai szemetelés
8.	utcai szemetelés	utcai szemetelés	műanyag hulladékok

Ha a fontossági sorrendet az iskola típusa alapján nézzük meg, akkor az derül ki, hogy a levegő szennyezettsége mindenhol a legfontosabb problémának bizonyult. Három item van melynek mozgását érdemes részletesebben is megnézni. Az esőerdők problémaköre a gimnazisták és a szakközépiskolások a második helyre rakták, a szakiskolásoknál pedig a

harmadik helyre került. Hasonló tendenciát követ az üvegházhatás megítélése, a gimnazisták értékelték fontosabbnak (3.hely), s a szakiskolások tették hátrább (6.hely). A vizek szennyezettsége éppen ellentétesen mozog. A szakmunkásképzőbe járók a vizek szennyezettségét fontosabbnak ítélték az esőerdőknél, s az iskola típusának növekedésével szorul egyre hátrább. A gimnazistáknál az első három probléma közt két globális kérdéskör (esőerdők, üvegházhatás) van, míg a szakmunkás tanulóknál az első három hely két lokális problémát (levegő minősége, víz) céloz, s ez jól mutatja a különböző iskolatípusokban tanulók eltérő megközelítési módját, problémaérzékenységét.

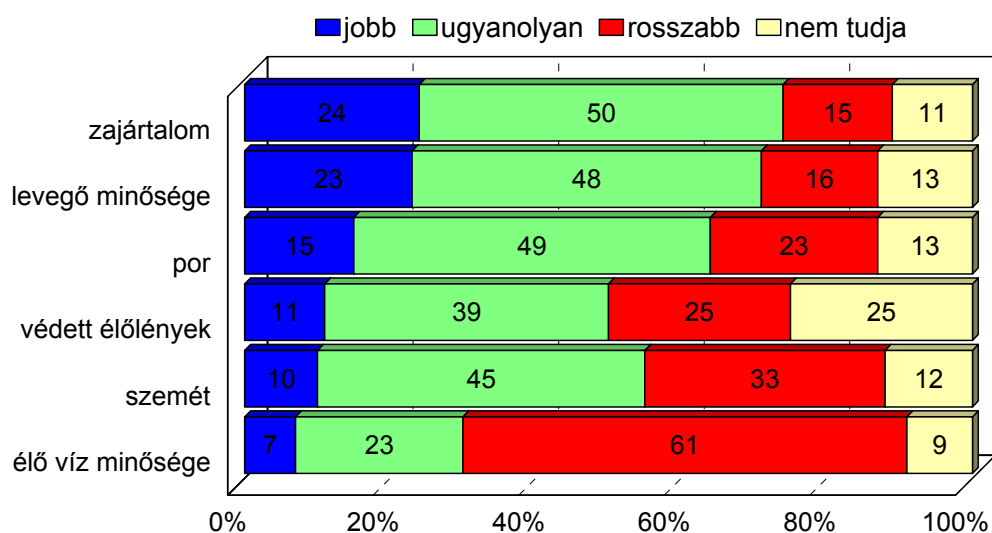
A fenti nyolc problémát a globális és a lokális környezeti bajok szerint csoportosítva két összesített indexet alakítottunk ki. A lokális index 4,57, míg a globális index 3,88. Ez azt mutatja, hogy a globális problémákat összességében előrébb helyezték a fiatalok.

A globális és lokális problémák indexét legképletebben a tanulmányi átlag befolyásolja. Ennek növekedésével a lokális problémák egyre kevésbé lesznek fontosak, míg a globális környezeti problémák egyre inkább előtérbe kerülnek. A gyenge tanulóknál még a teljes minta sorrendje is fordított, ők lényegesebbnek tartják a helyi környezeti gondokat.

A környezeti problémák egymáshoz viszonyított fontossága után arra vártunk választ, hogy hatféle klasszikus környezetterhelést, környezeti problémát (levegő, por, zaj, szemét, vizek, védett élőlények) tekintve Szolnok vajon jobb helyzetben van-e, mint az országos átlag.

Szolnok helyzete az országos átlaghoz viszonyítva

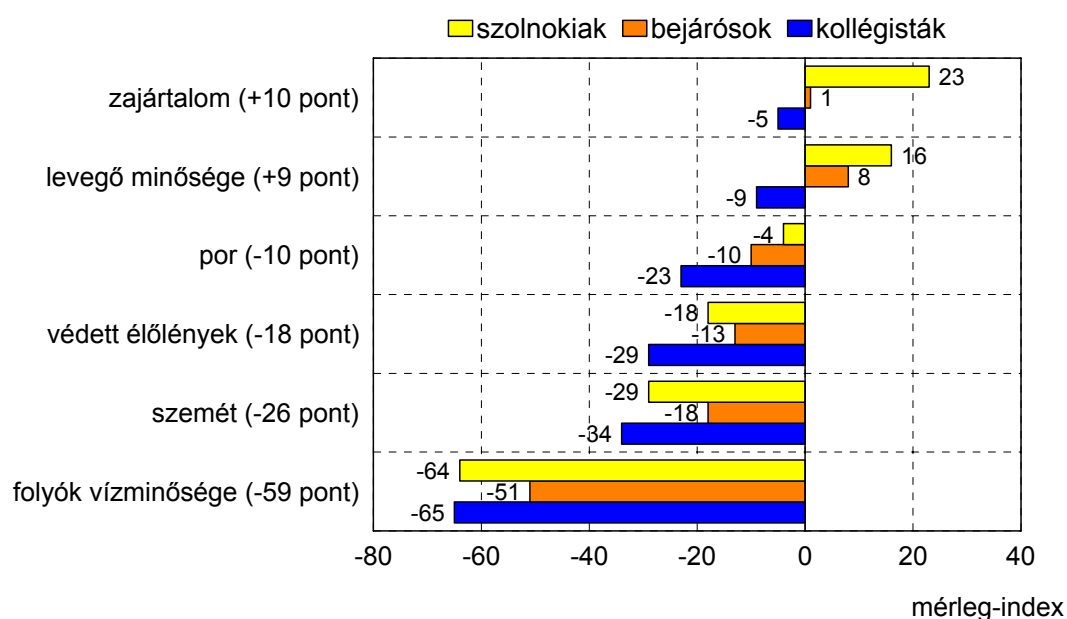
Itt már magasabb volt a válaszolni nem tudók aránya, és az értékelhető választ adó diákok közül is a relatív többség általában úgy nyilatkozott, hogy szerinte a szolnoki helyzet megegyezik az országos helyzettel, nem lát lényeges eltérést. Kivételt képez ez alól az élő vizek minősége, melyet a tanulók 61 százaléka az országos átlagnál rosszabbra értékelt. Mivel élő víz alatt a szolnoki tanulók elsősorban a Tiszára asszociáltak, ismerve a közelmúltbeli csián katasztrófát, nem ok nélküli a negatív ítélet.

Ha a környezeti terheléseket egyfajta mérleg-indexre vetítve nézzük, kivéve az elemzésből a bizonytalan válaszadók tömegét, akkor az derül ki, hogy a levegő és a zajártalom tekintetében Szolnok jobb helyzetben van az országos átlagnál (legalábbis a diákok szerint), míg a többi területen (különösen az élő víz és a szemét tekintetében) az országos átlagnál rosszabb a helyzet a városban.

Érdekes megvizsgálni, hogy miben tér el a városban lakó szolnoki diákok és a környező településekről bejáró tanulók ítélete, ugyanis okunk lehet feltételezni, hogy a bejárós tanulóknak más viszonyítási alapjuk van (környezeti ártalmakkal kevésbé terhelt

lakótelepülésük), s hajlamosabbak az átlagnál sötétebben látni a nagyvárost. A következő ábra e felosztás szerint mutatja az egyes ártalmak képzelte jelenlétét a városban. A problémák mögött zárójelben a teljes minta értékelése szerinti mérleg-indexen mért pontszám látható, míg a három csoport a “szolnokiak”, “kollégisták” és a “bejárósok” megnevezéssel van különválasztva.

Az egyes környezeti ártalmak tekintetében a város helyzetének értékelése az országos átlaghoz képest

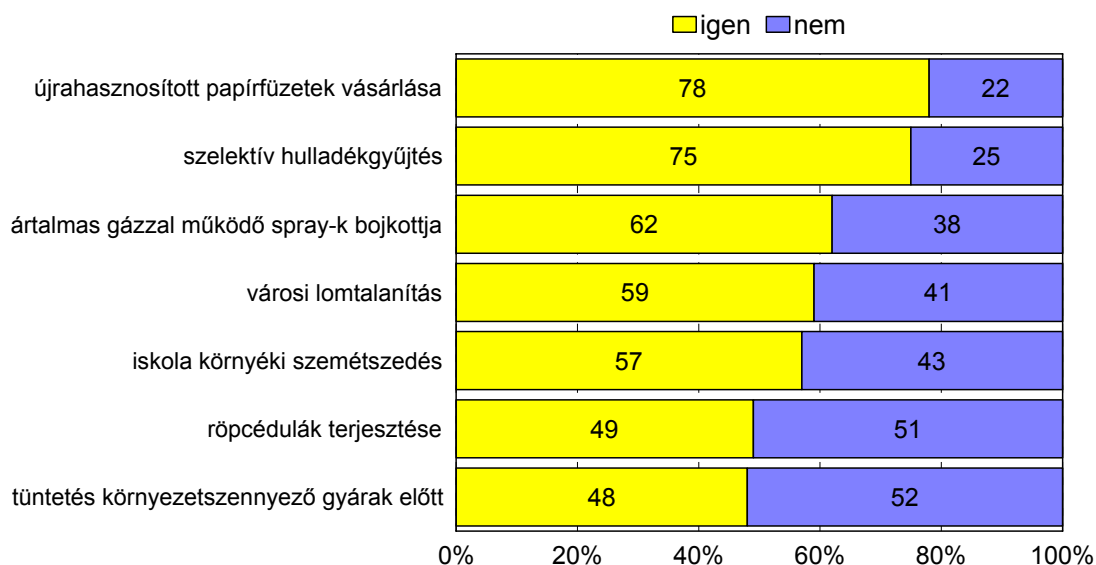

Az ábrán jól látszik, hogy minden környezeti terhelés esetén szignifikáns különbség van, a szolnokiak kivétel nélkül pozitívabban látják a helyzetet, mint a környező településekről naponta bejáró tanulók. A kollégisták - a szemetet és a védett élőlényeket leszámítva - mindenhol a legkritikusabbak. A legnagyobb eltérés a zajártalom megítélésében van, míg a szolnoki lakosú diákok a város zajterhelését az országos átlagnál sokkal jobbnak minősítették (+23 pont), addig a környező, csendesebb településekről naponta bejáró tanulók sokkal mérsékeltebben (+1 pont), a kollégisták pedig kifejezetten negatívan látják a helyzetet (-5 pont), de ugyanők problémásnak ítélik a levegő minőségét is (-9 pont), ellentétben a helyi vagy bejárós diákokkal.

Jellemző, hogy a lányok kritikusabban tekintenek Szolnok környezeti állapotára a folyók és a védett élőlények tekintetében, míg a fiúk a levegő, a zaj és a por tekintetében vélekednek negatívan.

A fiataloknak felsoroltunk hét környezetvédelmi akciót és megkérdeztük őket, hogy melyekben vennének részt. Az alábbi ábra a támogató és elutasító válaszok százalékos arányát mutatja.

Részvétel a környezetvédelmi akciókban

A legtámogatottabb akció - a szinte legkevesebb erőfeszítéssel járó - újrahasznosított füzetek vásárlása. Viszonylag sokan vennének részt a szelektív hulladékgyűjtésben, környezetre ártalmatlan gázzal működő spray bojkottjában is. A legnagyobb elutasítás az aktív/nonkonform tevékenységeket jellemezte, a röpcédulák és a tüntetés a fiatalok több mint felének elfogadhatatlan környezetvédelmi akció, különösen az utóbbi, amely a környezetszennyező gyárak ellen irányulna.

Az iskolatípus igen nagy eltéréseket jelez a válaszokban, a szakmunkásképzőbe járó fiatalok a városi lomtalanítás, a tüntetés és röpcédulák terjesztése kivételével az összes akciót nagyobb arányban utasítják el, míg a gimnazistákra a szemétszedésben, a szelektív hulladékgyűjtésben, a vásárlási bojkottban és a repapírból készült füzetek vásárlásánál számíthatnánk átlag feletti részvételre, a szakközépiskolásokra pedig a városi lomtalanításkor.

Az egyes környezetvédelmi akciókban való részvétel aszerint, hogy a tanuló Szolnokot milyennek látja a magyarországi átlaghoz képest a környezeti problémák tekintetében

	jobbnak látják a város helyzetét az országosnál	rosszabbnak látják a város helyzetét az országosnál
ártalmatlan gázzal működő spray-k bojkottja	64	62
újrahasznosított papírfüzetek vásárlása	75	80
szelektív hulladékgyűjtés	77	76
városi lomtalanítás	66	59
iskola környéki szemétszedés	60	54
tüntetés a környezetszennyező gyárak előtt	48	51
röpcédulák terjesztése	52	48
a tanulók aránya	29 %	56 %

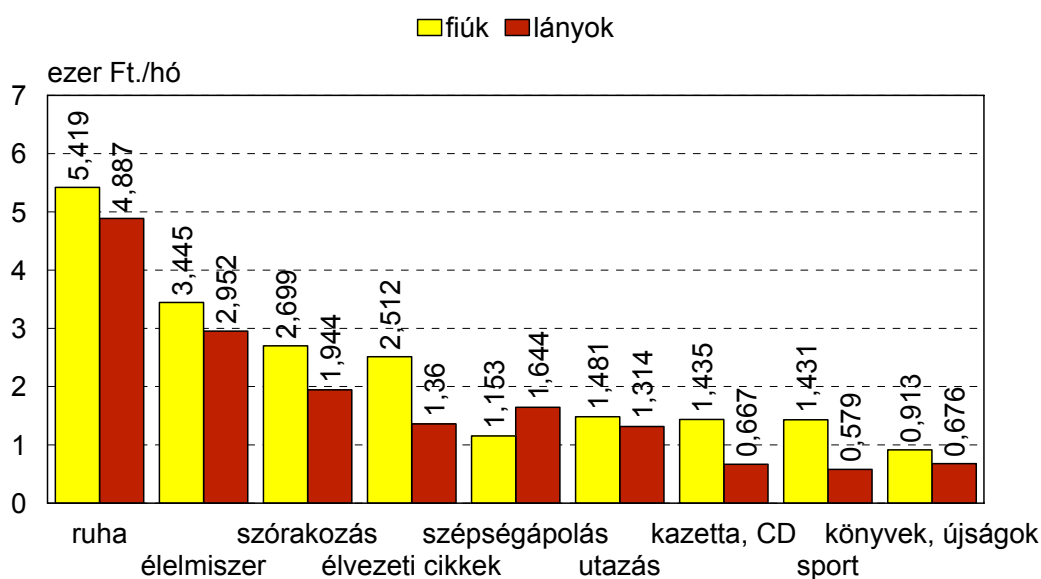
részvételi arány az akcióban

Azok a tanulók akik, összességében jobbnak látják Szolnokot a magyarországi átlaghoz képest a környezeti problémák tekintetében (a diákok 29 százaléka ilyen) szinte valamennyi környezetvédelmi akcióban magasabb arányban vennének részt, mint azok, aki rosszabbnak vélik a város helyzetét. Két item esetében kiemelkedő az eltérés, az iskolai szemétszedésben 6 százalékkal, a városi lomtalanításban pedig 7 százalékkal vennének részt nagyobb arányban azok a tanulók, akik szerint a város jobb helyzetben van. Mindez azt jelenti, hogy a környezetvédelmi akciókban való részvételben nem a helyi környezeti probléma relatív súlyossága a döntő, sokkal inkább felfogásbeli, személetbeli okai vannak.

13. FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között a tanulók a piaci termékek aktív fogyasztójává váltak. Sokan közülük teljesen önállóan gazdálkodnak, magántulajdonnal, javakkal rendelkeznek, s közvetve vagy közvetlenül igen jelentős összegek elosztása fölött rendelkeznek.

A középiskolás diákok átlagos havi kiadásai nemenként

Szolnokon az adatfelvétel idején 2068 gimnazista tanult, akik közvetlenül 29 millió forint fölött rendelkeznek havonta, 3775 fő szakközépiskolás, akik 64,8 milliót költhetnek havonta, s 1883 fő szakiskolás, szakmunkástanuló, akik 38,9 millió forintból gazdálkodnak. Ez azt jelenti, hogy a Szolnokon tanuló középiskolás tanulók havonta több mint 130 millióból gazdálkodnak, ami igen komoly fogyasztói szerepet jelent a városban.

Ebben természetesen számos olyan költség is benne van (pl. utazás-bérlet, étkezés, sport), ami közvetlenül a családi költségvetést terhelheti, hiszen a tanulók nemcsak a saját zsebpénzüket költik, hanem a szüleik pénzét is. Ennek megfelelően a reklámok egyre aktívabban célozzák e korosztályt.

A szolnoki tanulók - saját becslésük alapján - havonta kb. 16.900 forintot költenek, s ennek 31 százalékát ruházati cikkek vásárlására fordítják (átlag 5197 forint/hó), 19 százaléka

megy el élelmiszerre, s további 14 százalék jut a szórakozásra (kb. 2382 forint). Ugyanakkor nem költ mindenki mindenre. Szórakozásra (mozi, diszkó, koncert, színház) és ruhákra a tanulók több mint 70 százaléka költ, élelmiszerre, könyvekre, újságokra, szépségápolásra a kérdezettek 63-69 százaléka. A tanulók fele áldoz élvezeti cikkekre, 43 százalékuk vásárol CD-t, kazettát, s kevesebb, mint 35 százalék azok aránya, akik sportra költenek. Jellemző, hogy a fiúk és szakmai középiskolák tanulói többet költenek havonta. Míg a gimnazisták 14 ezer forintból gazdálkodnak havonta, addig a szakközépiskolások 17 ezer, a szakiskolások pedig több mint 20 ezer forintból.

Ha összesítjük a tanulók kiadásait, megbecsülhetővé válik a korosztály egy éves összköltése. A Szolnokon tanuló középiskolás diákok - durva becsléssel - éves szinten több mint 1.5 milliárd forintot költenek el egy évben. A legtöbb pénz (kb. 480 millió Ft.) ruhákra megy el, s ez az adat érezteti a divat diktáló hatását. 150 millió forintnál többet költenek a tanulók egy évben szórakozásra, élelmiszeripari termékek és élvezeti cikkek vásárlására is.

A középiskolás diákok havi átlagkiadásai, és az ez alapján becsült éves szintű korosztályi kiadás

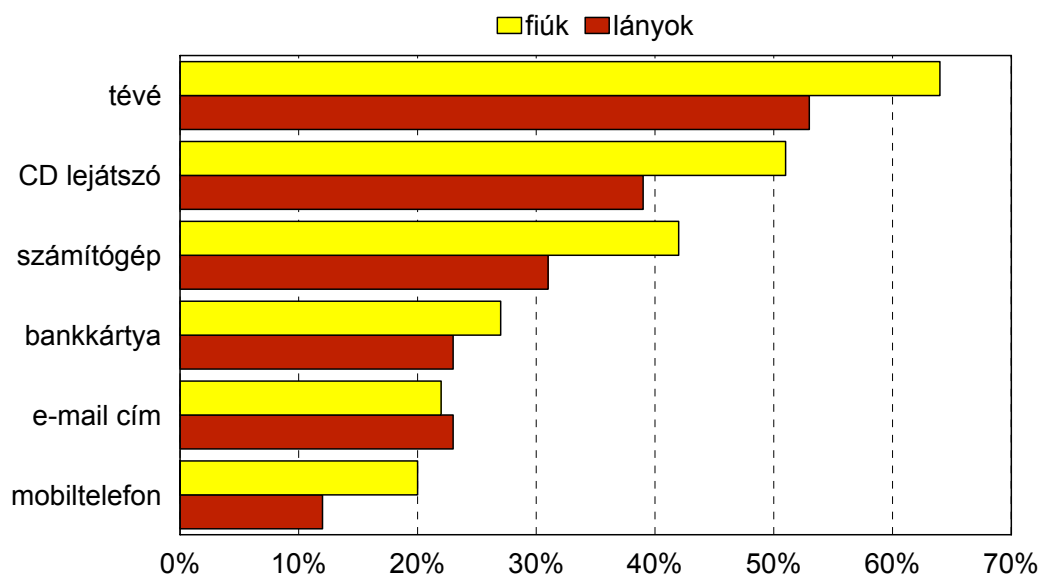
	költ rá %	átlag forint/hó/fő	korosztályi összkiadás millió forint/év
szórakozás	78	2382	220
ruha	71	5197	481
szépségápolás	64	1360	126
könyvek, újságok	63	813	75
élelmiszer	59	3243	300
élvezeti cikkek	52	2036	188
utazás	51	1412	131
kazetta, CD	43	1116	103
sport	33	1076	99

Az utóbbi évtizedben zajló folyamat a felnőtt lakosság és a tanulók értékrendjének átalakulása. Emögött, illetve ezzel párhuzamosan a kilencvenes évek végére megindult a generációs korszakváltás folyamata is, azok a tanulók, akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak. A piackutató szakemberek szóhasználatával Y-generációnak jelölt korosztály nemcsak fogyasztói szokásaiban más, hanem az új technikai eszközökhöz való viszonyulásaiban és életmódjában is eltér szüleitől. Ez a megváltozott szemlélet szükséges előfeltétele az információs fogyasztói társadalom kiépülésének.

A megkérdezett diákok 72 százaléka külön, saját szobában lakik otthon (további 19

százalékuk a testvérével lakik közös szobában), amelyben sokaknál saját hifi, TV is található. A megkérdezett diákok 48 százalékának van saját tévéje, további 12 százalékuknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

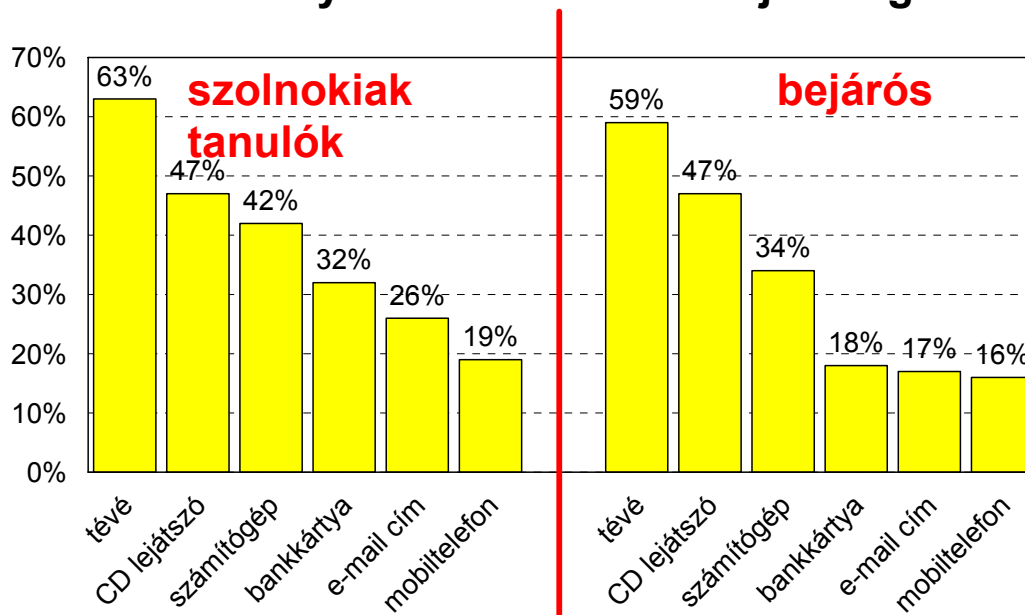

Saját vagy testvérével közösen használt számítógéppel a megkérdezett diákok 38 százaléka rendelkezik Szolnokon, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a fiúk 20, a lányoknak pedig 12 százaléka birtokolja. A leggyorsabb és egyik legmodernebb kommunikációs csatorna az internet, illetve az elektronikus levelezés. A megkérdezett középiskolások 23 százalékának van saját e-mail címe, az e-mail címmel rendelkezők 15 százaléka minden nap, további 41 százalékuk minden héten küld vagy fogad e-mailt. A fogyasztói szokásokhoz, pénzforgalomhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók negyedének önálló bankkártyája is van.

Összegezve a modern technikai eszközöket, elmondható, hogy azok a tanulók, aki a fent felsoroltak közül otthon egyikhez sem tudnak hozzájutni a minta 18 százalékát alkotják, míg teljesen modern fiatalnak (a hat eszközből legalább négy rendelkezésükre áll) 16 százalékuk minősíthető (a fiúknál 20, a lányoknál 12 százalék ez az arány). A többiek azok, akik többé-kevésbé rendelkeznek már saját TV-vel, sokak számítógéppel is, de mobiltelefonjuk, e-mail címük illetve bankkártyájuk még nincs.

A kérdés pontosabb demográfia elemzése megmutatta, hogy a fiúk, a jobb tanulmányi eredményt elért tanulók, a Szolnokon lakó diákok és a magasabb kulturális tőkével rendelkező, képzetesebb családok gyermekei körében elterjedtebbek ezek a modern eszközök. Mivel ezek a technikai eszközök jelentősebb anyagi áldozatvállalást is jelentenek, érthető, hogy azoknál, ahol családjukban gyakran vagy alkalmanként anyagi problémákkal küszködnek kevésbé elterjedtek.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

	kARRIER orientált fiatalok	családközpontú fiatalok
tévé	65	57
CD lejátszó	47	44
számítógép	38	38
e-mail cím	18	25
bankkártya	24	25
mobiltelefon	22	13

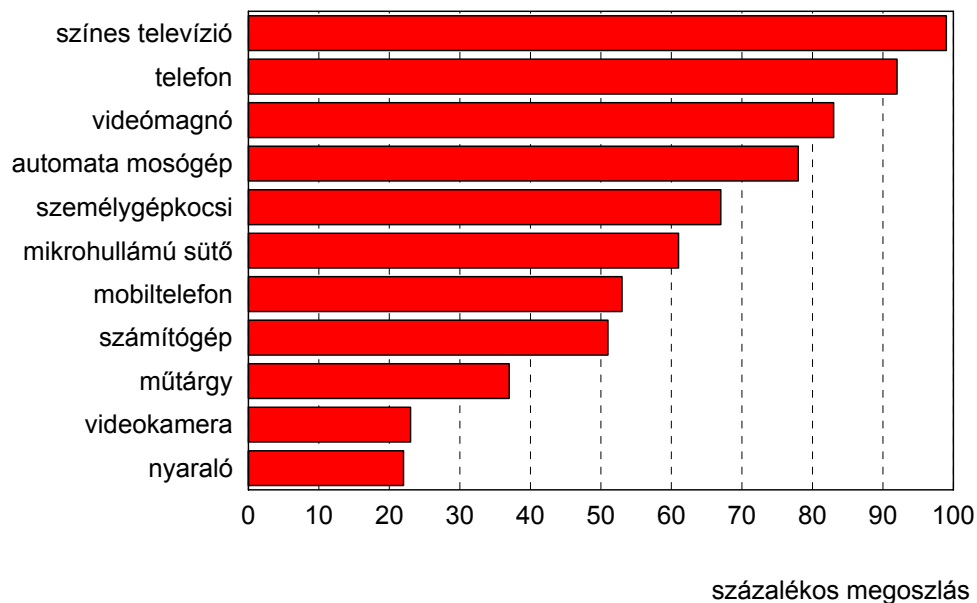
százalékos arány

A tanulók jövőre vonatkozó tervei és a már most rendelkezésükre álló modern eszközök relációját vizsgálva kiderült, hogy a karrier orientált és a családközpontú fiatalok között e tekintetben is eltérés tapasztalható, a karrier orientáltak körében a legtöbb eszköz előfordulási aránya magasabb. Különösen nagy eltérés mérhető a karrier és a családközpontú

tanulók között a saját (vagy testvérével közös) tévé és a mobiltelefon birtoklása esetében.

Mindeközben a szülők is gyakran az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével vagy szinten tartásával vannak elfoglalva, mint az a diagramból látszik nem is eredménytelenül.

A családban meglévő technikai eszközök

Gyakorlatilag minden tanuló otthonában van színes televízió. Régen megszűnt luxuscikknek lenni a telefon a videomagnó és az automata mosógép. A családok közel 70 százalékában van személygépkocsi. Az általunk felsorolt műszaki, technikai cikkek közül figyelmet érdemel a számítógép, és a mobiltelefon magas aránya valamint a videokamera 23 százalékos említése.

14. SZAKÉRTŐI ÉS KÉPVISELŐI VÉLEMÉNYEK

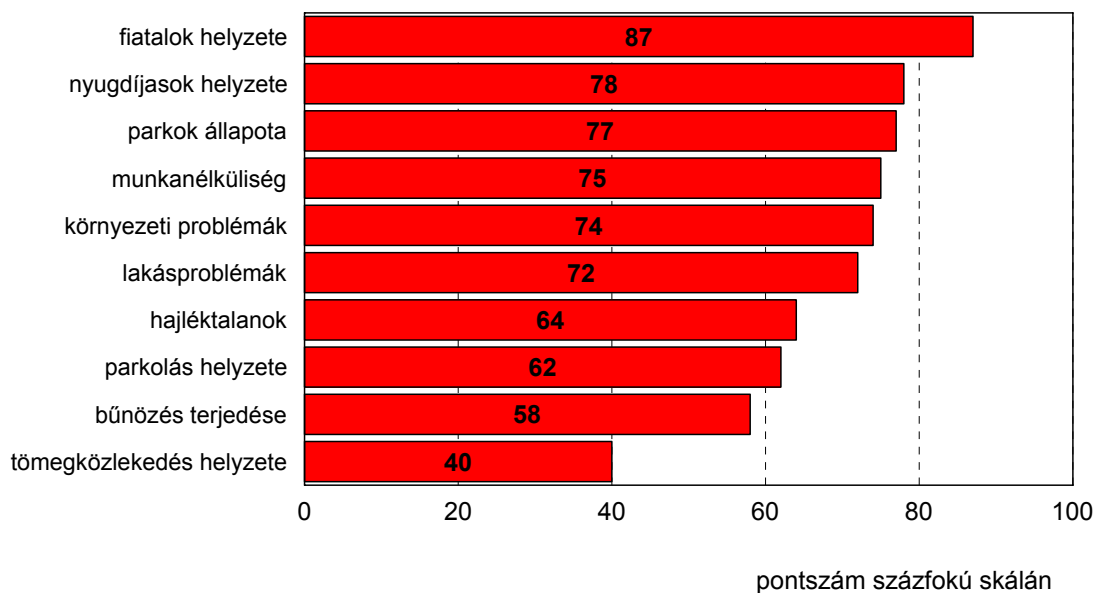
A kutatási program során az ifjúsági ügyekben leginkább érintett önkormányzati képviselők, bizottsági szakértők és fiatalokkal foglalkozó szakemberek véleményét egy külön önkitöltős kérdőív segítségével gyűjtöttük be. A rövid kérdőívre 27 érintett szakember válaszolt.

14.1 Az ifjúsági ügyek helye a városi problémák sorában

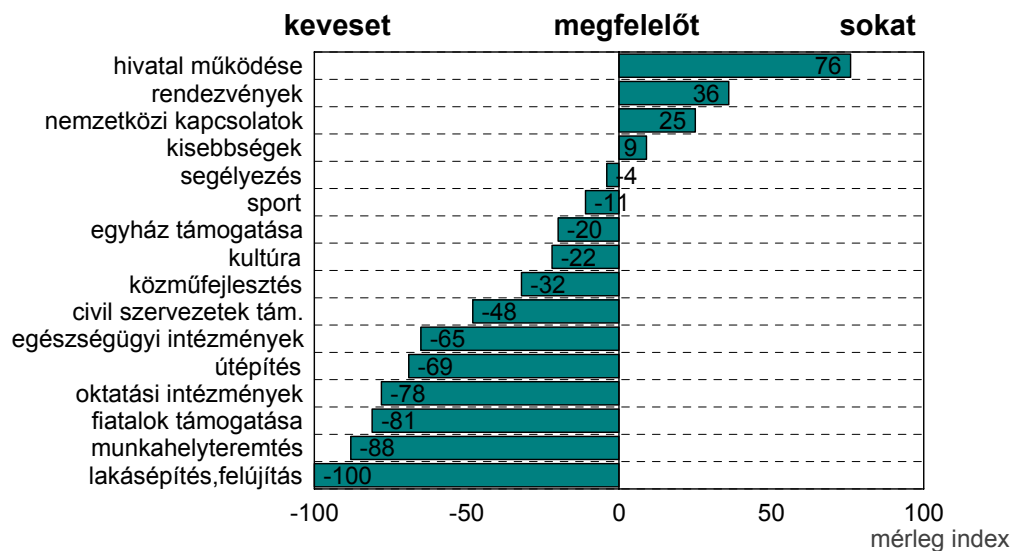
Elsőként a város általános problémáiról tudakoltuk a szakértőket. Nyitott kérdésben kérdeztünk rá a város legfontosabb gazdasági és társadalmi problémáira. Ez alapján - nem meglepő módon - a legtöbben az új beruházások hiányát, a munkalehetőségek beszűkülését jelölték meg, mint legfontosabb gazdasági problémát, de többen említették az infrastrukturális problémákat is. A társadalmi dimenzióban a munkanélküliségből fakadó szegénység, létbizonytalanság, a növekvő esélyegyenlőtlenség és a helyi társadalom szétszakadás kapta a legtöbb említést, de felmerült a családi minta elégtelensége és mentálhigiénés helyzet is. Arra is megkértük a szakértőket, hogy nyilatkozzanak, szerintük mi a városban a legfontosabb ifjúsági probléma. A legtöbben egyértelműen az önálló egzisztencia-teremtés (első munkahely, első lakás) nehézségeit jelölték meg, azon belül is elsősorban a lakáshoz jutás kérdését, de előkerült a lokálpatriotizmus hiánya és a kultúrált szórakozási, szabadidő eltöltési lehetőségek hiánya, a fiatalok túlterheltsége és az értékrendi különbség is.

Összességében a válaszolóknak felsorolt 10 különböző városi problématerület közül a fiatalok helyzetét tekintik a legsúlyosabb problémának, százalékos skálán 87 pont az index értéke, de 70 feletti magas pontszámot kapott a lakásproblémák, a nyugdíjasok helyzete, a munkanélküliség és a természetes környezettel kapcsolatos gondok is. Közepesen súlyos problématerület a hajléktalanok ügye és a parkolás, s legalacsonyabb problémaindexeket a bűnözés terjedése és tömegközlekedési helyzet kapta.

Mennyire súlyos probléma a városban?

Az elmúlt évben az önkormányzat mennyit költött az alábbi területekre?

A megkérdezett szakértők, képviselők véleménye szerint az önkormányzat ez elmúlt évben a hivatal működésére (+76 pont), a rendezvényekre (+36) és a nemzetközi kapcsolatokra (+25 pont) költött többet az elfogadhatónál. Közműfejlesztésre, a civil szervezetek támogatására, az egészségügyi intézményekre és útépitésre inkább kevesebbet (-

32-69 pont), az oktatási intézményekre, a fiatalok támogatására, munkahelyteremtésre és a lakásépítés, felújítás támogatására pedig egyértelműen kevesebbet költött az önkormányzat az elmúlt évben, mint amennyire szükséges lenne. A felsorolásból ki kell emelni a fiatalok támogatásának -81 pontos mérleg-index értékét, ami egyértelmű (ön)kritikát takar.

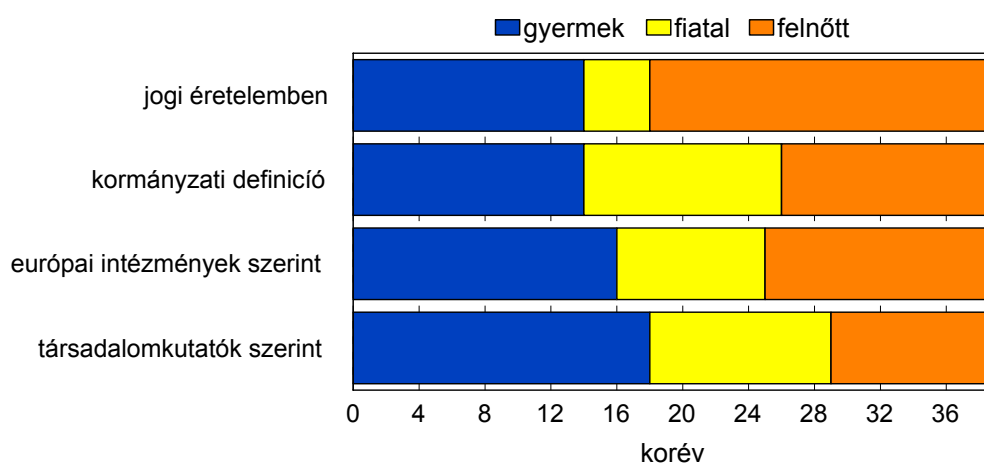
Mindezek után nem véletlen, hogy megkérdezett szakértők, képviselők túlnyomó többsége úgy vélekedik, hogy az önkormányzatnak a jövőben kiemelten kell foglalkoznia az ifjúsági problémákkal.

14.2 Az ifjúsági problémák

Az ifjúsági problémák megközelítésekor a legelső tisztázandó kérdés, hogy ki tartozik az ifjúság kategóriájába. A szakirodalomban többféle dimenzió mentén szerveződhetnek a besorolások: azonos jogi státusz; homogenitás: azonos társadalmi helyzet; közös társadalmi élmény; életkori azonosság.

Mivel az azonos jogi státusz alapján csupán a korlátozottan cselekvőképesek (14-18 év) tartoznak az ifjúság kategóriába, homogenitásról (azonos társadalmi helyzetről és közös élményvilágról) pedig nemigen lehet beszélni, az egyetlen működőképesnek tűnő szegmentáló dimenzió az életkor. A szükséges jogi szabályozókat is pontosabban lehet célozni, ha életkori különbségeket teszünk. Ugyanakkor nem jellemző, hogy következetesen húznák meg az életkori határvonalakat a szakemberek és a döntéshozók. A jogi szabályozás a 0-14 éves korú fiatalokat gyermeknek nevezi, a 14-18 éveseket fiatalokként definiálja, s 18 év felett beszél nagykorú felnőttekről. Ehhez képest az európai intézmények, nyilatkozatok kitolják a gyermekkort 2 évvel, s amikor fiatalokról szól, többé-kevésbé a 16-25 év közötti korosztályt értik alatta. A leghosszabb ifjú kort a kormányzati definíció és a társadalomkutatók határozzák meg, előbbiek 15-26 utóbbiak, a 18-29 év közötti lakosokat sorolják a fiatalok közé, de az ifjúságkutatók gyakran ennél is tovább szélesítik a kategóriát, s a 14-29 évesek problémáit tanulmányozzák.

Életkori kategorizálás

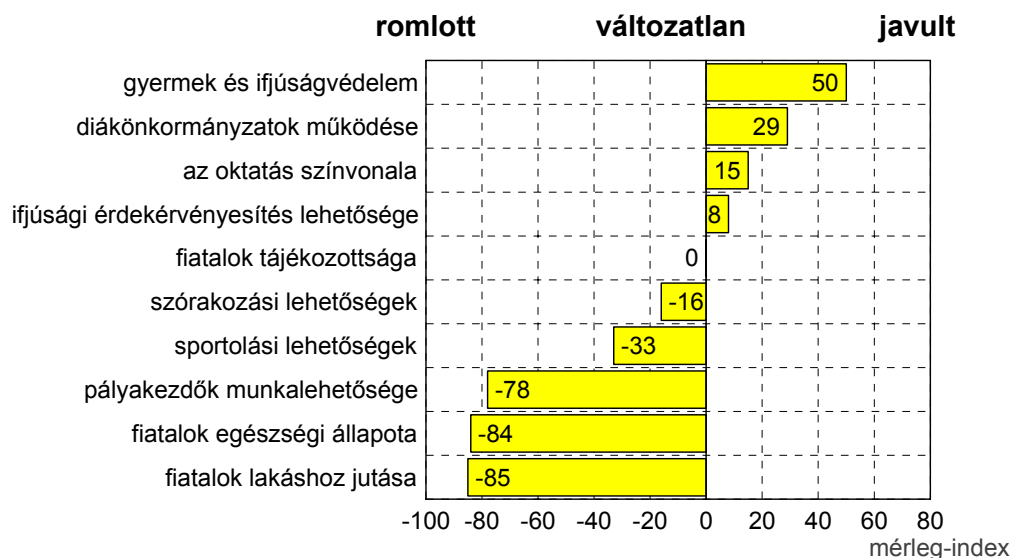

Az ifjúság életkori alapon való meghatározása tehát nem egyértelmű, s ez a megosztottság jellemzi a válaszolóinkat is. A kérdezettek közül a legtöbben (10 fő) az ifjúságkutatók által alkalmazott 14-29 éves korosztályra tekintenek úgy, mint fiatalokra, az ifjúsági koncepcióban őket kell megcélozni, de többen (8 fő) kiterjesztenék a koncepcióban deklarált ifjúság fogalmát a 14 éven aluli gyermekekre is, illetve azokra, akikre a környezetük úgy tekint, mint fiatalra (4 fő).

A megkérdezett képviselők és szakértők megosztottak abban is, hogy mennyire ismerik az önkormányzatnál az itt élő fiatalok problémáit. A megkérdezett 27 szakértőből 15 úgy véli, hogy csak egy kicsit, ellenben 12-en úgy gondolják, nagyrészt ismerik az önkormányzati szakemberek, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok. Érdeemes visszaemlékezni a fiatalok negatív ítéletére e tekintetben. A szakértők többsége szerint csupán egy kicsit vagy egyáltalán nem veszik figyelembe a fiatalok érdekeit az önkormányzatnál, s ez egybecseng a korosztályi véleményekkel is.

Az elmúlt évekhez viszonyítva pozitív változás történt, a véleményt nyilvánító szakértők fele úgy gondolja, hogy egy kicsivel nagyobb mértéken, 4 fő szerint sokkal nagyobb mértékben igyekszik az önkormányzat megismerni a fiatalok igényeit, s csupán egyharmaduk véli úgy, hogy ebben a kérdésben nem történt előrelépés, vagy negatív irányú változás zajlott.

Hogyan változott a helyzet az alábbi ifjúsági területeken 1990 óta a városban?

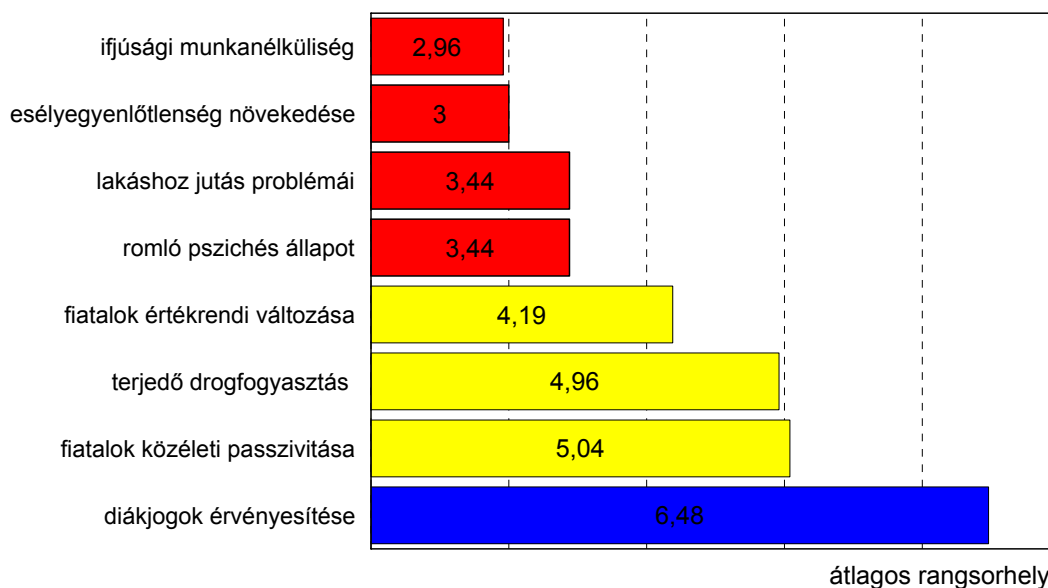

Az egyes ifjúsági területeken bekövetkezett változások megítélését részleteiben is vizsgáltuk. Ezek alapján megerősítést nyert, hogy a legnagyobb kihívást a fiatalok egészségi helyzetének javítása, a pályakezdők munkához valamint a lakáshoz juttatása jelenti, ezeken a területeken 1990 óta határozottan romlott a helyzet, de a véleményt formálók szerint csökkentek az ifjúsági sportolási lehetőségek is. Az oktatás színvonalában, a fiatalok tájékozottsági szintjében és a szórakozási lehetőségek kérdésében nem látnak változást az elmúlt 10 év tekintetében, míg a diákönkormányzatok működése kis mértékben javult, a gyermek és ifjúságvédelem helyzete pedig határozottan javult az utóbbi években - a képviselők és a bizottsági szakértők szerint.

Mivel az egyes ifjúsági problémák nem egyformán súlyosak, s az ifjúsági stratégiának, feladattervnek is prioritásokat kell majd megfogalmaznia, arra kértük a válaszolókat, hogy rangsoroljanak nyolc tipikus ifjúsági problémát egymáshoz képest, fontosság szerint.

A legtöbben a pályakezdő fiatalok munkához jutását tekintik a legfontosabbnak, ezt követi a növekvő esélyegyenlőtlenség, a romló pszichés helyzet (szorongás, idegesség) és lakásprobléma. A közéleti passzivitás, az értékrendi változás és a terjedő drogfogyasztás általában a sorrend közepére, a diákjogok érvényesítésének problémaköre pedig egyértelműen a sorrend legvégére került. Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor a következő ábrán bemutatott sorrendet kapjuk (itt értelemszerűen az alacsonyabb átlagpontoszámok jelzik a nagyobb fontosságot). Jól látszik, hogyan különül el a legfontosabb és a legkevésbé fontos probléma az átlagtól.

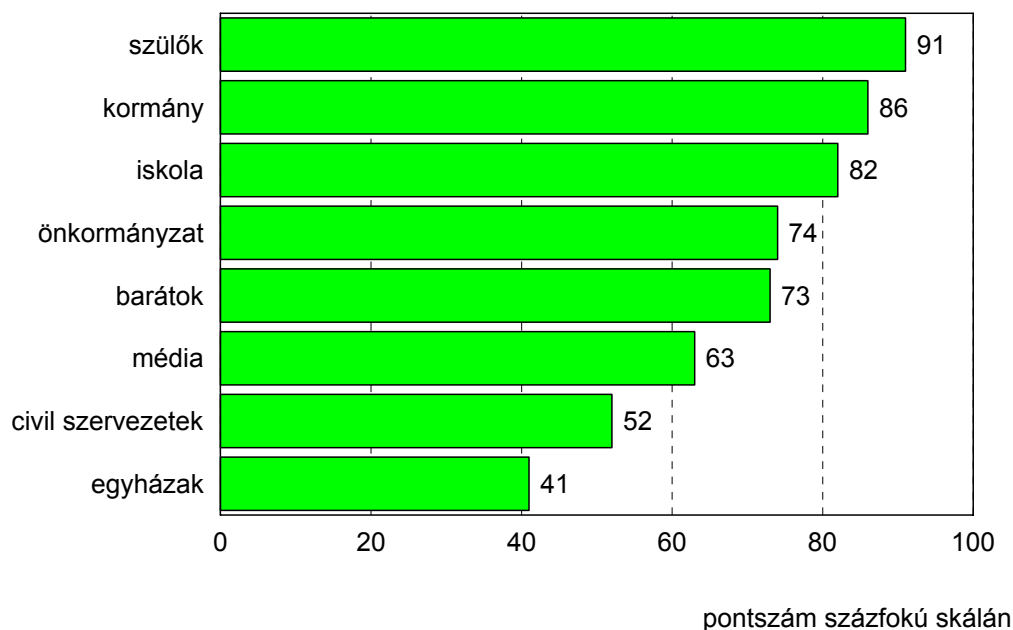
Az ifjúsági problémák fontossági sorrendje

Mindent összevetve a képviselők és a szakértők azt állítják, hogy szolnoki fiatalok helyzete a régió belül más hasonló városokkal megegyező (6 fő szerint határozottan rosszabb). A fiatalok élethelyzetének javításában természetesen szerepük van az ifjúsági ügyekben érintett szakembereknek is. A szakemberek (pedagógusok, orvosok, tanácsadók, képviselők) munkáját általában közepesre minősítették a kérdőívet kitöltők. Az ifjúsági ügyekben érintett szakemberek közül a pedagógusokkal, a védőnőkkel és a bűnmegelőzési szakemberekkel a legelégedettebbek, iskolai osztályzatokkal kifejezve 3.4 - 3.6-ra értékelték munkájukat, őket követik az ifjúsági tanácsadók (3.12), az ifjúságorvosok (3.18), a szociális munkások (3.23) és a családsegítők (3.22). A művelődésszervezők már hármas alatti osztályzatot kaptak (2.89). A legrosszabb osztályzatot a köztisztviselők (2.30) és - részben önkritikusan - az önkormányzati képviselők (2.35) kapták.

Az ifjúsági koncepcióból fakadó feladatok végrehajtásában széles társadalmi összefogásnak kell érvényesülnie. Ugyanakkor az egyes intézményeknek, szervezeteknek, csoportoknak nem biztos, hogy egyforma szerepet kell szánni.

Kinek mekkora szerepe van az ifjúsági problémák kezelésében?

Az ifjúsági problémák kezelésében, megoldásában a legfontosabb szerepe a fő szocializációs színtereknek (család, iskola) van, ezek közül is kiemelkednek a szülők. Az ifjúsági problémák megoldásában az önkormányzati képviselők, szakértők a kormány szerepét is igen fontosnak tartanák (85 pont). A médiának, az önkormányzatnak és a kortárs csoportoknak közepes, a civil szervezeteknek és az egyházaknak pedig csak egészen kis szerepe van az ifjúsági problémák megoldásában, kezelésében a bizottsági tagok, szakértők szerint.

14.3 Önkormányzati szerepvállalás

Konszenzus van abban, hogy az önkormányzatnak részt kell vállalnia az ifjúsági problémák megoldásában. Ehhez természetesen meg kell találni az önkormányzaton belül a legmegfelelőbb szervezeti formát. A többség a leghatékonyabb megoldásnak a bizottságok közötti ifjúsági koordinációs tanács felállítását tartja, de az önálló ifjúsági bizottságot is többen javasolják. Az ifjúsági tanácsnok kinevezése vagy a bizottságon belüli ifjúsági albizottság elutasított megoldási módnak tűnik.

Ha az önkormányzat ifjúsági ügyekben hatékony lépéseket akar tenni, több, igen fontos, ifjúságot érintő döntést kell meghoznia. A kérdőívben kíváncsiak voltunk arra, hogy a válaszoló képviselők és külső szakértők melyik döntés meghozatalát mennyire tartják

időszerűnek, szükségesnek. A legfontosabb feladat a hosszú távú ifjúsági stratégiai terv megalkotása és elfogadása, az ifjúságsegítő intézmények közötti koordináció megteremtése és egy drogvenció program indítása, százalékos skálán kifejezve 80 pont feletti a szükségességük a szakértők és a képviselők szerint. A városban működő ifjúsági szervezetek támogatása is fontos lépés, s a rövid távú stratégiai és intézkedési terv hatását mérendő, egy-két év múlva esedékes ifjúságkutatás lebonyolításának szükségességét 70 pontra értékelték a válaszolók.

	százfokú skálán
ifjúságsegítő intézmények közötti koordináció	86
hosszú távú ifjúsági stratégiai terv elfogadása	82
drogvenció program indítása	82
ifjúsági szervezetek támogatása	70
városi szintű ifjúságkutatás megismétlése egy-két év múlva	70
ifjúsági alap elkülönítése a költségvetésben	67
ifjúsági érdekegyeztető fórum, kerekasztal összehívása	64
ifjúsági tanácsnok kinevezése	53
Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány tevékenységi körének bővítése	49
főállású ifjúsági tanácsadó alkalmazása	48
ifjúsági bizottság kialakítása	44

Az ifjúsági érdekegyeztető fórum, kerekasztal összehívása és az ifjúsági fejlesztési programok, ifjúsági célok megvalósításához szükséges önkormányzati forrás biztosítása, a költségvetésen belüli ifjúsági alap létrehozása is 60 pont feletti indexet kapott. A feladatok rangsorát az önkormányzaton belüli intézmények kialakítása zárja, az önálló ifjúsági bizottság kialakításában, az ifjúsági tanácsnok és a főállású ifjúsági tanácsadó alkalmazásának szükségességében már bizonytalanabbak a szakértők, megoszlanak a vélemények, csakúgy, mint a Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány tevékenységi körének bővítése tekintetében.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett válaszadók mit várnak az ifjúsági koncepciótól. A legtöbben úgy foglaltak állást, hogy a koncepciót végrehajtható cselekvési tervnek is ki kell egészítenie, melynek megoldási javaslatokat kell tartalmaznia, mert csak így érheti el célját. Fontos elvárás az ifjúsági koncepcióval szemben hogy tegye lehetővé az érintettek együttműködését, az ifjúságsegítő szervezetek és intézmények koordinációját, a fiatalok bevonódását, biztosítson forrást, illetve tartalmazzon olyan garanciákat, amelyek lehetővé teszik a fejlesztési programok folyamatos ellenőrzését, a fiatalok életének, problémáinak nyomon követését.

A megkérdezett szakértők és képviselők között teljes az egyetértés abban, hogy a város fiataljainak problémáit csak széles társadalmi összefogással lehet megoldani, s a fiatalokat a róluk szóló döntésekbe és a koncepció végrehajtásába egyaránt be kell vonni. A többség azzal is teljesen egyetért, hogy az ifjúsági problémák megoldása nem képzelhető el a többi társadalmi probléma megoldása nélkül.

15. AZ IFJÚSÁGGAL FOGLALKOZÓ INTÉZMÉNYEK JELLEMZŐI

A fiatalok körében zajlott vizsgálat és a szakértői véleményfeltárás során egyaránt előkerültek valamilyen vonatkozásban a fiatalokkal (is) foglalkozó intézmények, a városban jelenlévő segítő szervezetek. Ez teljesen természetes, hiszen az egyes társadalmi problémák kezelésének legkézenfekvőbb módja az állami és civil segítő intézményrendszer kiépítése.

A szolnoki ifjúságkutatási program során megkülönböztetett figyelmet kívántunk szentelni azoknak az intézményeknek, szervezeteknek, amelyek munkájuk során gyakran kerülnek kapcsolatba fiatalokkal, a fiatalok problémáival. A kutatás során azokat az intézményeket választottuk vizsgálatunk tárgyává, amelyek feltételezésünk szerint szerepet vállalnak - esetleg a jövőben szerepet vállalhatnak - a fiatalok támogatásában, gondozásában, felkészítésében, az ifjúsági problémák megoldásában - szociális, egészségügyi, mentálhigiénés, közművelődési oktatási vagy éppen bűnmegelőzési területen.

Az ifjúságsegítő intézmények, szervezetek körében a felelős vezetők által kitöltött intézményi kérdőívek segítségével került sor az ilyen vonatkozású empirikus adatok begyűjtésére. A kérdőíveket postai vagy elektronikus úton, kísérő levéllel együtt juttatta el a kutatás helyi koordinátora a kiválasztott intézményekhez és szervezetekhez. Az önkéntesség és a kényes kérdések (pl. gazdálkodás, szolgáltatási színvonal) ellenére 19 intézmény, szervezet küldte vissza a kérdőívet a megadott határidőig. Nem történt meg tehát az intézmények, szervezetek teljes körű lekérdezése, de a válaszoló intézmények jól reprezentálják azt a segítői, támogatói, humánszolgáltató rendszert, amelyet a fiatalok igénybe vehetnek, használhatnak Szolnokon, ha problémáikkal, ötleteikkel valahova fordulni szeretnének.

Az általunk vizsgált intézmények - akik visszaküldték az önkitöltős intézményi kérdőívet - a következők:

- * "Ifjúságért" Egyesület
- * ÁNTSZ Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Intézete Egészségvédelmi Osztály
- * Belvárosi Római Katolikus Főplébánia
- * Contact Mentálhigiénés Konzultációs Szolgálat Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat
- * Etnikai Népfőiskolai Társaság
- * Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Munkaügyi Központ
- * Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága
- * Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányság Személyzeti Osztály
- * Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szakképző Iskola és Kollégium
- * Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társaság

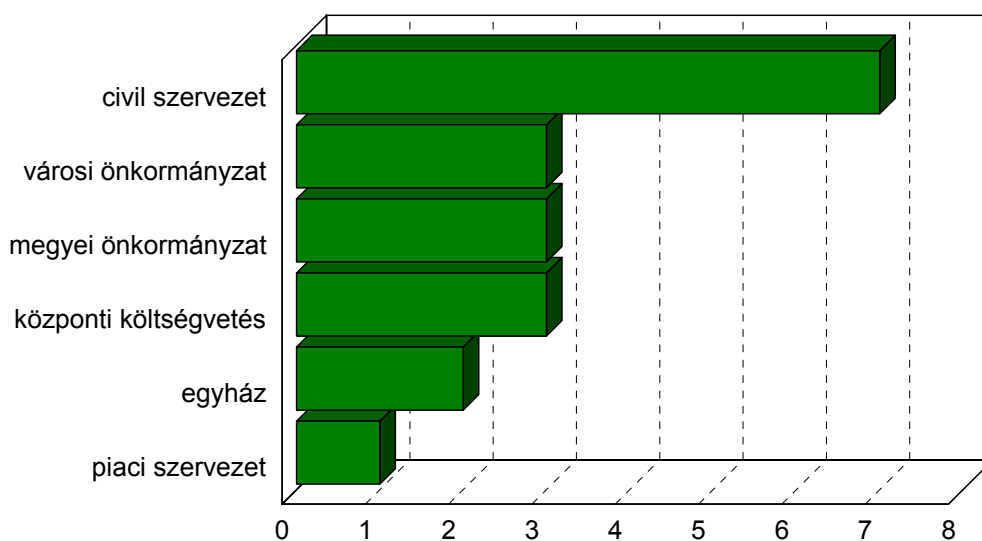
- * Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Verseyhy Ferenc Könyvtár
- * Magyar Máltai Szeretetszolgálat
- * Magyar Vöröskereszt Szolnok Területi Szervezete
- * Mária Kongregáció
- * Napsugár Gyermekház
- * Szolnok Jövőjéért Alapítvány Drogprevenciós Csoportja
- * Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzat Egészségügyi Szolgálat
- * Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzat Szociális Foglalkoztató Intézete és Napközi Otthona
- * Tisza Mozi Kft.

15.1 Az intézmények általános jellemzői

A elemzett 19 intézmény közül hatot a megyei vagy városi önkormányzat tart fenn, kilencet a civil szférához tartozó társadalmi szervezet vagy egyház, hármat közvetlenül a központi költségvetés működtet, egy pedig önálló piaci szervezet. A vizsgált intézmények közül Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata a fenntartója a Hild Viktor Városi Könyvtár tagintézményeként működő Napsugár Gyermekháznak, a Szociális Foglalkoztató Intézetnek és az Egészségügyi Szolgálatnak (ez utóbbihoz tartozik az iskola- és ifjúság-egészségügyi szolgálat, a gyermekfogászat és a védőnői szolgálat is). A megyei önkormányzat gondoskodik a Megyei Múzeumi Igazgatóságról, a megyei könyvtárról, és a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok szakmai képzését és integrált nevelést elősegítő Szakképző Iskoláról. A központi költségvetés a Rendőr-főkapitányságot, a Munkaügyi Központot és az ÁNTSZ helyi intézetét üzemelteti a 19 intézmény közül.

A vártnál magasabb arányban kaptunk vissza kérdőíveket - a városban amúgy nagy számban létező - társadalmi szervezetektől, összesen kilencen válaszoltak kérdéseinkre. A kilencből kettő egyházi, három országos szervezet helyi tagszervezete, négy pedig teljesen helyi civil szervezet: Ifjúságért Egyesület; Etnikai Népfőiskolai Társaság; Szolnok Jövőjéért Alapítvány; Contact Mentálhigiénés Konzultációs Szolgálat. Ez utóbbi a városi önkormányzattal kötött megállapodás alapján a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatot is üzemelteti.

A vizsgált intézmények fenntartó szerinti megoszlása

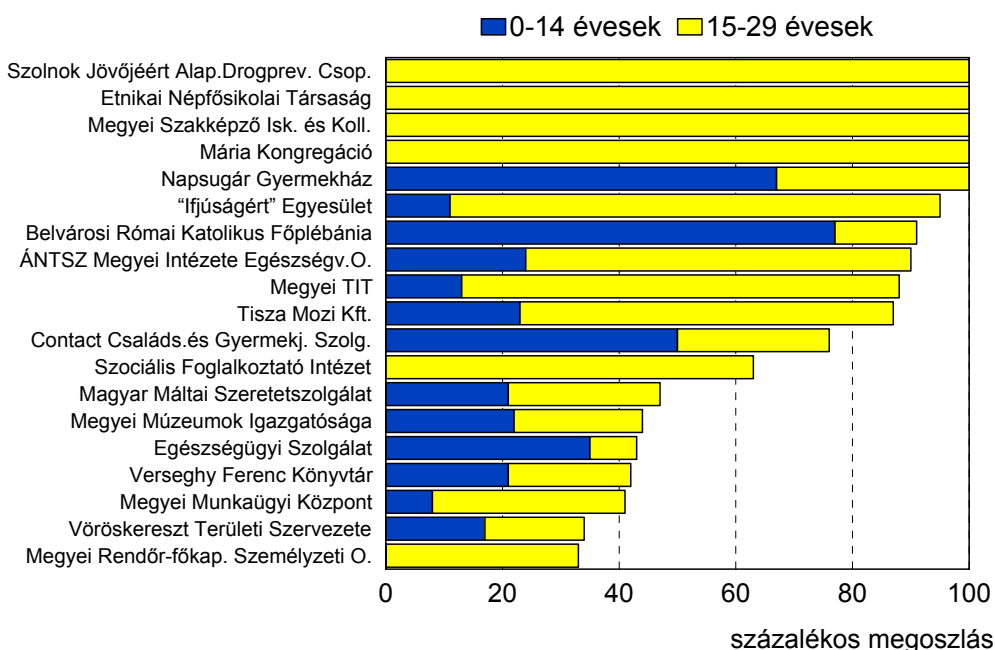
Végignézve a vizsgált intézmények sorát - önbesorolásuk alapján - látható, hogy összesen hat működik elsődlegesen vagy kizárólagosan a fiatalokért, közülük az egyik drogprevencióval foglalkozik, a másik gyermek-közművelődési szolgáltatást végez, a harmadik komplex ifjúsági tanácsadással és programszervezéssel, a negyedik gyermekjóléti alapellátással, kettő pedig a hátrányos helyzetű fiatalok speciális képzésével és szocializációjával segíti a korosztályt. A hat közül csak egynek-egynek fenntartója a városi és a megyei önkormányzat, négyet a civil szektor működtet. Megállapítható, hogy a többi intézmény is foglalkozik a fiatalok problémáival a klienskörön belül, legtöbbjükben dolgozik olyan munkatárs, akinek elsődleges feladata a fiatalokról való gondoskodás. Ez azt jelenti, hogy az intézmények belső feladatköri megosztásukban felkészültek a fiatalokkal való minőségi foglalkozásra.

Az egyes intézményekben nem csak fiatalok fordulnak meg. Az alábbi diagramból kiolvasható, hogy a vizsgált szervezetek közül hétben az ügyfélkörükben a 30 év feletti aránya meghaladja az 50 százalékot. A legkisebb ifjúsági klienskörrel a Megyei Rendőr-főkapitányság osztálya és a Vöröskereszt rendelkezik, a 30 éven aluliak aránya nem éri el a 40 százalékot sem.

Az egyes intézmények kliensköre alapján meghatározható, hogy melyek szolgáltatnak inkább a 0-14 éves, s melyek a 15-29 éves korosztály számára. Látható, hogy a gyermekek

ügyfélkörön belüli aránya Belvárosi R.K. Főplébánia, a Családsegítő- és Gyermekjóléti Szolgálat és a Napsugár Gyermekház esetében döntő. Négy szervezet (Drogprevenációs Csoport, Etnikai Népfőiskolai Társaság, Megyei Szakképző Iskola, Mária Kongregáció kizárólag a 15-29 éves korosztály érdekében tevékenykedik, de a TIT, az Ifjúságért Egyesület, az ÁNTSZ Egészségvédelmi Osztálya, a Szociális Foglalkoztató és a mozi szolgáltatásai is inkább a középiskolás vagy a fiatal felnőtt korcsoportot célozzák.

A fiatalok ügyfélkörön belüli aránya

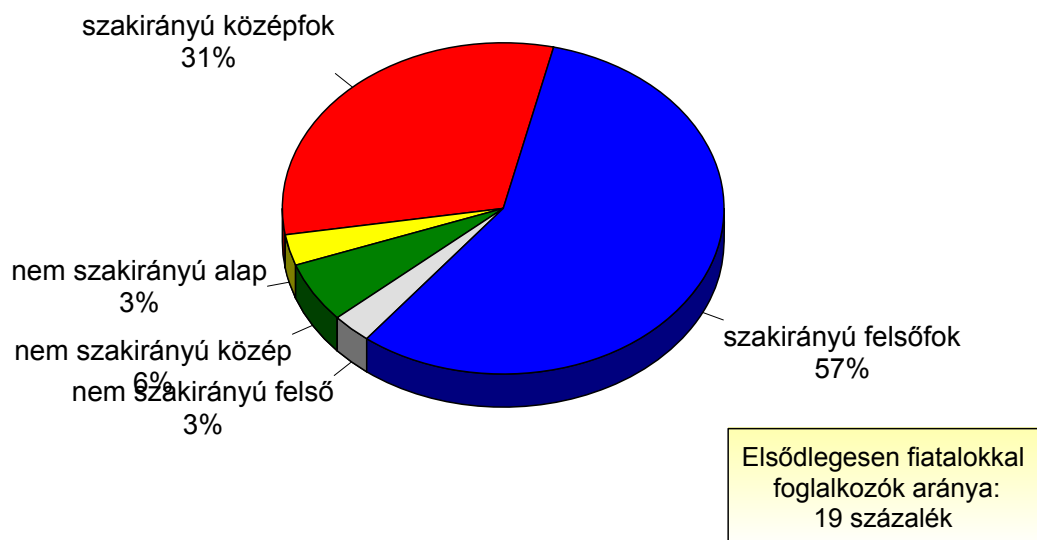

15.2 Az intézmények technikai és humán erőforrásai

A vizsgált intézményekben, szervezetekben összesen 402 szakmai munkát végző munkatárs dolgozik, ebből 77 fő (19 százalék) elsődlegesen a fiatalokkal való foglalkozással van megbízva. A városban az ifjúsággal való foglalkozásra alkalmas, kvalifikált szakemberek dolgoznak. A szakmai munkát végzők 88 százaléka szakirányú képesítéssel rendelkezik, többségében felsőfokú végzettséggel. A legtöbb szakirányú diplomás munkatárs a Megyei Munkaügyi Központnak és a városi Egészségügyi Szolgálatnak van.

A vizsgált intézményekben szakmai munkát végzők képzettség szerinti megoszlása

(összesen 402 fő)

Az alkalmazottakon kívül a városi ifjúságsegítő intézmények, szervezetek munkáját több szervezetnél önkéntesek is segítik. A 19 intézmény átlagosan 0.3 alapfokú, 1.3 középfokú és 11.5 felsőfokú végzettségű önkéntest jelölt meg, s mindez 252 főt jelent. Ebből 180 a Tudományos Ismeretterjesztő Társaságnál található meg, s 12 intézménynél egyetlen rendszeresen dolgozó önkéntes sincs.

Önkéntes munkatársakkal rendelkező szervezetek és az önkéntes segítők képzettsége

	alapfokú	középfokú	diplomás	összes
Tudományos Ismeretterjesztő Társaság			180	180
Magyar Máltai Szeretetszolgálat	7	11	5	23
“Ifjúságért” Egyesület		5	16	21
Magyar Vöröskereszt Szolnoki Szervezete		3	12	15
Szolnok Jövőjéért Alapítvány		5	3	8
Belvárosi Római Katolikus Főplébánia			3	3
Etnikai Népfőiskolai Társaság		2		2

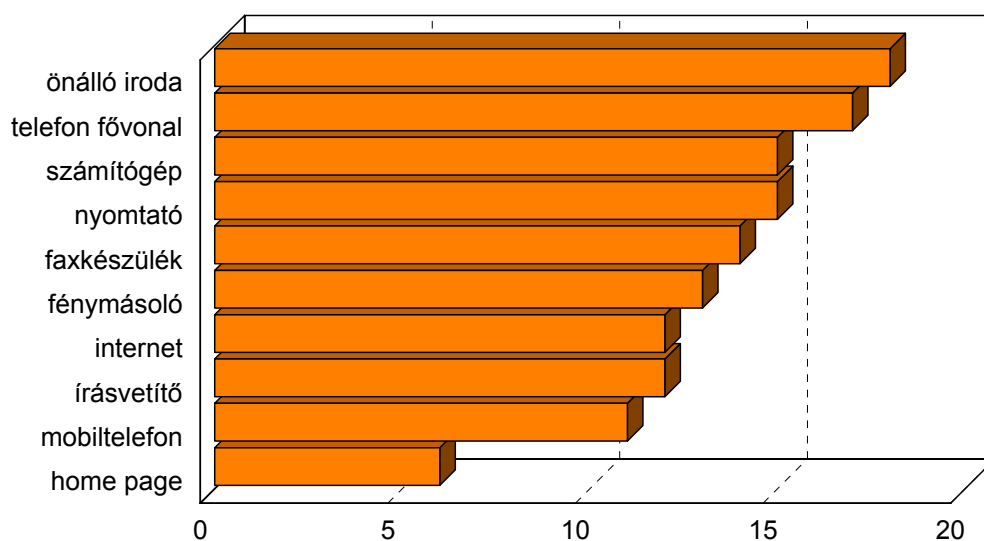
A megfelelő humán erőforrások mellett a hatékony működés másik alapvető feltétele az optimális technikai erőforrások megléte. A kommunikáció legalapvetőbb infrastrukturális eszközével, a vezetékes telefontal a vizsgált intézmények közül majdnem mind rendelkezik,

17 szervezetnél 103 fővonal található⁶. Ahol van telefon fővonal, ott általában faxkészülék is csatlakozik hozzá, 18 ilyen berendezés található 14 szervezetnél. Számítógéppel és nyomtatóval 15 ifjúságsegítő intézmény, szervezet rendelkezik, fénymásolóval 13. Az elemzett szervezeteknél összesen 324 számítógép segíti a munkát⁷. Mobiltelefon 11, internet hozzáférés 12 szervezet, intézmény munkatársainak kommunikációját segíti.

A technikai erőforrások közül ki kell emelni az önálló irodát, mely két kivétellel mindenhol megtalálható, nagyságuk átlagosan 65 nm.

A felsorolt technikai és kommunikációs eszközökkel teljesen felszerelt irodával csak két intézmény rendelkezik, míg két társadalmi szervezetnél az önálló működés feltételeit csupán egy-egy telefonvonal jelenti.

A technikai erőforrásokkal rendelkező intézmények száma

15.3 Az intézmények anyagi forrásai

A segítő intézmények általános jellemzői között kell szólnunk a gazdálkodásról, a intézmények kiadásainak és bevételeinek összetételéről⁸. 1997-ben 687 millió forint volt az

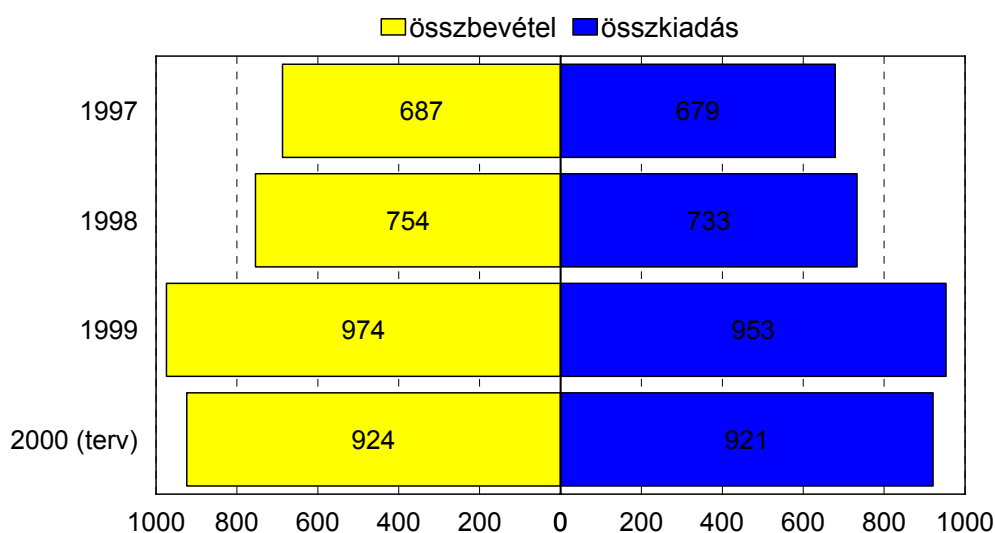
⁶ Az össz telefonvonalak számának 71 százalékával két intézmény (Munkaügyi Központ, Egészségügyi Szolgálat) rendelkezik.

⁷ Ebből 75 az Egészségügyi szolgálatnál, 70 a Megyei Könyvtárban, 95 a Munkaügyi Központban, 34 a TIT-nél van.

⁸ Öt vizsgált intézmény a gazdálkodási kérdésekre nem válaszolt.

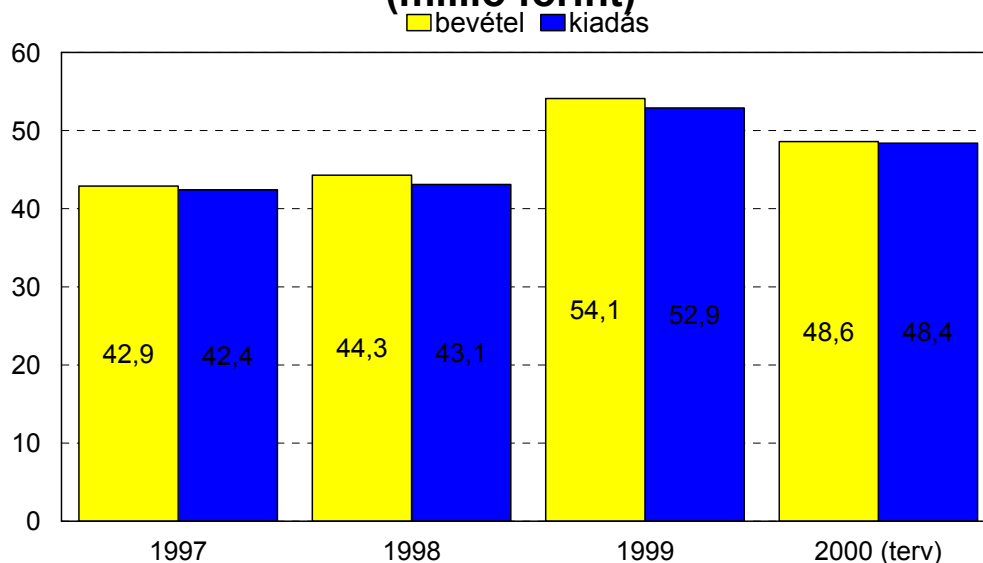
összesített éves költségvetésük, tavaly pedig már 974 millió forint bevételre tettek szert, s ezzel szemben állt a 953 milliós kiadási oldal. Amikor azt kérdeztük a válaszolóktól, hogyan tervezik az idei évet, számunkra meglepő módon a tavalyinál alacsonyabb összegekről nyilatkoztak. Az intézmények, szervezetek közül a legalacsonyabb költségvetéssel a Máltai Szeretetszolgálat és a Szolnok Jövőjéért Alapítvány Drogprevenciós Csoportja gazdálkodik. A vizsgált intézmények közül a legtöbb pénzből a városi önkormányzat egészségügyi szolgálata gazdálkodik, több mint 200 millióból évente. A vizsgált társadalmi szervezetek közül a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társaság költségvetése a legmagasabb.

A vizsgált intézmények összbevétele és összkiadása (millió forint)

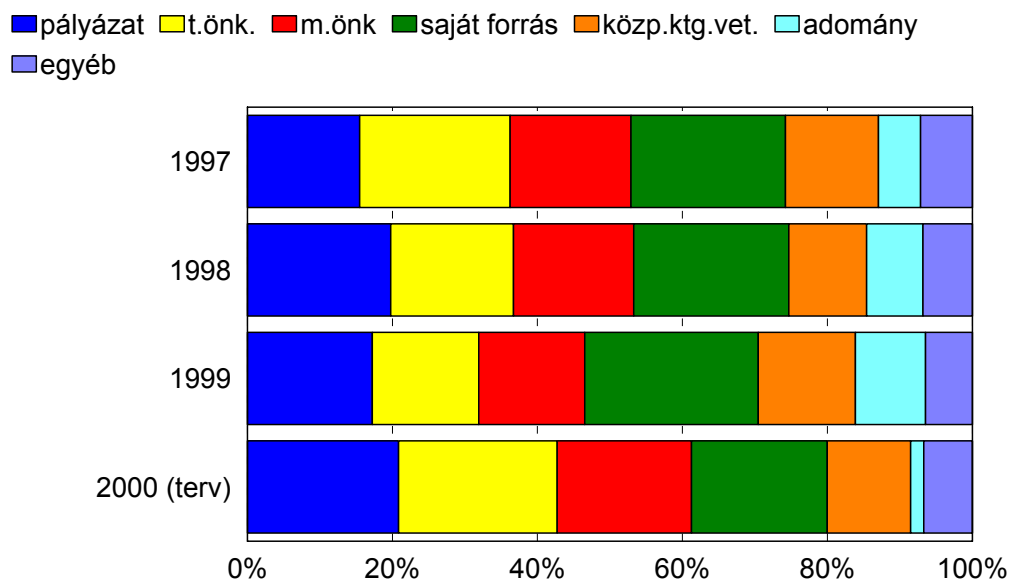
Az abszolút számok mellett érdemes megnézni, hogy az adott évben működő intézményekre, szervezetekre vetítve hogyan alakult az éves összbevétel. 1997-ben az egy szervezetre jutó bevétel nagysága a városban 42.9 millió, két évvel később 54.1 millió forint volt, 2000-ben pedig ennél kevesebbet, 48.6 millió forintot terveznek átlagosan.

Egy intézményre jutó átlagos kiadás és bevétel alakulása (millió forint)

A kutatásból kiderült, hogy az intézmények nemcsak a fenntartójuktól jutnak anyagi forráshoz. Egy intézmény kivételével minden szervezet legalább két egymástól független forrásból jut pénzhez. A városi önkormányzat a felsorolt 19 intézmény közül 7 működéséhez járul hozzá közvetlenül anyagiilag. A legnagyobb arányban Napsugár Gyermekház, a Szociális Foglalkoztató Intézet és Napközi Otthon, valamint az "Ifjúságért" Egyesület éves működéséhez járul hozzá, mind a három intézmény, szervezet teljes költségének több mint kétharmadát finanszírozza. Ez érthető, hiszen az első két intézménynek kizárólagos fenntartója. Az Egészségügyi Szolgálatot bár az önkormányzat tartja fenn, működésüknek 70-75 százalékát a TB finanszírozza.

A szervezetek bevételi forrásának megoszlása

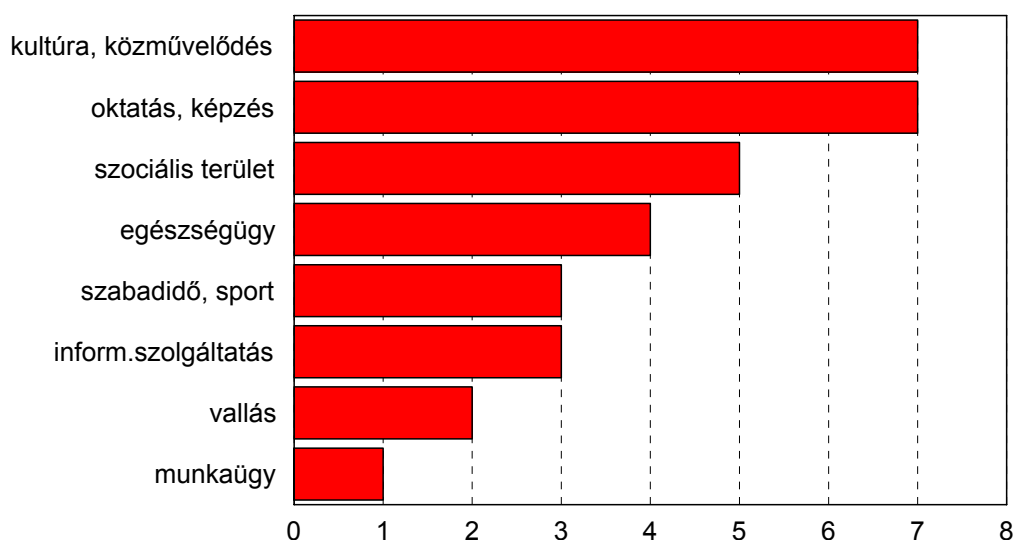
A meglévő statisztikai adatokból az is kiderült, hogy az ifjúsági ügyekben érintett szervezetek, intézmények bevételi forrásai városi szinten kiegyensúlyozott képet mutatnak. 1997-ben a három legfontosabb forrás (települési önkormányzati támogatás, megyei önkormányzati támogatás, saját forrás) részaránya szinte megegyező (18-21 százalék) volt. 1998-ban nőtt a pályázati támogatás aránya, így ez lett a második legfontosabb bevételi forrás (20 százalék) a saját forrás mögött, s a kétféle önkormányzati támogatás aránya 17-17 százalékra csökkent ezzel párhuzamosan.

1999-ben tovább csökkent az önkormányzati források aránya a bevételi struktúrában (15-15 százalék), ellenben az adományokból történő bevétel részesedése elérte a 10 százalékot, s a saját forrás is ebben az évben volt a legmagasabb arányú (24 százalék). Az előzetes tervek szerint az idei évben az intézmények, szervezetek legfőbb támogatója a városi önkormányzat, a szervezetek összes bevételének 22 százalékát innen várják, s a pályázati forrás aránya is 20 százalék fölé emelkedik - legalábbis a nyilatkozó szervezetek reményei szerint.

16. A FIATALOKNAK NYÚJTOTT SZOLGÁLTATÁSOK

Az intézmények alapvetően nyolc területen tevékenykednek. Önbevallásuk alapján egy intézmény általában nem csak egy problématerületre fókuszál, fő feladataik alapján többféle területhez kapcsolódnak. A legtöbb intézmény a kulturális, közművelődési és az oktatási, képzési területen végez támogatói, segítői tevékenységet, nyújt szolgáltatást. Ezt követik a szociális és egészségügyi szolgáltatást (is) nyújtó intézmények - különös tekintettel a mentálhigiénés problémákra. Ebből következik, hogy a legnagyobb esély e területeken jelentkező problémák, igények megoldására van, a legtöbb szakember ezeken a területeken tevékenykedik.

Az egyes területeken tevékenykedő intézmények száma

A vizsgált intézmények és szervezetek közül - deklarált feladatként - három végez szabadidős, sport tevékenységet, illetve három nyújt információs szolgáltatást. Problémásnak minősíthető, hogy az intézmények felsorolt feladatai között csak egy szervezetnél találoztunk a munkaügyi hangsúlyozásával. Talán ennél is súlyosabb, hogy érdekvédelemmel egyetlen vizsgált szervezet sem foglalkozik fő tevékenységi körben.

Természetesen azt is vizsgáltuk, hogy milyen jellegű szolgáltatásokat kínálnak az ifjúsági területen is működő intézmények, szervezetek. A kínálati oldalon alapvetően 11-féle szolgáltatás van, mely a fiatalok által is igénybevehető. A legtöbb szolgáltatást két civil

szervezet (Ifjúságért Egyesület, Contact Szolgálat) és a Munkaügyi Központ⁹ nyújtja. Jól megfigyelhető, hogy az önkormányzati és az állami fenntartású intézmények specializáltabbak, általában egy-két jellemző szolgáltatás típusal várják klienseinket.

Az intézmények által a fiataloknak nyújtott szolgáltatások

	szabad- idő, sport	egészs. megőrz nevel.	köz- műv. kultúra	tanács- adás	anyagi term. támog.	munka közvetí tés	fogyat. ellátása fejleszt	inform szolg.	tanf. képzés tréning	vallás	eset- munka
Vörös- kereszt		☺			☺				☺		
Városi EÜ. Szolgálat		☺									
Ifjúságért egyesület	☺		☺	☺				☺			
Szociális Foglalkozt.							☺				
Etnikai Népfőisk.								☺			☺
Sz.J.Drog Prev Csop.		☺		☺							☺
ÁNTSZ Egvéd.O.		☺		☺							
Contact Szolgálat				☺			☺		☺		☺
Megyei TIT			☺						☺		
Munkaügyi Központ				☺	☺	☺		☺			
Tisza Mozi	☺		☺								
Múzeumok Igazg.	☺		☺								
M.Rendőr- főkap.								☺			
Napsugár Gyerm.ház	☺		☺	☺							
Megyei Szakképző	☺	☺							☺		
Megyei könyvtár			☺								
Belv.R.K. Főplébánia	☺								☺	☺	
Mária Kongregác.			☺							☺	
M. Máltai Sz.Szolg					☺						

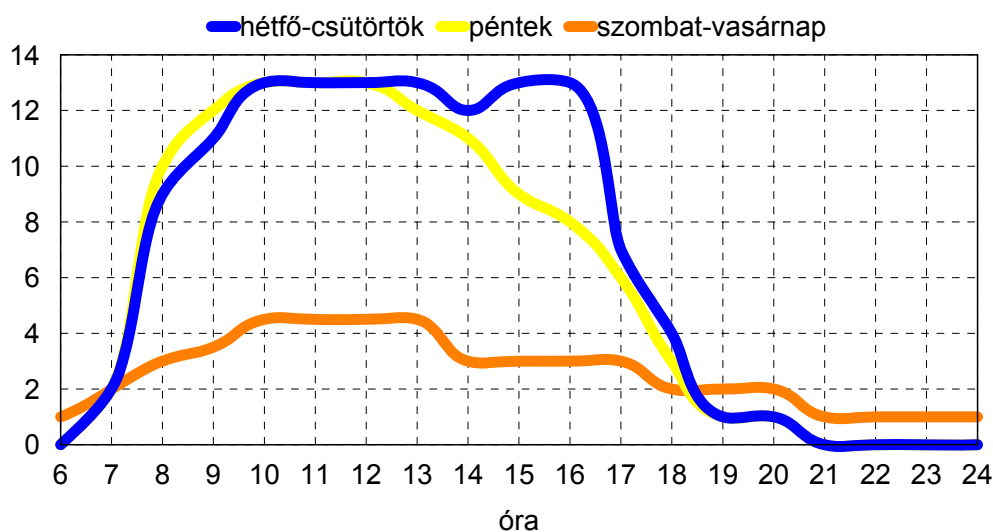
A legtöbb helyen kulturális és közművelődési szolgáltatásokkal várják a fiatalokat, hét intézmény, szervezet kínálja ezeket. Hat szervezetnél érhetőek el a szabadidős és sport programok, a tanfolyamok, képzések, tréningek és a különböző tanácsadások. Célzott egészségnevelést, egészségmegőrzési tevékenységet öt szervezet végez.

⁹ Ugyanakkor azt is hozzá kell tenni, hogy az ügyfélfogadási rendje szerint csak a hét négy napján, 8-13 óra között várja klienseit.

A legtöbb intézmény esetében igaz, hogy a fiatalok által igénybe vehető szolgáltatásokat speciálisan, elkülönülten csak a korosztály számára nyújtják. A szolgáltatási területek legtöbbje valamilyen rendszerhez kötött (egészségügy, oktatás), leginkább az iskolás korosztály számára működnek legbiztosabban a szolgáltatások. Fontos kiemelni, hogy a szolgáltatásokat főként negatív incidens kezelésére kínálják, az intézmények alapvetően rehabilitációs céllal működnek, nem pedig prevenciós szándékkal. Nem jellemző, hogy a szolgáltató intézmények az emberrel, klienssel, mint komplex egésszel foglalkoznának, legtöbbjük a fiataloknak csak bizonyos - problémás - oldalával találkozik.

Nagyon fontos kérdés annak vizsgálata, hogy a meglévő intézményrendszer mikor áll a fiatalok rendelkezésére, mikor vehetők igénybe az egyes szolgáltatások. E kérdésben azt a megállapítást tehetjük, hogy a nekik kínált, vagy a számukra is hozzáférhető szolgáltatások többsége nem nagyon igazodik a fiatalok időbeosztásához.

A fiatalok által elérhető intézmények számának óránkénti alakulása

Az intézmények ügyfélfogadási rendje három időszakra bontható: délelőtti órák (8 és 12 óra között), kora délután (12 és 16 óra között), valamint a kora este (16 és 19 óra között). Az első időszakban majdnem mindegyik fogad, az utolsóban már csak csupán az intézmények harmada. Mint a fenti diagramból is jól látszik, a legtöbb szolgáltatás abban az időszakban lenne elérhető a fiatalok számára, amikor iskolában vannak vagy dolgoznak. Mire a fiatalok szabadidejükben eljutnának ezekhez az intézményekhez, többségüket már zárva találják.

Különösen rossz a helyzet hétvégén, ami a nyitva tartás tekintetében gyakorlatilag már péntek délben elkezdődik.

Az önkitöltős kérdőívben megkérdeztük azt is, hogy melyek azok a legjellemzőbb problémák, amelyekkel a fiatalok felkeresik az intézményeket. Az alábbi táblázatban az intézményeknél jelentkező problémátípusokat jelenítjük meg összefoglalóan.

A legjellemzőbb problémák, amelyekkel a fiatalok felkeresik az intézményeket

Intézmény	továbbtanulás, iskolai probl.	családi problémák	munka, állás	lakás lakhatás	mentálhigiénés probl.	művelődés, kutató munka	szórakozás, szabadidős prog	anyagi/ter.tám. segély	információ	képzés tréning	egészségügy
Vörös-kereszt											
Városi EÜ. Szolgálat											
Ifjúságért egyesület											
Etnikai Népfőisk.											
Sz.J.Drog Prev Csop.											
Contact Szolgálat											
Megyei TIT											
Munkaügyi Központ											
Tisza Mozi											
Múzeumok Igazg.											
M.Rendőr-főkap.											
Napsugár Gyerm.ház											
Megyei Szakképző											
Megyei könyvtár											
Belv.R.K. Főplébánia											
Mária Kongregác.											
M. Máltai Sz.Szolg											

Ha a “keresleti” táblázatot összehasonlítjuk a “kínálati” oldallal, kitűnik, hogy a fiatalok általában tudják, hogy melyik szervezet milyen szolgáltatást nyújt számukra. A legtöbb intézmény legalább háromféle úton tájékoztatja a fiatalokat létezésükről a nekik ajánlott szolgáltatásairól. 11 intézmény rendszeresen használja a helyi médiát, minden második említette a plakáton és szórólapon keresztüli tájékoztatást. Több intézménynek,

szervezetnek saját kiadványa is van, melyet célzottan terjeszt. Kilenc intézmény, szervezet a pedagógusokon és iskolai ifjúságvédelmiseken, védőnőkön keresztül is igyekszik elérni a fiatalokat. Nem hiába próbálkoznak ezen az úton, arra a kérdésre, hogy honnan közvetítenek hozzájuk fiatal nyolc szervezet, intézmény jelölte meg az iskolákat, mint e téren legaktívabb támogatójukat. Három válaszoló a Munkaügyi Központot nevezte meg. (Említést kapott még a GYIVI, a MPI, a Nevelési Tanácsadó, a könyvtár, a művelődési házak, a Humán Szolgáltató Központ, az Ifjúsági Iroda valamint a karitatív társadalmi szervezetek is.)

Több intézményben kudarc élmény éri a segítségért forduló diákokat, fiatalokat, olyasmiben igénylik a segítséget amiben nem tudnak segíteni. Az egzisztenciális problémák (munka, lakás, pénz) biztosításának kérdésében máshova irányítják a fiatalokat a Megyei Szakképző Iskolából, az Etnikai Népfőiskolából, a plébániákról és a az Ifjúságért Egyesülettől, két intézménynél a szűkös kapacitás miatt fordul elő, hogy a fiatal nem veheti igényben a szolgáltatást, s szintén két szervezetenél a krízis segély esetén kell rendszeresen tovább küldeniük a klienseiket.

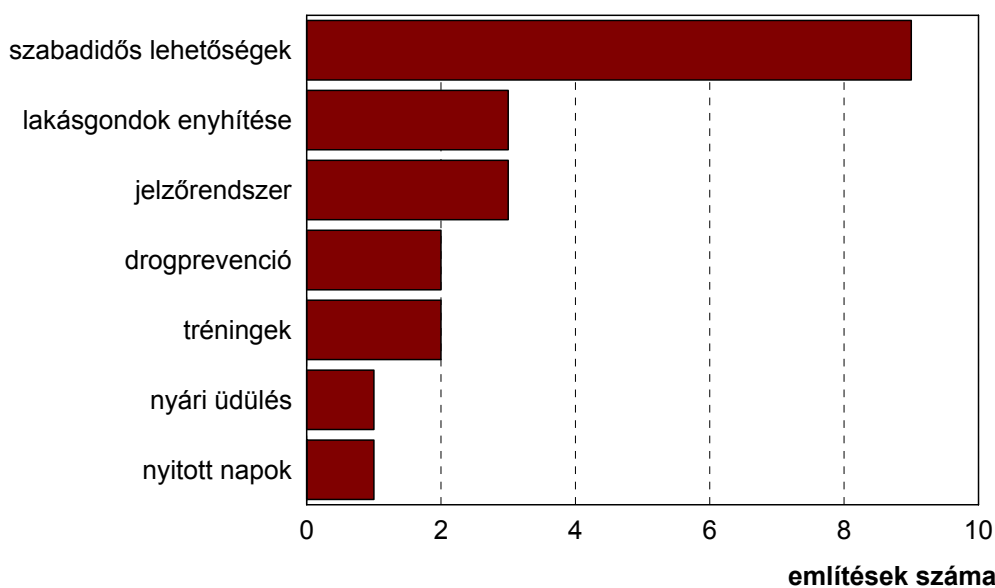
Megkérdeztük a szervezeteket arról, hogy érzésük, véleményük szerint - megfelelő anyagi stb. feltételek esetén - milyen feladatokkal lenne szükséges bővíteni a fiataloknak nyújtott szolgáltatások körét a városban és a saját intézményükben. Jellemző, hogy az intézmények több mint kétharmada megfelelő feltételek estén bővítené jelenlegi szolgáltatási kínálatát, úgy gondolják, hogy új vagy új típusú szolgáltatást, feladatot kellene bevezetniük. A vizsgált intézmények által adott válaszokat az alábbi táblázat tartalmazza.

Szervezet	Új feladat
ÁNTSZ Megyei Intézete Egészségv. Osztály	⇒ szakmai tájékoztató kiadványok bővítése
Belvárosi Római Katolikus Főplébánia	⇒ családi életre felkészítő program ⇒ mentálhigiénés program
Contact Családs. és Gyermejkölési Szolgálat	⇒ "serdülő klubok" létrehozása ⇒ "életmód klub" az állami gondozásból kikerülteknek ⇒ előadás sorozat a fogamzásgátlás problémakörében ⇒ házasság előtti és szülői szerepre felkészítő tanácsadás
Egészségügyi Szolgálat	⇒ saját internetes web oldal ⇒ prevenciós rendezvények szervezése
Etnikai Népfőiskolai Társaság	⇒ felszerelt klubszerű épületrész ⇒ átmeneti inkubálásra alkalmas épület
Magyar Máltai Szeretetszolgálat	⇒ hátrányos helyzetű fiatalokkal kapcsolat megteremtése
Megyei Munkaügyi Központ	⇒ EU államokban történő tanulásról és munkavállalásról információ nyújtása ⇒ más megyék információi
Megyei Múzeumok Igazgatósága	⇒ múzeumpedagógus munkába állítása
Megyei Rendőr-főkap. Személyzeti Osztály	⇒ tájékoztatási lehetőségek bővítése
Megyei Szakképző Iskola és Koll.	⇒ a válságban lévő családok támogatása

Napsugár Gyermekház	⇒ kötetlen szabadidős és információs szolgáltatás bővítése
Szolnok Jövőjéért Alap.Drogprev. Csoportja	⇒ Drogambulancia
Tisza Mozi Kft.	⇒ klubhelyiség biztosítása internetes hozzáféréssel ⇒ filmes információs adatbázis működtetése ⇒ amatőrfilm és videoklub működtetése
Vöröskereszt Területi Szervezete	⇒ rendszeres klubfoglalkozások tartása

Arra a kérdésre, hogy mivel kellene bővíteni a városban az ifjúsági szolgáltatásokat a legtöbbben mennyiségi szempont alapján válaszoltak, a jelenleg is fellelhető szolgáltatások, programok számát emelnék. Több intézmény egybehangzó véleménye, hogy elsősorban a fiatalok szabadidő eltöltési lehetőségeit szükséges bővíteni (nyitott házak, ifjúsági ház, szórakozási lehetőségek biztosítása, kötetlen és programszerű szabadidő eltöltés).

Milyen feladatokkal lenne szükséges bővíteni a fiatalokról való gondoskodást a városban?

Egy-két intézmény minőségi újításban is gondolkodott. Ők a fiatalok lakásgondjainak, lakhatási problémáinak csökkentését (pl. olcsó albérletek, garzonházak, átmeneti lakás) az ifjúsági problémák jelzőrendszerének kiépítését, illetve a segítő intézmények nyitott napjainak akcióit szorgalmazzák.

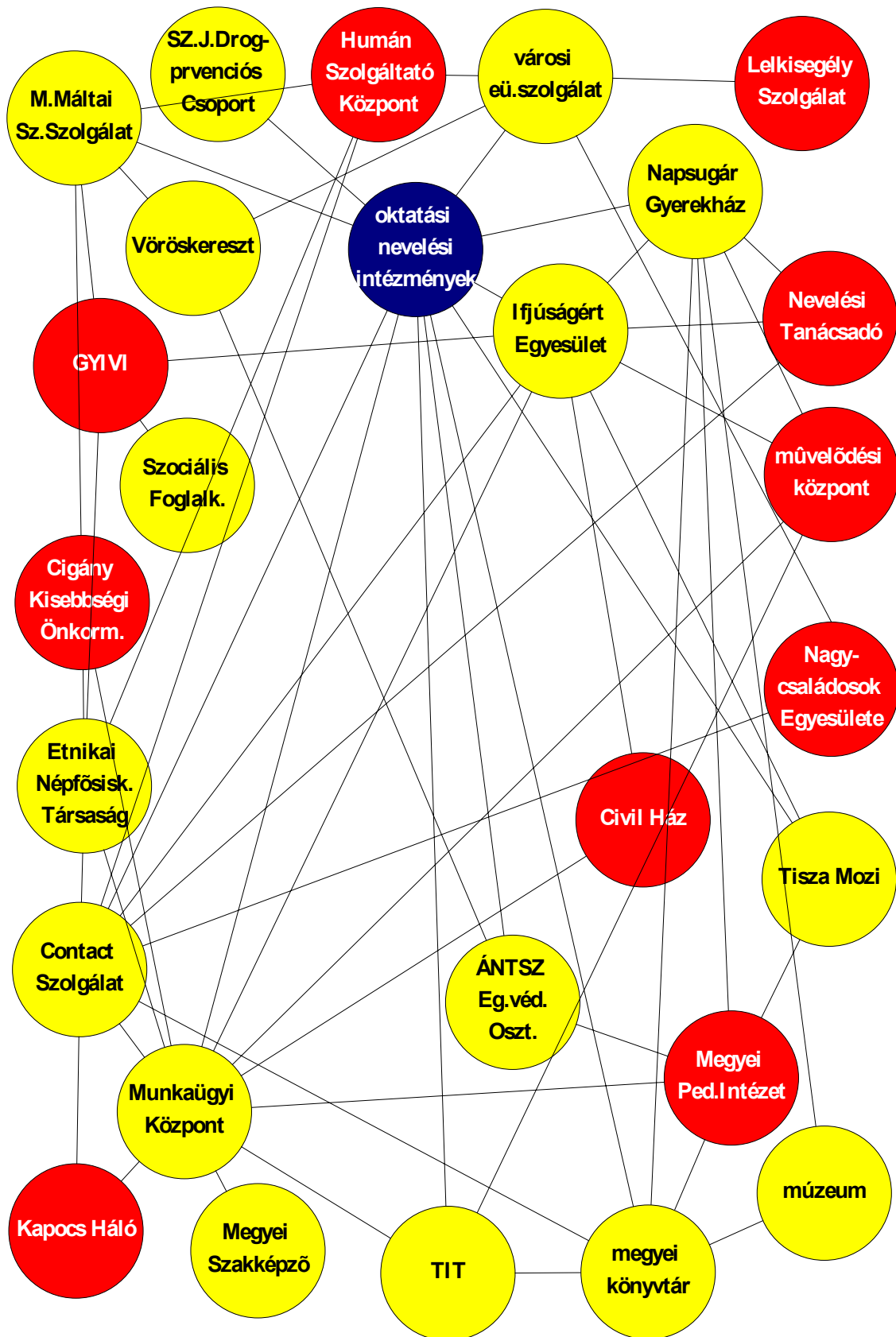
17. AZ INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Feltételezhető, hogy jól felfogott érdekből, szakmai megfontolásból, szükségszerű követelményként a fiatalokkal (is) foglalkozó humányszolgáltató intézmények, szervezetek együttműködnek egymással, munkakapcsolatot létesítenek. Az intézmények közötti kapcsolati hálót a túloldali hálózatos ábra mutatja be. Az ábrán a világos színű körökben az általunk közvetlenül vizsgált intézmények vannak, a sötétebb körökkel a kérdőívet visszaküldők által említett további intézményeket jelöltük. Ezek közül is kiemeltük az oktatási/nevelési intézményeket, mint a fiatalok jelentős részével napi kapcsolatban lévő intézmény-csoportot.

A vizsgált intézmények közül a legszélesebb kapcsolati körrel a Munkaügyi Központ rendelkezik, 11 kiemelt intézménnyel, szervezettel van munkakapcsolatuk. A többféle területen tevékenykedő Ifjúságért Egyesületet és a Contact Szolgálat kilencféle városi intézménnyel, szervezettel van kapcsolatban az ifjúságsegítés területén, a város Egészségügyi Szolgálat és Máltai Szeretetszolgálat egyaránt 5-5 szervezeti kapcsolatról vallott. A közvetlenül nem vizsgált intézmények közül a Humán Szolgáltató Központot említették a legtöbben. Elmondható tehát, hogy a szociális és egészségügyi területen dolgozó intézmények - saját bevallásuk alapján - viszonylag széles körben kapcsolatot tartanak egymással. Ahhoz, hogy a kapcsolatokat minőségi szempontból is értékeljük, nem rendelkezünk elegendő információval.

Az oktatási, közművelődési és szabadidős szolgáltatást nyújtó szervezetek közül a Napsugár Gyermekház és megyei könyvtár tudja felmutatni a legtöbb kapcsolatot. A kérdőívet kitöltő intézmények közül a két vallási szervezet (Belvárosi R.K. Főplébánia, Mária Kongregáció) teljesen elszigetelten dolgozik, de a jelentős technikai hátrányokkal küszködő Drogprevenciós Csoportnak is csak az iskolákkal van kapcsolata. A részletesen nem vizsgált intézmények közül ki kell emelni az Megyei Pedagógiai Intézetet, öt intézmény, szervezet tart velük kapcsolatot a vizsgálati mintából.

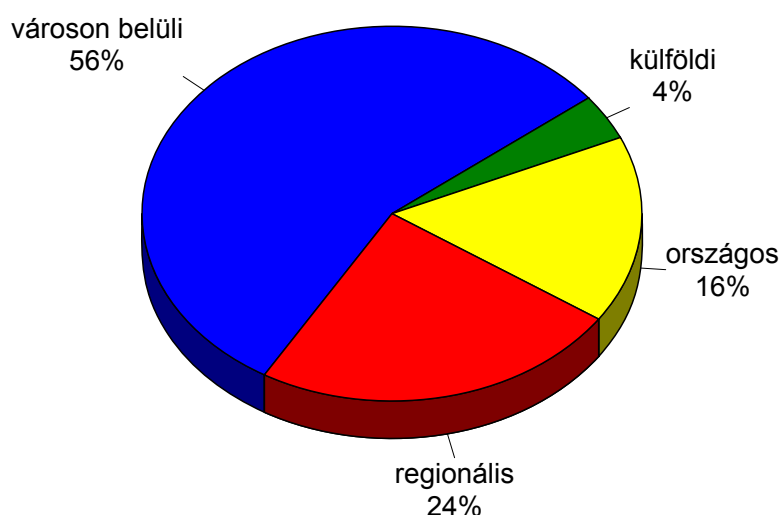
Az ifjúságsegítő intézmények, szervezetek munkakapcsolati hálója

Az ifjúságsegítő intézményeknek, szervezeteknek nem csak a városon belül, hanem azon kívül is vannak kapcsolataik partner szervezeteikkel. A vizsgált szervezetek összesen 34, a régióon belüli, 24 a régióon kívüli, de az országon belüli szervezettel, intézménnyel vannak kapcsolatban - saját bevallásuk alapján. Jól látható hogy az összes említett együttműködés fele a legszűkebb területi egységre, Szolnok városára korlátozódik, s mindent összevetve az összes szervezeti kapcsolat 80 százaléka az Észak-alföldi régióban realizálódik.

Az intézmények, szervezetek közül négynek (Ifjúságért Egyesület, Megyei TIT, Megyei Szakképző, Megyei Könyvtár) külföldi partnerei is vannak.

A vizsgált intézmények kapcsolatainak területi megoszlása

Azt nem tudjuk, hogy az intézmények ifjúságsegítési feladataikat érdemben összehangolják-e, vagy csak formális kapcsolat van az intézmények között, azonban a szakértői és intézményi vélemények között is előkerült ez a probléma, mint lehetséges veszélyforrás. Többen hiányolták az intézmények közötti rendszeres kommunikációt és a kölcsönös tájékoztatást. Ezt erősíti a kutatás során megállapított átfedések is: van, amit több helyen is csinálnak egymástól függetlenül. Ilyen esetben könnyen kialakulnak hiányterületek és jelentős átfedések egyaránt.

Mivel a profi segítői szakmákban tevékenykedő szakemberek a régi, hagyományos probléma kategóriákban gondolkodnak (rossz tanuló, hátrányos helyzetű család, szegények,

devianciák stb.) értelemszerű, hogy azokat vélik veszélyeztetetteknek, akik ezekbe a kategóriákba tartoznak. Ugyanakkor több kutatás kimutatta, hogy a gyakorlatban a hagyományos problémahordozó gyerekek jelentős része nem produkálja az elvárt "patologikus" tüneteket, ugyanakkor a tradicionálisan nem problematikus gyerekcsoportok tagjai (pl. jómódú szülők gyerekei, elit diákok) pedig stresszeltek, depressziósak stb. Fenn áll a veszély (a kutatásból kiderült Szolnokon is), hogy a hagyományos segítői szakmai rendszer csak az előbbivel kezd el foglalkozni.

Egy másik probléma, hogy a kulturálisan, gazdaságilag, társadalmi rétegzettség, iskolázottság stb. szerint teljesen heterogén ifjúsággal egy homogén segítői szakma foglalkozik. Ez a szakma dönt nagyon gyakran arról, hogy mi legyen a fiatalokkal, milyen ifjúsági programok, rendezvények valósuljanak meg. Ha működik a városban a fiatalok részvételével az összehangolt ifjúságpolitikai rendszer, akkor az kontrollálja a segítői szakmát is és segítséget nyújt a tevékenységük korrigálásához.

Végezetül fel kell hívni a figyelmet még egy veszélyforrásra. Az ifjúságról való társadalmi gondolkodás átöröklődik, - bár nem szándékoltan - szabályozza a fiatalok viselkedését, gondolkodását. "Az új nemzedék öntudatlanul, akaratlanul örökli, veszi át mindazokat a tartalmakat és beállítottságokat, amelyek az új életszituációban problémátlanul működnek tovább...megrögződnek anélkül, hogy nevelő és növendék bármit is tudna erről."¹⁰ Ha a fiatalok a helyi társadalom tudatában problémaként jelentkeznek, könnyen előállhat az önmagát teljesítő negatív prófécia esete, és a fiatalok elkezdik mutatni a tőlük elvárt patologikus tüneteket. Ezen is segíthet az, ha bevonjuk őket a róluk és a társadalomról való gondolkodás és döntés folyamatába.

¹⁰ Karl Mannheim: A nemzedéki probléma; in: Sükösd-Huszár (szerk): Ifjúságszociológia, 1969.63.old.

18. ZÁRSZÓ

Magyarországon 1990 őszén több mint 3100 települési önkormányzat kezdte meg működését. Felvetődhet a kérdés, hogy egyáltalán mekkora településen van értelme beszélni önálló ifjúságpolitikáról. Erre a válasz az, hogy az ifjúságpolitikának, mint szemléletnek, mint gondolkodásmódnak, bármekkora településről is legyen szó van létjogosultsága. A kisebb településen kevesebb a feladat, kevesebb és más jellegű problémák vannak, ezért nincs mindenhol szükség arra, hogy deklarált, önálló ifjúságpolitika garantálja az "ifjúságbarát" szemlélet meglétét a döntéshozatali és végrehajtási mechanizmusokban. Azonban minden településen szükség van egy integráló (és a végrehajtást koordináló) ifjúsági stratégiára, amely garantálja, hogy az ifjúság bevonódjon a döntésekbe, vagy ha nem is vonódik be, legalább, mint szempont jelen legyen. Az ifjúságpolitika - ha létezik ilyen egyáltalán - nem más, mint egyfajta gondolkodásmód, melyet a döntéshozók követnek munkájuk során.

Az ifjúsági problémák kezelése során nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az általunk feltárt jellegzetességeknek, ifjúságot érintő kérdéseknek szinte mindig van egy tágabb kontextusa, gyakran a korosztálytól független problémaként hatékonyabban lehet kezelni azokat. Azt is érdemes szem előtt tartani, hogy a szakpolitikák középpontjában általában egy társadalmi probléma áll és nem egy heterogén társadalmi csoport.

Az ifjúságkutatás során feltárt jelenségekre, tendenciákra valamilyen módon reagálni fog az önkormányzat. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ezeket a problémákat kizárólag az önkormányzatnak kell megoldania (hiszen sok olyan kérdés felmerült, amelynek megválaszolására nincs is kompetenciája), hanem inkább azt, hogy az önkormányzatnak intézményeivel, a helyi társadalommal és azok civil szervezeteivel együttműködve kell válaszokat keresnie. Egy ilyen válasz lehet az ifjúsági stratégia elkészítése.